

**Πάντειο Πανεπιστήμιο
Πολιτικών & Κοινωνικών Επιστημών
Τμήμα: Ψυχολογίας**

**Διδακτορική διατριβή
με θέμα:
Ανασταλτικοί και ενθαρρυντικοί παράγοντες της απόφασης/ δέσμευσης
για γάμο μεταξύ νέων.**

**Ανθή Αργυρούδη
Υπότροφος Ι.Κ.Υ.**

**Εποπτεύουσα τη διατριβή τριμελής επιτροπή:
Καθηγητής: Κορδούτης Παναγιώτης (επιβλέπων).
Καθηγητής: Παπαστάμου Στάμος.
Καθηγητής: Χρηστάκης Νικόλας.**

Αθήνα 2013

Περιεχόμενα.	
Ευχαριστίες.....	7
Πρόλογος.....	11
Κεφάλαιο πρώτο: η παρούσα κατάσταση για τον γάμο στην Ελλάδα. Παράγοντες που επηρεάζουν την απόφαση για σύναψη γάμου.....	19
Η γαμηλιότητα στην Ελλάδα σε σχέση με άλλα κράτη – μέλη της ΕΕ.....	23
Σύνδεση γάμου και γονιμότητας.....	25
Σύνδεση γαμηλιότητας με το διαζύγιο.....	27
Συμπεράσματα.....	30
Κεφάλαιο δεύτερο: εναλλακτικοί τρόποι οργάνωσης του ιδιωτικού βίου ..	33
Γάμος.....	35
Η μη έγγαμη συμβίωση και «συμβίωση μαζί και χωριστά/living-apart-together LAT».....	36
Εργénικη ζωή.....	40
Ανύπανδροι γονείς.....	42
Μετά το διαζύγιο.....	45
Διπυρηνικές οικογένειες ή δυαδική μονογονεϊκή οικογένεια.....	45
Ανασυσταμένες ή σύνθετες οικογένειες.....	46
Συμπεράσματα.....	48
Κεφάλαιο τρίτο: η ιστορία του γάμου.....	51
Εμφάνιση του γάμου ως θεσμικού πλαισίου.....	51
Η διαδρομή της μονογαμικής δέσμευσης στον χρόνο.....	52
Τα συναισθήματα στα πλαίσια του γάμου.....	57
Συμπεράσματα.....	59
Κεφάλαιο τέταρτο: προσωπικοί παράγοντες και η σύνδεσή τους με την απόφαση για σύναψη γάμου.....	61
Ηλικία και απόφαση για γάμο.....	62
Η Εκπαίδευση ως παράγοντας που επηρεάζει την απόφαση για γάμο.....	64
Φύλο και απόφαση για γάμο.....	66
Οικονομικός παράγοντας και απόφαση για γάμο.....	68
Κεφάλαιο πέμπτο: αντιλαμβανόμενα ποιοτικά χαρακτηριστικά μιας ερωτικής σχέσης και η σύνδεσή τους με την απόφαση για σύναψη γάμου.....	73
Αντιλήψεις αγάπης.....	73
Αντιλήψεις περί πάθους – περιπαθούς έρωτα.....	75
Αντιλαμβανόμενη συντροφικότητα.....	77
Περιπαθής έρωτας & συντροφικότητα.....	78
Αντίληψη ισοτιμίας.....	80
Συμπεράσματα.....	85
Κεφάλαιο έκτο: Ερευνητικός σχεδιασμός.....	86
Κεφάλαιο έβδομο: πρώτη μελέτη.....	89
Ο γάμος ως στόχος ζωής. Προϋποθέσεις και λόγοι για την απόφαση γάμου.....	89
Ο γάμος ως στόχος ζωής.....	89
Σύγχρονες εξελίξεις στη νοηματοδότηση του γάμου, στο δυτικό πλαίσιο και στην Ελλάδα.....	94
Μέθοδος.....	103
Συμμετέχοντες.....	103
Μέσα συλλογής δεδομένων.....	103
Διαδικασία.....	105
Ανάλυση περιεχομένου.....	106
Αποτελέσματα.....	108

Στόχοι ζωής	108
Προϋποθέσεις για την απόφαση σύναψης γάμου	112
Λόγοι για την απόφαση σύναψης γάμου.	115
Συζήτηση πρώτης μελέτης.....	118
Κεφάλαιο όγδοο: δεύτερη μελέτη.....	127
Ο γάμος ως μια δυνατή επιλογή.	127
Η αντιλαμβανόμενη δέσμευση στην σχέση.....	129
Αντιλαμβανόμενη γενική και σεξουαλική ικανοποίηση.....	131
Αντιλαμβανόμενη ισοτιμία κι η σύνδεσή της με την δέσμευση στη σχέση.....	135
Αντιλαμβανόμενη αγάπη και δέσμευση.....	138
Σταδιακή αποσύνδεση του γάμου από την τεκνοποίηση ή απλά έμφαση στη δέσμευση;.....	141
Σκοπός της έρευνας.....	144
Μέθοδος	144
Συμμετέχοντες	144
Σχεδιασμός έρευνας	148
Μέσα συλλογής δεδομένων.....	150
Ερωτηματολόγιο Χαρακτηριστικών του Ατόμου και της Σχέσης.....	150
Ερωτηματολόγιο μέτρησης των Λόγων που συνέβαλλαν σε Σοβαρότερη Δέσμευση.....	151
Ερωτηματολόγιο Συντροφικότητας – Πάθους.....	151
Ερωτηματολόγιο Εκτίμησης της Ικανοποίησης από τη σχέση.....	152
Ερωτηματολόγιο Γενικής Ισοτιμίας.....	152
Δοκιμασία Μέτρησης της Εμπεριστατωμένης Ισοτιμίας- Ανισοτιμίας.....	153
Διαδικασία	154
Προσδιορισμός ανεξάρτητων κι εξαρτημένων μεταβλητές.....	155
(α) Κύριες ανεξάρτητες μεταβλητές.....	155
Περιγραφή μοντέλων πρόβλεψης.....	159
(β) Περιγραφή εξαρτημένων μεταβλητών.....	162
Γενικές υποθέσεις.....	165
Πρώτη γενική υπόθεση.....	165
Δεύτερη γενική υπόθεση.....	165
Τρίτη γενική υπόθεση.....	166
Τέταρτη γενική υπόθεση	167
Πέμπτη γενική υπόθεση.....	167
Έκτη γενική υπόθεση	168
Αποτελέσματα και συζήτηση	170
Χρονική διάρκεια τύπου 1, ανάμεσα στην ερωτική γνωριμία και την συζήτηση για γάμο.....	170
Χρονική διάρκεια τύπου 2 ανάμεσα στην προσωπική απόφαση για δέσμευση στην σχέση και την συζήτηση για την προοπτική του γάμου.....	179
Χρονική διάρκεια τύπου 3 ανάμεσα στην κοινοποίηση της σχέσης στον στενό κι ευρύτερο κύκλο και την συζήτηση για την προοπτική του γάμου.....	186
Χρονική διάρκεια τύπου 4 ανάμεσα στην ερωτική γνωριμία και τον γάμο.....	192
Χρονική διάρκεια τύπου 5 ανάμεσα στην προσωπική απόφαση για δέσμευση στη σχέση και τον γάμο.....	195
Χρονική διάρκεια τύπου 6 ανάμεσα στην κοινοποίηση της απόφασης για δέσμευση στη σχέση και τον γάμο	198
Συσχετίσεις μεταξύ εξαρτημένων και ανεξάρτητων μεταβλητών.....	202
Γενική συζήτηση δεύτερης μελέτης.....	207

<i>Η απόφαση για σύναψη γάμου και η δέσμευση στη σχέση.</i>	<i>207</i>
<i>Η απόφαση για σύναψη γάμου και η γενική – σεξουαλική ικανοποίηση.</i>	<i>212</i>
<i>Η απόφαση για σύναψη γάμου και η αντιλαμβανόμενη ισοτιμία στη σχέση.</i>	<i>214</i>
<i>Η απόφαση για σύναψη γάμου και η επιθυμία για απόκτηση παιδιών.</i>	<i>216</i>
Κεφάλαιο ένατο: Γενική συζήτηση	221
<i>Η λειτουργία του γάμου σήμερα</i>	<i>222</i>
<i>Σύνδεση γάμου με την τεκνοποίηση και τη δημιουργία οικογένειας.....</i>	<i>224</i>
<i>Η σημασία της διατήρησης της σχέσης προγαμιαία.</i>	<i>226</i>
Συμπέρασμα.....	228
Περιορισμοί και προεκτάσεις.	229
Εφαρμογές	232
Επίλογος.....	234
Ελληνόγλωσση βιβλιογραφία.....	266
Παράρτημα	271
Ερωτηματολόγια πρώτης μελέτης.....	
Ερωτηματολόγιο δεύτερης μελέτης.	
Πίνακας 16 Συσχετίσεις εγγάμων.	
Πίνακας 17 Συσχετίσεις άγαμων	

Ευχαριστίες

Για την συγγραφή της διδακτορικής διατριβής θα ήθελα πρώτα και κύρια να ευχαριστήσω θερμά και ολόψυχα τον επιβλέποντα μου κ. Κορδούτη Παναγιώτη. Με τον κ. Κορδούτη εξάλλου συνδέω το μεγαλύτερο μέρος της ακαδημαϊκής μου πορείας καθώς ήταν καθηγητής μου σε προπτυχιακό και μεταπτυχιακό επίπεδο, επιβλέποντας της μεταπτυχιακής εργασίας μου και τώρα επιβλέποντας της παρούσας διατριβής. Σε όλα αυτό το διάστημα εκτίμησα την ικανότητα του για μεταδοτικότητα των πάντα επικαιροποιημένων γνώσεων, την διάθεσή του για μοίρασμα αυτών, την επιμονή του για μεθοδολογική ορθότητα και λεπτομέρεια, την δυνατότητά του να εμπνέει διάθεση για αναλυτική εργασία αλλά κυρίως την προσωπικότητά του. Ο κ. Κορδούτης μπορώ πλέον να πω με βεβαιότητα ότι ξέρει να στηρίζει ολόπλευρα τον/ την φοιτητή/ φοιτήτρια που επιβλέπει με σεβασμό κι εκτίμηση αντιμετωπίζοντας τον ισότιμα ως συνάδελφο.

Ακόμη θα ήθελα να ευχαριστήσω θερμά την κ. Μαντόγλου Άννα η οποία συνέβαλλε σημαντικά ιδιαίτερα στην πρώτη έρευνα με τις εύστοχες παρατηρήσεις της. Θερμά ευχαριστώ και τα άλλα δύο μέλη της τριμελούς επιτροπής τον κ. Παπαστάμου Στάμο και τον κ. Χρηστάκη Νικόλα για την καθοριστική βοήθειά τους στην ολοκλήρωση της διατριβής.

Στην πραγματοποίησή της παρούσας εργασίας συνέβαλλαν πολλοί άνθρωποι. Να ευχαριστήσω ολόψυχα τις καλές μου φίλες Δέσποινα Ψαρρή, Δήμητρα Φανουργάκη, Μαντώ Μαυρουδή, τις φίλες και κουμπάρες μου Εύη Μηλιώτη & Χαρά Παπαϊωάννου, τον φίλο Κώστα Τζιάρια για την καθοριστική βοήθεια τους στην συλλογή ερωτηματολογίων και κυρίως για την ηθική συμπαράστασή τους. Ξεχωριστά την φίλη μου Νταϊάνα Πέτρους η οποία με τις εξειδικευμένες γνώσεις της συνέβαλλε στο στήσιμο της διατριβής. Ευχαριστώ θερμά ακόμη τον φίλο μου Δημήτρη Κουρκουρίδη για την απόκριση σε κάθε είδους απορία για την στατιστική μεθοδολογία, το στήσιμο του κειμένου καθώς και για την απεριόριστη υπομονή και συμπαράστασή του. Ιδιαίτερα ακόμη ευχαριστώ τον Κώστα Παπανικολάου καθώς στήριξε την επιλογή μου να ξεκινήσω την πραγματοποίηση της διατριβής αλλά και συνέβαλλε με τον τρόπο του στην επιλογή του συγκεκριμένου θέματος. Κι ακόμη ξεχωριστά να ευχαριστήσω τον κ. Αργύρη Σιρδάρη, μαθηματικό ο οποίος συνέβαλλε καθοριστικά στην εισαγωγή μου στο πανεπιστήμιο και πέρα από την αγάπη για τα μαθηματικά μου δίδαξε και συνεχίζει ακόμη να μου διδάσκει ήθος, σεβασμό και την σημασία του να δίνεις απλόχερα χωρίς να περιμένεις κανένα αντάλλαγμα. Ευχαριστώ ακόμη θερμά όλους τους συναδέλφους μου από το Κέντρο Ημέρας Πορεία για την αμέριστη συμπαράσταση και υπομονή τους.

Ολόψυχα να ευχαριστήσω τον δάσκαλό μου στην συστημική σκέψη και ψυχοθεραπεία κ. Τάσο Ζήση που με υποστήριξε στην ευχάριστη αλλά συχνά επίπονη διαδρομή και συνέβαλλε καθοριστικά στην ολοκλήρωσή της.

Ίσως θα χρειαζόταν ακόμη μια διατριβή για να ευχαριστήσω όλους τους παραπάνω και ακόμη αυτούς που παραλείπω αλλά το αξίζουν πραγματικά καθώς όλοι μοιράστηκαν μαζί μου χρόνο αναφερόμενοι σε προσωπικές εμπειρίες και συχνά άθελα ή και θελημένα συνέβαλλαν στο να επικεντρώνομαι σε θέματα ουσίας έτσι ώστε το τελικό αποτέλεσμα να έχει όσο το δυνατόν άμεση συσχέτιση με την πραγματική εμπειρία των διαπροσωπικών σχέσεων. Ένα θερμό ευχαριστώ για ένα προς ένα τους 450 περίπου συμμετέχοντες στις έρευνες καθώς αφιέρωσαν τον χρόνο τους αναλογιζόμενοι την ερωτική τους σχέση. Χωρίς την συμμετοχή αυτών δεν θα ήταν δυνατή η πραγματοποίηση της διατριβής.

Θα ήθελα να ευχαριστήσω ακόμη το **Ίδρυμα Κρατικών Υποτροφιών** που αποτέλεσε ένα βασικό κίνητρο για την πραγματοποίηση της διατριβής. Χωρίς την συγκεκριμένη οικονομική βοήθεια η πραγματοποίηση της θα ήταν αδύνατη.

Στο τέλος αυτών των ευχαριστιών μα στην αρχή κάθε μου εγχειρήματος θα ήθελα να ευχαριστήσω τον αδερφό μου Κωστή και την μητέρα μου Ράνια που είναι πάντα δίπλα μου, μοιράζονται και υποστηρίζουν αξίες και όνειρα. Όλα τα λόγια θα είναι πάντα λίγα για να τους πω ευχαριστώ.

**Στην μητέρα μου
Ράνια Αργυρούδη.**

Πρόλογος

Ο σκοπός της παρούσας διατριβής ήταν διττός. Πρώτον, να διερευνήσει τους αντιλαμβανόμενους κοινωνικοψυχολογικούς παράγοντες που διέπουν την απόφαση για σύναψη γάμου. Δεύτερον, να σκιαγραφήσει τα αντιλαμβανόμενα ποιοτικά χαρακτηριστικά μιας ερωτικής σχέσης, τα οποία σχετίζονται με την απόφαση για σύναψη γάμου.

Η παρούσα διατριβή στηρίζεται στο αξίωμα ότι οποιοδήποτε κοινωνικό φαινόμενο δεν μπορεί να γίνει κατανοητό και να ερμηνευθεί έξω και πέρα από το κοινωνικό, οικονομικό και πολιτικό πλαίσιο στο οποίο εμφανίστηκε. Η θέση αυτή έχει τρεις συνιστώσες: α. την ανάλυση της παρούσας κατάστασης, β. την υιοθέτηση μιας ιστορικής ματιάς και γ. την εξέταση της υπάρχουσας κατάστασης (μείωσης του αριθμού γάμων, αναβολή της πραγματοποίησης γάμου) σε σχέση με το κυρίαρχο ιδεολογικό ρεύμα και τις πρακτικές που το αντιπροσωπεύουν. Εφόσον ο γάμος αποτελεί ακόμη και σήμερα κυρίαρχο θεσμό οργάνωσης του προσωπικού βίου άρα είναι αυτός που καθορίζει και τους υπόλοιπους προσδίδοντας τους στοιχεία συμβατικότητας ή μη π.χ. η συμβίωση δύο ενήλικων ατόμων ως ζευγάρι είναι αποδεκτή αλλά κυρίως όταν αυτή εξυπηρετεί την ανάγκη για γνωριμία με σκοπό την επισημοποίηση της σχέσης με γάμο αλλά μη συμβατική όταν αυτή επιλέγεται χωρίς την προοπτική για σύναψη γάμου.

Εκκίνηση της διερεύνησης μας απετέλεσε η παρούσα κατάσταση της γαμηλιότητας στην Ελλάδα. Παρατηρήσαμε ότι ο χρόνος σύναψης γάμου τείνει να αναβάλλεται για πιο ύστερες ηλικίες και ότι ο αριθμός των γάμων μειώνεται. Πιθανολογήσαμε ότι υφίσταται ένα φαινόμενο που θα μπορούσε να προσδιορισθεί ως αναβλητικότητα για την απόφαση σύναψης γάμου. Παράλληλα, ενώ ο δημόσιος βίος συνεχίζει να οργανώνεται με πυλώνα τον γάμο, άλλες εναλλακτικές μορφές οργάνωσης είναι και ορατές και έχουν αρχίσει να γίνονται κοινωνικά αποδεκτές. Μέσω της ιστορικής αναδρομής του θεσμού του γάμου επιχειρήσαμε να αναδείξουμε τις διαφοροποιήσεις που επιφέρουν τα παραπάνω φαινόμενα στην αντίληψη

του θεσμού. Γενικότερα, ο προβληματισμός για την γαμηλιότητα στην Ελλάδα, την απόφαση δηλαδή για γάμο, θα μπορούσε να εκφραστεί με τις εξής διερευνητικές προσδοκίες: η απόφαση για σύναψη γάμου σχετίζεται (α) με παράγοντες οι οποίοι συμβάλλουν περισσότερο με την προσωπική διεύρυνση παρά με κοινωνική επιταγή, (β) με τα αντιλαμβανόμενα ποιοτικά χαρακτηριστικά της ίδιας της ανεπίσημης ερωτικής σχέσης (όπως πάθος, δέσμευση, εγγύτητα, αντίληψη ισοτιμίας, ικανοποίηση) που προϋπάρχει του γάμου παρά με την κοινωνική πίεση που ωθούσαν τα άτομα σε γάμο ανεξάρτητα από την ποιότητα της σχέσης όπως ο γάμος από προξενιό όπου κοινωνικοοικονομικά κριτήρια αποτελούσαν αιτία για σύναψη γάμου ή ακόμη κυρίαρχες αντιλήψεις βάση των οποίων ο γάμος θεωρούνταν δεδομένο και άρα σε συγκεκριμένη ηλικία το άτομο θα έπρεπε να συνάψει γάμο. Εξετάσαμε λοιπόν πρώτα θεωρητικά τους παράγοντες, οι οποίοι συμβάλλουν στην προσωπική διεύρυνση και σχετίζονται με την απόφαση για σύναψη γάμου και συζητήσαμε τα αντιλαμβανόμενα ποιοτικά χαρακτηριστικά της ίδιας της σχέσης, με έμφαση στο πώς αυτά συμβάλλουν στην απόφαση για σύναψη γάμου.

Κατόπιν, με μία πρώτη μελέτη επιχειρήσαμε να περιγράψουμε ποιοι είναι οι παράγοντες προσωπικής διεύρυνσης, οι οποίοι σχετίζονται με την απόφαση για σύναψη γάμου. Με μία δεύτερη μελέτη εμβαθήναμε στα αντιλαμβανόμενα ποιοτικά χαρακτηριστικά μιας σχέσης και στο πώς αυτά σχετίζονται με την απόφαση για σύναψη γάμου. Τέλος, επιχειρήσαμε να κατανοήσουμε τη σημασία των ευρημάτων μας για το σημερινό ιστορικό και κοινωνικό στίγμα του γάμου.

Πιο αναλυτικά, ο σκοπός του πρώτου κεφαλαίου ήταν η περιγραφή της παρούσας κατάστασης της γαμηλιότητας στην Ελλάδα. Αξιοποιήσαμε δημογραφικά δεδομένα (όπως ποσοστό γάμων, περιγραφή ηλικίας ατόμων που πραγματοποιούν τον πρώτο τους γάμο, αναλογία των ατόμων που παντρεύονται ως προς το φύλο κ.ο.κ.). Βάσει των στατιστικών δεδομένων παρατηρήθηκε (α) μια σημαντική μείωση του αριθμού των γάμων από την

δεκαετία του 1980 συγκριτικά με αυτού προηγούμενων δεκαετιών και (β) μια μετατόπιση της ηλικιακής ομάδας των ατόμων που παντρεύεται (από την ηλικιακή ομάδα των 20-28 στην ηλικιακή ομάδα των 24-32) . Καταλήξαμε σε δύο συμπεράσματα: πρώτον, ότι τα άτομα αναβάλλουν την απόφαση για σύναψη γάμου και δεύτερον, έχουν περιοριστεί οι κοινωνικές πιέσεις για σύναψη γάμου σε συγκεκριμένη ηλικία. Η αναβολή της σύναψης γάμου φαίνεται τίθεται στο πλαίσιο ότι ο γάμος είναι μια επιλογή ανάμεσα σε άλλες.

Στο δεύτερο κεφάλαιο στόχος μας ήταν η περιγραφή των διάφορων αποδεκτών – σε μικρό ή μεγάλο βαθμό - σύγχρονων μορφών οργάνωσης του ιδιωτικού βίου προκειμένου να διερευνηθεί κατά πόσον η δυνατότητα επιλογής συμβάλλει στην απόφαση για σύναψη γάμου. Επικεντρωθήκαμε σε μορφές όπως η συμβίωση εκτός γάμου, η εργένικη ζωή, οι ανύπανδροι γονείς κ.α. Από την μελέτη αυτών οδηγηθήκαμε στο συμπέρασμα ότι οι διαφορετικές μορφές οργάνωσης ιδιωτικού βίου πιθανά να λειτουργούν είτε ως «πρόβες γάμου», κι έτσι να συμβάλλουν στην αναβολή της απόφασης για σύναψη γάμου είτε ως «εναλλακτικές προς τον γάμο» και να συμβάλλουν στην οριστική απόσυρση από αυτόν. Πάντως, η ταυτόχρονη εμφάνιση διάφορων μορφών οργάνωσης του ιδιωτικού βίου ως δυνατών και κοινωνικά αποδεκτών επιλογών δεν έχει ιστορικό προηγούμενο. Κάθε μορφής οργάνωση του ιδιωτικού βίου ικανοποιεί διαφορετικές ανάγκες του ατόμου. Η έμφαση στην ικανοποίηση των προσωπικών παρά των κοινωνικών αναγκών συνάδει με την αποδοχή της επιλογής ανάμεσα σε διαφορετικές μορφές οργάνωσης του ιδιωτικού βίου.

Στο τρίτο κεφάλαιο πραγματοποιήσαμε ιστορική αναδρομή στον θεσμό του γάμου από τα αρχαιοελληνικά χρόνια ως σήμερα. Στόχος της συγκεκριμένης αναδρομής ήταν να διερευνηθεί η συμπίεση της διαδικασίας σύναψης γάμου προς τις κοινωνικοιστορικές συνθήκες. Συγκεκριμένα, μας ενδιέφεραν οι κοινωνικοψυχολογικοί παράγοντες που καθόριζαν την απόφαση για σύναψη γάμου κάθε φορά. Παρατηρήσαμε ότι οι παράγοντες αυτοί σχετίζονταν περισσότερο με κοινωνικούς κανόνες και νόρμες παρά με προσωπικές

επιλογές. Επίσης, στην πορεία της ιστορίας εμφανίζονται διάφορες μορφές οργάνωσης του ιδιωτικού βίου εκτός του γάμου αλλά ο γάμος πάντα διατηρούσε μια ξεχωριστή αίγλη και κυριαρχούσε. Από την ιστορική αναδρομή φάνηκε ότι η κυρίαρχη ατομικιστική κουλτούρα έχει επηρεάσει και την μετατροπή της απόφασης για σύναψη γάμου σε προσωπική επιλογή.

Στο ίδιο κεφάλαιο καταλήξαμε σε δύο αδρές θεωρητικές εμπειρικές προσδοκίες: αν ο τρόπος που ο καθένας οργανώνει την προσωπική ζωή του έχει μετατραπεί κυρίως σε προσωπική υπόθεση, τότε η απόφαση για σύναψη γάμου σχετίζεται (α) με την ικανοποίηση παραγόντων για την προσωπική διεύρυνση, για την βελτίωση του προσωπικού γοήτρου και (β) με τα αντιλαμβανόμενα ποιοτικά χαρακτηριστικά μιας ανεπίσημης ερωτικής σχέσης.

Έτσι, στο τέταρτο κεφάλαιο πραγματευτήκαμε θεωρητικά τους παράγοντες εκείνους της προσωπικής διεύρυνσης που πιθανά να συνδέονται με την απόφαση για σύναψη γάμου. Ο προσωπικός προσανατολισμός που επηρεάζει την απόφαση για σύναψη γάμου σχετίζεται με την ηλικιακή και ψυχολογική διαδικασία της ωρίμανσης, την παράταση των σπουδών, την διαδικασία επαγγελματικής αποκατάστασης και επαγγελματικής ανέλιξης. Όσον αφορά τον παράγοντα ωρίμανσης, έγινε αναφορά στην διαδικασία μετάβασης στην ενηλικίωση, που πλέον απαιτεί περισσότερο χρόνο (βλ. «παρατεταμένη» εφηβεία). Για να διερευνήσουμε αν οι στόχοι για προσωπική διεύρυνση και ανάπτυξη σχετίζονται με την απόφαση για σύναψη γάμου πραγματοποιήθηκε η Μελέτη 1.

Στο πέμπτο κεφάλαιο πραγματευτήκαμε θεωρητικά, την δεύτερη υπόθεση σύμφωνα με την οποία το ζητούμενο ήταν να διερευνηθεί αν και κατά πόσο ποιοτικά χαρακτηριστικά μιας ανεπίσημης ερωτικής σχέσης επηρεάζουν την απόφαση για σύναψη γάμου. Στηριγμένοι σε εμπειρικές μελέτες και εμπνευσμένοι από την κοινωνική εμπειρία καταλήξαμε στο ότι η απόφαση για σύναψη γάμου σχετίζεται: (α) με την αντιλαμβανόμενη αγάπη, (β) με την αντιλαμβανόμενη ισοτιμία στα πλαίσια της σχέσης, η οποία εκφράζει την ανάγκη για πλήρωση του αισθήματος της κοινωνικής δικαιοσύνης και για αμοιβαία συνεισφορά στα

πλαίσια μιας σχέσης και (γ) με τον βαθμό ικανοποίησης από τη σχέση. Για την διερευνήσουμε τη σημασία των ποιοτικών αυτών χαρακτηριστικών στην απόφαση για γάμο πραγματοποιήσαμε τη Μελέτη 2.

Ο ερευνητικός σχεδιασμός που παρουσιάζεται στο έκτο κεφάλαιο περιλαμβάνει τις γενικές προσδοκίες των δύο μελετών της παρούσας διατριβής. Παράλληλα δίνονται αδρά οι προϋποθέσεις της πραγματοποίησης των δύο μελετών.

Στο έβδομο κεφάλαιο παρουσιάσαμε την Μελέτη 1 την οποία κάναμε με σκοπό να διερευνήσουμε κατά πόσον ο γάμος αποτελεί ζήτημα προσωπικής επιλογής ανάμεσα σε άλλους γενικότερους στόχους ζωής. Η επιλογή του σκοπού αυτού έγινε βάσει της υπόθεσης ότι η απόφαση για σύναψη γάμου έχει μετατραπεί σε ζήτημα επιλογής. Κρίθηκε αναγκαία και η σε βάθος αναζήτηση των λόγων απόδοσης που διέπουν την απόφαση για σύναψη γάμου, καθώς και των προϋποθέσεων που θέτουν τα άτομα πριν την πραγματοποίησή του. Στην έρευνα συμμετείχαν 120 άτομα, 60 από τα οποία ήταν έγγαμα και 60 άγαμα που διατηρούσαν μια ανεπίσημη ετεροφυλόφιλη ερωτική σχέση κατά την περίοδο διεξαγωγής της έρευνας. Τα αποτελέσματα της Μελέτης 1 ανέδειξαν 16 στόχους ζωής με την επαγγελματική αποκατάσταση και τη δημιουργία οικογένειας να ιεραρχούνται υψηλότερα. Ο γάμος καθαυτός συμπεριλαμβάνονταν χαμηλά στην ιεράρχηση των στόχων. Σχετικοί στόχοι όμως όπως η δημιουργία οικογένειας και η απόκτηση παιδιών μπόκαν υψηλότερα στην ιεράρχηση των στόχων. Ως προς το ερευνητικό ερώτημα των λόγων απόδοσης για την σύναψη γάμου, προέκυψαν 31 λόγοι εκ των οποίων ο σπουδαιότερος ήταν η επιθυμία απόκτησης παιδιών και η επιθυμία για δημιουργία οικογένειας. Ως προς τις προϋποθέσεις που χρειάζεται να ικανοποιηθούν πριν την σύναψη γάμου, προέκυψαν 27 προϋποθέσεις εκ των οποίων οι σπουδαιότερες ήταν η επαγγελματική αποκατάσταση και στην συνέχεια η καταλληλότητα του/της συντρόφου. Τόσο οι λόγοι απόδοσης της σύναψης γάμου όσο και οι προϋποθέσεις που τα άτομα ισχυρίζονται ότι πρέπει να ικανοποιηθούν πριν την

πραγματοποίηση του γάμου αναδεικνύουν το νόημα του γάμου ως στόχου ζωής. Από την ανάλυση των εμπειρικών δεδομένων δόθηκε έμφαση στις προϋποθέσεις που αφορούν τόσο το ίδιο το άτομο (δημογραφικά δεδομένα) όσο και την ποιότητα της σχέσης.

Στο όγδοο κεφάλαιο προχωρήσαμε στη Μελέτη 2, της οποίας ο στόχος ήταν να εξετάσει κατά πόσον λόγοι απόδοσης για σύναψη σοβαρού δεσμού και συγκεκριμένα αντιλαμβανόμενα ποιοτικά χαρακτηριστικά των σχέσεων επιδρούν στην χρονική διάρκεια της απόφασης για σύναψη γάμου. Η χρονική διάρκεια προσδιορίστηκε ως το χρονικό διάστημα μεταξύ ορόσημων στην πορεία της σχέσης, όπως η ερωτική γνωριμία, η προσωπική απόφαση για δέσμευση στη σχέση, η κοινοποίηση της προγαμιαίας σχέσης στο οικείο περιβάλλον, η συζήτηση για σύναψη γάμου και η πραγματοποίηση του γάμου. Στην μελέτη συμμετείχαν 300 άτομα, 150 ήταν έγγαμα και 150 άτομα ήταν άγαμα, τα οποία διατηρούσαν μια ανεπίσημη ερωτική σχέση. Απάντησαν σε ερωτήσεις που προσδιόριζαν την χρονική διάρκεια της απόφασής τους για γάμο και σε ένα ειδικά κατασκευασμένο κλειστό ερωτηματολόγιο 60 λημμάτων για τους λόγους σύναψης σοβαρού δεσμού. Από ανάλυση παραγόντων επί των 60 λημμάτων προέκυψαν 9 παράγοντες (ψυχολογική εγγύτητα, ετοιμότητα για μακροχρόνια δέσμευση, απόκτηση παιδιών και οικογένειας, κοινωνική ανέλιξη και ηθική ευθύνη για το σύντροφο, εμπιστοσύνη κι αποκλειστικότητα, κοινωνική αναγνώριση, σεξουαλική ικανοποίηση, συναίσθηση υπέρμετρης διάρκειας της σχέσης, πάθος και αθέλητη εγκυμοσύνη). Στην έρευνα χρησιμοποιήθηκαν ακόμη τέσσερα ερωτηματολόγια (ερωτηματολόγιο συντροφικότητας – πάθους, ερωτηματολόγιο γενικής ικανοποίησης, ερωτηματολόγιο γενικής ισοτιμίας, ερωτηματολόγιο εμπειριστατωμένης ισοτιμίας). Προκειμένου να αξιολογήσουμε τη δυνατότητα πρόβλεψης των υποκειμενικά αντιλαμβανόμενων ποιοτικών χαρακτηριστικών της σχέσης στην απόφαση για σύναψη γάμου αξιοποιήσαμε την μέθοδο της πολλαπλής παλινδρόμησης, για έγγαμους και άγαμους διακριτά. Κατασκευάστηκαν 3 τύποι χρονικής διάρκειας για τους άγαμους –ανάμεσα σε

σημεία/ ορόσημα της προγαμιαίας σχέσης και της συζήτησης για γάμο- και 3 επιπλέον τύποι χρονική διάρκειας για τους έγγαμους (συνολικά για τους έγγαμους οι χρονικοί τύποι είναι 6) –ανάμεσα σε σημεία/ ορόσημα της προγαμιαίας σχέσης και της συζήτησης για γάμο και στον ίδιο το γάμο- . Οι σχεσιακοί παράγοντες αποτέλεσαν τις ανεξάρτητες ή προβλέπουσες μεταβλητές. Από την ανάλυση προέκυψαν παράγοντες οι οποίοι επιδρούν στην αναβολή της απόφασης για σύναψη γάμου ή ακόμη και στην τέλεση του ίδιου του γάμου. Η απόφαση για σύναψη γάμου επισπεύδεται όταν το άτομο νιώσει έτοιμο για απόκτηση παιδιών και δημιουργία οικογένειας στα άγαμα άτομα. Από τα λοιπά εμπειρικά δεδομένα δεν συνεπάγεται ότι τα άτομα επιλέγουν να συνάψουν γάμο για να δημιουργήσουν οικογένεια μια σειρά από σχεσιακά χαρακτηριστικά συντελούν στη διατήρηση της προγαμιαίας σχέσης και η σύναψη γάμου επιλέγεται εφόσον το άτομο θεωρήσει την γαμήλια πλέον δέσμευση ως ικανό πλαίσιο για την απόκτηση και ανατροφή τέκνων. Με άλλα λόγια για τη σύναψη γάμου προϋποτίθεται περισσότερο από ποτέ μια υποκειμενικά αντιλαμβανόμενη ικανοποιητική σχέση. Η σύνδεση γάμου με την δημιουργία οικογένειας παραμένει σταθερή. Ο γάμος όμως δεν αποτελεί κυρίως το μέσο για την απόκτηση παιδιών όπως στο πρόσφατο παρελθόν. Ο γάμος αποφασίζεται όταν οι εμπλεκόμενοι θεωρήσουν πώς η προγαμιαία σχέση τους έχει προοπτική να διατηρηθεί μακροπρόθεσμα και μέσα στα πλαίσιά μιας ικανοποιητικής σχέσης να αποκτηθούν παιδιά.

Τέλος, στο ένατο κεφάλαιο προχωρήσαμε στη γενική συζήτηση συνοψίσαμε τα εμπειρικά δεδομένα των δύο ερευνών συνολικά και τα σχολιάσαμε βασισμένοι στην υπάρχουσα σχετική βιβλιογραφία και τα σύγχρονα κοινωνιολογικά δεδομένα για την σύναψη γάμου. Η σύναψη γάμου αποτελεί μια απόφαση ανάμεσα σε άλλες επιλογές. Άλλες επιλογές (συμβίωση εκτός γάμου, διατήρηση ανεπίσημης ερωτικής σχέσης κα) εν δυνάμει ικανοποιούν μέρος αναγκών τις οποίες ικανοποιεί ο γάμος. Ο γάμος είναι άρρηκτα συνδεδεμένος με την τεκνοποίηση και την δημιουργία οικογένειας. Τα άτομα παίρνουν την

απόφαση για σύναψη γάμου, αφού πρώτα ικανοποιηθούν προϋποθέσεις που αφορούν τόσο προσωπικούς παράγοντες όσο και τα αντιλαμβανόμενα ποιοτικά χαρακτηριστικά μιας σχέσης. Σχολιάστηκαν ακόμη σε βάθος τα ποιοτικά χαρακτηριστικά της σχέσης, τα οποία συμβάλλουν στην επίσπευση καθώς ή στην αναβολή της απόφασης για σύναψη γάμου.

Στο κεφάλαιο της γενικής συζήτησης συζητάτε ακόμη η σημασία των αποτελεσμάτων των δύο μελετών της διατριβής. Εφόσον ο γάμος αποτελεί μια περισσότερο ελεύθερη επιλογή ανάμεσα σε άλλες τότε είναι και περισσότερο «εύθραυστη» με την έννοια ότι όχι μόνο έχουν περιοριστεί οι κοινωνικές επιταγές για την πραγματοποίησή του αλλά έχουν αρθεί και τα ταμπού που διέπουν την διάλυση ενός γάμου. Η έμφαση στην ποιότητα της σχέσης κι όχι στον τύπο της σχέσης δείχνει ακόμη μια μετατόπιση στην νοηματοδότηση του γάμου. Τα άτομα φαίνεται να μην λαμβάνουν την απόφαση σύναψης γάμου αν δεν θεωρήσουν ικανοποιητική – σε πολλές παραμέτρους - μια σχέση. Ωστόσο, περιστασιακές συνθήκες όπως μια εγκυμοσύνη η οποία δεν είχε προγραμματιστεί ακόμη και σήμερα είναι ικανή να αποτελέσει παράγοντα που επισπεύδει τη σύναψη γάμου ανεξαρτήτως της αντιλαμβανόμενης ποιότητας της σχέσης. Θέματα όπως η σημασία της απόφασης για σύναψη γάμου στην ποιότητα του γάμου η ανάγκη για περεταίρω διερεύνηση του θέματος και η σημασία της προετοιμασίας για την απόφαση σύναψης γάμου είναι δυνατόν να αξιοποιηθούν στην ατομική, οικογενειακή και ιδιαίτερα στην ψυχοθεραπεία ζευγαριών.

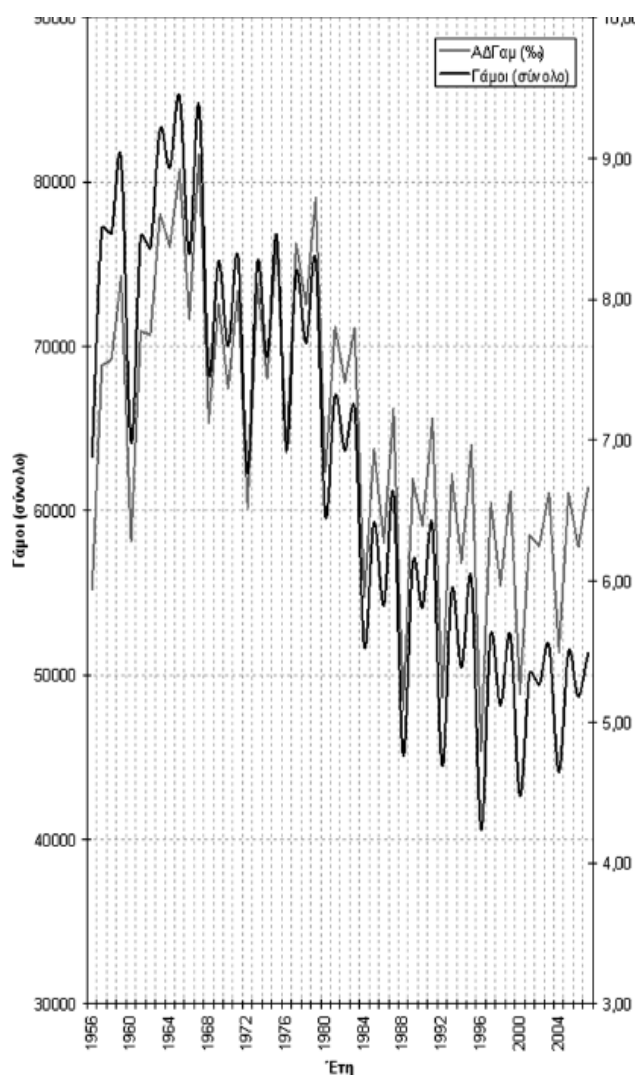
Τέλος σημειώνεται ότι η οργάνωση του ιδιωτικού βίου δεν είναι αποσπασμένη από το σύνολο των κοινωνικοπολιτικών εξελίξεων. Σχολιάζεται ότι είναι δύσκολη η γενίκευση των αποτελεσμάτων στην παρούσα κατάσταση καθώς οι έρευνες πραγματοποιήθηκαν τα έτη 2007 και 2010 όπου η καπιταλιστική κρίση δεν είχε εδραιωθεί. Εικάζουμε ότι η παρούσα κοινωνικοοικονομική κατάσταση επηρεάζει την ποιότητα των διαπροσωπικών σχέσεων (έγγαμων ή προγαμιαίων) καθώς και την απόφαση για σύναψη γάμου.

Κεφάλαιο πρώτο: η παρούσα κατάσταση για τον γάμο στην Ελλάδα. Παράγοντες που επηρεάζουν την απόφαση για σύναψη γάμου.

Η Ελληνική κοινωνία στήριζε παραδοσιακά τον θεσμό του γάμου. Ωστόσο, στα σύγχρονα νεοελληνικά χρόνια η συχνότητα του γάμου (δηλαδή η γαμηλιότητα) συνεχώς μειώνεται. Η συγκεκριμένη μείωση συνδέεται με την αναβολή του γάμου παρά με την απόσυρση του. Με άλλα λόγια η τάση που φαίνεται να επικρατεί σε όλες τις Ευρωπαϊκές χώρες, της Ελλάδας συμπεριλαμβανόμενης, είναι η συνεχής αύξηση της ηλικίας στην οποία οι άνθρωποι προβαίνουν σε γάμο (Μουσούρου, 2005).

Οι αδροί δείκτες γαμηλιότητας μας δίνουν μια πρώτη εικόνα των εξελίξεων στο ζήτημα της σύναψης γάμου (**Διάγραμμα 1**). Μέχρι τις αρχές της δεκαετίας του 1980 -με εξαίρεση τα δέσκατα έτη- καταγράφονται ετησίως 7-9 γάμοι επί 1000 κατοίκων, στην συνέχεια όμως οι δείκτες ακολουθούν καθοδική πορεία για να σταθεροποιηθούν γύρω στους 5 γάμους επί των 1000 κατοίκων. Οι μεταβολές αυτές των αδρών δεικτών (ως και του αριθμού των συναπτόμενων ετησίως γάμων) αφήνουν να διαφανεί μια πτωτική τάση του αριθμού των γάμων την τελευταία εικοσιπενταετία (Κοτζαμάνης & Σοφιαννοπούλου, 2009).

Διάγραμμα 1: Ελλάδα, γάμοι (σύνολο, απόλυτες τιμές) και αδροί δείκτες γαμηλιότητας (%), 1956-2007

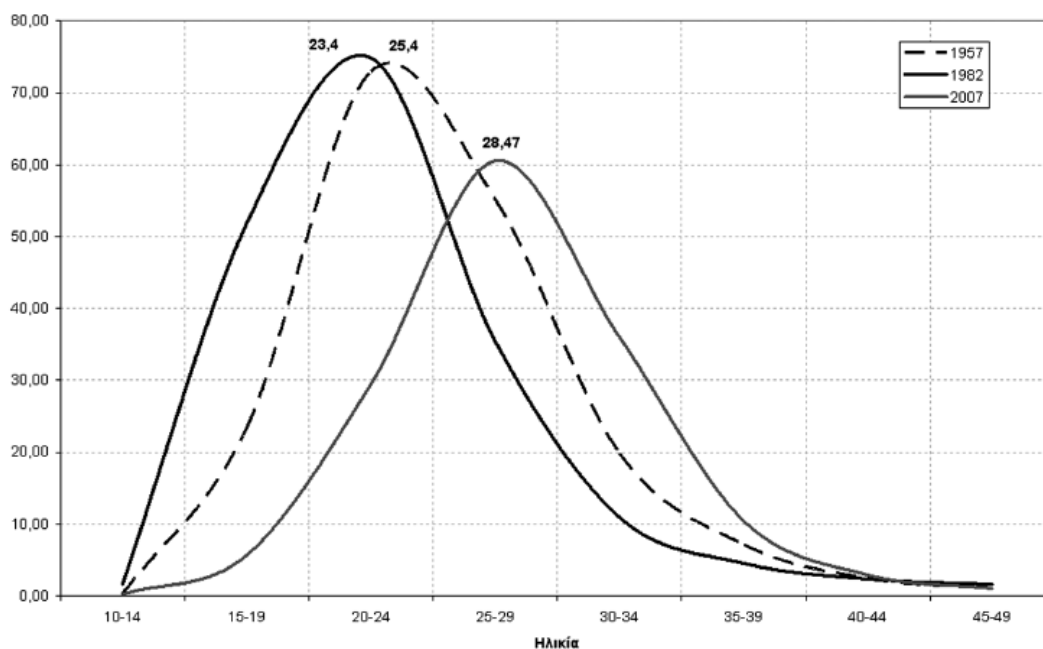
Πηγή: ΕΣΥΕ Επεξεργασία Κοτζαμάνης & Σοφιαννοπούλου, 2009

Η γαμηλιότητα στην Ελλάδα έτεινε να αποκτήσει καθολικό χαρακτήρα σε όλες σχεδόν τις γυναίκες που γεννήθηκαν από το 1935 έως το 1955/60. Το συγκεκριμένο γεγονός της καθολικότητας του γάμου δεν αναιρείται παρ' όλη την μερική συρρίκνωση της έντασής της στις νεότερες γενεές (1960-1970).

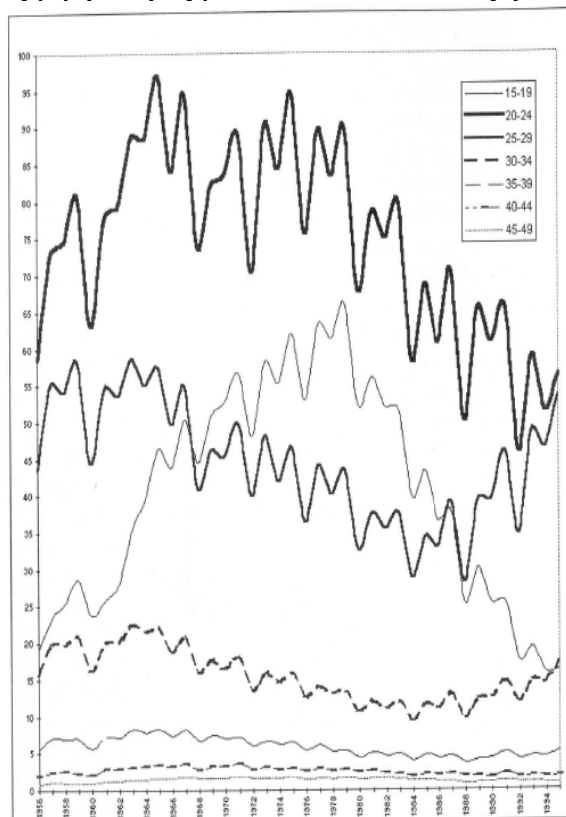
Όπως φαίνεται στα **Διαγράμματα 2 & 3** από τα μέσα τις δεκαετίας του 1980 κι έπειτα το ημερολόγιο των πρώτων γάμων των γυναικών χαρακτηρίζεται από σημαντικές μεταβολές. Η μέση ηλικία στον γάμο μειωνόταν για 20 σχεδόν γενεές (οι γυναίκες που γεννήθηκαν το

1935 παντρεύτηκαν κατά μέσο όρο για πρώτη φορά σε ηλικία 25 ετών ενώ αυτές που γεννήθηκαν 1955 στα 22,5 έτη). Οι τάσεις αντιστρέφονται στην συνέχεια και η αύξηση του ποσοστού των γυναικών που παραμένουν άγαμες στις γυναίκες που γεννήθηκαν από το 1955 έως το 1970 συνοδεύεται και από την άνοδο της μέσης ηλικίας στον πρώτο γάμο. Ιδιαίτερα στο **Διάγραμμα 3** παρατηρείται η τάση για αναβολή σύναψης γάμου για τις γυναίκες σε μεγαλύτερη ηλικία.

Διάγραμμα 2. Συντελεστές γαμνηλότητας γυναικών ανά πενταετείς ηλικιακές ομάδες (πρώτοι γάμοι, ‰), έτη: 1957, 1982, 2007 και μέση ηλικία στον πρώτο γάμο

Πηγή: ΕΣΥΕ (1957, 1982, 2007), επεξεργασία Κοτζαμάνη & Σοφιαννοπούλου, 2009
Διάγραμμα 3. Συντελεστές γαμνηλότητας γυναικών κατά πενταετείς ηλικιακές ομάδες 1957 -1997

Πηγή: Κοτζαμάνης, 1997.

Από την μελέτη των δημογραφικών δεδομένων προκύπτει ότι, από τα μέσα του 1980 κι έπειτα στην Ελλάδα, τα νέα ζευγάρια συνάπτουν γάμο κάθε χρόνο σε μεγαλύτερη κατά τι ηλικία. Η γαμήλια συμπεριφορά του ελληνικού πληθυσμού που χαρακτηριζόταν από την τάση μείωσης της συχνότητας της ισόβιας αγαμίας και την πρωιμοποίηση των πρώτων γάμων για 20 τουλάχιστον γενεές γυναικών, αλλάζει προοδευτικά, καθώς οι νεότερες γενεές παντρεύονται λιγότερο και σε μεγαλύτερη ηλικία (Κοτζαμάνης & Σοφιαννοπούλου, 2009) . Η ελληνική κοινωνία φαίνεται να ακολουθεί σε ένα βαθμό την γενική τάση για αναβολή ή απόσυρση από το γάμο στα άλλα κράτη μέλη της ΕΕ.

Η γαμηλιότητα στην Ελλάδα σε σχέση με άλλα κράτη – μέλη της ΕΕ

Τα τελευταία 20 χρόνια σε όλες τα κράτη μέλη της ΕΕ η ηλικία σύναψης του πρώτου γάμου τόσο στους άνδρες όσο και στις γυναίκες αυξήθηκε. Η μεγαλύτερη αύξηση ηλικίας σύναψης πρώτου γάμου παρουσιάζεται στην Γαλλία. Η Ελλάδα μαζί με την Μεγάλη Βρετανία και την Πορτογαλία παρουσιάζει συγκριτικά με τα υπόλοιπα κράτη μέλη της ΕΕ την μικρότερη αύξηση στην ηλικία του πρώτου γάμου κι αυτό συμβαίνει ανεξαρτήτως φύλου δεν παύει όμως να ακολουθεί την γενική τάση όπως φαίνεται στο **Διάγραμμα 4** (Κοτζαμάνης, 2009).

Οι άνδρες ήταν ανέκαθεν ηλικιακά μεγαλύτεροι από τις γυναίκες στον πρώτο τους γάμο. Το 1999 στην ΕΕ των 15 ο μέσος όρος ηλικίας γάμου των ανδρών ήταν 30.3 ετών και των γυναικών 28.1 ετών. Η μεγαλύτερη ηλικία γάμου τόσο στους άνδρες όσο και στις γυναίκες ήταν στην Σουηδία (άνδρες: 32.9, γυναίκες: 30.4) και στην Δανία (άνδρες: 32.5, γυναίκες: 30.1). Ο μικρότερος μέσος όρος ηλικίας γάμου ήταν στην Πορτογαλία (άνδρες: 27.2, γυναίκες: 25). Στην Ελλάδα υπάρχει μεταβολή των μο ηλικίας γάμου κατά 1,5 έτος περίπου τόσο για τους άνδρες όσο και για τις γυναίκες (άνδρες από 28,7 το 1980 στα 30,3 το 1999 και για τις γυναίκες από 24,7 το 1980 στα 26,5 το 1999).

Η Ελλάδα λοιπόν ακολουθεί την γενική τάση μείωσης του αριθμού της πραγματοποίησης των γάμων και κυρίως την τάση αναβολής σύναψης γάμου σε μεγαλύτερη ηλικία αλλά σε σχέση με τα υπόλοιπα κράτη μέλη της ΕΕ διατηρεί ακόμη υψηλά τον δείκτη της γαμηλιότητας. Μια πιθανή αιτία για το συγκεκριμένο είναι ότι σε σχέση με τις υπόλοιπα κράτη μέλη της ΕΕ η Ελλάδα είναι μια χώρα με ισχυρή και ζώσα παράδοση στα θέματα γάμου και τεκνοποίησης (Παπαρώδη, 2006). Οι γεννήσεις από τα παλαιότερα χρόνια μέχρι και τις μέρες μας κατά κύριο λόγο πραγματοποιούνται στα πλαίσια ενός γάμου. Αυτό το ζήτημα εξετάζουμε αναλυτικά ακολούθως.

Διάγραμμα 4. Μέσος όρος ηλικίας γάμου στους άνδρες και στις γυναίκες, τα έτη

1980 και 1999*

	Άνδρες		Γυναίκες	
	1980	1999	1980	1999
ΕΕ 15	26.0	30.3	23.3	28.1
Βέλγιο	24.3	28.9	22.3	26.6
Δάνια	27.2	32.5	24.6	30.1
Γερμανία	25.7	30.9	22.9	28.2
Ελλάδα	28.7	30.3	24.7	26.5
Ισπανία	25.9	29.5	23.5	27.6
Γαλλία	25.1	31.2	23.0	29.1
Ιρλανδία	27.1	30.0	24.7	28.2
Ιταλία	27.1	30.0	23.9	27.1
Λουξεμβούργο	26.9	30.7	25.4	28.3
Ολλανδία	25.5	30.7	23.2	28.3
Αυστρία	25.9	30.3	23.2	27.9
Πορτογαλία	25.4	27.2	23.1	25.5
Φιλανδία	26.5	30.5	24.4	28.3
Σουηδία	28.6	32.9	26.0	30.4
Μεγάλη Βρετανία	28.5	29.6	25.4	27.5

* Βέλγιο, Γαλλία, Ισπανία ,Ιταλία: 1980 and 1997, Ελλάδα, Λουξεμβούργο: 1990 and 1998, Μεγάλη Βρετανία: 1982 and 1998

Σύνδεση γάμου και γονιμότητας.

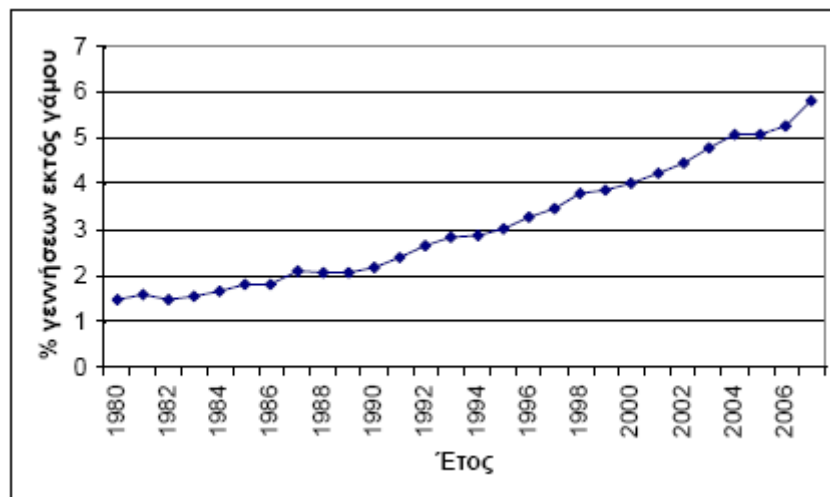
Στην Ελλάδα το 95% των γεννήσεων προέρχονται ακόμη από έγγαμες συμβιώσεις (από τα υψηλότερα της ΕΕ 27, όπου το αντίστοιχο μέσο ποσοστό ανέρχεται στο 68%). Οι σχέσεις ανάμεσα στη γαμηλιότητα και τη γονιμότητα είναι άμεσες και κατ' επέκταση, αν και σε μικρότερο βαθμό, ανάμεσα στη διατήρηση των έγγαμων συμβιώσεων και τη γονιμότητα.

Επιπλέον, είναι αποδεδειγμένο στατιστικά ότι η τεκνοποίηση για ένα μεγάλο ποσοστό ζευγαριών ολοκληρώνεται μέσα στα πρώτα τρία έτη από την τέλεση του γάμου (Παπαρώδη, 2006).

Η Ελλάδα έχει όλα τα δημογραφικά χαρακτηριστικά μιας ανεπτυγμένης κοινωνίας και διατηρεί τις παραδοσιακές οικογενειακές δομές. Τα ποσοστά γεννήσεων εκτός γάμου είναι από τα χαμηλότερα στην Ευρώπη (6% το 2007, Εθνική Στατιστική Υπηρεσία)

Παρόλα αυτά φαίνεται ότι οι παραδοσιακές αντιλήψεις όσον αφορά το σχηματισμό της οικογένειας και την τεκνοποιία αρχίζουν σιγά, σιγά να αλλάζουν και στην χώρα μας, όπως συνέβη στην υπόλοιπη Ευρώπη πριν από μερικές δεκαετίες. Η αλλαγή αυτή παρατηρείται στο **Διάγραμμα 5**. Συγκεκριμένα μέχρι και τα μέσα της δεκαετίας του 1980 οι γεννήσεις εκτός γάμου αποτελούσαν λιγότερο από 2% του συνόλου, στη δεκαετία του 1990 το ποσοστό τους διπλασιάστηκε και άγγιξε το 4%, ενώ στην πρώτη πενταετία του 21ου αιώνα 5,5% των γεννήσεων προέρχονται πλέον από ανύπαντρες γυναίκες. Οι προερχόμενες από άγαμες μητέρες γεννήσεις τριπλασιάζονται (σε απόλυτους αριθμούς) ανάμεσα στο 1980 και το 2007, και είναι πολύ πιθανόν, αν η παρούσα τάση συνεχιστεί, οι εκτός γάμου γεννήσεις να αποτελέσουν το 8% των γεννήσεων το 2015 και το 10% το 2020 (Γαβαλάς & Ρόντος, 2011).

Διάγραμμα 5: Ελλάδα, γεννήσεις εκτός γάμου ως ποσοστό του συνόλου των γεννήσεων

Πηγή Eurostat, 2010

Σύνδεση γαμηλιότητας με το διαζύγιο

Αναφέρθηκε παραπάνω ότι στην Ελλάδα οι σχέσεις ανάμεσα στη γαμηλιότητα και τη γονιμότητα είναι άμεσες και κατ' επέκταση, αν και σε μικρότερο βαθμό, ανάμεσα στη διατήρηση των έγγαμων συμβιώσεων και την ανατροφή των αποκτηθέντων τέκνων.

Παράλληλα οι θρησκευτικές παραδόσεις που είναι ιδιαίτερα έντονες στην Ελλάδα προτρέπουν την διατήρηση των έγγαμων συμβιώσεων ακόμη κι όταν δεν υπάρχουν τέκνα.

Όσον αφορά τον αριθμό των διαζυγίων παρόλο που σε σχέση με τα υπόλοιπα κράτη μέλη της Ε.Ε, η Ελλάδα παρουσιάζει το μικρότερο δείκτη διαζυγίων (1,0) μετά την Ιταλία και την Ιρλανδία (Eurostat, 2006) ωστόσο, η εξοικείωση με τις νέες τάσεις που παρατηρούνται σε διεθνές επίπεδο οδήγησε σταδιακά σε κάποιες αλλαγές της οργάνωσης του ιδιωτικού βίου. Έτσι σημειώνεται μια πρώτη μεγάλη αύξηση του αριθμού των διαζυγίων το 1980, με την εφαρμογή του Ν.868/1979, που αφορά το «αυτόματο διαζύγιο». Η επόμενη μεγάλη αύξηση του αριθμού των διαζυγίων παρατηρείται το 1984 με την ψήφιση του Νέου Οικογενειακού Δικαίου και τη δυνατότητα έκδοσης συναινετικού διαζυγίου (Κοτζαμάνης, 1997). Σύμφωνα με τα στατιστικά στοιχεία, τις τελευταίες δεκαετίες παρατηρείται στην

Ελλάδα σταθερή αύξηση της συχνότητας των διαζυγίων (Εθνική Στατιστική Υπηρεσία). Αυτό το γεγονός καταδεικνύει ότι το φαινόμενο του διαζυγίου αποτελεί μια πραγματικότητα που γίνεται όλο και περισσότερο αντιληπτή, στατιστικά και κοινωνικά (Κογκίδου, 1995). Εντυπωσιακό είναι το δημογραφικό στοιχείο σύμφωνα με το οποίο ο αριθμός των διαζυγίων στην Ελλάδα διπλασιάστηκε από το 1980 (6.684) έως το 2006 (13.218) (Μπουχέλου, 2008).

Από το **Διάγραμμα 6** προκύπτει εύκολα το συμπέρασμα ότι παράλληλα με την μείωση των γάμων συνάδει κι η αύξηση των διαζυγίων και πιθανά αυτό αναδεικνύει ότι παρόμοιοι παράγοντες υποστηρίζουν και τις δύο αλλαγές. Από τα μέσα του 1985 παρατηρούνται με άλλα λόγια δύο αλλαγές από την μια η αύξηση του αριθμού των διαζυγίων και από την άλλη η μείωση του αριθμού των γάμων. Η παρατήρηση υπονοεί ότι πίσω από τις συγκεκριμένες αλλαγές υποβόσκουν συγκεκριμένη κοινωνικοψυχολογικοί παράγοντες οι οποίοι τις υπαγορεύουν.

Το διαζύγιο συνδέεται βέβαια με την απόφαση για σύναψη δεύτερου γάμου. Αξίζει να σημειωθεί ότι από το 1960 ως το 2006 εξαπλασιάστηκε το ποσοστό των γάμων διαζευγμένων (1960: 2%, 2006: 12%), με τη σημαντικότερη αύξηση να καταγράφεται μετά την πρόσφατη μεταβολή του θεσμικού πλαισίου Ν.1329/83. Η διαχρονική εξέλιξη του ποσοστού των διαζευγμένων που συνάπτουν νέο γάμο δεν παρουσιάζει αξιόλογες διαφορές διακύμανσης μεταξύ των δύο φύλων. Ακόμη, τα ποσοστά των γυναικών που ξαναπαντρεύονται είναι συστηματικά χαμηλότερα εκείνων των ανδρών, με την απόκλιση των δύο φύλων να μειώνεται κατά τις δύο τελευταίες δεκαετίες (Μαράτου – Αλιπράντη, 2010).

Οι αλλαγές στο διαζύγιο διαμορφώνουν και νέες μορφές σχέσεων.

**Διάγραμμα 6. Γάμοι - διαζύγια και αριθμός παιδιών διαζευγμένων γονέων στην Ελλάδα
(1971-2005).**

ΕΤΟΣ	Αριθμός γάμων	Γάμοι επί 1000 κατοίκων	Αριθμός διαζυγίων	Διαζύγια σε 1.000 γάμους	Αριθμός παιδιών
1971	73.350	8,31	3.675	50,1	1.776
1972	60.144	6,77	3.395	56,4	1.712
1973	73.762	8,26	4.075	55,2	2.278
1974	68.059	7,59	3.631	53,3	1.980
1975	76.452	8,45	3.726	48,7	1.772
1976	63.540	6,93	3.768	59,3	1.724
1977	76.228	8,19	4.517	59,3	2.061
1978	72.523	7,69	4.322	59,6	2.290
1979	79.023	8,28	4.716	59,7	2.931
1980	62.352	6,47	6.684	107,2	3.744
1981	71.178	7,32	6.349	89,2	1.724
1982	67.784	6,92	5.558	82,0	2.623
1983	71.143	7,23	5.907	83,0	2.445
1984	54.793	5,54	8.672	158,3	5.837
1985	63.709	6,41	7.568	118,8	6.203
1986	58.091	5,83	8.939	153,9	7.865
1987	66.166	6,62	8.830	133,5	7.442
1988	47.873	4,77	8.335	174,1	6.342
1989	61.884	6,13	6.360	102,8	5.494
1990	59.052	5,81	6.037	102,2	5.351
1991	65.568	6,39	6.351	96,9	5.955
1992	48.631	4,69	6.156	126,6	5.564
1993	62.195	5,94	7.725	124,2	7.022
1994	56.813	5,38	7.675	135,1	7.230
1995	63.987	6,02	10.995	171,8	10.520
1996	45.408	4,24	9.360	206,1	9.487
1997	60.535	5,62	9.422	155,7	9.270
1998	55.489	5,12	7.814	140,8	7.660
1999	61.165	5,62	9.629	157,4	9.526
2000	48.880	4,48	11.039	227,5	11.198
2001	58.491	5,34	11.184	191,2	11.336
2002	57.872	5,27	11.080	191,5	11.226
2003	61.081	5,54	12.033	197,0	11.510
2004	51.377	4,64	12.307	239,5	12.503
2005	61.043	5,50	13.494	221,1	14.024
2006	57.802	5,20	13.218	228,7	13.847

Σύμφωνα με τα στοιχεία της Εθνικής Στατιστικής Υπηρεσίας - (Μπουχέλου, 2008).

Συμπεράσματα

Συμπερασματικά, η χώρα μας διαφοροποιείται από το σύνολο των χωρών του βόρειου και δυτικού τμήματος της Ευρώπης, καθώς στην μακρόχρονη δημογραφική ιστορία της, εκτός μεμονωμένων περιπτώσεων γενεών που θίχθηκαν από εξαιρετικά γεγονότα (βαλκανικοί πόλεμοι, μετανάστευση ανδρών στις αρχές του προηγούμενου αιώνα), ουδέποτε γνώρισε υψηλά ποσοστά αγαμίας. Η Ελλάδα διαφοροποιείται όμως και σήμερα από τις χώρες αυτές καθώς χαρακτηρίζεται ακόμη αφενός μεν από μια έντονη σχετικά γαμηλιότητα αφετέρου δε από την αντοχή των γάμων στη φθορά (χαμηλά ποσοστά διαζυγίων). Τα δεδομένα αυτά, κοινά με τις περισσότερες χώρες του ευρωπαϊκού νότου, συνθέτουν μια εικόνα διαφορετική από αυτή που απαντάται στο Βόρειο και δυτικό τμήμα της ηπείρου μας. Οι διαφορές όσον αφορά την γαμηλιότητα, αισθητές ακόμη και σήμερα, θέτουν το ερώτημα, των κοινών τόπων ένθεν και ένθεν της Ευρώπης (Κοτζαμάνης, Σοφιαννοπούλου, 2009).

Διαφαίνεται, σε ένα πρώτο επίπεδο, ότι εκείνο που διαφοροποιεί τις δύο αυτές ενότητες είναι καταρχάς οι διαφορετικές αντιλήψεις και στάσεις έναντι του θεσμού του γάμου. Στις βόρειες, και σε μικρότερο βαθμό στις δυτικές χώρες της ηπείρου μας, οι συμπεριφορές στον τομέα αυτό θεωρείται ότι αποτελούν πλέον τμήμα αποκλειστικά της σφαίρας του ιδιωτικού βίου, και η έννοια της «νομιμοποίησης- θεσμοθέτησης» έχει ατονήσει. Ακραίο παράδειγμα: οι διαφορές τείνουν να εκλείβουν ανάμεσα στην εντός και εκτός γάμου συμβίωση (όπως και ανάμεσα στις γεννήσεις εντός και εκτός γάμου), σε αντίθεση με ένα άλλο τμήμα της Ευρώπης, όπου σε μικρότερο ή μεγαλύτερο βαθμό, παραμένουν έντονες.

Η «αποθεσμοποίηση» της οικογένειας, η αποσύνδεση με άλλα λόγια του γάμου από την τεκνοποίηση και την ανατροφή παιδιών, στη βόρεια και δυτική Ευρώπη η οποία συντελέστηκε με διαφορετικούς ρυθμούς και σε διαφορετικούς συχνά χρόνους σε κάθε χώρα, δεν συνεπάγεται φυσικά την έκλειψη κοινωνικών κανόνων. Δεν είναι πια ο νόμος που

ρυθμίζει τις συμπεριφορές, αλλά τα νέα αναδυόμενα, πλέον του ενός, μοντέλα που επιτρέπουν σαφώς περισσότερες επιλογές απ' ό,τι στο παρελθόν.

Από τα παρουσιασθέντα δημογραφικά δεδομένα επιβεβαιώνεται ότι οι στάσεις και οι αντιλήψεις για τον γάμο αλλάζουν και στην Ελλάδα. Οι νεώτερες γενεές τείνουν να υιοθετούν διαφορετικές συμπεριφορές από αυτές των γονιών τους και η πτώση τόσο των συγχρονικών όσο και των διαγενεακών δεικτών γαμηλιότητας στην χώρα μας είναι μια σαφής ένδειξη. Η επίδραση της Ορθόδοξου Εκκλησίας (πολύ περισσότερο «διακριτικής» στον τομέα που μας ενδιαφέρει σε αντίθεση με τον Καθολικισμό) ατονεί και η επιρροή της σκοντάφτει στο κατώφλι της ιδιωτικής ζωής (Κοτζαμάνης, Σοφianoπούλου, 2009).

Η τάση της επιλογής του γάμου ανάμεσα σε άλλες δυνατές επιλογές δεν είναι πάντα προϊόν μιας ελευθεριότητας αλλά συχνά υπαγορεύεται από ποικίλους κοινωνικοοικονομικούς παράγοντες. Θα μπορούσαμε να υποστηρίξουμε ότι όπως στα άλλα κράτη – μέλη της ευρωπαϊκής ένωσης η εξάπλωση νέων μοντέλων είναι απόρροια και των και των κοινωνικών πολιτικών που ασκούνται. Οι συγκεκριμένες πολιτικές που εφαρμόζονται και στην χώρα μας απομακρύνονται ολοένα και περισσότερο από την στήριξη της έγγαμης διαβίωσης και ενισχύουν την ατομική ευθύνη. Και στην Ελλάδα προοδευτικά συγκεντρώνονται οι υλικοί, πολιτισμικοί και θεσμικοί όροι που επιτρέπουν την ανάδυση στον τομέα του γάμου, των ίδιων προτύπων με αυτά που έχουν διαχυθεί σε μία σειρά χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Επομένως, στο βαθμό που οι οικονομικοί, κοινωνικοί, πολιτισμικοί και θεσμικοί παράγοντες διαφοροποιούνται, ακολουθώντας τις επιταγές μιας συνολικότερης πολιτικής η οποία ασκείται στα πλαίσια της Ευρωπαϊκής Ένωσης, δεν είναι αβάσιμη η υπόθεση ότι και οι δημογραφικές μας συμπεριφορές (της γαμηλιότητας συμπεριλαμβανομένης) θα εξελιχθούν συγκλίνοντας με εκείνες που καταγράφονται σήμερα σε μια σειρά χωρών της ηπείρου μας. Δεν δύνανται να αποκλίνουν σημαντικά, παρ' όλες τις αντιστάσεις, στο βαθμό που θα

εγγράφονται στο πλαίσιο ενός νέου τύπου οικογένειας (οικογένειας -προνομιακού χώρου για την πραγμάτωση μιας στο έπακρο απαιτητικής «ευτυχίας») που αναδύεται αργά και στην Ελλάδα, κερδίζοντας σταδιακά ευρύτερα στρώματα του νεανικού πληθυσμού των μεγάλων αστικών κέντρων που βρίσκονται στην αρχή της ενεργής τους ζωής.

Στη χώρα μας, το μοντέλο της πυρηνικής οικογένειας που εδράζεται στην έγγαμη συμβίωση θα παραμείνει πιθανότατα κυρίαρχο και στο μέλλον, αλλά θα συνυπάρξει με άλλα μοντέλα, λιγότερο ή περισσότερο περιθωριακά, με αποτέλεσμα η ελληνική κοινωνία στις επόμενες δεκαετίες να παρουσιάζεται λιγότερο ομοιογενής και πλέον πολύμορφη απ' ότι είναι σήμερα...

Κεφάλαιο δεύτερο: εναλλακτικοί τρόποι οργάνωσης του ιδιωτικού βίου

Ένα από τα «κύρια κομβικά σημεία και βασικά γεγονότα ζωής στην πορεία ενηλικίωσης» είναι αποχώρηση από το σπίτι της οικογένειας προέλευσης (Billari *et al.*, 2001). Η αλλαγή αυτή σημάνει συχνά την απόκτηση μεγαλύτερης κοινωνικής αυτονομίας για τους/ τις νέους/ νέες ενηλίκους/ ες. Σε σχέση με το παρελθόν όπου κυρίως για τις γυναίκες αλλά και σε μεγάλο βαθμό για τους άνδρες ο μόνος λόγος αποχωρισμού από την οικογένεια προέλευσης ήταν η έγγαμη συμβίωση με κάποιον/ α σύντροφο σήμερα υπάρχουν πολλοί και διαφορετικοί άλλοι λόγοι. Πιθανοί λόγοι για την ανεξάρτητη κατοικία ενός ενήλικα από την κατοικία της οικογένειας προέλευσης είναι οι: σπουδές σε μια άλλη περιοχή από αυτή που διαμένει και ζει η οικογένεια προέλευσης, η εγκατάσταση σε μια άλλη περιοχή λόγω εύρεσης εργασίας, η μη έγγαμη συμβίωση με κάποιον/ α σύντροφο, τα προβλήματα στη σχέση με τους γονείς ή/ και απλά και μόνο η επιθυμία για ανεξαρτησία από την οικογένεια προέλευσης (Statistics Austria, 2003). Οι παραπάνω λόγοι υπονοούν ή και υπαγορεύουν και νέους τρόπους οργάνωσης του ιδιωτικού βίου από την έγγαμη συμβίωση με κάποιον /α σύντροφο χωρίς στην ενήλικη ζωή ενός ατόμου.

Σχεδόν παντού στον κόσμο, οι εναλλακτικές δυνατότητες σε σχέση με τον παραδοσιακό γάμο πολλαπλασιάζονται καθώς ακόμη διάφορες μορφές διαπροσωπικών σχέσεων όπως, η μη έγγαμη συμβίωση, οι οποίες κάποτε διατηρούνταν κρυφές αρχίζουν να θεμελιώνονται ακόμη και θεσμικά (Coonp, 2008) Η ύπαρξη άλλων εναλλακτικών προς το γάμο μορφών δεν συνεπάγεται την έλλειψη σεβασμού στον θεσμό του γάμου. Εν αντιθέσει, ο γάμος ως σχέση ανάμεσα σε δύο άτομα έχει επενδυθεί με μεγαλύτερη αίσθηση προσωπικής ευθύνης, παρόλο που ως θεσμός δεν οργανώνει την κοινωνική ζωή όπως παλιότερα.

Ακολούθως θα περιγράψουμε νέα σχήματα και εναλλακτικές ως προς τον γάμο μορφές ατομικής διαβίωσης, όπως η συμβίωση χωρίς γάμο, ο νέος εναλλακτικός τύπο συμβίωσης που ορίζεται ως «συμβίωση μαζί και χωριστά/living-apart-together LAT», τα μονομελή

νοικοκυριά, οι ανύπανδροι γονείς (διαβίωση ενός γονιού με ένα τουλάχιστον τέκνο), οι μονογονεϊκές οικογένειες και οι οικογένειες σε ανασύνθεση επικαλούμενες ως μεικτές ή ανασυσταμένες οικογένειες, παρατηρούνται και στην ελληνική κοινωνία ενώ παράλληλα σημειώνεται μεγαλύτερη ποικιλία στις ατομικές οικογενειακές διαδρομές (Gonzalez, Lopez, Pairo, 2000. Sullerot, 2000. Lewis, 2001a. Μουσούρου, 2005. Lewis, 2006). Η ποικιλία στις ατομικές οικογενειακές διαδρομές αναφέρεται στο ότι ένα άτομο μπορεί κατά την διάρκεια της ζωής του να υιοθετήσει διάφορες μορφές οργάνωσης προτού συνάψει τον πρώτο του γάμου ή ακόμη και μετά από αυτόν. Κυρίως θα επικεντρωθούμε στο πώς οι εναλλακτικές δυνατότητες συμβάλλουν ή λειτουργούν ανασταλτικά στην απόφαση για σύναψη γάμου.

Πριν από την περιγραφή των εναλλακτικών προς το γάμο μορφών θεωρήσαμε απαραίτητο να περιγράψουμε τον γάμο.

Γάμος.

Γάμος είναι η δέσμευση μεταξύ δυο ατόμων η οποία δημιουργείται και αναπτύσσεται σε ιδιωτικό- δυνάδικο πλαίσιο και συμβολίζεται με δημόσιες πράξεις. Ο γάμος με άλλα λόγια αποτελεί μια δημόσια επίσημη υπόσχεση η οποία αναφέρεται στην πρόθεση για εγκαθίδρυση μιας μακροπρόθεσμης δέσμευσης (Skolnick, 1978, 1981). Οι δημόσιες πράξεις έχουν πολιτικό (πολιτικός γάμος) ή θρησκευτικό (εκκλησιαστικός γάμος) περιεχόμενο. Οι τελετές αυτές διαμορφώνουν κοινωνικές δυνάμεις που συντελούν στη διατήρηση του έγγαμου βίου μακροπρόθεσμα και δύναται να καλλιεργούν την πεποίθηση ότι ο δεσμός ανάμεσα στους συζύγους είναι περισσότερο πιθανό να διατηρηθεί και να πετύχει (Rosenblatt, 1974).

Σημαντικό χαρακτηριστικό της τελετής του γάμου είναι ότι εμπλέκουν και άλλα άτομα. Η εμπλοκή άλλων ατόμων είναι ακόμα πιο σημαντική στα ήθη και στα έθιμα που, στις περισσότερες κοινωνίες, «συνοδεύουν» το γάμο. Τέτοια έθιμα μπορεί να αναφέρονται όχι μόνο στη δέσμευση μεταξύ των έγγαμων ατόμων αλλά και με τα μέλη των οικογενειών αυτών (Skolnick, 1978, 1981).

Η σημαντική κοινωνική αξία του γάμου αντανακλάται κι από το γεγονός ότι ομοφυλόφιλα ζευγάρια – στους οποίους το δικαίωμα του γάμου δεν είναι συνταγματικά κατοχυρωμένο στις περισσότερες χώρες ανά τον κόσμο – διεκδικούν με ένδικα μέσα αλλά και με μαζικές κινητοποιήσεις την δυνατότητα για γάμο. Το κίνημα των ομοφυλόφιλων πέρα από την διεκδίκηση μιας ισότιμης μεταχείρισης επιδιώκει την αλλαγή του εκάστοτε οικογενειακού δικαίου το οποίο θα κατοχυρώνει δικαιώματα των έγγαμων – όπως δικαιώματα συνιδιοκτησίας, οικογενειακή ιατροφαρμακευτική περίθαλψη, και πρόσβαση στις συντάξεις – (Isaacson, 1989).

Η μη έγγαμη συμβίωση και «συμβίωση μαζί και χωριστά/living-apart-together LAT».

Η μη έγγαμη συμβίωση ορίζεται ως η σχέση που χαρακτηρίζεται από κοινή κατοικία των συμβιούντων, την σεξουαλική εγγύτητα και την απουσία γάμου (Macklin 1978. Thornton & Young-DeMarco, 1996). Οι Casper & Bianchi (2002) πρότειναν τέσσερις τύπους συμβίωσης: (α) την εναλλακτική προς τον γάμο συμβίωση, (β) την πρόδρομη του γάμου συμβίωση, (γ) την συμβίωση ως δοκιμασία για τον γάμο (δ) την συμβίωση ως συγκατοίκηση. Στην συγκεκριμένη τυπολογία οι δύο βασικές διακρίσεις είναι πρώτον η προσδοκία για σύναψη γάμου (παρούσα στον τύπο β, απύσα στους τύπους α και δ και μη αποφασισμένη στον τύπο γ) και δεύτερον, η προσδοκώμενη διάρκεια της σχέσης (μακροπρόθεσμη στους τύπους α και β, βραχύχρονη στον τύπο δ και μη αποφασισμένη στον τύπο γ). Η «συμβίωση μαζί και χωριστά» αναφέρεται στο μοίρασμα της κατοικίας κάποιες μέρες το μήνα ενώ και τα δύο μέλη του ζευγαριού διατηρούν ανεξάρτητη κατοικία στην οποία διαμένουν είτε μόνοι είτε μαζί με άλλα άτομα (γονείς, συγκατοίκους κ.α.)

Μια από τις πιο μεγάλες δημογραφικές αλλαγές τα τελευταία 40 έτη στο δυτικό πολιτισμό είναι η αύξηση του φαινομένου της συμβίωσης. Κατά το 1996, περίπου 4 εκατομμύρια ετεροφυλόφιλα ζευγάρια στις Η.Π.Α. συμβίωναν εκτός γάμου. Ο αριθμός αυτός είναι επτά φορές μεγαλύτερος από αυτόν που είναι καταγεγραμμένος το 1970. Την ίδια περίοδο, τα τελευταία 40 έτη, περίπου οι μισοί ενήλικες μέχρι την ηλικία των 30 δήλωναν ότι είχαν συμβιώσει τουλάχιστον μια φορά στη ζωή τους. Το ίδιο ισχύει και ανάμεσα σ' αυτούς που τελικά πήραν την απόφαση να παντρευτούν (Bumpass & Sweet, 1989).

Στην Ελλάδα δεν υπάρχουν δεδομένα για το ποσοστό ατόμων που συμβιώνουν με τον ή την σύντροφό τους. Τα μόνα δεδομένα αναφέρονται στο θεσμοθετημένο Σύμφωνο Ελεύθερης Συμβίωσης. Σύμφωνα με τα στοιχεία της Στατιστικής Υπηρεσίας Ελλάδας από τη θέσπισή του συμφώνου Ελεύθερης Συμβίωσης από το 2008 μέχρι σήμερα, μόλις 104 ζευγάρια το έχουν επιλέξει σ' ολόκληρη την Ελλάδα, Τα ζευγάρια, που επέλεξαν το

σύμφωνα ελεύθερης συμβίωσης, σε ποσοστό 50% ζουν στην Αθήνα, σε περίπου 10% στη Θεσσαλονίκη και 5% στον Πειραιά. Σημειώνεται ότι το Σύμφωνο Ελεύθερης Συμβίωσης αποτελεί εναλλακτική στον γάμο, έννομη μορφή οργάνωσης της συμβίωσης, είναι μία απλή συμβολαιογραφική πράξη, που καταχωρείται στο ληξιαρχείο. Μπορεί να συναφθεί, όταν οι συμβαλλόμενοι δεν είναι έγγαμοι, δεν έχουν συγγένεια μεταξύ τους και δεν έχουν σχέση υιοθεσίας (Muncie *et al.*, 2008).

Η επιλογή του ελεύθερου συμφώνου συμβίωσης ανήκει στον τύπο της εναλλακτικής προς τον γάμο συμβίωσης. Από την κοινωνική εμπειρία προκύπτει ότι συχνά οι έλληνες συμβιώνουν είτε με την έννοια της συγκατοίκησης (συχνό φαινόμενο στα φοιτητικά χρόνια) είτε ως δοκιμασία γάμου .

Στο διάγραμμα 7 παρουσιάζονται συνοπτικά τα βασικά αποτελέσματα ερευνών για την επίδραση της μη έγγαμης συμβίωσης στην απόφαση της σύναψης γάμου και στην ποιότητα της σχέσης.

Στο παρελθόν η συμβίωση ήταν περισσότερο «περιθωριακή» επιλογή και επιλέγονταν από άτομα με ανώτερη ή ανώτατη εκπαίδευση, κατάλληλο εισόδημα, και μια σταθερή εργασία (Hobcraft & Kiernan, 1995. Kravdal, 1999). Στην πορεία η συμβίωση αποτέλεσε μια επιλογή ανάμεσα σε άτομα με κατώτερο κοινωνικοοικονομικό επίπεδο καθώς για την πραγματοποίησή της σε σύγκριση με τον γάμο απαιτούνται ακόμη λιγότερες προϋποθέσεις (Sassler & Goldscheider, 2004).

Εμπειρικά δεδομένα επιβεβαιώνουν επαναλαμβανόμενα ότι αν και η συμβίωση είναι δυνατόν να βελτιώσει την ικανότητα των ατόμων να επιλέξουν τον/ την σύντροφο με την/ τον οποία/ ο θα συνάψουν γάμο (Hall & Zhao, 1995) ωστόσο, τα ζευγάρια που συμβίωσαν πριν να συνάψουν γάμο εμφάνισαν υψηλότερα ποσοστά διαζυγίων σε σχέση με αυτούς που δεν συμβίωσαν (Bennett, Blanc, & Bloom, 1988).

Διάγραμμα 7.

Σύντομη σύνοψη των σημαντικότερων τα οποία σχετίζονται με την επίδραση της συμβίωσης.
(από τους Stanley *et al.*, 2006)

Κατηγορία	Σημαντικότερο Εύρημα	Βιβλιογραφική πηγή
Υπόβαθρο	Όσο περισσότερο θρησκευόμενο είναι ένα άτομο τόσο λιγότερο πιθανό είναι να συμβιώσει πριν συνάψει γάμο. Όσο περισσότερο παραδοσιακά σκεπτόμενο είναι ένα άτομο τόσο λιγότερο πιθανό είναι να συμβιώσει και τόσο περισσότερο πιθανό να συνάψει γάμο νωρίς στην ενήλικη ζωή του. Τα άτομα των οποίων οι γονείς είναι διαζευγμένοι είναι περισσότερο πιθανό να συμβιώσουν εκτός γάμου.	Lillard <i>et al.</i> (1995), Stanley <i>et al.</i> (2004). Thornton <i>et al.</i> (1992) Lye & Waldron (1997)
Γενικές πεποιθήσεις	Όσοι έγγαμοι συμβίωσαν προτού συνάψουν γάμο είναι πιθανότερο να πάρουν διαζύγιο σε σχέση με όσους δεν συμβίωσαν. Πολλοί άνθρωποι πιστεύουν ότι η συμβίωση είναι μια δοκιμασία για την αντοχή της σχέσης. Όλο και περισσότερο, νέες γυναίκες σε σχέση με νέους άνδρες αρχίζουν να θεωρούν ότι ο γάμος υπερτερεί της συμβίωσης και της εργένικης ζωής. Οι φτωχότεροι τείνουν να πιστεύουν ότι είναι καλύτερα να διατηρείς μια οικονομική ασφάλεια προτού συνάψεις γάμο, και γι αυτό τείνουν να συμβιώνουν περισσότερο προτού συνάψουν γάμο. Η επιθυμία για οικονομική ασφάλεια πριν την σύναψη γάμου συνδέεται με την επιθυμία για ένα ολοκληρωμένο, θρησκευτικό γάμο, με την απόκτηση σπιτιού πριν τη σύναψη γάμου και την δυνατότητα για οικονομική συνεισφορά και από τους δύο συντρόφους. Η συμβίωση διαδοχικά με περισσότερους από ένα συντρόφους ή η διατήρηση συμβίωσης με ένα σύντροφο για μεγάλο χρονικό διάστημα ή ακόμη και τα δύο, πριν τη σύναψη γάμου συνδέεται με την πάροδο του χρόνου με την μειωμένη επιθυμία για σύναψη γάμου. Η προγαμιαία συμβίωση συνδέεται με φτωχότερη επικοινωνία τόσο στην υποκειμενική κωδικοποίηση της αλληλεπίδρασης του ζευγαριού όσο και στην αυτό – αναφορά.	Cherlin & Chase-Lansdale (1995). Kamp Dush <i>et al.</i> (2003). Teachman (2003) Lichter & Qian (2005). Teachman (2003) Johnson <i>et al.</i> (2002). Thornton & Young-DeMarco (2001) Whitehead & Popenoe (2002) Edin <i>et al.</i> (2004) Edin <i>et al.</i> (2004). Smock, Manning, & Porter (2005) Axinn & Barber (1997). McGinnis (2003)
Ποιότητα σχέσης	Η προγαμιαία συμβίωση συνδέεται με φτωχότερη επικοινωνία τόσο στην υποκειμενική κωδικοποίηση της αλληλεπίδρασης του ζευγαριού όσο και στην αυτό – αναφορά. Η προγαμιαία συμβίωση συνδέεται με χαμηλότερα επίπεδα ικανοποίησης από τον γάμο	Cohan & Kleinbaum (2002). Kline <i>et al.</i> (2004). Stanley <i>et al.</i> (2004). Thomson & Colella (1992). Brown (2004). Brown & Booth (1996). Nock (1995). Stafford <i>et al.</i> (2004). Stanley <i>et al.</i> (2004)

Συνέχεια διαγράμματος 7. Ποιότητα σχέσης	Η προγαμιαία συμβίωση συνδέεται με μεγαλύτερη αστάθεια.	Dush <i>et al.</i> (2003). Stafford <i>et al.</i> (2004). Thomson & Colella (1992)
	Η προγαμιαία συμβίωση συνδέεται με μεγαλύτερα επίπεδα επιθετικότητας στον γάμο.	Brownridge & Halli (2000). Kline <i>et al.</i> (2004). Stanley <i>et al.</i> (2004)
Διαζύγιο	Το διαζύγιο είναι περισσότερο πιθανό ανάμεσα σε όσους συμβίωσαν προγαμιαία, και ιδιαίτερα πιθανό ανάμεσα σε όσους συμβίωναν διαδοχικά με διαφορετικούς συντρόφους.	DeMaris & Rao (1992). Kamp Dush <i>et al.</i> (2003). Phillips & Sweeney (2002). Teachman (2003)
Προσωπική τρωτότητα	Η προγαμιαία συμβίωση συνδέεται με υψηλά επίπεδα κατάθλιψης και χαμηλά επίπεδα αυτοπεποίθησης, όπως συνολικότερα χαμηλά επίπεδα ικανοποίησης από την ζωή.	Stafford <i>et al.</i> (2004)
Δέσμευση	Η προγαμιαία συμβίωση συνδέεται με μεγαλύτερη πιθανότητα αποκλίνουσας συμπεριφοράς.	Woods & Emery (2002)
	Η προγαμιαία συμβίωση συνδέεται με χαμηλότερα επίπεδα αφοσίωσης για τους άνδρες και όχι τόσο για τις γυναίκες στο γάμο.	Rhoades <i>et al.</i> (in press). Stanley <i>et al.</i> (2004)
	Όσοι συμβιώνουν κι έχουν σχέδια να συνάψουν γάμο έχουν ικανοποιητικότερη σχέση από αυτούς που συμβιώνουν χωρίς την προοπτική για σύναψη γάμου.	Brown (2004). Brown & Booth (1996)
	Όσοι συμβιώνουν πριν την σύναψη αρραβώνα, κατά μο, έχουν χαμηλότερα επίπεδα ικανοποίησης στην έγγαμη ζωή από αυτούς που συμβιώνουν μετά τη σύναψη αρραβώνα ή γάμου.	Kline <i>et al.</i> (2004)

Από το **Διάγραμμα 7** διατυπώνουμε τα ακόλουθα σχόλια:

⇒ ο γάμος ως παραδοσιακός θεσμός υποστηρίζεται από άτομα με παραδοσιακό προσανατολισμό (Lillard *et al.*, 1995· Stanley *et al.* 2004. Thornton *et al.*, 1992· Lye & Waldron, 1997). Στο ίδιο συμπέρασμα συνηγορούν και τα εμπειρικά δεδομένα που υποστηρίζουν ότι τα άτομα που έχουν αποφασίσει την σύναψη γάμου προτού συμβιώσουν ή έχουν αρραβωνιαστεί είναι περισσότερο πιθανό να συνάψουν γάμο μετά τη συμβίωση. Στις συγκριμένες περιπτώσεις η συμβίωση λειτουργεί ως «πρόβα γάμου».

⇒ Το διαζύγιο των γονιών το οποίο οδηγεί σε νέες εναλλακτικές προς το γάμο μορφές για τους διαζευγμένους γονείς οδηγεί στην αποδοχή και υιοθέτηση εναλλακτικών μορφών και από τα ενήλικα τέκνα των διαζευγμένων γονιών. Εξάλλου η αυξημένη πιθανότητα διαζυγίου σε όσους συμβίωσαν πριν το γάμο (Cherlin & Chase-Lansdale, 1995. Kamp, Dush *et al*, 2003. Teachman, 2003) συνδέεται με την αποδοχή εναλλακτικών προς το γάμο μορφών σχέσης.

⇒ Το χαμηλό οικονομικό επίπεδο το οποίο βάσει εμπειρικών δεδομένων ωθεί τα ζευγάρια στην συμβίωση κι όχι στη σύναψη γάμου (Edin *et al.*, 2004. Smock, Manning, & Porter, 2005) μπορεί επίσης να λειτουργεί ως παρείσακτος παράγοντας που υπονομεύει τις σχέσεις και ωθεί και στην διάλυση των έγγαμων συμβιώσεων.

⇒ Ιδιαίτερα η μαζί και χώρια συμβίωση ή ακόμη και η συμβίωση χωρίς την απόφαση του ζευγαριού με σαφήνεια δηλώνει και την περιορισμένη επικοινωνία ανάμεσα στο ζευγάρι αφού βασικά θέματα δεν συζητούνται. Η περιορισμένη επικοινωνία δεν βοηθά τη σχέση του ζευγαριού και πιθανά να συμβάλλει στην χαμηλή πιθανότητα σύναψης γάμου (Cohan & Kleinbaum, 2002. Kline *et al.*, 2004. Stanley *et al.*, 2004. Thomson & Colella, 1992).

Η συμβίωση μπορεί λοιπόν να λειτουργήσει ως «πρόβα γάμου» στον βαθμό που τα άτομα συνειδητοποιημένα την επιλέγουν έχοντας δρομολογήσει την σύναψη του γάμου τους ή να λειτουργήσει εναλλακτικά στον βαθμό που τα ζευγάρια δεν επικοινωνούν μια τέτοια απόφαση. Επομένως, χρειάζεται μια σε βάθος αναζήτηση των σχετικών με την συμβίωση παραγόντων οι οποίοι πιθανά να επηρεάζουν την απόφαση για σύναψη γάμου.

Εργένικη ζωή

Παρόλο που από την γέννησή του ένας άνθρωπος είναι εφοδιασμένος με ένα σύνθετο κοινωνικό σύστημα το οποίο κάνει ικανή την ανάπτυξη σχέσεων με τους άλλους, αρχικά

έρχεται στον κόσμο μόνος. Κανείς δεν γεννιέται μαζί με κάποιο σταθερό σύντροφο ή σύζυγο (Thorton, Axinn & Xie, 2007)

Στις δυτικές κοινωνίες η ζωή χωρίς κάποιον/ α σταθερό/ η σύντροφο είθισται στην πρώτη δεκαετία της ζωής του ατόμου. Με την έναρξη της εφηβείας και ιδιαίτερα με την ενηλικίωση τα άτομα, στο μεγαλύτερο ποσοστό, διαμορφώνουν τις πρώτες σταθερές σχέσεις τους. Η φυσιολογική και κοινωνική ωρίμανση του ατόμου «λύνει» τους φραγμούς στις σχέσεις με άτομα αντίθετου φύλου. Μέχρις ότου κάποιο ενήλικο άτομο διαμορφώσει μία σταθερή διαπροσωπική σχέση θεωρείται εργένης ή εργένισσα. Εργένης ή εργένισσα θεωρείται κάποιος ή κάποια ανεξάρτητα από τον τύπο κατοικίας του (μένει με τους γονείς, μόνος/η ή με συγκατοίκους κ.α.)

Όπως αναφέρθηκε στο πρώτο κεφάλαιο το ποσοστό των τελούμενων γάμων στην Ελλάδα είναι χαμηλό -1960: 2%, 2006: 1%- (Μαράτου – Αλιμπράντη, 2010). Η μείωση του αριθμού των γάμων στην Ελλάδα και η αναβολή στην απόφαση για σύναψη γάμου σημαίνει ότι ολοένα και μεγαλύτερος αριθμός ελλήνων παραμένουν άγαμοι για ολόκληρη τη ζωή τους ή τουλάχιστον για ένα μεγάλο μέρος της ενήλικης ζωής τους.

Η αγαμία κάποτε επιβαλλόταν σε ενήλικες για διάφορους δημογραφικούς, οικονομικούς ή πολιτικούς λόγους (Μουσούρου, 2005). Η επιλογή της εργένικης ζωής θεωρείτο περισσότερο ανελεύθερη ενώ σήμερα ολοένα και περισσότερο θεωρείται ακόμη μία επιλογή. Στον βαθμό που η επιλογή της εργένικης ζωής είναι προσωπική θεωρείται περιθωριακή ιδιαίτερα για τις γυναίκες που βρίσκονται σε «ηλικία γάμου» (25-35 ετών). Η επιλογή της εργένικης ζωής είναι λιγότερο ελεύθερη για τις γυναίκες σε σχέση με τους άνδρες. Το στίγμα της εργένισσας εισπράττουν περισσότερο οι γυναίκες 25 – 35 ετών για τις οποίες αναμένεται να τεκνοποιήσουν (αφού είναι βιολογικά έτοιμες) (White, 1992).

Ανεξαρτήτως φύλου όσοι επιλέγουν ελεύθερα την εργένικη ζωή δεν είναι ιδιαίτερα συμπαθείς και μάλιστα σε σχέση με τους έγγαμους θεωρούνται περισσότερο ντροπαλοί,

περιθωριακοί και λιγότερο εμφανισιακά ελκυστικοί (Morris *et al.*, 2004). Συχνά οι εργένηδες και οι εργένισσες χαρακτηρίζονται ως εγωκεντρικοί/ες, ανώριμοι/ες καθώς ακόμη κι ότι έχουν έλλειψη προσωπικής κυριαρχίας (Davis & Strong, 1977. Morris *et al.*, 2004).

Τα παραπάνω αναδεικνύουν πώς η εργένικη ζωή μπορεί να θεωρηθεί εναλλακτικό σχήμα οργάνωσης του ιδιωτικού βίου (Μουσούρου, 1985). Το γεγονός όμως ότι η επιλογή της εργένικης ζωής είναι σε ένα βαθμό αρνητικά φορτισμένη επιβεβαιώνει ότι ο γάμος συνεχίζει να διατηρεί τα σκήπτρα ως νόρμα η οποία καθορίζει τις υπόλοιπες.

Ανύπανδροι γονείς.

Η εργένικη ζωή συχνά αποκλείει την τεκνοποίηση και την ανατροφή παιδιών καθώς τα δύο παραπάνω συνδέονται παραδοσιακά με το γάμο. Ωστόσο, όπως αναφέρθηκε στο πρώτο κεφάλαιο, στην Ελλάδα οι προερχόμενες από άγαμες μητέρες γεννήσεις έχουν τριπλασιαστεί (σε απόλυτους αριθμούς) ανάμεσα στο 1980 και το 2007, και είναι πολύ πιθανόν, αν η παρούσα τάση συνεχιστεί, οι εκτός γάμου γεννήσεις να αποτελέσουν το 8% των γεννήσεων το 2015 και το 10% το 2020 (Γαβαλάς & Ρόντος, 2011).

Στην Ελλάδα, συνεπώς, παρατηρείται μία αυξητική τάση στις γεννήσεις εκτός γάμου· συγκεκριμένα, ο αριθμός των άγαμων μητέρων έχει τριπλασιαστεί, σε απόλυτους αριθμούς, από το 1980 έως το 2007 και θεωρείται πολύ πιθανό, αν συνεχιστεί η παρούσα τάση, οι γεννήσεις εκτός γάμου να αποτελέσουν το 8% των συνολικών γεννήσεων κατά το 2015 ή ακόμα και το 10% σε βάθος χρόνου, δηλαδή μέχρι το 2020.

Όπως η εργένικη ζωή έτσι και η απόκτηση παιδιών εκτός γάμου δεν αποτελούσε ανέκαθεν μια ελεύθερη, μη κοινωνικά στιγματισμένη, επιλογή. Για παράδειγμα, κατά τις δεκαετίες 1960 με 1980, όταν, δηλαδή, η μέθοδος της αντισύλληψης δεν ήταν ιδιαίτερα διαδεδομένη και η άμβλωση ήταν έντονα κατακριτέα, αρκετές γυναίκες ύστερα από μια εγκυμοσύνη αν δεν προχωρούσαν σε γάμο με τον πιθανό πατέρα σπάνια κρατούσαν και

μεγάλωναν είτε μόνες τους είτε με την οικογένεια προέλευσης το παιδί τους. Δεν ήταν βέβαια και λίγες οι περιπτώσεις όπου το τέκνο μιας άγαμης γυναίκας δίνονταν για υιοθεσία για την αποφυγή της κοινωνικής κατακραυγής.

Αλλά και κατά τις τελευταίες δεκαετίες που υποτίθεται ότι έχουν αρθεί αρκετά κοινωνικά στερεότυπα, οι ερευνητές σημειώνουν ότι στις δυτικές χώρες οι περισσότερες ανύπαντρες μητέρες είναι έφηβες με αποκλίνουσα συμπεριφορά και σοβαρά ψυχολογικά προβλήματα. Τα ζητήματα που αντιμετώπιζαν οι ανύπαντρες μητέρες ήταν περισσότερα από αυτά που αντιμετώπιζαν συνήθως οι πυρηνικές οικογένειες (έγγαμη συμβίωση γονιών). Οι περισσότερες ανύπαντρες μητέρες είχαν χαμηλό μορφωτικό επίπεδο – κάτι που μπορεί να μην ήταν αιτία αλλά συνέπεια της απρογραμματίστης εγκυμοσύνης-. Συχνά χαρακτηριστικά της οικογένειας προέλευσης της ανύπαντρης μητέρας, όπως η ανατροφή της σε μονογονεϊκή οικογένεια, διαζευγμένοι γονείς, χαμηλό κοινωνικοοικονομικό επίπεδο των γονιών της, αποδίδονταν ως αίτια αυτής της μάλλον ανελεύθερης επιλογής. (McLanahan & Sanderfur, 1994. Popenoe, 1996). Επομένως, γίνεται φανερό ότι το μεγαλύτερο ποσοστό των ανύπαντρων μητέρων μέχρι προσφάτως άνηκαν σε φτωχά στρώματα (Sidel, 1996). Στις δυτικές και βορειοδυτικές κοινωνίες η ανατροφή τέκνων εκτός γάμου υποστηρίζεται από προνομιακή, επιδοματική πολιτική κι αυτό οδήγησε στην κοινωνική θεώρηση ότι οι άγαμες μητέρες είναι «τεμπέλες και μη κινητοποιημένες» (Seecombe, James & Battle Walters, 1998) σεξουαλικά ανεύθυνες (Luker, 1996) και ηλικιακά νέες. Κατά τη Sidel (1996) οι ανύπαντρες μητέρες είναι «δυσφημισμένες, αξιοκαταφρόνητες, εξοστρακισμένες» και «δαιμονοποιημένες». Πολλά από τα παραπάνω ισχύουν και για τις σύγχρονες Ελληνίδες ανύπαντρες μητέρες ως και σήμερα.

Ωστόσο, η απόκτηση τέκνου εκτός γάμου αρχίζει πλέον να αποτελεί περισσότερο ελεύθερη επιλογή. Αφορά κυρίως γυναίκες ηλικίας 35 ετών και άνω, με ανώτερο μορφωτικό επίπεδο που επιλέγουν την απόκτηση παιδιού ως ανύπαντρες μητέρες (Bock, 2000) καθώς

είναι οικονομικά ικανές να υποστηρίξουν την ανατροφή ενός παιδιού και συχνά ώριμες, για να αφοσιωθούν σε αυτό. Η επιλογή της απόκτησης παιδιού σε μια τέτοια περίπτωση μπορεί να είναι απόρροια της μη εύρεσης ενός κατάλληλου συντρόφου. Παρόλο που κρίνονται πιο ικανές από τις έφηβες ανύπαντρες μητέρες δεν παύει να δέχονται κοινωνική κριτική καθώς θεωρείται ότι μέσα από την επιλογή της ανατροφής ενός παιδιού εκτός γάμου ικανοποιούν απλά και μόνο τις δικές τους ανάγκες.

Γενικά η αίσθηση που κυριαρχεί είναι ότι η ανύπαντρη μητέρα δεν πληροί τα ιδεώδη της πυρηνικής οικογένειας. Γενικά η αίσθηση που κυριαρχεί είναι ότι το περιβάλλον ανατροφής ενός παιδιού που προσφέρει μία ανύπανδρη μητέρα, και το οποίο εξορισμού έχει πολύ διαφορετικά ποιοτικά χαρακτηριστικά από αυτά της πυρηνικής οικογένειας, είναι μάλλον ακατάλληλο ή έστω λιγότερο κατάλληλο. Εξάλλου, στα προβλήματα που αντιμετωπίζουν οι ανύπανδρες μητέρες υπεισέρχονται και άλλοι παράγοντες πρακτική υφής, όπως η μεγαλύτερη φτώχεια, τα προβλήματα στέγασης κι όχι απλά το γεγονός ότι το παιδί ή τα παιδιά ζουν με την ανύπαντρη μητέρα τους (Muncie *et al.*, 2008).

Στις βορειοδυτικές κοινωνίες είναι ιδιαίτερα διαδεδομένη η συμβίωση ζευγαριού που τεκνοποιούν και ανατρέφουν το/ τα παιδί/ παιδιά τους χωρίς να έχουν συνάψει γάμο. Ωστόσο, αυτή η επιλογή δεν είναι καθόλου διαδεδομένη στην ελληνική κοινωνία. Οι ανύπαντροι γονείς τείνουν να έχουν λιγότερα εισοδήματα (Manning & Brown, 2003) και η οικογένεια που διαμορφώνουν θεωρείται λιγότερο σταθερή (Manning, Smock, & Majumbar, 2004) από τις οικογένειες των έγγαμων βιολογικών γονέων. Η επιλογή της συμβίωσης ανύπαντρων γονιών δεν σημαίνει πάντα και γενική απόρριψη του θεσμού του γάμου αλλά μπορεί απλά να σημαίνει ότι δε θεωρούν τους εαυτούς τους κατάλληλους υποψήφιους για γάμο (Lichter, Batson, & Brown, 2004), ή τη σχέση τους ικανή να μακροημερεύσει (Waller, 2002).

Μετά το διαζύγιο

Με τη διάσταση και ιδιαίτερα με το διαζύγιο ενός έγγαμου ζευγαριού προκύπτουν νέες μορφές οργάνωσης του ιδιωτικού βίου· τέτοιες είναι οι διπυρηνικές οικογένειες και οι μικτές ή ανασυσταμένες οικογένειες. Με δεδομένο ότι τα άτομα τα οποία επιλέγουν ελεύθερα ή ανελεύθερα αυτές τις μορφές έχουν συνάψει γάμο κάποια στιγμή στη ζωή τους δεν είναι άτομα που έχουν αποσυρθεί από τον θεσμό του γάμου. Βρίσκονται στην προ(σ)κλήση απέναντι στην σύναψη ενός γάμου κάποιον/α άλλον/ η σύντροφο ή στην απόσυρση από αυτό το ενδεχόμενο.

Διπυρηνικές οικογένειες ή δυαδική μονογονεϊκή οικογένεια.

Η Sullerot (1984) επισημαίνει ότι ο όρος «μονογονεϊκή οικογένεια» είναι λανθασμένος όταν πρόκειται για την οικογένεια εκείνη όπου την κύρια επιμέλεια έχει ο ένας εκ των δύο γονέων ενός τουλάχιστον ανήλικου παιδιού μετά από την διάσταση ή το διαζύγιο του/ της με τον έτερο γονέα. Ο όρος μονογονεϊκή οικογένεια είναι λανθασμένος επειδή υπογραμμίζει το μονογονεϊκό νοικοκυριό· τα παιδιά έχουν κατά κανόνα πατέρα (ή μητέρα) που δεν είναι μέλος του μονογονεϊκού νοικοκυριού, αλλά αποτελεί μέρος της οικογένειάς τους.

Έτσι, αναγνωρίζοντας τη σημαντικότητα του ρόλου του γονέα που δεν έχει την επιμέλεια των παιδιών μετά τον χωρισμό, και την τάση που υπάρχει για ανάληψη της γονικής μέριμνας και από τους δύο γονείς έχουν προταθεί οι όροι «δυαδική μονογονεϊκή οικογένεια» (double single – parent family) (Sager, Brown, Crown, Engel, Rodstein, Walker, 1983) ή διπυρηνική οικογένεια (binuclear family) (Μπουχέλου, 2008). Στην περίπτωση της παραπάνω μορφής έχουμε άρνηση της συζυγικής σχέσης αλλά αποδοχή της γονεϊκής σχέσης (Κογκίδου, 1995).

Ανασυσταμένες ή σύνθετες οικογένειες.

Μια ανασυσταμένη ή σύνθετη οικογένεια προκύπτει, όταν ένας χωρισμένος γονιός δημιουργήσει μια σχέση με κάποιον επίσης χωρισμένο γονιό. Προκύπτει δηλαδή από μια επιμέρους οικογένεια με ένα νέο σύντροφο ή από δύο επιμέρους οικογένειες όταν υπάρχει η επιθυμία για συμβίωση.

Η μετάβαση από την κατάσταση της επιμέρους οικογένειας σε αυτήν της ανασυσταμένης συνδέεται με μεγάλες αλλαγές στη δομή του οικογενειακού συστήματος. Τα όρια του συστήματος της επιμέρους οικογένειας (ή των επιμέρους οικογενειών) πρέπει να ανοίξουν, για να γίνει δεκτό το καινούριο μέλος ή να γίνουν δεκτά τα καινούρια μέλη, αν ο/η νέος/α σύντροφος έχει και εκείνος/η ένα ή περισσότερα παιδιά (Ιωαννίδου, 2012).

Η περίπτωση της ανασυσταμένης οικογένειας μπορεί να θεωρηθεί ως περίπτωση απόρριψης του θεσμού του γάμου, αν οι σύντροφοι επιλέξουν τη συμβίωση χωρίς γάμο, αλλά μπορεί να θεωρηθεί και ως «πρόβα γάμου», σε περίπτωση που απορρίπτει το θεσμό του γάμου στην περίπτωση όπου τα άτομα συμβιώνουν χωρίς γάμο ή ακόμη λειτουργεί ως «πρόβα γάμου» σε περίπτωση που υπάρχει η προοπτική για σύναψη γάμου στο μέλλον. Στην περίπτωση που προκύπτει γάμος παρά την νεωτερικότητά του αναφερόμαστε και πάλι στην παραδοσιακή σύνδεση του γάμου με την ανατροφή παιδιών.

Ορισμένες φορές ένα παιδί που μπορεί να δημιουργηθεί από αυτή την ένωση έρχεται να συμπληρώσει την όλη διάταξη. Σε διαφορετική περίπτωση, όταν δηλαδή η καινούρια αυτή σύσταση αποτελείται από τους δύο συντρόφους και τα παιδιά τους από τους προηγούμενους γάμους, Οι λέξεις «μαμά» και «μπαμπάς» προορίζονται περισσότερο για τους βιολογικούς γονείς, γι' αυτό συνήθως το παιδί προσφωνεί τον πατριό του ή τη μητριά του με το όνομά τους.

Στο παρελθόν ήταν κοινωνικά απορριπτέος ένας επόμενος γάμος για τους διαζευγμένους γονείς εφόσον το διαζύγιο ήταν αρνητικά στιγματισμένο. Έπειτα ίσως υπήρχε

ο φόβος των επιπλοκών στην περίπτωση της σύναψης δεύτερου γάμου, πιστεύοντας ότι ήταν πολύ πιθανό την πρώτη αποτυχία να την ακολουθήσει μια δεύτερη, με αποτέλεσμα να ζημιωθούν όλοι διπλά και ιδίως τα παιδιά. Στις μέρες μας όμως η κοινωνία έχει εξελιχθεί, είναι πιο ανεκτική ενώ τα ζευγάρια πλέον τολμούν να χωρίσουν και να ξαναφτιάξουν τη ζωή τους πολύ πιο εύκολα.

Συμβαίνει επίσης συχνά οι γονείς να αρνούνται και σήμερα να συγκατοικήσουν ή να ξαναπαντρευτούν εξαιτίας των παιδιών , είτε επειδή εκείνα έχουν αντίρρηση είτε επειδή ο γονέας δεν θέλει να επιβάλει νέες αλλαγές στην καθημερινή τους ζωή (Bruke, 1999). Σε αυτήν την περίπτωση δεν αναφερόμαστε σε μια ελεύθερη επιλογή απόσυρσης από τον θεσμό του γάμου αλλά σε μια διαφορετική ιεράρχηση των προσωπικών αναγκών σε σχέση με τις ανάγκες του ή των παιδιών τους.

Συμπεράσματα.

Θα μπορούσαν όλες οι παραπάνω μορφές να αποτελούν έναν κατάλογο επιλογών διαμόρφωσης του ιδιωτικού βίου αν αφαιρούσαμε το κοινωνικό στίγμα που μερικές από αυτές φέρουν περισσότερο έντονα από άλλες. Ο γάμος δεν παύει να αποτελεί την νόρμα που κρίνει τις υπόλοιπες επιλογές. Κι επίσης, η δυνατότητα για περισσότερες επιλογές δεν συνεπάγεται ότι ο γάμος έχει γίνει λιγότερο επιθυμητός. Εν αντιθέσει σε σχετική μελέτη φάνηκε ότι 90% του γενικού πληθυσμού επιθυμεί να προχωρήσει σε γάμο κάποτε στο μέλλον (Goldstein & Kenney, 2001).

Τα εμπειρικά δεδομένα που συγκρίνουν τα άτομα που συμβιώνουν εκτός γάμου και τους/ τις εργένηδες/ ισες είναι περιορισμένα. Οι περισσότερες μελέτες συγκρίνουν άγαμους που διατηρούν «ανεπίσημη» ερωτική σχέση (και είτε συμβιώνουν είτε όχι) και έγγαμους. Σε μια μελέτη των Rindfuss και VandenHeuval (1990) η οποία συνέκρινε άτομα που συμβίωναν με τον/ την σύντροφό τους σε σχέση με έγγαμα άτομα αλλά και εργένηδες προσαρμοσμένα σε μια σειρά από κοινωνικοοικονομικά χαρακτηριστικά (π.χ. ιδιοκτησία σπιτιού, μορφωτικό επίπεδο, πρόθεση για ανατροφή παιδιών) βρήκαν ότι: (α) τα άτομα που συμβίωναν εκτός γάμου δήλωναν πώς νιώθουν κάπου ανάμεσα στην κατάσταση που βιώνουν, οι έγγαμοι και στην κατάσταση που βιώνουν οι άγαμοι οι οποίοι διατηρούν μια ανεπίσημη ερωτική σχέση και δεν συμβιώνουν. Όσοι διατηρούσαν μια ανεπίσημη ερωτική σχέση δήλωναν να «είναι πιο κοντά» σε όσους συμβιώνουν εκτός γάμου παρά στους έγγαμους.

Για πολλά ζευγάρια, η συμβίωση μπορεί να θεωρηθεί ως μια εναλλακτική πρόταση οργάνωσης ιδιωτικού βίου στον γάμο και ως αντίποδας της εργένικης ζωής (Rindfuss & VandenHeuvel, 1990) και γι' αυτό δεν μπορεί να ειπωθεί απλά και μόνο ως δοκιμαστικό στάδιο για γάμο ή/ και απόκτηση παιδιού/ων.

Όπως αναφέρθηκε εξ αρχής και υποστηρίχτηκε θεωρητικά οι διαφορετικές μορφές οργάνωσης του ιδιωτικού βίου θα μπορούσαν να αποτελούν δυνατές επιλογές μιας ατομικής

διαδρομής. Για παράδειγμα ένα άτομο κατά την διάρκεια της ζωής μπορεί να ζει ως εργένης/ισσα στην συνέχεια να συμβιώσει εκτός γάμου με ένα ή διαδοχικούς συντρόφους, στην πορεία να συνάψει γάμο, να αποκτήσει παιδιά, να χωρίσει από τον σύντροφο, να αναλάβει την φροντίδα του ή των παιδιών του (διπυρηνική οικογένεια) και στην συνέχεια να συνάψει ένα δεύτερο γάμο (μεικτή ή ανασυσταμένη οικογένεια). Κι ακόμη περισσότερο είναι δυνατόν όλα αυτά να μη συμβούν με αυτήν ακριβώς τη σειρά όπως ακόμη διάφορες μορφές να επαναληφθούν.

Το γεγονός ότι υπάρχουν ποικίλες δυνατότητες λιγότερο ή περισσότερο αποδεκτές σχετίζεται με μια ατομικιστική κουλτούρα η οποία δίνει έμφαση στην ικανοποίηση των προσωπικών αναγκών. Κι η ατομικιστική κουλτούρα σχετίζεται με τη σειρά της με ιστορικές και κοινωνικοοικονομικές συνθήκες οι οποίες επιδρούν και στα θέματα των διαπροσωπικών σχέσεων. Αυτές τις επιρροές θα παρουσιάσουμε εν συντομία στο επόμενο κεφάλαιο.

Κεφάλαιο τρίτο: η ιστορία του γάμου

Στο προηγούμενο κεφάλαιο πραγματοποιήθηκε μια ανασκόπηση των δυνατών επιλογών οργάνωσης του ιδιωτικού βίου. Η ατομικιστική κουλτούρα διέπει την σύγχρονη κοινωνία κι αυτό επηρεάζει τον τρόπο με τον οποίο διαμορφώνονται οι διαπροσωπικές σχέσεις. Η δυνατότητα προσωπικής επιλογής και η χρησιμοποίηση των διαπροσωπικών σχέσεων ως μέσο για την ικανοποίηση προσωπικών αναγκών είναι ενδείξεις της σύγχρονης ατομικιστικής κουλτούρας .

Σύμφωνα με την υλιστική αντίληψη το καθοριστικό στοιχείο στην ιστορία είναι σε τελευταία ανάλυση η αναπαραγωγή της άμεσης ζωής και η παραγωγή. Πιο αναλυτικά αυτό που καθορίζει την ιστορία από τη μια μεριά είναι η αναπαραγωγή του ανθρώπινου είδους κι από την άλλη η παραγωγή των μέσων συντήρησης, των αντικειμένων για τη διατροφή, το ντύσιμο, την κατοικία και των εργαλείων που χρειάζονται για την διατήρηση της ζωής· Η βαθμίδα ανάπτυξης της οικογένειας και της εργασίας καθορίζουν τους κοινωνικούς θεσμούς όπως τον γάμο. Ιστορικά αποδεικνύεται ότι σε μια κοινωνία οι συγγενικοί δεσμοί είναι περισσότερο αναγκαίοι όσο η εργασία είναι λιγότερο ανεπτυγμένη και τα προϊόντα κι ο συνολικός πλούτος της περιορισμένα (Ενγκελς, 1998, σελ. 4).

Βάση της άνω παραδοχής, το παρόν κεφάλαιο, προσεγγίζει την εξέλιξη της απόφασης για σύναψη γάμου ιστορικά και επιχειρεί μία διαλεκτική προσέγγιση ανάμεσα σε ευρήματα κοινωνιολογικών, ανθρωπολογικών και ιστορικών μελετών για το γάμο. Το κεφάλαιο στοχεύει στην περιγραφή των λόγων που οδηγούσαν στην σύναψη γάμου ανά εποχή. Γίνεται ιδιαίτερη αναφορά στα ελληνικά δεδομένα.

Εμφάνιση του γάμου ως θεσμικού πλαισίου

Ο θεσμός του γάμου δεν υπήρχε ανέκαθεν. Βάσει ανθρωπολογικών ευρημάτων υπήρξε μια πρωτόγονη κατάσταση κατά την οποία επικρατούσαν σεξουαλικές σχέσεις χωρίς κανένα

περιορισμό, έτσι που σε μια φυλή κάθε γυναίκα άνηκε σε κάθε άνδρα, και επίσης κάθε άνδρας σε κάθε γυναίκα (Μόργκαν, 1877 όπως αναφέρεται στον Ένγκελς, 1998). Όλα αυτά συνέβαιναν πριν το πέρασμα της ανθρωπότητας στον πολιτισμό και συγκεκριμένα κατά την περίοδο της βαρβαρότητας. Δεν είχε προκύψει η αναγκαιότητα για οργάνωση της κοινωνικής ζωής μέσω θεσμικών πλαισίων.

Ο Μπαχόφεν αναζητώντας τα ίχνη του θεσμικού πλαισίου του γάμου στις ιστορικές και θρησκευτικές παραδόσεις οδηγήθηκε στον ομαδικό γάμο όπου ολόκληρες ομάδες αντρών και ολόκληρες ομάδες γυναικών κατείχαν αμοιβαία η μία την άλλη. (Ένγκελς, 1998).

Ο ομαδικός γάμος είναι μια κατοπινή μορφή πιθανά εξέλιξη της προαναφερθείσας μορφής των σεξουαλικών σχέσεων χωρίς κανόνα. Εθνογραφικές μελέτες κατέστησαν προφανές ότι στις αρχαϊκές ομαδώσεις ο γάμος θεωρείται ως πραγμάτωση συμμαχίας και εντάσσεται σε μια διαδικασία παροχών- αντιπαροχών με βάση την αμοιβαιότητα (Childs, 2003). Ο ομαδικός γάμος προέκυψε από την ανάγκη για ορισμό μίας φυλής και την ικανοποίηση βασικών αναγκών στα πλαίσιά της.

Η διαδρομή της μονογαμικής δέσμευσης στον χρόνο.

Μονογαμική δέσμευση εννοούμε την αποκλειστική δέσμευση δύο ετεροφυλόφιλων ατόμων.

Ο Sommer (1993), διατύπωσε την εξής ερώτηση για την μονογαμική δέσμευση: Οι πρωτόγονοι Homo sapiens ζούσαν σε μονογαμικές, πολυγαμικές κοινότητες, σε κοινότητες με πολυανδρία, πολυγυνία, ή πολυανδρογυνία; (Στην μονογαμία, ένας άνδρας και μια γυναίκα παντρεύονται – συνήθως εφ' όρου ζωής. Στην πολυγυνία ένας άνδρας μπορεί να «κατέχει» πολλές συζύγους, στην πολυανδρία μία γυναίκα μπορεί να έχει διάφορους συζύγους. Στην πολυανδρογυνία οι άνδρες και οι γυναίκες ζευγαρώνουν κατά πώς επιθυμούν). Συμπέρανε ότι, παρόλο που οι πρωτόγονοι μπορεί να ήταν μονογαμικοί,

ωστόσο, οι περισσότεροι πρέπει να ήταν στην κατάσταση πολυγυνίας (μία γυναίκα να συνδέεται με πολλούς άνδρες).

Από άλλους (Fisher, 1989) υποστηρίζεται ότι επικρατούσε γενικά η πολυανδρία, αλλά στην πραγματικότητα το μεγαλύτερο ποσοστό ανδρών και γυναικών διατηρούσαν μονογαμικούς γάμους. Η Fisher (1989) μελετώντας 853 κοινωνίες του Εθνογεωγραφικού Άτλαντα* κατέληξε στο ότι, παρόλο που οι περισσότερες κοινωνίες (84%) επέτρεπαν την πολυγυνία, οι άνδρες σπάνια έκαναν μια τέτοια επιλογή (μόνο 10% των ανδρών είχαν περισσότερες από μία συζύγους), αντίθετα οι περισσότεροι διατηρούσαν σχέση με μία γυναίκα ενώ ελάχιστοι ήταν ανύπανδροι. Στο 16% των κοινωνιών επικρατούσε η μονογαμία ενώ η πολυανδρία ήταν ιδιαίτερα σπάνια. (μόνο 0,5% των κοινωνιών επέτρεπαν την πολυανδρία). Παρατηρήθηκε ακόμη ότι, παρόλο που θεωρητικά άνδρες και γυναίκες «υποτίθεται» ότι ήταν πιστοί ο ένας στον άλλο στην μακρά εξελικτική τους ιστορία, σε πολλές περιπτώσεις άνδρες ή γυναίκες «παρέβαιναν» αυτόν τον κανόνα (Wilson & Daly, 1992). Ιστορικά λοιπόν υπάρχει μια ποικιλία γνωστικών αναπαραστάσεων τέτοια που βοηθά να «περιγραφεί» κάθε ενδεχόμενο (Barkow, Cosmides & Tooby, 1992. Hrdy, 1999. Wilson & Daly, 1992)

Σημειώνεται ότι η μονογαμική δέσμευση επικράτησε μετά την μετάβαση από την βαρβαρότητα στον πολιτισμό. Ο λόγος που οδήγησε στην καθιέρωση της ζευγαρωτής οικογένειας είναι η αύξηση της παραγωγής ως αποτέλεσμα νέων πηγών απόκτησης τροφής (κτηνοτροφία, γεωργία). Αναλυτικότερα, η αύξηση της παραγωγής δημιούργησε πλεόνασμα (το προϊόν που περισσεύει μετά την ικανοποίηση όλων των αναγκών) το οποίο θα έπρεπε κάπου να διατεθεί. Στην αρχή αυτό το υπέρ – προϊόν άνηκε σε ολόκληρο το γένος (την φυλή) οπότε ο ομαδικός γάμος αρκούσε. Η ζευγαρωτή οικογένεια και η μονογαμική δέσμευση προέκυψε όταν αναγνωρίστηκε η ιδιοκτησία της υπερ παραγωγής στο άτομο. Η αρχή της

* Ο Άτλαντας περιέχει ανθρωπολογικές πληροφορίες για περισσότερες από 1000 αντιπροσωπευτικές προβιομηχανικές κοινωνίες ανά τον κόσμο.

ατομικής ιδιοκτησίας οδήγησε στη ανάγκη αναγνώρισης των παιδιών από τον πατέρα προκειμένου η περιουσία του τελευταίου να κληρονομηθεί από τα «νόμιμα» τέκνα του. Η ζευγαρωτή οικογένεια εισήγαγε ένα νέο και αποφασιστικής σημασίας στοιχείο για την καθιέρωση της μονογαμίας: δίπλα στην βεβαιωμένη μητέρα έβαλε τώρα και το βεβαιωμένο πατέρα του παιδιού. Η μονογαμική δέσμευση βασίστηκε στην κυριαρχία του άνδρα με σκοπό την γέννηση παιδιών με αδιαφιλονίκητη πατρότητα (Ενγκελς, 1998).

Επομένως, ο γάμος ως μονογαμική δέσμευση, αποκτά ζωτική σημασία στην αρχαϊκή κοινωνία. Συγκεκριμένα, σύμφωνα με τον Ένγκελς (1998), «η ικανοποίηση των οικονομικών αναγκών βασίστηκε απόλυτα στο συζυγικό συνεταιρισμό και στον καταμερισμό της εργασίας ανάμεσα στα δύο φύλα».

Ο γάμος λοιπόν είναι μια παλιά ανθρώπινη εφεύρεση ζωτικής σημασίας. Μία από τις ζωτικές λειτουργίες του γάμου στην Παλαιολιθική εποχή ήταν η δυνατότητά του να δημιουργεί δίκτυα συνεργασίας που ξέφευγαν από τον κύκλο των στενών συγγενών και των μελών της τοπικής ομάδας. Ο γάμος, ως μέσο δημιουργίας νέων συγγενικών δεσμών, αποτελούσε επιπλέον έναν ιδιαίτερο τρόπο σύνδεσης διαφορετικών ομάδων, επειδή οδηγούσε στην απόκτηση παιδιών που είχαν συγγενείς και στους δύο καταυλισμούς. «ο δεσμός που σου χαρίζει κάτι μπορεί να κοπεί, όχι όμως και ο ανθρώπινος δεσμός.» (Ενγκελς, 1998).

Για τους εύπορους στις αρχαίες κοινωνίες ο γάμος ήταν μια οικονομική συναλλαγή που περιλάμβανε ενοποίηση γης και πλούτου καθώς και ανάπτυξη κοινωνικών δικτύων. Στον αντίποδα, για τους ανθρώπους που δε συμμετείχαν στον αγώνα για πολιτική εξουσία ο γάμος ήταν μια λιγότερο πολυτάραχη υπόθεση. Εν γένει όμως, ο γάμος εξελίχθηκε ως θεσμός που εξυπηρετούσε συγκεκριμένες σκοπιμότητες και ως αντικείμενο πρακτικών υπολογισμών και όχι ως μια συμφωνία με σκοπό την ατομική ολοκλήρωση και την αναζήτηση ευτυχίας όπως είναι σύγχρονα (Coonz, 2008).

Ο γάμος ως θεσμός για την εξυπηρέτηση συγκεκριμένων σκοπιμοτήτων επικράτησε στην Αρχαία Αθήνα. Στην Αρχαία Αθήνα, αν μια γυναίκα γινόταν κληρονόμος (κάτι που συνέβαινε μόνο αν πέθαινε ο πατέρας της χωρίς να αφήσει γιο), τότε ήταν σχεδόν υποχρεωμένη να δεσμευτεί κάποιο στενό συγγενή του θανόντα συζύγου της εφόσον αυτός το επιθυμούσε. Σκοπός της διαδικασίας ήταν η περιουσία να παραμείνει στην οικογένεια προέλευσης του θανόντα. Αν ο συγγενής που διεκδικούσε την κληρονομία ήταν επίσης παντρεμένος, μπορούσε να χωρίσει τη γυναίκα του με συνοπτικές διαδικασίες, ενώ, αν νοιάζονταν γι' αυτήν, μπορούσε να της εξασφαλίσει έναν καινούριο σύζυγο (Νόβα – Καλτσούνη, 2000, Coonz, 2008).

Κατά τον μεσαίωνα, ο γάμος παρέμενε ζήτημα σκοπιμοτήτων. Για λόγους πολιτικής και οικονομικής σκοπιμότητας ο γάμος παρέμεινε ο κανόνας από τα πρώτα βασίλεια και τις αυτοκρατορίες της Μέσης Ανατολής ως το δέκατο όγδοο αιώνα.

Όσο για την Ελλάδα των πρώτων χριστιανικών χρόνων, παρόλο που αποτελεί κομμάτι της Βυζαντινής Αυτοκρατορίας, ακολουθείται η αρχαιοελληνική παράδοση σύμφωνα με την οποία απαιτείται μόνο η προφορική συναίνεση των γονέων και των ενδιαφερομένων, χωρίς να είναι απαραίτητη θρησκευτική ή πολιτική τελετή για να θεωρηθεί έγκυρος ένας γάμος. Παράλληλα όμως, και με βάση τα ρωμαϊκά πρότυπα, υπάρχει και ο «έγγραφος» γάμος, τον οποίο συστήνει και ο Ιωάννης Χρυσόστομος («ανάγκη τα της φερνής συντελείσθαι γραμματεία», *Varia Graeca Sacra* 173.3 όπως αναφέρεται στον Γκιρτζή, 2009). Από τον 9ο αιώνα και εξής ο «έγγραφος» γάμος κατακτά έδαφος (Γκιρτζή, 2009).

Το σημερινό ζήτημα είναι ότι σε μεγαλύτερο από ποτέ βαθμό, κι αυτό ισχύει και για τα ελληνικά δεδομένα, το άτομο είναι ελεύθερο να επιλέξει ποιον ή ποια, αν και τότε θα παντρευτεί...

Είναι γεγονός ότι στην Ελλάδα το πέρασμα από μια αγροτικού τύπου κοινωνία σε μια βιομηχανικού τύπου συντελέστηκε με ταχύτατους ρυθμούς μέσα σε ένα διάστημα 30 – 40

χρονών. Ο ανταγωνισμός, ο ατομικισμός και η έντονη ανάγκη αυτονομίας ως παράγωγα του νεωτερικού τρόπου κοινωνικής οργάνωσης έρχονται σε σύγκρουση με την παράδοση αξιών όπως η συνεργατικότητα, η συλλογικότητα και η αλληλεξάρτηση (Δραγώνα & Τσέλιου, 2009).

Το παραπάνω πνεύμα διαπερνά και τον κοινωνικό θεσμό του γάμου. Στο συνεχές που εκτείνεται από την προνεωτερική στην σύγχρονη μορφή οργάνωσης του γάμου, μπορεί κανείς να διακρίνει, με έναν ιδεοτυπικό τρόπο, **τρεις φάσεις εξέλιξης**:

α. στην πρώτη φάση, την οποία πολλοί ερευνητές συναρτούν με το αγροτικό πολιτισμικό πλαίσιο, ο γάμος, σύμφωνα με την διατύπωση, του Durkeim, στηριζόταν στην οικογένεια που προϋπήρχε και συνέχιζε να υπάρχει μετά από αυτόν. Τα άτομα δεν αναζητούσαν συναισθηματική εγγύτητα και οι ερωτικές σχέσεις δεν θεωρούνταν πηγή απόλαυσης αλλά αναγκαιότητα για την γέννηση παιδιών (που χρησίμευαν ως εργατικά χέρια). Η οικογένεια που προκύπτει από τον γάμο δεν διαχωρίζονταν σαφώς από την ευρύτερη κοινότητα.

β. Στην δεύτερη φάση, η οποία συνάδει σύμφωνα με πολλούς ερευνητές με την αστική – βιομηχανική οργάνωση της κοινωνίας, ο γάμος οδηγεί στην δημιουργία της πυρηνικής οικογένειας. Το ζευγάρι ήταν απορροφημένο στην ανατροφή των παιδιών και οι ατομικές επιλογές ήταν περιορισμένες. Στην δεύτερη φάση ο γάμος αμφιταλαντευόταν ανάμεσα στα πρότυπα που κυριαρχούν στην πρώτη φάση και στην κατάλυσή τους η οποία χαρακτηρίζει την τρίτη φάση της νεωτερικότητας.

γ. στην τρίτη φάση μαζί με τους μετασχηματισμούς της ύστερης νεωτερικότητας ο γάμος αντί να αποτελεί ένα επεισόδιο στην μακρά ζωή του ατόμου αποκτά την δική του αυτοτέλεια. (Muncie *et al.*, 2008). Στην τρίτη φάση δίνεται έμφαση στα συναισθήματα που αναπτύσσονται ανάμεσα στα άτομα που αποφασίζουν να συνάψουν γάμο. Η «κανονικότητα»

αμφισβητείται και επιχειρούνται νέες εναλλακτικές του γάμου μορφές οργάνωσης του ιδιωτικού βίου όπως είδαμε στο προηγούμενο κεφάλαιο.

Τα συναισθήματα στα πλαίσια του γάμου

Για χιλιάδες χρόνια ο γάμος επιτελούσε τόσο πολλές οικονομικές, πολιτικές και κοινωνικές λειτουργίες. Οι προσωπικές ανάγκες και οι επιθυμίες όσων σύναπταν γάμο είτε ήταν μη αναγνωρίσιμες είτε περνούσαν σε δεύτερη μοίρα. Με άλλα λόγια σκοπός του γάμου δεν ήταν να φέρει δύο ανθρώπους κοντά με την αγάπη και την οικειότητα, παρότι από τον 17^ο αιώνα κι έπειτα έπαψαν να είναι κατακριτέες. Ο βασικός σκοπός του γάμου ήταν η απόκτηση χρήσιμων συγγενών εξ αγχιστείας για την απόκτηση πολιτικών ή/και οικονομικών προνομίων (Coonz, 2008).

Στην Αρχαία Ελλάδα, άλλωστε, η ερωτική έλξη για κάποιον/α θεωρούνταν μια μορφή τρέλας που δε σχετιζόταν με το γάμο ή την οικογενειακή ζωή. Αντί αυτού, οι Έλληνες θαύμαζαν τον πλατωνικό έρωτα και την ασεξουαλική λατρεία για κάποιο αγαπημένο άτομο που αναπτύσσονταν ανάμεσα σε δύο άνδρες (Miller *et al.*, 2007).

Κατά τον μεσαίωνα η ερωτική επιθυμία για κάποιον θεωρούνταν «επικίνδυνη, μια καταπακτή που οδηγούσε στην κόλαση, και δεν συγχωρούνταν ούτε ανάμεσα σε συζύγους» (Ackerman, 1994).

Για πάνω από 500 χρόνια, οι άνθρωποι πίστευαν πως ο έρωτας μπορεί να ήταν επιθυμητός και εξευγενισμένος αλλά συνήθως ήταν καταδικασμένος. Το συγκεκριμένο γεγονός καταδεικνύεται μέσα από τη λογοτεχνία της εποχής στην οποία οι ερωτευμένοι ήρωες δε θα μπορούσαν να είναι μαζί (συνά γιατί ήταν παντρεμένοι με άλλους), ή γιατί ο ένας από τους δυο θα πέθαινε (ή και οι δύο) πριν καν ο έρωτάς τους ολοκληρωθεί (Miller *et al.*, 2007). Από τον δέκατο τέταρτο ως το δέκατο έβδομο αιώνα όμως, η βορειοδυτική Ευρώπη ανέπτυξε ένα μοναδικό αμάλγαμα συζυγικών συμπεριφορών και αξιών που άνοιξαν

το δρόμο για τις ταχύτατες αλλαγές που συνέβησαν μετά το 1700 (Hajnal, 1969. Lynch, 1991. Waugh, 1988. Smith, 1992). Έκτοτε αρχίζει να αναγνωρίζεται ότι ο γάμος αποτελεί πέρα από θεσμό και σχέση κι απόδειξη αυτού ήταν ότι από τον 12^ο αιώνα στην δυτική Ευρώπη είχε απαγορευτεί η πολυγαμία. Κατά τον 17^ο με 18^ο αιώνα όταν οι Ευρωπαίοι, και ιδιαίτερα οι Άγγλοι, άρχισαν να πιστεύουν ότι ο έρωτας μπορεί να έχει «ευτυχισμένο τέλος». Ωστόσο, η πεποίθηση ότι ο/η σύζυγος χρειαζόταν έρωτα και πάθος δεν είχε γενικευτεί ακόμη. (Miller *et al.*, 2007).

Στο βυζαντινό σύστημα ψυχοπαθολογίας διακρίνεται μια ιδιαίτερη κατηγορία ψυχοπαθολογίας, η ασθένεια του αισθήματος. Αξιοσημείωτο είναι ότι κατά την Βυζαντινή περίοδο το αίσθημα αναγνωρίζεται ως διαταραχή από τους ιατρούς κι όχι από τους εκκλησιαστικούς πατέρες ακόμη κι αν αυτοί είχαν ιατρική παιδεία (Θεοχαράκης, Στυλιανίδης, Θεοχαράκης & Γερουλάνος, 2009).

Στην διάρκεια του δέκατου όγδοου αιώνα, η έλευση του διαφωτισμού έφερε ριζικές αλλαγές στον δυτικό κόσμο σε χρόνο ρεκόρ. Μέχρι τα τέλη του δέκατου όγδοου αιώνα, για πρώτη φορά γίνεται αποδεκτή η προσωπική επιλογή συντρόφου, και η αποδοχή του γάμου από έρωτα. Για πρώτη φορά μέσα σε πέντε χιλιάδες χρόνια, ο γάμος άρχισε να αντιμετωπίζεται ως μια ιδιωτική σχέση μεταξύ δύο ατόμων και όχι ένας κρίκος στην αλυσίδα πολιτικών και οικονομικών συμμαχιών (Coonz, 2008). Από τότε κι έπειτα μια σειρά αλλαγές που σχετίζονταν με την εναρμόνιση των ερωτικών σχέσεων και του γάμου στη διαμόρφωση των σχέσεων του γάμου έλαβαν χώρα. Το ζήτημα που εγείρεται είναι η ελεύθερη επιλογή του ατόμου ως προς το ποιον σύντροφο θα επιλέξει.

Συμπεράσματα

Από τα παραπάνω επιβεβαιώνεται η διαλεκτική σχέση ανάμεσα στους κοινωνικούς μετασχηματισμούς και στον γάμο. Στις παραδοσιακές συλλογικές κοινωνίες ο γάμος φαίνεται να εξυπηρετεί συλλογικά συμφέροντα. Σε κοινωνίες που προσδιορίζονται από μια ατομικιστική κουλτούρα ο γάμος αποτελεί μέσω για την ικανοποίηση των προσωπικών αναγκών.

Βρισκόμαστε σε μια μεταβατική φάση όπου η πυρηνική οικογένεια λειτουργεί ως πρότυπο αλλά η σύγχρονη ατομικιστική κουλτούρα προσανατολίζει στην αξιοποίηση της επίσημης ή μη σχέσης για την ικανοποίηση προσωπικών αναγκών. Έτσι και η σύναψη γάμου αποτελεί ζήτημα προσωπικού γοήτρου. Η διατήρηση του γάμου συχνά αποτελεί ζήτημα προσωπικής επιτυχίας. Με άλλα λόγια η σχέση γάμου και ικανοποίησης προσωπικών αναγκών είναι μια αμφίδρομη σχέση. Από την μια ο γάμος είναι ένα προσωπικό επίτευγμα και από την άλλη πεδίο για την ευόδωση προσωπικών αναγκών.

Ο γάμος έπαψε να αποτελεί δεδομένο στην ζωή του ατόμου και τα άτομα τείνουν να αναβάλλουν την πραγματοποίησή του. Η απόφαση για σύναψη γάμου στο βαθμό που αποτελεί προσωπική απόφαση πραγματοποιείται για συγκεκριμένους προσωπικούς λόγους και μετά από την ικανοποίηση μιας σειράς προσωπικών προϋποθέσεων. Μεγάλη έμφαση δίνεται ακόμη και σε ποιοτικά χαρακτηριστικά μιας διαπροσωπικής σχέσης. Τα θέματα αυτά θα θίξουμε θεωρητικά ακολούθως και ερευνητικά στην συνέχεια.

Οι προσδοκίες από τη σύναψη γάμου έχουν πλέον διαφοροποιηθεί σε σχέση με το παρελθόν. Ο γάμος δεν αποτελεί δεδομένο που θα πραγματοποιηθεί ανεξαρτήτως προσωπικού κόστους. Επομένως στις έρευνες που θα πραγματοποιήσουμε προκειμένου να διευνήσουμε τις διαδικασίες μέσα από τις οποίες ένα άτομο πραγματοποιεί γάμο σήμερα με κάποιο άλλο άτομο αναμένουμε ότι αυτές θα σχετίζονται (α) με την ικανοποίηση

παραγόντων για την προσωπική διεύρυνση (είτε ως λόγων είτε ως προϋποθέσεων) και (β) με τα αντιλαμβανόμενα ποιοτικά χαρακτηριστικά μιας ανεπίσημης ερωτικής σχέσης.

Κεφάλαιο τέταρτο: προσωπικοί παράγοντες και η σύνδεσή τους με την απόφαση για σύναψη γάμου.

Η απόφαση για σύναψη γάμου δεν αποτελεί πλέον κοινωνική επιταγή αλλά έχει εξελιχθεί σε προσωπική επιλογή (Coonz, 2008). Τούτο δεν συνεπάγεται ότι ο άνθρωπος δεν στέκει υπόλογος για τις επιλογές του απέναντι στον κοινωνικό του περίγυρο αλλά ότι υπάρχει μια πληθώρα δυνατών και αποδεκτών επιλογών για την οργάνωση του ιδιωτικού βίου. Η αποδοχή άλλων μορφών οργάνωσης του ιδιωτικού βίου, οι οποίες παλιότερα θεωρούνταν περιθωριακές, κάνει την απόφαση για γάμο περισσότερο προσωπική.

Η δυνατότητα ελεύθερης προσωπικής επιλογής εντάσσεται, όπως ήδη αναφέρθηκε, στη γενική στροφή του δυτικού πολιτισμού προς μια ατομικιστική κουλτούρα. Η στροφή στις αξίες της ισότητας και της ατομικής ελευθερίας δόθηκε από τον 17^ο αιώνα. Το ενδιαφέρον, με άλλα λόγια, μετατοπίστηκε από την οικογένεια και την κοινότητα στο άτομο, ανεξάρτητα από την οικογένεια και την κοινότητα στις οποίες αυτό ανήκει (Bellah, Madsen, Sullivan, Swidler & Tipton, 1985. Carmichael, 1995. Whitte, 1997).

Βέβαια η έμφαση στην λειτουργία των ερωτικών σχέσεων ως μέσο για την ικανοποίηση προσωπικών αναγκών συνέβη κυρίως τον 20^ο αιώνα με την χαλάρωση των κοινωνικών κανόνων και τις αλλαγές του οικογενειακού δικαίου (Beck & Beck – Gernsheim, 1995, 2002. Bulcroft, Bulcroft, Bradley & Simpson, 2000. Whitte, 2000).

Είναι πλέον κοινωνικά αποδεκτή η θεώρηση του γάμου ως μέσο για την προσωπική ανάπτυξη του ατόμου (Clermens & Markman, 2004. Giddens, 1994). Βέβαια αν ένας καλός γάμος κρινόταν μόνο από ηδονιστικά – ωφελιμιστικά κριτήρια και γινόταν μόνο για τις προσωπικές ανάγκες θα ήταν «τόσο ανασφαλής ώστε κανένα νοήμον άτομο δε θα επένδυε τόσο χρήμα, τόση ενέργεια και χρόνο και δε θα υποτιμούσε άλλες επιλογές, για να κάνει απλά ένα γάμο». Επιπλέον, η αποκλειστικά και μόνο ωφελιμιστική σκοπιά λειτουργεί

ανασταλτικά στην μακροημέρευση της σχέσης (Dion & Dion, 1993. Agnew & Lee, 1997. Kemmelmeir, Sachez – Burks, Cyrton, & Coon, 1998).

Ο ατομικισμός αναφέρεται βέβαια στο δικαίωμα της προσωπικής επιλογής, στο σεβασμό για την αξιοπρέπεια των άλλων και στην ικανοποίηση των προσωπικών δυνατοτήτων (Waterman, 1981, 1984). Με την παραπάνω έννοια ο ατομικισμός επιδρά θετικά στην ποιότητα μιας στενής διαπροσωπικής σχέσης.

Το άτομο κινείται ανάμεσα στο δίπολο της ικανοποίησης των αναγκών για τον εαυτό και την ικανοποίηση των αναγκών των άλλων.

Στο συγκεκριμένο κεφάλαιο θα περιγράψουμε προσωπικούς παράγοντες που συνέβαλαν και συμβάλλουν στην απόφαση για γάμο. Παράγοντες όπως η ηλικία, η εκπαίδευση, το φύλο και η οικονομική κατάσταση επιδρούν στην απόφαση για γάμο διαφορετικά από ότι στο παρελθόν. Μέσα από την περιγραφή των συγκεκριμένων παραγόντων θα γίνει φανερό ότι πλέον ο γάμος αποτελεί σε μεγάλο βαθμό προσωπική υπόθεση.

Ηλικία και απόφαση για γάμο.

Στην απόφαση για σύναψη γάμου σημαντικό ρόλο έχει η ηλικία του ατόμου. Το κριτήριο για την απόφαση σύναψης γάμου μέχρι πρότινος ήταν η βιολογική του ηλικία ενώ τώρα η ηλικία κρίνεται κοινωνικά με όρους ωρίμανσης. Για την μελέτη της ωρίμανσης θα αξιοποιηθεί ο όρος της ψυχολογικής νεοτενίας. Ο όρος της Ψυχολογικής Νεοτενίας (Psychological Neoteny) αναφέρεται σε ένα ευρέως παρατηρούμενο φαινόμενο στις μοντέρνες φιλελεύθερες δημοκρατικές κοινωνίες. Η ψυχολογική νεοτενία αναφέρεται σε μια ολοένα αυξανόμενη παράταση σε τάσεις και συμπεριφορές που χαρακτηρίζονται «νεανικές» (Charlton, 2006) Η νεοτενία αποτελεί και βιολογικό φαινόμενο και περιγράφει ότι η ωρίμανση αργοπορεί και τα νεανικά χαρακτηριστικά διατηρούνται στην ενήλικη ζωή.

Με δεδομένο ότι οι μοντέρνες κοινωνίες χαρακτηρίζονται από γρήγορο και επισπευσμένο ρυθμό αλλαγής, απαιτείται ακόμη μεγαλύτερος βαθμός ευελιξίας συγκριτικά με τις παραδοσιακές κοινωνίες του παρελθόντος (Charlton, & Andras, 2003). Η ψυχολογική νεοτενία με άλλα λόγια συντελεί έτσι ώστε τα ενήλικα άτομα να διατηρούν την ψυχολογία μικρού παιδιού. Η γνωστική ευελιξία είναι χρήσιμη όταν χρειάζεται περεταίρω ανάπτυξη, προσαρμογή και μάθηση. Η ψυχολογική νεοτενία λειτουργεί έτσι ώστε να αργοπορούν τα θετικά προνόμια της ωριμότητας και να υπερτερούν χαρακτηριστικά στοιχεία όπως η ανευθυνότητα, η ανεπαρκής ένταση προσοχής και η αναζήτηση της καινοτομίας. Όσο η ωρίμανση παρατείνεται τόσο αποφάσεις όπως η σύναψη γάμου τείνουν να αναβάλλονται καθώς παρόμοιες αποφάσεις απαιτούν μεγαλύτερο αίσθημα ευθύνης από τα άτομα.

Στον βαθμό που ο γάμος συνδέεται με την τεκνοποίηση και την ανατροφή των παιδιών σημαντικό ρόλο στην απόφαση για σύναψη γάμου ενέχει η βιολογική δυνατότητα αναπαραγωγής. Παρόλο που η ηλικιακή εξέλιξη δεν θέτει απόλυτα όρια στην αναπαραγωγική ικανότητα του άνδρα θέτει όμως με μεγαλύτερη σαφήνεια συγκεκριμένα όρια στην αναπαραγωγική ικανότητα της γυναίκας – δημιουργώντας έτσι συγκεκριμένη πίεση στις γυναίκες να παντρευτούν (Blakemore, Lawton & Vartanian, 2005).

Υπάρχουν ποικίλα και παράλληλα κόστος από την δέσμευση μέσω γάμου ανεξαρτήτως ηλικίας. Μάλιστα έχει επιβεβαιωθεί εμπειρικά ότι ο γάμος είναι περισσότερο ωφέλιμος για άτομα μεγαλύτερης ηλικίας απ' ότι για τα νεαρά άτομα για την υγεία, την φυσική τους κατάσταση και την οικονομική τους ευρωστία (Hughes & Waite, 2002. Waite & Gallagher, 2000), τα οποία είναι προεξέχοντα καθώς κάποιος/α ηλικιώνεται. Παρά τα αναγνωρισμένα θετικά οφέλη του γάμου σε μεγαλύτερες ηλικίες φάνηκε κι από τα δημογραφικά στοιχεία, στο πρώτο κεφάλαιο, ότι μετά την ηλικία των 35 τα ποσοστά των γάμων μειώνονται. Μελέτες δείχνουν πώς η απόφαση για σύναψη γάμου σε μεγαλύτερες ηλικίες είναι περισσότερο σύνθετη απ' ότι σε μια νεαρότερη ηλικία (Mahay & Lewin, 2007).

Εν συντομία στον βαθμό που ο γάμος είναι συνδεδεμένος με την απόκτηση παιδιών η πιθανότητα σύναψης γάμου σε άτομα που έχουν αναπαραγωγική δυνατότητα είναι περισσότερο πιθανή. Εξ' ου και η πυκνότητα των γάμων στην ηλικιακή ομάδα των 24 – 35 όπως φάνηκε και στο πρώτο κεφάλαιο.

Η Εκπαίδευση ως παράγοντας που επηρεάζει την απόφαση για γάμο

Υποστηρίζεται ότι η κύρια αιτία της ψυχολογικής νεοτενίας στις μοντέρνες κοινωνίες είναι η παρατεταμένη διάρκεια της τυπικής εκπαίδευσης. Μάλιστα φαίνεται πώς – και στην ελληνική κοινωνία - όλο και περισσότεροι απόφοιτοι της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης συνεχίζουν με ανώτερες σπουδές (μεταλυκειακή εκπαίδευση, φοίτηση σε ανώτερα ή ανώτατα εκπαιδευτικά ιδρύματα) οι οποίες συχνά διαρκούν αρκετά χρόνια. Η παράταση της εκπαίδευσης απαιτεί νεανικά χαρακτηριστικά, όπως τη γνωστική ευελιξία και ορμή προκειμένου να διευκολυνθεί η απόκτηση νέας γνώσης και ικανοτήτων (Charlton & Andras, 2005). Από την άλλη τα νεανικά χαρακτηριστικά οδηγούν στην αναβλητικότητα σημαντικών αποφάσεων όπως αυτής της σύναψης γάμου και της γονεϊκότητας.

Μόλις τις τελευταίες δεκαετίες οι περισσότεροι – ιδιαίτερα οι νεότεροι άνδρες- αναβάλουν την αναζήτηση σταθερής εργασίας και την ανάληψη οικογενειακών ευθυνών μέχρι να ολοκληρώσουν την εκπαίδευσή τους. Ανάμεσα στις ακμάζουσες δεκαετίες του 1950 και του 1960 στην Βόρεια και Δυτική Ευρώπη, η δημιουργία της οικογένειας γινόταν αμέσως μετά την ολοκλήρωση των σπουδών (Liefbroer, 1999). Στις τελευταίες δεκαετίες του 20^{ου} αιώνα πολλοί παρατηρητές αναγνώρισαν μια «από- σταθεροποίηση», χαρακτηριστικό παράδειγμα της οποίας είναι ότι τα γεγονότα για την μετάβαση στην ενηλικίωση είναι αόριστα στο χρόνο, και η αλληλουχία τους ποικίλλει (Buchmann, 1989).

Η εκπαίδευση θέτει περιορισμούς αλλά και δυνατότητες για τη διαμόρφωση της οικογενειακής ζωής. Από τη μία, η συνέχιση της εκπαίδευσης απαιτεί χρόνο και ενέργεια και

περιορίζει τα τυχόν οικονομικά αποθέματα που πιθανά να χρησιμοποιούνταν για την πραγματοποίηση γάμου και μακροχρόνιας δέσμευσης. Από την άλλη, η φοιτητική ζωή μπορεί να δώσει περισσότερες ευκαιρίες για τη γνωριμία πιθανών συντρόφων σε σχέση με τα τυπικά εργασιακά περιβάλλοντα.

Η συνεχόμενη εκπαίδευση πολλαπλασιάζει τις δυνατότητες για καλύτερη και οικονομικά πιο προσοδοφόρα επαγγελματική αποκατάσταση η οποία με τη σειρά της διευκολύνει την εύρεση κατάλληλης κατοικίας και γενικά διεύρυνση των οικονομικών δυνατοτήτων για μια πιο σταθερή οικογενειακή ζωή. Το κατά πόσο αυτό ισχύει για τις γυναίκες ή για τους άνδρες εξαρτάται από τον βαθμό συμβατότητας δουλειάς και οικογένειας και από τις πολιτικές συνθήκες που διευκολύνουν (ή δυσκολεύουν) το συνδυασμό τους (Bernhardt, 1993). Στο σύστημα κουβαλητή – νοικοκυράς τα υψηλά εισοδήματα των ανδρών με υψηλό μορφωτικό επίπεδο τους κάνει ικανότερους να υποστηρίξουν την οικογένεια και συνεπώς πιο ελκυστικούς ως εν δυνάμει συντρόφους, εν αντιθέσει οι γυναίκες υψηλού μορφωτικού επιπέδου αντιμετωπίζουν σημαντικό κόστος διαμορφώνοντας οικογένεια και ιδιαιτέρως κάνοντας παιδιά. (Oppenheimer, 1988).

Η επιρροή της παράτασης της εκπαίδευσης στον αντίποδα της δημιουργίας οικογένειας, εξαρτάται και από μια ιδεολογική διάσταση. Κατά την διαδικασία εξέλιξης του εκπαιδευτικού επιπέδου τα άτομα εκτίθενται σε ιδέες και προτιμήσεις εναλλακτικές ως προς αυτές που έχουν από τις οικογένειες καταγωγής τους. Πιο συγκεκριμένα, η εκπαίδευση μπορεί να προαγάγει στάσεις και αξίες που τοποθετούν την εργασία, τον ελεύθερο χρόνο ή άλλες δραστηριότητες πάνω από την αξία του γάμου ως πηγής αυτοπεποίθησης και ευεξίας. Ο Lesthaeghe (1995) συνδέει την ατομική αυτονομία, τις ηθικές, θρησκευτικές και πολιτικές δομές με τη διαδικασία δέσμευσης μέσω γάμου και τη δημιουργία οικογένειας στο δυτικό κόσμο. Εξάλλου το συνολικότερο πολιτισμικό πλαίσιο, γενικά οι αξίες ή συγκεκριμένα οι

στάσεις, τουλάχιστον εν μέρει καθοδηγούν τις επιλογές για γάμο και τη δημιουργία οικογένειας (Lesthaeghe & Moors, 2002. Moors, 1997)

Φύλο και απόφαση για γάμο.

Σε γενικό βαθμό οι έγγαμοι κι οι έγγαμες χαίρουν μεγαλύτερης εκτίμησης από τους άγαμους και τις άγαμες αντίστοιχα (Etaugh & Birdoes, 1991. Etaugh & Hoehn, 1995. Etaugh & Stern, 1984. Ganong, Coleman, & Mapes, 1990. Russell & Rush, 1987. Owen Blakemore, Lawton & Vartanian, 2005) ιδιαίτερα όμως οι γυναίκες σε σχέση με τους άνδρες δέχονται μεγαλύτερη κοινωνική πίεση να δεσμευτούν μέσω γάμου. Η κοινωνική πίεση για δέσμευση μέσω γάμου ασκείται στις γυναίκες με διαφορετικό τρόπο απ' ότι στους άνδρες (Nilsen, 1977). Παρόλο που μερικές ανύπανδρες γυναίκες αναφέρουν ότι χαίρονται την ανεξαρτησία και την ελευθερία τους προκειμένου να επικεντρωθούν στην επαγγελματική τους ανέλιξη, άλλες εκφράζονται με άγχος για το ότι παραμένουν ανύπανδρες και αναφέρονται στην πίεση που δέχονται από τα μέλη της οικογένειάς τους και τον περίγυρό τους για να δεσμευτούν μέσω γάμο και να αποκτήσουν παιδιά (Kaslow & Hammerschmidt, 1992. Lewis & Moon, 1997).

Ακόμη μια υπόθεση είναι ότι οι εργένισσες συχνά αναφέρονται σε ένα αίσθημα ευθύνης που φέρουν για την διατήρηση των ερωτικών σχέσεων στο χρόνο («είναι στο χέρι μιας γυναίκας», «σαν θέλει μια γυναίκα όλα τα καταφέρνει» «η γυναίκα κρατά το σπίτι») και συχνά δέχονται επικρίσεις όταν μια ερωτική σχέση τερματίζει. Κι ακόμη περισσότερο οι ανύπανδρες γυναίκες τείνουν να θεωρούνται περισσότερο «ελλειμματικές» σε σχέση με τους ανύπανδρους άνδρες (Reynolds & Wetherell, 2003. Sandfield & Percy, 2003). Τέλος, οι άνδρες δεν αντιμετωπίζουν τόσο τον φόβο για την προσωπική τους ασφάλεια όταν κινούνται σε δημόσιους χώρους (Chasteen, 1994).

Από τα παραπάνω συνάγεται ότι η προσδοκία των γυναικών να συνάψουν γάμο θα είναι περισσότερο ισχυρή. Από την άλλη όπως είδαμε στο δεύτερο κεφάλαιο οι αποδεκτές προς τον γάμο μορφές οργάνωσης του ιδιωτικού βίου έχουν διευρυνθεί και είναι αποδεκτές τόσο για άνδρες όσο και για τις γυναίκες. Η θέση της γυναίκας μέσα από ένα ζωντανό γυναικείο κίνημα έχει βελτιωθεί σε μεγάλο βαθμό (Huddy, Neely, & Lafay, 2000). Συνεπώς σε κάποιες πλευρές ο ρόλος των γυναικών έχει αλλάξει και σε άλλες πάλι όχι. Οι προσδοκίες για τους ρόλους των γυναικών, ως εργαζόμενες, μητέρες, σύζυγοι οι οποίες είναι απόφοιτοι πανεπιστημίου είναι κατανεμημένες ισότιμα περισσότερο από ποτέ (Botkin, Weeks, & Morris, 2000). Οι νεότερες γενιές γυναικών διεκδικούν τόσο τον ρόλο της εργαζόμενης όσο και τον ρόλο της έγγαμης (Bridges, 1987. Hoffnung, 2004) αν και στην περίοδο κρίσης του καπιταλιστικού συστήματος δεν θα υποστηρίζαμε ότι τούτο είναι ζήτημα προσωπικής επιλογής. Τόσο οι γυναίκες όσο και οι άνδρες ιεραρχούν παρόμοια την επαγγελματική τους καταξίωση με την έγγαμη ταυτότητα τους (Kerpelman & Schvaneveldt, 1999). Σε μια σχετική έρευνα όπου από άνδρες και γυναίκες ζητήθηκε να διαλέξουν ανάμεσα στο γάμο και στην επαγγελματική καταξίωση η συντριπτική πλειοψηφία (38% vs. 18%), των γυναικών (ακόμη και αυτών ανώτερου μορφωτικού επιπέδου) ιεράρχησε πρωτίστως το γάμο. Επιπλέον, περισσότερο οι γυναίκες, σε σχέση πάντα με τους άνδρες, είναι πρόθυμες να κάνουν κάποιες «θυσίες», όπως το να μετακομίσουν σε άλλη πόλη, προκειμένου να υποστηρίξουν την επαγγελματική ανέλιξη του συντρόφου τους (Novack & Novack, 1996). Οι νέες γυναίκες σε σχέση με τους νέους άνδρες δίνουν μεγαλύτερη σημασία στην μελλοντική γονεϊκή τους ταυτότητα (Kerpelman & Schvaneveldt, 1999). Επίσης, οι νέες γυναίκες είναι περισσότερο πιθανό να διακόψουν την εργασία τους για να αναλάβουν στο μέλλον τις οικογενειακές ευθύνες (Peake & Harris, 2002), και θεωρούν ότι αυτές θα είναι ο γονιός που θα παραμείνει στο σπίτι με το νεογνό (Novack & Novack, 1996).

Γενικά, οι γυναίκες υφίσταται περισσότερες κοινωνικές πιέσεις να ανταποκριθούν στο πρότυπο του γάμου και της τεκνοποίησης (De Paulo & Morris, 2005. Byrne & Carr, 2005). Η «προσταγή» του γάμου ως προϋπόθεση της μητρότητας ωθεί ακόμη περισσότερο τις γυναίκες να συνάψουν γάμο (Hays, 2004). Ο γάμος και η απόκτηση παιδιών θεωρούνται ακόμα ιδιαίτερα σημαντικές στην συγκρότηση της γυναικείας ταυτότητας (Byrne & Carr, 2005).

Βάσει εμπειρικών δεδομένων οι περισσότερες γυναίκες ηλικίας 25 με 35 ετών προσδοκούν να παντρευτούν (Byrne, 2003. Sharp & Ganong, 2007) ενώ μετά την ηλικία των 35 η πιθανότητα για σύναψη γάμου μοιάζει περισσότερο απίθανη για τις γυναίκες που ως τότε δεν έχουν συνάψει γάμο (Fenguson, 2000. South, 1991. Tucker, 2000). Ωστόσο, οι ανύπανδρες γυναίκες 35 ετών και άνω φαίνεται να είναι περισσότερο ικανοποιημένες από την ζωή τους (Allen, 1989. Dalton, 1992. Davies, 2003) και δεν εκφράζουν την δυσαρέσκεια και την απογοήτευση που συχνά εκφράζουν οι ανύπανδρες νεαρότερης ηλικίας (25-35 ετών).

Γενικά όμως τα ποσοστά γάμου ανάμεσα σε γυναίκες και άνδρες δεν διαφοροποιούνται ιδιαίτερα (80% των γυναικών εκφράζουν τέτοια προσδοκία και 71-75% των ανδρών). Επιπλέον, σταθερό παραμένει το ποσοστό γυναικών και ανδρών που επιθυμούν να έχουν έναν καλό γάμο και μια ευτυχισμένη οικογένεια (Thorton & Young – Demarco, 2001).

Συνεπώς, αν και γυναίκες και άνδρες παντρεύονται με την ίδια συχνότητα η κοινωνική απαίτηση για σύναψη γάμου όπως και ο παραδοσιακός ρόλος «βαραίνει» κυρίως τις γυναίκες.

Οικονομικός παράγοντας και απόφαση για γάμο.

Σε χαμηλά κοινωνικοοικονομικά στρώματα παρατηρείται ακόμα έντονη η ανάγκη για την ύπαρξη κάποιων προϋποθέσεων προκειμένου να τελεστεί ο γάμος. Συγκεκριμένα σε

σχετική έρευνα βρέθηκε ότι οι γυναίκες, χαμηλών κοινωνικοοικονομικών στρωμάτων, προκειμένου να πάρουν την απόφαση για γάμο επιθυμούσαν:

1. ο σύντροφος (άνδρας) τους να έχει μια σταθερή δουλειά
2. να είναι σίγουρες ότι ο σύντροφός τους θα τους φερθεί δίκαια
3. να υπάρχουν αποθέματα για την ενοικίαση και την επίπλωση ενός σπιτιού
4. να υπάρχουν χρήματα για την πραγματοποίηση μιας αξιοπρεπούς τελετής (Edin & Kefalas, 2009).

Γενικά φαίνεται ότι οι γυναίκες οι οποίες έχουν ενταχθεί στην αγορά εργασίας δεν έχουν την ίδια ανάγκη για την πραγματοποίηση ενός γάμου. Από την μια βέβαια υποστηρίζεται ότι οι γυναίκες που ασχολούνται με οικιακές εργασίες κι είναι έγγαμες με συζύγους που παράγουν έξω από το σπίτι (μοντέλο άνδρας κουβαλητής και γυναίκα νοικοκυρά) αυξάνουν μέσα στα πλαίσια του γάμου τη χρησιμότητά τους (μοντέλο της εξειδίκευσης). Γενικά, το μοντέλο της «εξειδίκευσης» προβλέπει ότι στη σημερινή εποχή οι γυναίκες που δεν εργάζονται είναι περισσότερο πιθανό να παντρευτούν. Κι από την άλλη ανάλογες μελέτες δείχνουν ότι γυναίκες χαμηλού μορφωτικού επιπέδου (και άρα πιθανότερο να είναι άνεργες) είναι λιγότερο πιθανό να δεσμευτούν μέσω γάμου (Lichter, McLaughlin, Kephart & Laudry, 1992. Oppernheimer, Blossfeld & Walkerow, 1995. Qian & Preston, 1993. Sweeney, 2002. Turcotte & Goldschneider, 1998).

Αν ο γάμος θεωρηθεί το θεσμικό πλαίσιο για την απόκτηση παιδιών και τη δημιουργία οικογένειας τότε ο οικονομικός παράγοντας επιδρά σημαντικά στην απόφαση σύναψης γάμου καθώς ο γάμος δεν παύει να αποτελεί το πλαίσιο μέσα στο οποίο μπορούν να γίνουν πιο θαρρετά και απαλλαγμένα από τον έντονο φόβο της εγκατάλειψης συναισθηματικές επενδύσεις και μέσα σε αυτό με μεγαλύτερη ασφάλεια το ζευγάρι να τεκνοποιήσει (England & Farkas, 1986). Τα παραπάνω υποστηρίζονται από δομικούς κοινωνιολόγους οι οποίοι

έδωσαν έμφαση στο γάμο ως το πλαίσιο όπου ένα παιδί ικανοποιεί την ανάγκη του για προστασία αλλά και το δικαίωμά του στην ιδιοκτησία της πατρικής περιουσίας (Mair, 1971). Μάλιστα, η θεωρία της εξέλιξης υποστηρίζει ότι ο γάμος είναι το πλαίσιο της ανατροφής των παιδιών (σημειώνεται ότι το 1950 το 50% των ανύπαντρων γυναικών προχωρούσαν σε γάμο με το σύντροφό τους, US Census Bureau, 1997). Με απλά λόγια για τη σύναψη γάμου απαιτούνται οικονομικά αποθέματα ιδιαίτερα στον βαθμό που συνδέεται με την απόκτηση παιδιών.

Επιπλέον το ζήτημα της επίδρασης της οικονομικής κατάστασης στην απόφαση σύναψης γάμου δεν μπορεί να ειδωθεί αποσπασματικά από το συνολικότερο κοινωνικοπολιτικό πλαίσιο. Στον βαθμό που το σύστημα υγείας, πρόνοιας και παιδείας αποτελεί προσωπική ευθύνη και όχι κρατική μέριμνα το νέο ζευγάρι αντικειμενικά θα δυσκολευτεί να ανταποκριθεί ακόμη και σε βασικές ανάγκες της νεοδημιουργηθείσας οικογένειας κι οπότε η σύναψη γάμου να αναβληθεί για την περίοδο όπου διασφαλιστεί ατομικά η οικονομική σταθερότητα. Σε ένα περισσότερο ανθρώπινο κοινωνικοπολιτικό σύστημα όπου θα έχει καταργηθεί η εκμετάλλευση ανθρώπου από άνθρωπο εικάζεται ότι ο οικονομικός παράγοντας θα είναι ανεξάρτητος από την σύναψη γάμου κι επιλογή σύναψης γάμου περισσότερο ελεύθερη.

Τα υλικά συμφέροντα και οι οικονομικές συνθήκες δεν αποτελούν φυσικά τον κύριο παράγοντα για την απόφαση σύναψης γάμου καθώς πλέον έμφαση δίνεται στα αντιλαμβανόμενα ποιοτικά χαρακτηριστικά της σχέσης όπως στον έρωτα, στην ψυχολογική εγγύτητα (Beck-Gernsheim, 2002. Giddens, 1994). Η μετάβαση αυτή (από την σύναψη γάμου όταν πληρούνται κοινωνικοοικονομικές προϋποθέσεις με την σύναψη γάμου όταν ικανοποιούνται συναισθηματικές – προσωπικές ανάγκες) συνάδει με τη αλλαγή της έμφασης από τις αξίες για επιβίωση στις αξίες της αυτό – έκφρασης (π.χ. υποκειμενική ευεξία) κατά τη μεταβιομηχανική εποχή (Inghehart & Baker, 2000).

Συμπεράσματα.

Οι προσωπικές προϋποθέσεις για την απόφαση σύναψης γάμου έχουν εξελιχθεί παράλληλα με την εξέλιξη της διαδικασίας σύναψης γάμου.

Ενώ μέχρι και τα μέσα τις δεκαετίας του 1980 ο γάμος ενός ατόμου πραγματοποιούνταν όταν το άτομο είχε φτάσει σε μια ορισμένη ηλικία μέσα σε τρεις δεκαετίες φαίνεται ότι απαιτείται πλέον μια ορισμένη ψυχολογική ωριμότητα τέτοια που θα επιτρέψει τα άτομα να αναλαμβάνουν τις ευθύνες για ένα γάμο και περεταίρω για την δημιουργία οικογένειας.

Επιπλέον, προϋπόθεση για τη σύναψη γάμου είναι η επαγγελματική και οικονομική αποκατάσταση τόσο για τους άνδρες όσο και για τις γυναίκες. Λαμβάνοντας υπόψη πλέον ότι για την επαγγελματική και οικονομική αποκατάσταση απαιτείται παρατεταμένη εκπαίδευση τότε όσο η επαγγελματική και η οικονομική αποκατάσταση αργοπορούν τόσο η απόφαση για σύναψη γάμου αναβάλλεται.

Έμμεσα βέβαια η παρατεταμένη εκπαίδευση παρατείνει παράλληλα την ωρίμανση και την δυνατότητα για ανάληψη ευθύνης όπως ακόμη και η επαγγελματική αποκατάσταση.

Σημειώνεται λοιπόν πώς αυτό που πλέον απαιτείται είναι περισσότερη ωριμότητα και δυνατότητα για ανάληψη ευθυνών που συνεπάγεται πλέον τόσο ο γάμος όσο και η οικογένεια που θα πιθανά να προκύψει. Ωριμότητα βέβαια απαιτείται ακόμη και για την διατήρηση του γάμου ως σχέσης εφόσον τα θέματα που διαπραγματεύονται τα σύγχρονα ζευγάρια είναι περισσότερο σύνθετα. Η θέση της γυναίκας έχει διαφοροποιηθεί με την ένταξή της στην εργασία κι αυτή η αλλαγή «απαιτεί» και αλλαγές από την πλευρά του άνδρα – συζύγου με την ανάληψη ευθυνών και από τον ίδιο.

Ταυτόχρονα, παρόλη την κοινωνική απαίτηση για την γυναίκα να παντρευτεί, που παραμένει ως και σήμερα, γνωρίζουμε πλέον ότι η οικονομική ανεξαρτησία της γυναίκας έχει κάνει περισσότερο δυνατή την μη επιλογή του γάμου και από την γυναίκα.

Όλα τα παραπάνω οδηγούν στο ότι πλέον οι διαφοροποιημένες προϋποθέσεις για την σύναψη του γάμου σχετίζονται και με την απαίτηση για περισσότερο ποιοτικές σχέσεις και μετέπειτα σύναψη γάμου.

Κεφάλαιο πέμπτο: αντιλαμβανόμενα ποιοτικά χαρακτηριστικά μιας ερωτικής σχέσης και η σύνδεσή τους με την απόφαση για σύναψη γάμου.

Η σύναψη γάμου αποτελεί κοινωνική επιταγή σε μικρότερο βαθμό σε σχέση με το πρόσφατο παρελθόν (βλ. κεφ. 3 ιστορική αναδρομή) και σε μεγαλύτερο βαθμό προσωπική επιλογή ανάμεσα σε άλλες. Κάνοντας αποδεκτό το παραπάνω η έμφαση στην σύναψη γάμου δίνεται στο κατά πόσο αυτός λειτουργεί για την ικανοποίηση περισσότερο συναισθηματικών αναγκών του ατόμου παρά κοινωνικών αναγκών. Το άτομο διαμορφώνει σταδιακά μια αντίληψη για την ανεπίσημη ερωτική σχέση του. Θεωρήσαμε ότι η αντίληψη του ατόμου για την ανεπίσημη σχέση του επηρεάζει συνολικά στην απόφαση για σύναψη γάμου.

Στο παρόν κεφάλαιο επιλέξαμε να αναφερθούμε στα εξής ποιοτικά χαρακτηριστικά: (α) την αντιλαμβανόμενη αγάπη η οποία συνάδει με την απόφαση για σύναψη γάμου όπως αναφέρθηκε στην ιστορική αναδρομή, (β) την αντιλαμβανόμενη ισοτιμία στα πλαίσια της σχέσης, η οποία εκφράζει την ανάγκη για πλήρωση του αισθήματος της κοινωνικής δικαιοσύνης και για αμοιβαία συνεισφορά στα πλαίσια μιας σχέσης η οποία είναι ιδιαίτερα διαδεδομένη στην σύγχρονη εποχή και (γ) την αντιλαμβανόμενη ικανοποίηση από τη σχέση η οποία σχετίζεται άμεσα με τον γάμο ως προσωπική υπόθεση.

Αντιλήψεις αγάπης

Όπως σημειώθηκε και στην ιστορική αναδρομή η αγάπη με το πολύπλευρο νόημά της αποτελεί πλέον σημαντικό παράγοντα στην απόφαση για σύναψη γάμου. Τι είναι όμως η αγάπη; Για αιώνες ποιητές, φιλόσοφοι και συγγραφείς προσπάθησαν να απαντήσουν στο ερώτημα. Στην προσπάθεια τους έγραψαν ωδές και επίπονες πραγματείες, για να διασαφηνίσουν αυτήν την εφήμερη εμπειρία. Η προσπάθεια ταξινόμησης των τύπων της αγάπης ξεκίνησε από τον δωδέκατο αιώνα (βλ. Berscheid & Regan, 2005 σελ. 325). Οι σύγχρονοι θεωρητικοί στις κοινωνικές επιστήμες και τις επιστήμες της συμπεριφοράς

προσπαθούσαν να προσδιορίσουν τις αιτίες, τις δυναμικές και τις συνέπειες της αγάπης. Κι έτσι, ως τώρα έχει δημιουργηθεί ένας μεγάλος αριθμός ταξινομήσεων των σχημάτων της αγάπης και έχει προταθεί μια ποικιλία των τύπων της αγάπης (για τη σχετική ανασκόπηση Hendrick & Hendrick, 1992. Sternberg & Barnes, 1988).

Οι θεωρίες αγάπης μοιάζουν περισσότερο με διακριτά φαινόμενα, καθένα από τα οποία κατά καιρούς έχει ενταχθεί στην έννοια της αγάπης. Οι θεωρίες της αγάπης υπονοούν βέβαια ότι η «αγάπη» ενός ανθρώπου για τον άλλον χρειάζεται να περιγραφεί ως ένας τύπος ή συνδυασμός των τύπων που περιλαμβάνει. (Kelley, 1983/ 2002, σελ. 280)

Όπως γίνεται αντιληπτό ο Kelley (1983/ 2002) υποστηρίζει ότι είναι απίθανο να διαμορφωθεί μια μοναδική θεωρία αγάπης με δεδομένο ότι η αγάπη δεν είναι ένα και μοναδικό φαινόμενο. Εν αντιθέσει, υπάρχουν πολλά και διαφορετικά φαινόμενα, καθένα από τα οποία αποκαλείται αγάπη. Με μεγαλύτερη ακρίβεια συμπεραίνεται έτσι ότι κάθε τύπος αγάπης είναι διαφορετικός με πολλούς τρόπους από οποιοδήποτε άλλο.

Το θεωρητικό ενδιαφέρον από κοινωνιολόγους και ψυχολόγους που ασχολούνται με τις ανεπίσημες ερωτικές σχέσεις και τις έγγαμες σχέσεις έχει επικεντρωθεί σε δύο διακριτούς τύπους αγάπης: στο πάθος (passion) – περιπαθή έρωτα και την συντροφική αγάπη (companionate love) (Berscheid & Walster 1974. Gelles 1995. Hatfield & Sprecher, 1986. Noller, 1986). Υποστηρίζεται μάλιστα ότι η παραπάνω διάκριση ισχύει και διαπολιτισμικά (Fehr, 1988. Fischer, Shaver, & Carnochan, 1990. Hatfield, Rapson, & Martel, 2007) κι έχει επιβεβαιωθεί σε μια σειρά ερευνών για την ταξινόμηση της αγάπης (Fehr, 1994. Hendrick & Hendrick, 1986)

Υποστηρίζουμε ότι ο έρωτας – το πάθος και η συντροφικότητα έτσι όπως γίνονται αντιληπτά από τα άτομα συσχετίζονται με την δέσμευση στη σχέση, την ικανοποίηση από αυτήν και άρα την απόφαση για σύναψη γάμου.

Αντιλήψεις περί πάθους – περιπαθούς έρωτα

Το πάθος κι ο περιπαθής έρωτας διαφοροποιείται στο συναισθηματικό στοιχείο. Το πάθος είναι σεξουαλική επιθυμία χωρίς συναισθηματικό υπόβαθρο ενώ ο έρωτας είναι σεξουαλική επιθυμία με έντονο συναισθηματικό υπόβαθρο (Meyers & Berscheid, 1997. Regan, 1998).

Το πάθος αποτελεί μια κατάσταση έντονης λαχτάρας για ένωση με τον/ την άλλον/η σε επίπεδο σωματικής επαφής. Μερικές φορές το πάθος περιγράφεται ως μια εμπειρία που γεμίζει χαρά σε όποιον τη βιώνει. Όποιος/ α βιώνει πάθος συνηθίζει να ανταποκρίνεται με ενθουσιασμό σε ερεθιστικές φαντασιώσεις και να ικανοποιείται από συναντήσεις με τον/ την αγαπημένο/η άλλον/ άλλη.

Λειτουργικά το πάθος αναφέρεται στις ορμές που οδηγούν στο ειδύλλιο, στη σωματική έλξη, στη σεξουαλική επικοινωνία και σε ποικίλα φαινόμενα που σχετίζονται με την έναρξη μιας ερωτικής σχέσης. Η διάσταση του πάθους συμπεριλαμβάνει τις πηγές της υποκίνησης καθώς και άλλους τύπους της επαγρύπνησης που οδηγούν στην εμπειρία της έλξης στις ερωτικές σχέσεις (Walster & Walster, 1981). Να σημειωθεί ότι το πάθος μπορεί να επικρατεί ακόμη και σε εφήμερες ερωτικές σχέσεις.

Έγινε σαφές ότι όταν κυριαρχεί το πάθος τότε οι σεξουαλικές ανάγκες επικρατούν. Εν τούτοις και άλλες ανάγκες – όπως αυτές της αυτό-εκτίμησης, της ανακούφισης, της φροντίδας, του δεσμού, της κυριαρχίας, του σεβασμού και της αυτό – ενεργοποίησης- μπορούν επίσης να συνεισφέρουν στο συναίσθημα του πάθους (Sternberg, 2007).

Από την άλλη για το περιπαθή έρωτα (εν συντομία έρωτα) αναφέρονται τα εξής: « Ο αμοιβαίος έρωτας (η έντονη επιθυμία για ένωση με το άλλο άτομο) συνδέεται με την ολοκλήρωση και την έκσταση. Ο έρωτας χωρίς ανταπόκριση, συνδέεται με το αίσθημα κενού, με την αγωνία ή ακόμα και την απελπισία. Τόσο ο αμοιβαίος έρωτας όσο και ο έρωτας χωρίς ανταπόκριση αποτελούν καταστάσεις έντονης φυσιολογικής επαγρύπνησης»

(Hatfield & Walster, 1978). Ο έρωτας είναι ένα λειτουργικά πολύπλοκο σύστημα που συμπεριλαμβάνει τις εκτιμήσεις, τα υποκειμενικά συναισθήματα, τις εκφράσεις, τη συνήθη διαδικασία της ψυχοφυσιολογίας, τις τάσεις για συγκεκριμένες συμπεριφορές καθώς και τις ίδιες τις συμπεριφορές (Hatfield & Rapson, 1993).

Έχει αποδειχτεί ότι κάποιες φορές τα άτομα, ανεξαρτήτως φύλου, περιπλέκονται σε ερωτικές σχέσεις όπου η αγαλλίαση είναι σύντομη και ο πόνος, η ζήλια, η μιζέρια, η αγωνία και η απελπισία είναι άφθονα. Σύγχρονες έρευνες της κοινωνικής ψυχολογίας κατέληξαν στο ότι ο έρωτας, που ευδοκιμεί με την αγωνία και τον ενθουσιασμό, μπορεί να συνδέεται με μια ποικιλία θετικών και αρνητικών συναισθημάτων όπως και με μια ουδέτερη κατάσταση (βλ. Hatfield & Walster, 1978).

Συμπερασματικά, το πάθος κινητοποιεί το άτομο να λειτουργήσει έτσι ώστε να έρθει σε ένωση με το άτομο για το οποίο τον βιώνει. Το πάθος μπορεί να συνεισφέρει στην έναρξη της σχέσης σε ένα ψυχοφυσιολογικό επίπεδο. Το πάθος φθίνει καθώς η διάρκεια της σχέσης μακρομερεύει (Sprecher & Regan, 1998). Αν και η αβεβαιότητα που συνάδει με τον περιπαθή έρωτα είναι ιδιαίτερα σημαντική για την εξερεύνηση του άλλου δεν βοηθά στην σταθεροποίηση της σχέσης και στην διατήρηση της στον χρόνο. Η ανασφάλεια που προσδίδει ο έρωτας οδηγεί συχνά ακόμη και σε απόφαση για σύναψη γάμου πιθανά για να αποκτηθεί ένα αίσθημα «ασφάλειας». Εξάλλου από την ρομαντική εποχή κι έπειτα ο έρωτας θεωρείται ως εκ των ων ουκ άνευ της απόφασης για σύναψη γάμου σε αρκετές κοινωνίες ως επί το πλείστον του δυτικού πολιτισμού.

Την σταθερότητα στη σχέση προσδίδει η προβλεπτικότητα την οποία «εξασφαλίζει» η συντροφικότητα.

Αντιλαμβανόμενη συντροφικότητα.

Η συντροφικότητα περιλαμβάνει συναισθήματα προσκόλλησης, δέσμευσης και εγγύτητας. Η συντροφικότητα έχει οριστεί ως: “η αφοσίωση και η τρυφερότητα που νιώθουμε για τους ανθρώπους με τους οποίους οι ζωές μας είναι βαθιά δεμένες” (Hatfield & Rapson, 1993, p. 9).

Ο τύπος αυτός της αγάπης σχετίζεται με το ενδιαφέρον για την ευημερία του άλλου καθώς και με δράσεις για την προαγωγή της, ανεξάρτητα από το αν σε ένα άλλο επίπεδο αυτές οι πράξεις λειτουργήσουν προνομιακά για το ίδιο το άτομο. Στην πρώτη ταξινόμηση η Berscheid (2006) αποκαλεί αυτό το είδος της αγάπης ως «αλτρουιστική αγάπη», παρόλο που της έχουν αποδοθεί μια σειρά από άλλα ονόματα συμπεριλαμβανομένων των: «χαρισματική αγάπη», «αδερφική αγάπη», «κοινή αγάπη», «Αγάπη», και ακόμα σύμφωνα με τον όρο του Maslow «Y- αγάπη» (B – love), ή αγάπη για την Ύπαρξη του άλλου. Αλλά ο πιο χρήσιμος προσδιορισμός προς το παρόν είναι η «συντροφικότητα», επειδή οι σύγχρονοι θεωρητικοί και ερευνητές μόλις πρόσφατα αναβίωσαν το ενδιαφέρον τους για αυτό το είδος της αγάπης (πχ Fehr & Sprecher, 2004).

Κατά τον Sternberg (1999) και σύμφωνα με την τριγωνική θεωρία αγάπης η συντροφικότητα περιλαμβάνει δύο διαστάσεις, την ψυχολογική εγγύτητα και την απόφαση/ δέσμευση.

Η **οικειότητα** αναφέρεται σε συναισθήματα εγγύτητας, συνδεσιμότητας, και δεσμού στις ερωτικές σχέσεις. Σε αυτά συμπεριλαμβάνονται και συναισθήματα που προκαλούν, ουσιαστικά, την εμπειρία της ζεστασιάς στις ερωτικές σχέσεις. Μέσα από συγκεκριμένες αναλύσεις οι Sternberg & Grajek (1984) κατέληξαν σε δέκα θέματα που προσδιορίζουν στην οικειότητα, τα οποία είναι: (1) η επιθυμία για προαγωγή της ευεξίας του αγαπημένου προσώπου, (2) το βίωμα ευτυχίας με το αγαπημένο άτομο, (3) η υψηλή εκτίμηση για τον άλλον, (4) η ικανότητα να υπολογίζεις στο οικείο άτομο σε ώρες ανάγκης, (5) η αμοιβαία

κατανόηση με τον οικείο, (6) το μοίρασμα της ιδιοκτησίας με το οικείο άτομο, (7) η απόδειξη της συναισθηματικής υποστήριξης από το οικείο άτομο, (8) η παροχή συναισθηματικής υποστήριξης στο οικείο, (9) η στενή επικοινωνία με το οικείο άτομο, (10) η εκτίμηση του οικείου ατόμου.

Η **απόφαση/ δέσμευση** αναφέρεται στην απόφαση ενός ατόμου να διατηρήσει βραχυπρόθεσμα ή/ και μακροπρόθεσμα την αγάπη του για ένα άλλο άτομο. Σημειώνεται το ενδεχόμενο να υπάρχει αγάπη (με την έννοια της συντροφικότητας) χωρίς την μακροπρόθεσμη προοπτική, ή κάποιος μπορεί να είναι δεσμευμένος σε μια σχέση ενώ δεν τον/ την αγαπά.

Περιπαθής έρωτας & συντροφικότητα

Γενικά όταν οι άνθρωποι ρωτούνται για το νόημα της αγάπης, μοιάζει να κάνουν διάκριση ανάμεσα στο πάθος – έρωτα και την συντροφικότητα. Συγκεκριμένα, στην κοινή γλώσσα διακρίνονται οι φράσεις: «είμαι ερωτευμένος/η» και «τον/ την αγαπώ» (Meyers & Berscheid, 1997). Το πάθος είναι συνδεδεμένο με τη σεξουαλική επιθυμία, τον ενθουσιασμό και άλλα έντονα συναισθήματα – όπως η ζήλεια, η αγωνία κ.ο.κ. (Aron, Fisher & Strong, 2006. Sternberg, 1997). Η συντροφικότητα απεικονίζει την εμπιστοσύνη, την εγγύτητα και τη δέσμευση (Fehr, 1988. Hendrick & Hendrick, 1989. Mikulincer & Goodman, 2006. Sternberg & Weis, 2007).

Λίγοι ερευνητές έχουν εξετάσει τις διαφορές (και το αν υπάρχουν) ανάμεσα στον περιπαθή έρωτα και τη συντροφικότητα έτσι όπως αυτές εκφράζονται στις ερωτικές σχέσεις (επίσημες ή μη). Υπάρχουν εμπειρικά δεδομένα που αναφέρονται έμμεσα σ' αυτό το ερώτημα της διάκρισης ανάμεσα σ' αυτούς τους τύπους της αγάπης.

Σε μια έρευνα των Sprecher & Regan (1998) τα ζευγάρια που πήραν μέρος δήλωσαν ότι στα πλαίσια της συγκεκριμένης ερωτικής σχέσης τους έχουν βιώσει και τους δύο τύπους

της αγάπης. Στην εν λόγω έρευνα δήλωσαν μάλιστα ότι βιώνουν περισσότερο τη συντροφικότητα παρά τον περιπαθή έρωτα. Σε μεγάλο βαθμό φαίνεται βέβαια ότι ο περιπαθής έρωτας και η συντροφικότητα σχετίζονται μεταξύ τους. Τα άτομα που ερωτεύτηκαν τον/ την σύντροφό τους είχαν την τάση να τον/ την αγαπούν και συντροφικά. Η θετική συσχέτιση ανάμεσα στον περιπαθή έρωτα και τη συντροφικότητα υποστηρίζει το θεωρητικό συμπέρασμα ότι πολλές ερωτικές σχέσεις (ανεπίσημες ή επίσημες) περιέχουν στοιχεία και των δύο τύπων της αγάπης (π.χ. Brehm 1985. Hendrick & Hendrick 1993) αυτό επίσης συμφωνεί και με εμπειρικά δεδομένα που δείχνουν ότι ανάλογες γνωστικές δομές όπως η συμπάθεια και η αγάπη σχετίζονται η μία με την άλλη (Rubin 1970. Hendrick & Hendrick 1989).

Οι τύποι της αγάπης αλληλεπιδρούν κι αυτό προβλέπεται και από θεωρητικά πλαίσια που αφορούν τη δημιουργία και διατήρηση των διαπροσωπικών σχέσεων (θεωρίες ανταλλαγής, Rusbult 1983. Rusbult & Buunk 1993).

Σχηματικά καταλήγουμε ότι αρχικά το πάθος συνεισφέρει στην πρώτη επαφή, ο περιπαθής έρωτας στην γνωριμία και η συντροφικότητα στην διατήρηση της σχέσης χωρίς να είναι απαραίτητη η συγκεκριμένη σειρά. Η λαϊκή θεώρηση υποστηρίζει πώς το να μην είσαι ερωτευμένος/ η είναι επαρκής λόγος για την διάλυση μιας ανεπίσημης ερωτικής σχέσης αλλά όχι κι ενός γάμου.

Από την στιγμή που οι διαπροσωπικές σχέσεις θεωρούνται το μέσο για την ικανοποίηση προσωπικών αναγκών μία από τις μεγαλύτερες αλλαγές στις ερωτικές σχέσεις αποτελεί η ολοένα αυξανόμενη τάση για ισότητα και αμοιβαιότητα (Brehm & Kassir, 1996). Έτσι από τα μέσα της δεκαετίας του 1970 μία από της πιο δημοφιλείς θεωρίες διανεμητικής δικαιοσύνης επεκτάθηκε στην περιοχή των διαπροσωπικών σχέσεων διατυπώνοντας τη θεωρία της ισοτιμίας (Hatfield & Walster, 1978).

Αντίληψη ισοτιμίας.

Στις δύο τελευταίες δεκαετίες η δικαιοσύνη στα πλαίσια μιας ερωτικής σχέσης μελετάται από την οπτική της θεωρίας της ισοτιμίας. Η κεντρική υπόθεση της θεωρίας είναι ότι η δικαιοσύνη είναι μια λειτουργία της αναλογίας ανάμεσα σε οφέλη και κόστος του ενός έναντι του άλλου (Adams, 1965). Το ζήτημα της ισοτιμίας στις ερωτικές σχέσεις έχει μελετηθεί ποικιλοτρόπως (Hatfield, Traumpmann, Sprecher, Utne & Hay, 1984. Walster, Walster & Berscheid, 1978). Στην παράδοση της μελέτης είναι εκ των προτέρων υποτιθέμενο ότι ο καθένας συγκρίνεται με τον άλλον με τον οποίο υπάρχει κάποιου τύπου αλληλεξαρτώμενη σχέση.

Η θεωρία της ισοτιμίας (Walster *et al.*, 1973, 1978) είναι μια εξαιρετικά απλή θεωρία. Όσον αφορά την εφαρμογή της στις ερωτικές σχέσεις αναφέρουμε τρεις βασικές προτάσεις:

1. Οι άνθρωποι προσπαθούν να μεγιστοποιήσουν τις απολαβές τους (οι απολαβές ισούνται με τα κέρδη μείον τις απώλειες).
2. Όταν τα άτομα καταλαβαίνουν ότι εμπλέκονται σε μία ανισότιμη σχέση θα δυσφορήσουν. Όσο λιγότερο ισότιμη είναι η σχέση, τόσο μεγαλύτερη δυσφορία θα αισθανθούν.
3. Τα άτομα που ανακαλύπτουν ότι βρίσκονται σε μια ανισότιμη σχέση θα προσπαθήσουν να μειώσουν την ένταση της δυσφορίας του αποκαθιστώντας την ισοτιμία. Όσο μεγαλύτερη ανισοτιμία υπάρχει τόσο μεγαλύτερη δυσφορία θα αισθάνονται και τόσο περισσότερο θα προσπαθήσουν για την αποκατάστασή της (Adams, 1965. Austin & Hatfield, 1980)

Πιο αναλυτικά, η θεωρία της ισοτιμίας αξιώνει ότι οι άνθρωποι κινητοποιούνται από την ιδιοτέλεια τους (Walster *et al.*, 1973 & 1978), με σκοπό να μεγιστοποιήσουν τα οφέλη τους. Η προτίμηση για μια αναλογική απόδοση δικαιοσύνης μπορεί να ειδωθεί ως αντιδραστική συμπεριφορά. Τα άτομα προσπαθούν να περιορίσουν την τυχόν

προσλαμβανόμενη ανισοτιμία κι έχουν εγγενή προτίμηση σε μια συμπεριφορά ανάλογη στα πλαίσια της σχέσης τους (Greenberg, 1984. Van Avermaet, McClintock & Moskowitz, 1978).

Συγκεκριμένα, προβλέπεται ότι τα άτομα που εμπλέκονται σε μια σχέση ανισοτιμίας δυσκολεύονται και στεναχωριούνται (Hatfield *et al.*, 1984. Walster *et al.*, 1978) κι επιπλέον προβλέπεται ότι διαφορετικοί τύποι ανισοτιμίας οδηγούν σε διαφορετικούς τύπους συναισθηματικών αλλά και πρακτικών δράσεων.

Πιο συγκεκριμένα, όσον αφορά τα συναισθήματα, οι θεωρητικοί της ισοτιμίας έχουν υποστηρίξει ότι όταν κάποιος νιώθει υπό – ωφελημένος (η αντίληψη ότι δίνει περισσότερα από όσα λαμβάνει) σε σύγκριση με τον/ την σύντροφό του θα οδηγήσει στην ανάπτυξη θυμού, ενώ η αντίληψη του υπέρ – ωφελημένου (η αντίληψη ότι λαμβάνει περισσότερα από όσα δίνει) θα οδηγήσει στην ανάπτυξη συναισθημάτων ενοχής. (Donaghue & Fallon, 2003).

Σε πρακτικό επίπεδο σε σχετικές μελέτες βρέθηκε ότι όσο τα άτομα, ανεξαρτήτως αν ήταν έγγαμα ή άγαμα, αντιλαμβάνονταν ότι ήταν υπο – ωφελημένα τόσο λιγότερο έβλεπαν ανταποδοτικές συμπεριφορές από τους συντρόφους τους. Για τις γυναίκες, αυτό ίσχυε αναφορικά με τη θετική στάση, την ευαισθησία και την κατανομή των καθηκόντων, ενώ για τους άνδρες ίσχυε για την θετική στάση και την κατανομή των καθηκόντων αλλά όχι για την ευαισθησία (Canary & Stafford, 2001).

Οι συμπεριφορές για την αποκατάσταση της ισοτιμίας συμβάλλουν στην διατήρηση της σχέσης. Για τις γυναίκες συμπεριφορές αποκατάστασης της ισοτιμίας που επιδρούν στην διατήρηση μιας σχέσης είναι η θετική στάση απέναντι στον σύντροφο, η ευαισθησία στις ανάγκες του άλλου και οι επιβεβαιώσεις για τη συμπεριφορά του άλλου, ενώ για τους άνδρες ίσχυε και για περισσότερες στρατηγικές οι οποίες μελετήθηκαν σε σχετική μελέτη (Canary & Stafford, 2001).

Ο ρόλος που παίζει η ισοτιμία στην ποιότητα της σχέσης είναι ανεξάρτητος από τη διάρκεια και το είδος της σχέσης επίσημης ή ανεπίσημης (Hatfield, 1985).

Η επίδραση της ισοτιμίας στην δέσμευση δεν έχει εξεταστεί επαρκώς. Η ταύτιση της ισοτιμίας με την ικανοποίηση από τη σχέση δυσκολεύει την μελέτη της επίδρασης της ισοτιμίας στην δέσμευση. Οι ερευνητές αντιμετωπίζουν την ισοτιμία ως αντίστοιχη με την ικανοποίηση από τη σχέση, ωστόσο έχει διαπιστωθεί ότι η ισοτιμία, σε κάποιες περιπτώσεις, αποτελεί καλύτερο προβλεπτικό παράγοντα της δέσμευσης από ό, τι η ικανοποίηση.

Σε έρευνες που έχουν διεξαχθεί (π.χ. Michaels, Acock & Edwards, 1984. Sprecher, 1988. Floyd & Wasner, 1994) βρέθηκε ότι η αντιλαμβανόμενη ισοτιμία συμβάλλει στην δέσμευση στη σχέση ενώ η αντιλαμβανόμενη ανισοτιμία επηρεάζει αρνητικά την δέσμευση και άρα την μακροήμερευση στη σχέση (Crawford, Feng, Fischer & Diana, 2003).

Αξιοσημείωτο είναι ότι στις έρευνες συμμετείχαν τόσο έγγαμα όσο και άγαμα ζευγάρια.

Σε βάθος, η Sprecher (1988) διερεύννησε τα ακόλουθα σχετικά ερωτήματα:

- ι) της αντιληπτής ισοτιμίας,
- ιι) των επενδύσεων που κάνει κάποιος σε μία σχέση,
- ιιι) της ικανοποίησής του από αυτήν και
- ιiv) της αντιλαμβανόμενης κοινωνικής αποδοχής της σχέσης.

Η ισοτιμία εκτιμήθηκε με δύο κλίμακες συνολικής εκτίμησης και επιμέρους των Hatfield (1978) και Sprecher (1986). Στην εν λόγω έρευνα οι γυναίκες έκριναν ότι έκαναν περισσότερες επενδύσεις και ότι είχαν λιγότερες αξιόλογες εναλλακτικές ερωτικές σχέσεις από τους άνδρες συντρόφους τους. Στατιστικά σημαντικές διαφορές στους υπό μελέτη παράγοντες βρέθηκαν ανάμεσα σε εκείνους που έβγαιναν περιστασιακά ή σταθερά με ένα άτομο και σε όλες τις άλλες ομάδες του δείγματος δηλαδή, άτομα που είχαν μία αποκλειστική στενή σχέση, τα οποία είτε συζούσαν είτε ήταν αρραβωνιασμένα είτε έγγαμα. Οι πρώτοι ανέφεραν τα χαμηλότερα επίπεδα δέσμευσης, ικανοποίησης, επενδύσεων και

κοινωνικής αποδοχής και τα υψηλότερα επίπεδα εναλλακτικών δυνατοτήτων σε σχέση με τις επίσημες σχέσεις.

Ως προς την κύρια υπόθεση της έρευνας, η δέσμευση στη σχέση σχετίζονταν θετικά με την ικανοποίηση από τη σχέση, τις επενδύσεις στην σχέση και την κοινωνική αποδοχή της σχέσης κι από την άλλη σχετίζονταν αρνητικά με την ύπαρξη εναλλακτικών σχέσεων και την αντίληψη ανισοτιμίας. Καλύτεροι προβλεπτικοί παράγοντες για την δέσμευση ήταν για τους μεν άνδρες η ικανοποίηση από τη σχέση, για τις δε γυναίκες η ποιότητα των εναλλακτικών δυνατοτήτων τους, όπως αυτές τις αντιλαμβάνονταν (Sprecher, 1988).

Αντίληψη Ικανοποίησης Σχέσης.

Το επίπεδο ικανοποίησης αφορά το βαθμό στον οποίο το άτομο εκτιμά ευνοϊκά τη σχέση του και πιστεύει ότι ο/ η σύντροφός του ικανοποιεί τις σημαντικές ανάγκες του. Η ικανοποίηση συμπεριλαμβάνει όλα τα θετικά και τα αρνητικά συναισθήματα που περιλαμβάνονται σε μία σχέση. Το άτομο εκτιμά την έκβαση μιας σχέσης και συνεπώς νιώθει ικανοποιημένο ή ανικανοποίητο υπό το φώς κάποιου επιπέδου σύγκρισης (comparison level) δηλαδή, έναντι των στοιχείων βάσει των οποίων εκτιμάται η ελκυστικότητα μιας σχέσης ή το πόσο ικανοποιητική είναι (Thibaut & Kelley, 1959. Hinde, 1997). Η ικανοποίηση γενικά αναφέρεται σε υποκειμενικά συναισθήματα, ότι δηλαδή μια σχέση διασφαλίζει περισσότερο όφελος απ' ότι «κόστος» κι ότι η συσσώρευση θετικών στοιχείων είναι καλύτερη απ' ό, τι θα αναμενόταν σε σύγκριση με εναλλακτικές ερωτικές σχέσεις (Rusbult, 1983. Rusbult, Drigotas & Verette, 1994)

Η ικανοποίηση είναι καθοριστική για τη δέσμευση του ατόμου σε μια σχέση και συνήθως φθίνει με τα χρόνια (Karney & Bradbury, 1995. Tucker & Aron, 1993). Μελέτες υποστηρίζουν ότι οι δύο παράγοντες (ικανοποίηση και δέσμευση) είναι θετικά συσχετισμένες στο γάμο και σε άλλου τύπου στενές σχέσεις (Drigotas & Rusbult, 1992). Συχνά εικάζεται

ότι η ικανοποίηση συνδέεται με παράγοντες παρόμοιους με τη δέσμευση, όπως η σταθερότητα της σχέσης, παρόλο που τα εμπειρικά δεδομένα για την παραπάνω συσχέτιση είναι μέτρια (Whyte, 1990).

Συμπεράσματα

«Δεν αρκεί μόνο η αγάπη» υποστηρίζει ο ψυχοθεραπευτής – ιδρυτής της γνωστικής συμπεριφορικής ψυχοθεραπευτικής προσέγγισης Arnold Beck υπονοώντας ότι οι μακροχρόνιες σχέσεις «απαιτούν» περισσότερα ποιοτικά χαρακτηριστικά.

Οι σχέσεις –ανεπίσημες ή μη- διατηρούνται για πολλούς και διάφορους λόγους ωστόσο μια σχέση «κενή» συναισθημάτων δεν γίνεται πλέον αποδεκτή όπως παλιότερα. Τα άτομα επιδιώκουν μέσα από τις σχέσεις τους να αντλήσουν τα μέγιστα για την προσωπική τους διεύρυνση.

Τα αντιλαμβανόμενα ποιοτικά χαρακτηριστικά μιας ανεπίσημης σχέσης δεν λειτουργούν γραμμικά στην απόφαση για σύναψη γάμου καθώς και άλλοι παράγοντες επιδρούν σημαντικά στην απόφαση αυτή (π.χ. συνθήκες όπως μια μη προγραμματισμένη εγκυμοσύνη). Από την βιβλιογραφική ανασκόπηση δύναται να οδηγηθούμε στα εξής:

- (α) για την σύναψη μιας ερωτικής σχέσης «απαιτείται» το βίωμα του πάθους
- (β) για την διατήρηση της σχέσης και πιθανά για τη σύναψη γάμου το βίωμα της συντροφικότητας.
- (γ) η αντιλαμβανόμενη ανισοτιμία μπορεί να οδηγήσει στην απόφαση σύναψης γάμου με σκοπό την αποκατάσταση της ισοτιμίας.
- (δ) η αντιλαμβανόμενη ισοτιμία είναι σημαντική για την διατήρηση μιας σχέσης.
- (ε) μια σχέση δεν είναι δυνατόν να κρίνεται συνεχόμενα ικανοποιητική ωστόσο η αντίληψη της γενικής ικανοποίησης είναι βασική συνθήκη για την απόφαση σύναψης γάμου.

Κεφάλαιο έκτο: Ερευνητικός σχεδιασμός.

Ποια ποιοτικά χαρακτηριστικά μιας ανεπίσημης ερωτικής σχέσης σχετίζονται με την απόφαση για σύναψη γάμου;

Σχεδιάστηκαν δύο μελέτες.

Η πρώτη μελέτη αποσκοπούσε κυρίως στην απάντηση των ακόλουθων ερωτημάτων

- (1) Η απόφαση για σύναψη γάμου είναι πλέον ελεύθερη επιλογή;
- (2) Η απόφαση για σύναψη γάμου σχετίζεται με την ικανοποίηση προσωπικών προϋποθέσεων;
- (3) Ποιοι είναι οι λόγοι που ωθούν τα άτομα να αποφασίσουν να παντρευτούν;

Θα επιλεχθούν για τον παραπάνω σκοπό κυρίως ερωτήσεις ανοιχτού τύπου.

Στην δεύτερη μελέτη θα αξιοποιηθούν τα αποτελέσματα της πρώτης μελέτης και θα εμβαθύνουμε στα ποιοτικά χαρακτηριστικά της σχέσης με σκοπό να διερευνηθεί πώς τα αντιλαμβανόμενα ποιοτικά χαρακτηριστικά της ανεπίσημης ερωτικής σχέσης επηρεάζουν την απόφαση σύναψης για γάμο.

Τα αποτελέσματα της πρώτης μελέτης θα οδηγήσουν στην κατασκευή ενός ερωτηματολογίου για την απόφαση σύναψης σοβαρού δεσμού. Το ειδικά κατασκευασμένο ερωτηματολόγιο θα περιλαμβάνει λόγους σύναψης σοβαρού δεσμού καθώς ακόμη και προϋποθέσεις που πρέπει να πληρούνται. Το συγκεκριμένο ερωτηματολόγιο θα «καλύψει» το κενό που υπάρχει όσον αφορά την ύπαρξη σχετικού ερωτηματολογίου. Επίσης θα αξιοποιηθούν κλίμακες για την διερεύνηση ποιοτικών χαρακτηριστικών της σχέσης (πάθος – συντροφικότητα, γενική ικανοποίηση, γενική και εμπεριστατωμένη ισοτιμία)

Και στις δύο έρευνες θα αναζητηθεί πληθυσμός από έγγαμα άτομα και άγαμα που διατηρούν κατά την διάρκεια πραγματοποίησης των ερευνών μία ανεπίσημη ερωτική σχέση. Ο λόγος της επιλογής του συγκεκριμένου δείγματος είναι γιατί επιθυμούμε τη συμμετοχή ατόμων που είχαν την εμπειρία σύναψης γάμου (έγγαμα) και άγαμα άτομα όπου ο λόγος της

αναβολής σύναψης γάμου δεν θα είναι η ανυπαρξία κάποιας ερωτικής σχέσης. Εξάλλου αυτό που μας ενδιαφέρει είναι η σύνδεση του γάμου με τα αντιλαμβανόμενα ποιοτικά χαρακτηριστικά μιας σχέσης.

Για την μελέτη της αναβολής της απόφασης για σύναψη γάμου θα τεθούν κατάλληλα ερωτήματα βάσει των οποίων θα προσδιορίσουμε χρονικά διαστήματα ανάμεσα σε συγκεκριμένες σημαντικές «φάσεις» της ανεπίσημης σχέσης.

Κεφάλαιο έβδομο: πρώτη μελέτη.

Ο γάμος ως στόχος ζωής. Προϋποθέσεις και λόγοι για την απόφαση γάμου

Οι υπάρχουσες έρευνες για το γάμο στην Ελλάδα έχουν προσεγγίσει το ζήτημα από δημογραφική (π.χ. Κοτζαμάνης, 1997. Κοτζαμάνης, Σοφianoπούλου, 2009), κοινωνιολογική (Μαράτου – Αλιπράντη, 2010. Μουσούρου, 2005) και, αμέσως ή εμμέσως από κοινωνιοψυχολογική σκοπιά (Γεώργας, Γκαρή & Μυλωνάς, 2004. Παυλόπουλος, 2006). Η παρούσα έρευνα υιοθετεί μία κοινωνιοψυχολογική αντιμετώπιση του ζητήματος και φιλοδοξεί να το εξετάσει περισσότερο ενδοατομικά, εμβαθύνοντας στα υποκειμενικά γνωστικά περιεχόμενα ή γνωσθήματα της έννοιας γάμος. Υπό την οπτική αυτή, η έρευνα θέτει θεμελιώδη ερωτήματα, όπως κατά πόσον ο γάμος αποτελεί στόχο ζωής και πως νοηματοδοτείται, ποιες αντικειμενικές προϋποθέσεις θεωρούνται απαραίτητες για τη λήψη της απόφασης γάμου και ποιούς λόγους ή αποδόσεις αιτίου επικαλούνται για τη σύναψη γάμου. Προσδοκούμε ότι η προσέγγιση αυτή θα δώσει το έναυσμα για την κατανόηση της νοηματικής σύλληψης του γάμου και της σημασίας που αποδίδεται σε αυτόν στις μέρες μας από τα κοινωνικά υποκείμενα.

Ο γάμος ως στόχος ζωής

Η γαμήλια δέσμευση ορίζεται ως η επιλογή να δεσμευτεί κάποιος/α με ένα άλλο άτομο, δημόσια, σε μία στενή διαπροσωπική σχέση, με σκοπό να παραμείνει μακροπρόθεσμα στο πλαίσιό της (Surra & Hughes, 1997. Johnson, 1991). Μάλιστα, στις περισσότερες κοινωνικές παραδόσεις κυριαρχεί και κατοχυρώνεται θεσμικά η αντίληψη ότι ο γάμος περιλαμβάνει τη δημόσια και ρητή υπόσχεση για μακροημέρευση της σχέσης και για εκατέρωθεν αφοσίωση των συντρόφων (Quinn, 1996). Η δημόσια, κοινωνική και θεσμική αυτή διάσταση της απόφασης ορίζει τη στενή διαπροσωπική σχέση, και τούτο διότι η απόφαση για τη γαμήλια δέσμευση εδράζεται στην αποδοχή μιας συγκεκριμένης κοινωνικής νοηματοδότησης του γάμου, η οποία καθίσταται προσωπική, ενσωματώνεται δηλαδή ως

προσωπικός στόχος ζωής που φέρει γνωστές και αποδεκτές συνέπειες (Adams & Jones, 1997). Γενικότερα, ο γάμος, τόσο για κοινωνικούς όσο και για ψυχολογικούς λόγους, γίνεται υποκειμενικά αντιληπτός ως στόχος ζωής (Byrd, 2009), διότι α) συνδέεται με «οικονομικά, πολιτισμικά και συμβολικά προνόμια» (Bourdieu, 1996), τα οποία στερούνται όσοι δεν τον επιλέγουν (Byrne & Carr, 2005), β) ικανοποιεί τις ανάγκες του ατόμου για ψυχολογική εγγύτητα, αγάπη και φροντίδα, περισσότερο από άλλου τύπου σχέσεις (Barrett & McIntosh, 1982. Bourdieu, 1996. Jamieson, 1999), γ) η εκτός γάμου μοναχική ζωή είναι ως ένα βαθμό κοινωνικά στιγματισμένη (Byrne & Carr, 2005), ενώ άλλοι τύποι συντροφικότητας και συμβίωσης έχουν χαμηλή αποδοχή, δ) αποτελεί για τις περισσότερες κοινωνίες αξία «ορθολογικού» χαρακτήρα, επιθυμητή και ενσωματωμένη στο κυρίως ρεύμα των αξιών, και ε) είναι πηγή προσδιορισμού της προσωπικής ταυτότητας, ενώ η μη πραγματοποίησή του συχνά ταυτίζεται με προσωπική αποτυχία.

Γενικά, οι προσωπικοί στόχοι θεωρούνται καθοριστικοί για τη λήψη της απόφασης του γάμου και προϋποθέτουν δράση, καταβολή προσπάθειας, επιμονή καθώς και γνωστικές διεργασίες για την επίτευξή τους. Οι στόχοι διακρίνονται σε ενδογενείς και εξωγενείς (Kasser & Ryan, 1996). Οι ενδογενείς στόχοι συνάδουν με τις ψυχολογικές ανάγκες για αυτονομία, ψυχολογική εγγύτητα και προσωπική ικανοποίηση ενώ οι εξωγενείς σχετίζονται με την ανάγκη για απόκτηση αμοιβών ή/και της κοινωνικής εκτίμησης (Deci & Ryan, 2000. Kasser, 2002b. Ryan & Deci, 2000). Οι εξωγενείς στόχοι, αν και συχνά αποτελούν το συντελεστικό μέσο για την ικανοποίηση των ενδογενών στόχων (Deci & Ryan, 2000), όταν τίθενται σε προτεραιότητα, υπονομεύουν την ευόδωση των ενδογενών (Kasser, 2002a, Kasser, Ryan, Couchman & Sheldon, 2004). Για παράδειγμα, ο στόχος για επαγγελματική καταξίωση μπορεί να λειτουργήσει ανασταλτικά στην ικανοποίηση του στόχου για μια σταθερή ερωτική σχέση ή ακόμη και για τη σύναψη γάμου.

Η συνθετότητα των κοινωνικών και ψυχολογικών παραγόντων που συμβάλλουν στην απόφαση για γάμο, τον καθιστούν εν δυνάμει, ταυτόχρονα ενδογενή και εξωγενή στόχο. Ωστόσο, η διττή αυτή φύση της απόφασης διαφοροποιείται από κοινωνία σε κοινωνία και κατά χρονικές περιόδους. Είναι, επομένως, αναγκαίο για την κατανόηση της απόφασης για γάμο να εξετάζονται οι υποκειμενικές παράμετροι κοινωνικής νοηματοδότησής της. Επί παραδείγματι, γνωρίζουμε ότι ο γάμος, στο δυτικό πολιτισμικό πλαίσιο, αποτελούσε για το μεγαλύτερο μέρος της ιστορίας του *εξωγενή* κυρίως στόχο, δηλαδή το άτομο όφειλε να τον επιλέξει για κοινωνικούς λόγους ή ακριβέστερα, το στενό κοινωνικό του περιβάλλον επέλεγε το γάμο εξ ονόματός του. Ο γάμος συνδεόταν ελάχιστα με τα προσωπικά συναισθήματα του ατόμου, τις επιλογές του και τις βαθύτερες ανάγκες του, ενώ το ζητούμενο δεν ήταν η προσωπική ευτυχία αλλά η κοινωνική ολοκλήρωση του ατόμου, η επέκταση, συντήρηση και καταξίωση του κοινωνικού δικτύου στο οποίο το άτομο εντασσόταν.

Ο γάμος άρχισε να γίνεται αποδεκτός ως περισσότερο *ενδογενής* στόχος, δηλαδή, ως επιλογή ζωής συνδεόμενη με τον έρωτα για ένα άλλο πρόσωπο και την επιδίωξη της προσωπικής ευτυχίας, μόλις τη Βικτωριανή εποχή στη Μεγάλη Βρετανία (Miller, Perlman & Brehm, 2007). Οι αντιλήψεις της εποχής εκείνης γύρω από το γάμο παγιώθηκαν με την πάροδο του χρόνου σε ό,τι συνεχίζουμε να αντιλαμβανόμαστε σήμερα ως *παραδοσιακή δυτική αντίληψη για το γάμο*. Η αντίληψη αυτή μπορεί να συμπυκνωθεί ως εξής: (α) τα άτομα επιλέγουν το γάμο εθελοντικά και (β) πρέπει να φτάσουν σε ένα επίπεδο ηλικιακής, κυρίως, ωριμότητας πριν παντρευτούν, (γ) ο γάμος γίνεται ανάμεσα σε ετεροφυλόφιλα άτομα, (δ) ο σύζυγος είναι η κεφαλή της οικογένειας, (ε) ο γάμος εμπεριέχει την έννοια της σεξουαλικής αποκλειστικότητας, (στ) η γονεϊκότητα και η απόκτηση παιδιών είναι στόχος του γάμου, και (ζ) κατά κανόνα, οι ρόλοι του φύλου που συνδέονται με τον γάμο είναι διακριτοί. (Nock, 1998). Η παραπάνω αντίληψη διαδόθηκε και έγινε αποδεκτή ευρύτατα από τις κοινωνίες και τα θεσμικά συστήματα των δυτικών χωρών.

Η σύγχρονη ελληνική αντίληψη για το γάμο μάλλον έχει ενσωματώσει τη δυτική έμφαση στην ατομική επιλογή του γάμου, του γάμου, δηλαδή, ως ενδογενούς ατομικού στόχου. Αναμφισβήτητα, αυτό συμβαίνει στο θεσμικό επίπεδο, πράγμα που με τη σειρά του επηρεάζει και τις κοινωνικές αντιλήψεις για το γάμο. Το παραδοσιακό, εν τούτοις, πλαίσιο του γάμου στην ελληνική κοινωνία παρουσιάζει διαφοροποιήσεις από το δυτικό παραδοσιακό πλαίσιο, που παραπέμπουν σε παλαιότερες μορφές εξέλιξης του τελευταίου. Η ελληνική κοινωνία είχε επί μακρόν περισσότερο ολοκρατικό ή συλλογικό παρά ατομοκρατικό ή ατομικιστικό χαρακτήρα (Doumanis, 1983. Georgas, 1989), για τούτο και η δυτική αντίληψη του γάμου ως ενδογενούς στόχου, η έμφαση δηλαδή στην ατομική επιλογή, άργησε να γίνει κοινωνικά αποδεκτή. Μέχρι και τις πρώτες μεταπολεμικές δεκαετίες, ο γάμος αποτελούσε πρωτίστως εξωγενή στόχο, δηλαδή κοινωνικά επιβεβλημένη απόφαση, σημαντική για το άτομο επειδή ήταν σημαντική για την ενδοομάδα στην οποία ανήκε, λειτουργική για το δίκτυό της και αποδοτική για τα κοινά συμφέροντά της. Σκοπός της γαμήλιας δέσμευσης ήταν, βεβαίως, η απόκτηση απογόνων αλλά ταυτόχρονα, και χάρη σε αυτούς, η ενίσχυση των οικογενειακών δεσμών και της κοινωνικής εμβέλειας της ενδοομάδας (Georgas, 1989. Μουσούρου, 1981). Οι ενδογενείς στόχοι, οι ατομικές επιθυμίες και επιλογές είχαν δευτερεύοντα ρόλο έναντι των εξωγενών. Μαζί με την υποχώρηση των ολοκρατικών χαρακτηριστικών της ελληνικής κοινωνίας προς χάριν των ατομοκρατικών, η παραδοσιακή αυτή νοηματοδότηση του γάμου στην Ελλάδα έχει τροποποιηθεί, ενσωματώνοντας - ίσως και ξεπερνώντας - το δυτικό παραδοσιακό μοντέλο. Άλλωστε, πλήθος ερευνών στις δυτικές χώρες υποδεικνύουν ότι το ίδιο το παραδοσιακό δυτικό μοντέλο του γάμο έχει αλλάξει δραματικά. Οι διαθέσιμες δημογραφικές, κοινωνιολογικές και οι λίγες ψυχολογικές έρευνες για το γάμο υποδεικνύουν ότι ανάλογες αλλαγές νοηματοδότησης μπορεί να έχουμε και στην Ελλάδα. Παρακάτω, ανασκοπούνται

σύντομα οι έρευνες αυτές που αφορούν τις αλλαγές στη νοηματοδότηση του γάμου στο δυτικό πλαίσιο και την Ελλάδα.

Σύγχρονες εξελίξεις στη νοηματοδότηση του γάμου, στο δυτικό πλαίσιο και στην Ελλάδα.

Το νόημα του γάμου, οι αντικειμενικές προϋποθέσεις της απόφασης και οι λόγοι της, στο δυτικό πλαίσιο.

Οι εξελίξεις γύρω από το σύγχρονο νόημα του γάμου δείχνουν να εποικοδομούν και να προεκτείνουν την ατομικότητα της γαμήλιας απόφασης που εισήγαγε η Βικτωριανή εποχή. Από μόνες τους οι προεκτάσεις αυτές καθιστούν τη διεργασία απόφασης γάμου ιδιαίτερα πολύπλοκη. Η έμφαση στην ατομική επιλογή έχει ενταθεί και αφομοιωθεί στην πολύπλοκη διαδικασία μετάβασης από την εφηβική στην ενήλικη ζωή. Επιπλέον, η απόφαση αφορά ισομερώς και τα δύο φύλα, τα οποία πρέπει να εντάξουν την απόφαση για γάμο στο σχέδιο ζωής τους. Κατά την παλαιότερη παραδοσιακή αντίληψη, η γυναίκα έπρεπε να εντάξει τα σχέδια ζωής της στο γάμο ή να παραιτηθεί από αυτά. Αυτό πλέον δεν συμβαίνει στον ίδιο βαθμό που συνέβαινε στο παρελθόν. Αμφότερα τα φύλα έχουν στόχους ζωής και εμμένουν σε αυτούς. Η αμοιβαία απόφαση για γάμο είναι και ένα ζήτημα συνδυασμού σχεδίων ζωής και σταδιοδρομιών (Coontz, 2008). Ο γάμος, επίσης, έπεται της εργασιακής και οικονομικής αποκατάστασης για την οποία συχνά απαιτούνται σπουδές παρατεταμένης διάρκειας. Η αύξηση της διάρκειας των σπουδών, η καθυστέρηση της μετάβασης από την ολοκλήρωση των σπουδών στην εργασία συμβάλλει στην αναβολή της απόφασης για γάμο (Bynner, 2009. Galland, 2002). Εκτός αυτού, η έμφαση των δυτικών κοινωνικών στην εμπειρία της νεότητας και την αξιοποίηση του ατομικού ελεύθερου χρόνου των νέων για συσσώρευση εμπειριών παιδείας και ζωής έχει οδηγήσει σε παράταση της εφηβείας και αναβολή των υποχρεώσεων της οικογενειακής ζωής, δημιουργώντας το φαινόμενο της ψυχολογικής νεοτενίας (Charlton, 2007). Ο γάμος απαιτεί πλέον θητεία ωριμότητας και ως προς την ηλικία και ως προς τις εμπειρίες ζωής.

Στην απόφαση γάμου, πέρα από τις παραπάνω λίγο-πολύ, αντικειμενικές προϋποθέσεις, υπεισέρχονται, λόγω ακριβώς του ότι αποτελεί απόφαση ελεύθερης βούλησης, και υποκειμενικά κριτήρια, κάποια από τα οποία αφορούν το προς επιλογή για γάμο άτομο και κάποια άλλα την ίδια την ερωτική σχέση. Συγκεκριμένα, οι λόγοι για τους οποίους ένα άτομο προβαίνει στην απόφαση γάμου θα μπορούσαν να διακριθούν σε (α) ενδοπροσωπικούς, οι οποίοι αναφέρονται σε επιθυμίες, ανάγκες και χαρακτηριστικά του ατόμου ή της σχέσης, ανεξάρτητα από αναμενόμενες κοινωνικές προσδοκίες (π.χ. στην επιθυμία για απόκτηση παιδιών και τη δημιουργία οικογένειας, στην ανάγκη για προσωπική ολοκλήρωση, στην ανάγκη για υποστήριξη και αποδοχή μέσα στη σχέση), (β) διαπροσωπικούς, οι οποίοι αναφέρονται στην αλληλεπίδραση μεταξύ των συντρόφων (π.χ. στη συμβατότητα των συμπεριφορών, στην καλή επικοινωνία σε συναισθηματικό και πρακτικό επίπεδο, στην ανάγκη για ισοτιμία στη σχέση), (γ) σε κοινωνικούς, οι οποίοι αναφέρονται στη δημιουργία σταθερής σχέσης και οικογένειας ως μέσου ένταξης σε κοινωνικό δίκτυο, το οποίο ενδυναμώνει το άτομο και του προσπορίζει οφέλη μέσα από σειρά σημαντικών τρίτων, όπως γονείς, φίλοι, συγγενείς, επαγγελματικές γνωριμίες ή ακόμη κι εν δυνάμει εναλλακτικούς συντρόφους, και (δ) περιστασιακούς, οι οποίοι αναφέρονται σε συγκεκριμένες αντικειμενικές συνθήκες που πλαισιώνουν τη σχέση, όπως η απουσία δυνατότητας για συγκατοίκηση ή η απρογραμμάτιστη εγκυμοσύνη (Surra & Hughes, 1997).

Οι Orbach, Veroff, and Holmberg (1993), μελετώντας τις αφηγήσεις ατόμων κατά τη διαδικασία δέσμευσης σε γάμο, κατέληξαν σε παρόμοιες θεματικές κατηγορίες λόγων. Στην έρευνά τους μερικά ζευγάρια επικεντρώθηκαν σε θετικά ερωτικά θέματα (π.χ. «ήταν έρωτας από την πρώτη ματιά»), άλλοι σε θέματα θετικά αλλά μη ερωτικά (π.χ. «είχαμε αρχίσει να τα πηγαίνουμε καλά τον τελευταίο καιρό»), και άλλοι σε πραγματικά γεγονότα (π.χ. η εγκυμοσύνη) ή σε εμπόδια (π.χ. η αντίθεση των γονέων). Παρομοίως, οι Surra & Hughes (1997) προσδιόρισαν δύο βασικούς παράγοντες που θα μπορούσαν να ωθήσουν κάποιον στη

απόφαση για γάμο. Ο πρώτος παράγοντας συνδέεται με τα ποιοτικά χαρακτηριστικά της σχέσης, όπως αυτά που προσδιορίζουν τη δέσμευση (μοίρασμα, αμοιβαία προνόμια, συμβατότητα, συντροφικότητα, σεξουαλική αποκλειστικότητα, αίσθημα δικαίου και ισοτιμίας, επένδυση στη σχέση), την εγγύτητα (συναισθηματική και πρακτική επικοινωνία, οικειότητα με τις εκατέρωθεν οικογένειες προέλευσης) ή τον έλεγχο και την εξουσία στη σχέση (Baucom, Epstein, Rankin & Burnett, 1996. Coontz, 2008. Jones & Nelson, 1996. Laner & Russell, 1994. Quinn, 1996. Shulman, Rosenheim, & Knafo, 1999. Wyatt, 1999). Όσον αφορά το δεύτερο παράγοντα, αυτός αναφέρεται σε συγκεκριμένα γεγονότα, όπως για παράδειγμα μια απρογραμματίστη εγκυμοσύνη ή η πίεση από το οικογενειακό περιβάλλον κ.ο.κ.

Βεβαία, η αντιλαμβανόμενη καταλληλότητα του/της συντρόφου αποτελεί μια ακόμη βασική προϋπόθεση που τα άτομα λαμβάνουν υπόψη στην απόφαση σύναψης γάμου. Φαίνεται ότι υπάρχει μια ενιαία πλην όμως δυναμική αντίληψη των κριτηρίων καταλληλότητας του μέλλοντος/ουσας συντρόφου που εξαρτάται από τα χωροχρονικά πλαίσια, όπως το συγκεκριμένο μορφωτικό επίπεδο, η ηλικία, η εργασία, η περιοχή κ.ο.κ. (Raley & Bratter, 2004), αλλά και τα ψυχολογικά, υλικά και συμβολικά αγαθά που δύναται να συνεισφέρει στη σχέση (π.χ. εμφάνιση και σεξουαλική ζωντάνια, εκφραστικό και επικοινωνιακό χάρισμα, κοινωνικό γόητρο και δίκτυο, χρόνο και ενέργεια, υλικό πλούτο κ.α.), (Foa & Foa, 1980. Sprecher & Schwartz, 1994).

Μία σημαντική, τέλος, νοηματική εξέλιξη αφορά το χαρακτήρα του παλαιού αιτήματος της συντροφικότητας, το οποίο κατά την σύγχρονη αντίληψη του γάμου δείχνει να έχει τάσεις αυτονομίησης έναντι του παραδοσιακού αιτήματος για δημιουργία οικογένειας και απόκτηση παιδιών. Με άλλα λόγια, η συντροφική σχέση που κατοχυρώνεται θεσμικά με το γάμο αναπαρίσταται και ως αυτοσκοπός. Ο γάμος, υπό το πρίσμα αυτό, θεωρείται ότι ενδυναμώνει τη στενή διαπροσωπική σχέση, καλλιεργεί και ολοκληρώνει μέσω της

αλληλεπίδρασης τις προσωπικότητες των ατόμων, παρέχει πρακτικά οφέλη και ικανοποιεί την ανάγκη τους για ασφάλεια, απομακρύνοντας το φόβο της μοναχικότητας (Miller, Perlman & Brehm, 2007).

Η γαμηλιότητα στην Ελλάδα και η σημασία της για το γάμο ως στόχο ζωής.

Ορισμένες αντικειμενικές τάσεις και μεταβολές περί το γάμο στην Ελλάδα τις τελευταίες δεκαετίες δημιουργούν την υπόνοια ότι ενδέχεται να έχουμε αλλαγές στην κοινωνική σημασία του γάμου αλλά και στην υποκειμενική αντίληψή του, ίσως προς μία κατεύθυνση που προσεγγίζει ορισμένες από τις αλλαγές που παρατηρούνται στο σύγχρονο δυτικό πλαίσιο του γάμου. Σύμφωνα με τις Κοινωνιολογικές και Δημογραφικές έρευνες οι αλλαγές αυτές αναφέρονται στη μείωση της γαμηλιότητας, στην αύξηση των διαζυγίων, στην αύξηση των μονογενεϊκών οικογενειών, στην υπογεννητικότητα, στη συρρίκνωση της οικογενειακής ομάδας και στις μεταβολές της δομής της συζυγικής οικογένειας (Μουσούρου, 2005). Παρότι όλα αυτά τα φαινόμενα πιθανόν να προσδιορίζουν τη νοηματοδότηση του γάμου σήμερα, στην παρούσα εργασία θα περιοριστούμε μόνο σε σύντομη συζήτηση της σημασίας της γαμηλιότητας, η οποία φαίνεται ειδικότερα να συνδέεται με την απόφαση για γάμο.

Η γαμηλιότητα ορίζεται ως το σύνολο των γάμων ανά έτος. Κατά τη μεταπολεμική περίοδο και με το τέλος του εμφυλίου πολέμου, η γαμηλιότητα ακολούθησε ελαφρά ανοδική τάση, αγγίζοντας στα τέλη της δεκαετίας του 1960 τις μέγιστες τιμές της (7‰), για να παραμείνει σταθερή για μία δεκαετία. Μάλιστα, σε σύγκριση με τη γαμηλιότητα των Βορειοευρωπαϊκών χωρών η γαμηλιότητα στην Ελλάδα υπήρξε υψηλή. Ακολούθησε όμως πτωτική τάση το 1980 (6.5‰), η οποία συνεχίστηκε το 2000 (5.9‰) και έκτοτε σταθεροποιήθηκε στο 5.5‰ (Κοτζαμάνης, 1997. Κοτζαμάνης, 2000. Κοτζαμάνης, Σοφianoπούλου, 2009. Μαράτου – Αλιπράντη, 2010. Συμεωνίδου, 2002). Βεβαία, η μείωση

της γαμηλιότητας δεν είναι απαραίτητο να παραπέμπει σε αλλαγή του νοήματος του γάμου, εφόσον συνδέεται με τη δημογραφική δυσαναλογία μεταξύ νεώτερων και μεγαλύτερων γενεών (γήρανση του πληθυσμού). Εντούτοις, είναι πολύ πιθανό να συνδέεται με αλλαγή στοχοθεσίας ζωής μεταξύ των νέων, ανεξαρτήτως φύλου, εφόσον η απόφαση για τη δημιουργία οικογένειας μετατίθεται μετά την ικανοποίηση ατομικών στόχων (ολοκλήρωση σπουδών, επαγγελματική αποκατάσταση κ.α.), η οποία απαιτεί ολοένα και περισσότερο χρόνο ζωής. Είναι χαρακτηριστικό ότι η μέση ηλικία των γυναικών στον πρώτο γάμο κυμαινόταν στη δεκαετία του 1960 μεταξύ 20-29 ετών, γνωρίζοντας τις επόμενες δεκαετίες ραγδαία αύξηση για να φτάσει το 2004 στα 25-34 έτη (Κοτζαμάνης & Σοφianoπούλου, 2009).

Ενδεικτικές αντιλήψεις για τη νοηματοδότηση της απόφασης για γάμο στην Ελλάδα.

Όπως αναφέρθηκε, οι έρευνες στην ψυχολογία για το γάμο είναι περιορισμένες, και όσες υπάρχουν μάς δίνουν λίγες πληροφορίες για το νόημα της απόφασης γάμου. Σε γενικές γραμμές, πάντως, οι υπάρχουσες έρευνες υποδεικνύουν ότι οι αντιλήψεις για τον γάμο προσεγγίζουν μεν ό,τι περιγράψαμε ως δυτική παραδοσιακή αντίληψη, διατηρώντας όμως ορισμένα σημαντικά χαρακτηριστικά και από την παραδοσιακή ελληνική αντίληψη. Συγκεκριμένα, ο γάμος συνδέεται με τη δημιουργία οικογένειας και την απόκτηση παιδιών (Παυλόπουλος, 2006. Τσανίρα, 2008). Δευτερευόντως, θεωρείται ότι συμβάλλει στην ανάπτυξη στενών σχέσεων με τα μέλη της εκτεταμένης οικογένειας, με φιλικές οικογένειες και με τους «δικούς μας ανθρώπους», και επικουρεί τη διαμόρφωση ενός κοινωνικού δικτύου πρόσφορου για την ικανοποίηση αναγκών και την εξυπηρέτηση κοινών συμφερόντων. Φαίνεται, ωστόσο, να έχει εγκαταλειφθεί η ιεράρχηση των ρόλων του φύλου εντός του γάμου και να έχει αμφισβητηθεί ο ρόλος του συζύγου ως αρχηγού της οικογένειας (Γεώργας, 1995), Την αμφισβήτηση των παραδοσιακών ρόλων εντός της οικογένειας, τη σύγχυση που

επιφέρει η μη εδραίωση νέων και τη συνεχή διαπραγμάτευσή τους διαπιστώνει και η Κατάκη (2012), τονίζοντας ωστόσο ότι η παραδοσιακή ρήτρα που διασφαλίζει ότι οι οικογένεια αποτελεί δίκτυ ασφαλείας, το οποίο πλέκεται προς χάριν των παιδιών της παραμένει ανθεκτική. Η Τσανίρα (2008), μάς προσφέρει ορισμένα δεδομένα που δια φωτίζουν περισσότερο την ίδια την *απόφαση για γάμο*. Στην ποιοτική της μελέτη για την διερεύνηση της μετάβασης στην ενήλικη ζωή, που διεξήγαγε σε νέους ηλικίας 21-29 ετών, με τη χρήση ημι-δομημένων συνεντεύξεων, διαπίστωσε ότι στην *απόφαση για γάμο* απαραίτητη προϋπόθεση ήταν η επιθυμία του ζευγαριού να αποκτήσει παιδιά, καθώς επίσης η επαγγελματική και οικονομική αποκατάσταση των εμπλεκομένων. Ο Παυλόπουλος (2006), σε μελέτη για τους μύθους του γάμου, επιβεβαίωσε τη σύνδεση της απόφασης γάμου με την απόκτηση παιδιών σε υψηλό ποσοστό (περίπου 90%). Εν τούτοις, ορισμένα παράλληλα δεδομένα οδηγούν στο συμπέρασμα ότι η «παραδοσιακότητα» των αντιλήψεων για το γάμο ενδεχομένως περιορίζεται στο ζήτημα της απόκτησης οικογένειας και παιδιών. Επί παραδείγματι, στη μελέτη της Τσανίρα (2008) η σεξουαλική ζωή εκτός γάμου γίνεται αποδεκτή, ακόμη και από τους γονείς των νέων, αντίληψη που κάποτε αποτελούσε ταμπού. Η Μαράτου-Αλιπράντη (2010), επιπλέον, διαπιστώνει ότι παρά τη διατήρηση και τη συνεχιζόμενη αποδοχή του παραδοσιακού νοήματος του γάμου, ολοένα και περισσότερο εμφανίζονται αντιλήψεις και συμπεριφορές που δεν συνάδουν με αυτήν αλλά υποστηρίζουν εναλλακτικές μορφές συμβίωσης και συντροφικότητας. Οι αλλαγές αυτές συντελούν στη διαρκή αύξηση της παρουσίας νέων σχημάτων οικογενειακής ζωής, όπως συμβίωση χωρίς γάμο, μονογονεϊκές οικογένειες, μοναχικά άτομα, εύκολη έξοδο από τη σχέση με διαζύγιο, συμβίωση μετά το διαζύγιο κ.α. Η ύπαρξη των σχημάτων αυτών πιθανόν να δηλώνει ότι έχουμε έμφαση στο συντροφικό χαρακτήρα της σταθερής ερωτικής σχέσης. Είναι δυνατόν, δηλαδή, να διαπιστώνεται και στην Ελλάδα η εμφάνιση του φαινομένου του συντροφικού γάμου που παρατηρείται σε πολλές δυτικές χώρες και περιλαμβάνει την απόκτηση παιδιών

και οικογένειας ως επιλογή και όχι ως υποχρεωτικό σκοπό (Muncie, Whetherell, Langan, Dallos, & Cochrane, 2009). Εάν συμβαίνει αυτό, τα νέα εναλλακτικά σχήματα συμβίωσης ίσως να λειτουργούν ως εναλλακτικά του γάμου, καθιστώντας την απόφαση για σύναψη γάμου περιττή.

Παρά τα σχετικά περιορισμένα δεδομένα είναι σαφές ότι το παραδοσιακό νόημα του γάμου παραμένει κυρίαρχο στην Ελλάδα αλλά πιθανόν να δέχεται είτε αμφισβήτηση είτε εμπλουτισμό από το σύγχρονο δυτικό περί γάμου νοηματικό πλαίσιο και τις νέες μορφές οργάνωσης του ιδιωτικού βίου, που λειτουργούν εναλλακτικά και παράλληλα προς το γάμο. Για το λόγο αυτό, είναι σκόπιμο να εξετάσουμε κατά πόσο βρισκόμαστε σε μεταβατική φάση του νοήματος της απόφασης για γάμο και των περιεχομένων της.

Σκοποί της έρευνας και εμπειρικές προσδοκίες

Ο γενικότερος στόχος της έρευνας ήταν να διαπιστώσει περιγραφικά το νόημα που προσδίδεται σήμερα στην απόφαση γάμου, από ανθρώπους οι οποίοι είτε έχουν είτε δεν έχουν την εμπειρία αυτή. Το νόημα του γάμου στην παρούσα μελέτη προσεγγίζεται πολύ συγκεκριμένα μέσα από, α) τις αντικειμενικές προϋποθέσεις του γάμου, β) τις υποκειμενικές αιτίες που τα άτομα επικαλούνται για να έλθουν σε γάμο και γ) το βαθμό ένταξης του γάμου μεταξύ των γενικότερων στόχων της ζωής ενός ατόμου. Επιλέξαμε να εξετάσουμε τη νοηματοδότηση της απόφασης γάμου σε έγγαμους και άγαμους, διότι ο γάμος έχει έντονα κοινωνικοθεσμικό και λειτουργικό χαρακτήρα και, επομένως, η νοηματοδότησή του θα ήταν λειψή χωρίς την οπτική γωνία αυτών που έχουν βιώσει την απόφαση για γάμο και τις λειτουργικές για το άτομο συνέπειές του. Από την άλλη πλευρά, είναι σημαντικό να εξεταστεί κατά πόσον ο γάμος τίθεται αυθορμήτως ως στόχος ζωής και από όσους δεν έχουν ακόμη αυτήν τη εμπειρία.

Πρωταρχικός λοιπόν σκοπός της έρευνας ήταν να εξετάσει εάν ο γάμος ανακύπτει μεταξύ των στόχων ζωής που αναφέρονται αυθόρμητα και, μάλιστα, να διερευνήσει πόσο συχνά αναφέρεται έναντι άλλων στόχων είτε ενδογενών είτε εξωγενών. Αναμένουμε ότι άλλοι προσωπικοί στόχοι ενδογενείς ή και εξωγενείς θα είναι συχνότεροι του γάμου, εφόσον αυτός επηρεάζεται από το παραδοσιακό δυτικό μοντέλο νοσηματοδότησης. Επί παραδείγματι, αναμένεται να αναφέρονται συχνότεροι του γάμου στόχοι, όπως η ολοκλήρωση σπουδών, η επαγγελματική αποκατάσταση και η οικονομική διασφάλιση. Επίσης, στο ίδιο πλαίσιο, υποθέτουμε ότι η ρητή αναφορά στο γάμο, ως στόχο ζωής, θα συνδέεται με την αναφορά στην οικογένεια και την απόκτηση παιδιών αλλά θα διακρίνεται από την αναφορά στην συντροφικότητα και τον κοινό βίο του ζευγαριού.

Δεύτερος σκοπός της έρευνας ήταν ο προσδιορισμός των αντικειμενικών προϋποθέσεων και των λόγων που θέτουν τα άτομα για την σύναψη γάμου και της σχετικής τους συχνότητας. Αναμένουμε ότι μεταξύ των προϋποθέσεων θα ανακύψουν συχνά αναφερόμενα χαρακτηριστικά στοιχεία του ενσωματωμένου στην ελληνική αντίληψη παραδοσιακού δυτικότροπου ατομοκρατικού μοντέλου για το γάμο. Για παράδειγμα, υποθέτουμε ότι θα αναφέρεται συχνά η εξεύρεση του «κατάλληλου», με ατομικά κριτήρια, συντρόφου, η ύπαρξη σταθερής ποιοτικής σχέσης και η πρότερη διασφάλιση προσωπικών στόχων, όπως της ολοκλήρωσης σπουδών και της εργασιακής αποκατάστασης. Οι προϋποθέσεις αυτές αναμένεται να αναφέρονται συχνότερα από την ετοιμότητα για απόκτηση παιδιών και τη δημιουργία οικογένειας. Επίσης, δεν αναμένεται ότι η συναίνεση του κοινωνικού δικτύου ή του στενού οικογενειακού πλαισίου καταγωγής, θα καθορίζει την απόφαση γάμου, όπως συνέβαινε παλαιότερα.

Μεταξύ των προσωπικών λόγων, και εφόσον επικρατεί το δυτικότροπο παραδοσιακό μοντέλο, θα πρέπει να αναφέρεται συχνότερα από άλλους λόγους η επιθυμία για απόκτηση παιδιών και οικογένειας. Εάν πάλι έχουν διαδοθεί στην ελληνική κοινωνία οι νεότερες

αντιλήψεις του γάμου, ως συντροφικής σχέσης και όχι απαραιτήτως ως σχέσης που αποσκοπεί στη δημιουργία οικογένειας και στην απόκτηση παιδιών, θα πρέπει να ανακύπτουν και να έχουν την αυτή ή και υψηλότερη συχνότητα από την απόκτηση παιδιών και τη δημιουργία οικογένειας, η ανάγκη για συντροφικότητα και η ποιοτική σταθερή σχέση.

Μέθοδος

Συμμετέχοντες

Στην έρευνα έλαβαν μέρος 120 άτομα ηλικίας 24 έως 43 ετών (ΜΟ=32.34, ΤΑ=5.23). Εξ αυτών έγγαμοι ήταν 30 άνδρες και 30 γυναίκες και άγαμοι ήταν επίσης 30 άνδρες 30 γυναίκες. Και οι 60 άγαμοι διατηρούσαν μία ανεπίσημη ετεροφυλόφιλη σχέση τουλάχιστον έξι μηνών κατά τη πραγματοποίηση της έρευνας. Από τους συμμετέχοντες 111 ήταν εργαζόμενοι και 19 άνεργοι. Ως προς το μορφωτικό επίπεδο, 1 ήταν απόφοιτος δημοτικού, 3 απόφοιτοι γυμνασίου, 13 απόφοιτοι λυκείου, 15 απόφοιτοι μεταλυκειακών δομών (ΙΕΚ, Ελευθέρων εργαστηρίων κ.ο.κ.), 61 απόφοιτοι ΑΕΙ ή ΤΕΙ, 25 ήταν κάτοχοι μεταπτυχιακού διπλώματος ειδίκευσης και 2 κάτοχοι διδακτορικού διπλώματος. Ως προς τη μόνιμη κατοικία τους, 96 ήταν κάτοικοι Θεσσαλονίκης, 7 κάτοικοι πόλης με πληθυσμό άνω των 50.000 ατόμων, 6 κάτοικοι πόλης με πληθυσμό κάτω των 50.000 ατόμων, 6 κάτοικοι χωριού και 5 κάτοικοι Αθήνας. Ως προς τις συνθήκες διαβίωσής τους, 58 δήλωσαν πως ζούσαν με την δική τους οικογένεια (και ήταν έγγαμοι/ες), 23 δήλωσαν πως ζούσαν με τον/την ερωτικό/ή τους σύντροφο (εκ των οποίων 1 έγγαμος), 23 με την πατρική τους οικογένεια, 10 ζούσαν μόνοι (εκ των οποίων 1 έγγαμος), 4 με συγκατοίκους και 2 υπηρετούσαν τη θητεία τους, οπότε διέμεναν σε στρατόπεδο. Τέλος, πέραν των 60 έγγαμων, 17 ήταν αρραβωνιασμένοι, 7 συζούσαν εκτός γάμου και 36 δήλωσαν ότι ήταν άγαμοι.

Μέσα συλλογής δεδομένων

Τα μέσα συλλογής δεδομένων αποτελούνταν από ερωτήσεις ειδικά κατασκευασμένες για τους σκοπούς τις έρευνας, συγκεκριμένα, ερωτήσεις α) δημογραφικών στοιχείων, και ερωτήσεις απαρίθμησης β) στόχων ζωής, γ) λόγων για την απόφαση σύναψης γάμου και δ) αντικειμενικών προϋποθέσεων για την απόφαση σύναψης γάμου.

Ερωτήσεις δημογραφικών στοιχείων. Οι ερωτήσεις αυτές ζητούσαν από τους συμμετέχοντες να σημειώσουν ανώνυμα τα βασικά κοινωνικοδημογραφικά στοιχεία, όπως το φύλο, την ηλικία, το μορφωτικό επίπεδο, την επαγγελματική κατάσταση, τον τόπο διαμονής, την οικογενειακή κατάσταση (έγγαμοι, άγαμοι, διαζευγμένοι) και τον τρόπο διαβίωσης (με την γονεϊκή οικογένεια, τη δική τους οικογένεια, με συγκάτοικο, μόνοι). Οι άγαμοι ερωτούνταν επίσης εάν έχουν τώρα μία σχέση, την ηλικία, και την εκπαίδευση του συντρόφου.

Ερώτηση απαρίθμησης στόχων ζωής. Πρόκειται για έναν τύπο ανοιχτής ερώτησης που χρησιμοποιεί την τεχνική της ελεύθερης γνωστικής απόκρισης ή της απαρίθμησης σκέψεων. Στα άτομα δινόταν η εξής οδηγία-ερέθισμα, «Γράψτε στα παρακάτω έξι κενά, όπως σας έρχονται στο νου, μερικούς στόχους που θεωρείτε σημαντικούς για την ζωή σας. Συμπεριλάβετε ακόμη και αυτούς που θεωρείτε ότι έχουν πραγματοποιηθεί-εκπληρωθεί. Χρησιμοποιήστε, χωρίς δισταγμούς, τις λέξεις ή φράσεις που θα χρησιμοποιούσατε, αν μιλούσατε για τα θέματα αυτά με φίλους σας ή με ένα κοντινό σας πρόσωπο». Οι συμμετέχοντες συμπλήρωναν σε έξι κενά πεδία, μέχρι έξι λέξεις ή φράσεις, οι οποίες εξέφραζαν στόχους ζωής.

Ερώτηση απαρίθμησης λόγων για την απόφαση σύναψης γάμου. Η ερώτηση αυτή ήταν όμοιου τύπου με την προηγούμενη. Η οδηγία-ερέθισμα ζητούσε από τους συμμετέχοντες να απαριθμήσουν σε έξι κενά πεδία, με τη σειρά που τους έρχονταν στο νου, λέξεις ή φράσεις, οι οποίες εξέφραζαν λόγους που θα τους ωθούσαν (τους άγαμους) ή τους ώθησαν (τους έγγαμους) να αποφασίσουν να παντρευτούν.

Ερώτηση απαρίθμησης «αντικειμενικών προϋποθέσεων» για την απόφαση σύναψης γάμου. Όπως παραπάνω, η ερώτηση αυτή ζητούσε από τους συμμετέχοντες να απαριθμήσουν μέχρι έξι λέξεις ή φράσεις που εξέφραζαν σκέψεις γύρω από τις «αντικειμενικές προϋποθέσεις» που θεωρούν προσωπικά ότι πρέπει να συντρέχουν (ή συνέτρεξαν) ώστε να πάρουν την απόφαση να παντρευτούν.

Διαδικασία

Οι συμμετέχοντες προσεγγίστηκαν ατομικά σε δημόσιους χώρους, κυρίως καφετέριες, παιδότοπους και πάρκα (για την εύρεση έγγαμων), σταθμούς αναχώρησης (ΚΤΕΛ, ΟΣΕ κ.ο.κ.). Ερωτήθηκαν για το εάν θα επιθυμούσαν να συμμετάσχουν σε μία έρευνα «για τους στόχους ζωής» και να συμπληρώσουν ένα ερωτηματολόγιο που απαρτιζόταν από τέσσερα μέρη. Εφόσον συναινούσαν, απαντούσαν επί τόπου στις ερωτήσεις για τα δημογραφικά στοιχεία και κατόπιν στην ανοιχτή ερώτηση για τους στόχους ζωής. Δεν γινόταν μέχρι αυτού του σημείου καμία αναφορά στο γάμο. Δινόταν προφορικά η οδηγία να απαντούν κάθε φορά στη σελίδα που είχαν μπροστά τους, χωρίς να ξεφυλλίζουν ή να διαβάζουν τις επόμενες σελίδες του ερωτηματολογίου. Επίσης, σε κάθε σελίδα δινόταν γραπτώς η οδηγία *«παρακαλούμε μη γυρίσετε σελίδα πριν απαντήσετε στις ερωτήσεις της παρούσας»*. Η διακριτική παρουσία του ερευνητή, εξασφάλιζε την τήρηση των οδηγιών αυτών, οι οποίες ήταν σημαντικές εφόσον έπρεπε να αποφευχθεί τυχόν επίδραση της ερώτησης που αφορούσε το γάμο στην ερώτηση για τους στόχους ζωής. Με άλλα λόγια, οι συμμετέχοντες προκειμένου να απαντήσουν αυθόρμητα στην ερώτηση για τους στόχους ζωής δεν έπρεπε να αντιληφθούν το σκοπό της έρευνας που αφορούσε την απόφαση γάμου. Μετά την ερώτηση για τους στόχους ζωής απαντούσαν στην ερώτηση για τους λόγους και κατόπιν στην ερώτηση για τις προϋποθέσεις του γάμου. Η σειρά των δύο αυτών ερωτήσεων αντισταθμιζόταν για το ήμισυ των συμμετεχόντων (ΑΒ και ΒΑ). Διευκρινίζονταν απορίες σχετικές με την κατανόηση των ερωτήσεων και δίνονταν περαιτέρω διευκρινήσεις για τη σημασία της έννοιας «λόγοι» για τη σύναψη γάμου και για την έννοια «αντικειμενικές προϋποθέσεις» για τη σύναψη γάμου. Η όλη διαδικασία κρατούσε περίπου 20'-30' λεπτά.

Ανάλυση περιεχομένου

Οι απαντήσεις των συμμετεχόντων σε κάθε μία από τις τρεις ερωτήσεις γνωστικής απόκρισης υποβλήθηκαν σε ανάλυση περιεχομένου από δύο διαφορετικούς αναλυτές. Ακολούθησε η ταξινομική και επαγωγική διαδικασία, η οποία περιελάμβανε τα εξής βήματα: α) καταγραφή όλων των λέξεων ή φράσεων που αναφέρθηκαν από τους συμμετέχοντες, β) οι λέξεις ή φράσεις που παρουσίαζαν σημασιολογική ή νοηματική συγγένεια εντάχθηκαν στην ίδια θεματική κατηγορία, γ) καταμέτρηση της συχνότητας αναφοράς της κάθε λέξης ή φράσης, δ) οι θεματικές κατηγορίες κατονομάστηκαν με βάση τη συχνότερη λέξη ή φράση που εμπεριείχαν, ε) στον πλήρη κατάλογο των κατηγοριών καταμετρήθηκε ο αριθμός των υποκειμένων που αναφέρθηκε σε κάθε κατηγορία, χρησιμοποιώντας μία από τις λέξεις ή φράσεις που εμπεριεχόταν σε αυτήν. Οι δύο αναλυτές συνέκριναν τις κατηγορίες που σχημάτισαν και τα περιεχόμενά τους. Συζητήθηκαν και αιτιολογήθηκαν οι διχογνωμίες και διαμορφώθηκε ο κοινός θεματικός κατάλογος (Krippendorff, 2004. Σακαλάκη, 2001).

Η παραπάνω διαδικασία ανέδειξε 16 θεματικές κατηγορίες στόχων ζωής, 26 αντικειμενικές προϋποθέσεις και 31 λόγους για τη σύναψη γάμου που φαίνονται στους Πίνακες 1, 3 και 4. Για κάθε θεματική κατηγορία παρατίθενται τουλάχιστον δύο αντιπροσωπευτικές λέξεις ή φράσεις.

Τα δεδομένα που προέκυψαν από τις τρεις ερωτήσεις γνωστικής απόκρισης είχαν διχοτομικό χαρακτήρα (π.χ. η θεματική κατηγορία ενός στόχου αναφέρθηκε ή δεν αναφέρθηκε από το συμμετέχοντα). Για τη στατιστική ανάλυση χρησιμοποιήθηκε το λογισμικό SPSS εκδ. 20, και πραγματοποιήθηκαν οι στατιστικοί έλεγχοι Cochran's Q (Cochran, 1950), McNemar (McNemar, 1947) και χ^2 . Και οι δύο έλεγχοι είναι μη παραμετρικοί, αφορούν κατηγορικά δεδομένα και είναι κατάλληλοι για τη σύγκριση ποσοστιαίων αναλογιών που προκύπτουν από διχοτομικά ερωτήματα εξαρτημένων

μετρήσεων όπως τα παρόντα. Ο έλεγχος Cochran εφαρμόζεται σε πολλαπλές συγκρίσεις (περισσότερα από δύο εξαρτημένα δείγματα), ο δε McNemar σε σύγκριση μεταξύ δύο εξαρτημένων δειγμάτων (Fleiss, 1981. Pett, 1997).

Αποτελέσματα

Στόχοι ζωής

Οι 16 θεματικές κατηγορίες στόχων ζωής που προέκυψαν από την ανάλυση περιεχομένου φαίνονται στον Πίνακα 1.

Πίνακας 1. Ποσοστά και συχνότητες για τις κατηγορίες των στόχων ζωής, με αντιπροσωπευτικές λέξεις ή φράσεις. Διαφορές μεταξύ άγαμων και έγγαμων.

Στόχοι ζωής	Αντιπροσωπευτικές λέξεις ή φράσεις	Συχνότητες αναφοράς			χ^2
		Όλοι (N=120)	Άγαμοι (n=60)	Έγγαμοι (n=60)	
1. Απόκτηση Εργασίας	Καλή επαγγελματική αποκατάσταση. Να διοριστώ. Μια ανθρώπινη δουλειά. Θα ήθελα να αλλάξω δουλειά, να βρω κάτι καλύτερο.	19.82 (87)	18.91 (45)	20.90 (42)	.38
2. Δημιουργία οικογένειας	Δημιουργία οικογένειας. Θεωρώ το πιο σημαντικό για μένα να κάνω οικογένεια. Να δημιουργήσω οικογένεια με τον άνθρωπο που αγαπώ.	14.81(65)	13.87 (33)	15.92 (32)	.03
3. Ποιότητα σχέσεων	Να είμαι πάντα ερωτευμένη με τον σύντροφό μου. Βελτίωση της σχέσης με το σύντροφο. Σύντροφος που μπορεί να σε κάνει να αισθάνεσαι ο εαυτός σου. Μια σταθερή σχέση.	9.11(40)	6.72 (16)	11.94 (24)	2.4
4. Οικονομική ανεξαρτησία	Να είμαι οικονομικά ανεξάρτητος. Οικονομική σταθερότητα – ποιότητα ζωής. Οικονομική ευημερία.	7.06 (31)	6.72 (16)	7.46 (15)	.04
5. Υγεία	Υγεία. Υγεία για τα αγαπημένα μου πρόσωπα κι εμένα. Και πάνω απ' όλα την υγεία μας να' χουμε.	7.06 (31)	7.98 (19)	5.97 (12)	2.13
6. Φιλία	Να διατηρήσω τις φιλίες μου. Να έχω φίλους. Να έχω χρόνο να βλέπω τους φίλους μου.	5.92 (26)	5.88 (14)	5.97 (12)	.19
7. Ταξίδια	Να ταξιδέψω και να δω όσα μπορώ. Να κάνω πολλά ταξίδια. Το να γυρίσω όλο τον κόσμο και να γνωρίσω νέες κουλτούρες και πολιτισμούς.	5.47(24)	7.14 (17)	3.48 (7)	5.21*
8. Απόκτηση παιδιών	Θα ήθελα να κάνω ένα παιδί. Παιδιά. Να γίνω μάνα.	5.24 (23)	6.72 (16)	3.48 (7)	4.36*
9. Ικανοποίηση προσωπικών αναγκών	Να έχω μια καλή προσωπική ζωή. Να έχω χρόνο να κάνω τα πράγματα που μου αρέσουν (μουσική, κινηματογράφο κ.α.). Να βρω τον εαυτό μου. Να ασχοληθώ με κάτι που μου αρέσει.	5.24 (23)	5.04 (12)	5.47 (11)	.05
10. Σπουδές	Να κάνω μεταπτυχιακό. Να ολοκληρώσω το διδακτορικό μου. Να τελειώσω τις σπουδές μου. Να σπουδάσω ιατρική. Να περάσω σε δεύτερη σχολή.	4.56 (20)	3.78 (9)	5.47 (11)	.24
11. Σπίτι	Να χτίσω το σπίτι μου. Στόχος μου η αγορά ενός καλύτερου σπιτιού. Θα ήθελα να αποφασίσουμε ποιο θα είναι το μελλοντικό μας σπίτι.	4.33 (19)	4.62 (11)	3.98 (8)	.56
12. Γάμος	Θα ήθελα να προχωρήσω σε γάμο. Ευτυχισμένος γάμος. Να παντρευτώ.	3.64 (16)	3.78 (9)	3.48 (7)	.29
13. Διαπαιδαγώγηση παιδιών	Να εξασφαλίσω στα παιδιά μου όσα δεν μπορεί το κράτος. Φυσιολογική ανάπτυξη των παιδιών. Ολοκληρωμένη και πετυχημένη εκπαίδευση παιδιών.	3.42 (15)	3.78 (9)	3 (6)	.69
14. Συμβολή στην κοινωνικοπολιτική αλλαγή	Η συμβολή μου στην αλλαγή του πολιτικού και θρησκευτικού κατεστημένου. Ανατροπή πολιτικού συστήματος. Να δω τα πράγματα να αλλάζουν ριζικά στην πολιτική της χώρας μας.	2.52(11)	2.52 (6)	2.49 (5)	.10
15. Αλλαγή τόπου διαμονής ή φυγή	Να φύγω απ' τη Θεσσαλονίκη. Να ζήσω σε ένα νησί. Μετεγκατάσταση σε φιλικότερη πόλη.	.9 (4)	1.69 (4)	0	4.14
16. Σεξ	Σεξ. Αναζήτηση καινούριων σεξουαλικών εμπειριών.	.9 (4)	.85 (2)	.99 (2)	.00
Σύνολο απαντήσεων		100 (439)	100 (238)	100 (201)	

Σημείωση. Οι αριθμοί στις παρενθέσεις είναι απόλυτες συχνότητες επί του συνόλου των απαντήσεων. Οι απαντήσεις που ανέφερε κάθε συμμετέχων ήταν περισσότερες από μία. Οι αριθμοί εκτός παρενθέσεων είναι ποσοστά (%).

Ελέγξαμε αρχικά εάν υπήρχαν διαφοροποιήσεις στις αποκρίσεις μεταξύ έγγαμων και άγαμων ως προς τους στόχους. Οι έλεγχοι χ^2 έδειξαν μόνο δύο διαφορές (βλ. Πίνακα 1). Οι άγαμοι ανέφεραν περισσότερο από τους έγγαμους τους στόχους Απόκτηση παιδιών και Ταξίδια. Θεωρώντας ότι οι διαφορές αυτές δεν είναι αρκετά σημαντικές, ώστε να επιβάλλουν διαχωρισμό στην περαιτέρω μελέτη των στόχων κατά άγαμους και έγγαμους, προχωρήσαμε στον έλεγχο του κύριου ερευνητικού ερωτήματος στο σύνολο των συμμετεχόντων.

Προκειμένου λοιπόν να απαντηθεί το πρώτο ερευνητικό ερώτημα σύμφωνα με το οποίο αναζητούσαμε το αν και κατά πόσον ο γάμος ανακύπτει ως ο σημαντικότερος στόχος ζωής μεταξύ άλλων στόχων, υποβάλλαμε το σύνολο των αποκρίσεων των συμμετεχόντων ως προς τους στόχους στον έλεγχο Cochran's Q. Επειδή ο έλεγχος αυτός μπορεί να μας δείξει εάν υπάρχουν γενικά διαφορές ως προς τις αποκρίσεις στους στόχους, κατόπιν εξετάσαμε, στοχευμένα, κατά πόσον πραγματικά διέφεραν συγκεκριμένοι στόχοι ανά δύο, χρησιμοποιώντας τον έλεγχο McNemar.

Ο έλεγχος Cochran's Q έδειξε ότι οι αναλογίες αναφοράς-μη αναφοράς στους 16 στόχους γενικά διέφεραν μεταξύ τους, $\chi^2 (15)=324.274$ $p<.0001$). Σχετικές συχνότητες και ποσοστά αναφοράς παρουσιάζονται στον Πίνακα 1. Πρώτος σε συχνότητα, μεταξύ των 16 στόχων, ήταν ο στόχος Απόκτηση Εργασίας (συχνότητα $f = 87$), ο οποίος ακολουθούταν από τη Δημιουργία οικογένειας ($f = 65$), την Ποιότητα σχέσεων ($f = 40$) και την Οικονομική ανεξαρτησία ($f = 31$). Η Απόκτηση παιδιών αναφερόταν από 23 άτομα και ο Γάμος από 16. Στη συνέχεια, επειδή ο έλεγχος Cochran's Q ουσιαστικά μας δείχνει απλώς ότι οι αναλογίες των αναφορών-μη αναφορών στους στόχους του Πίνακα 1 διαφέρουν μεταξύ τους, ελέγξαμε περαιτέρω στοχευμένα και με βάση τις προσδοκίες μας, εάν ορισμένοι από τους στόχους διέφεραν ανά δύο μεταξύ τους, χρησιμοποιώντας τον έλεγχο McNemar για σχετιζόμενα δείγματα.

Ελέγξαμε καταρχάς εάν ο Γάμος αναφέρεται περισσότερο από άλλους στόχους ζωής που είτε θα μπορούσαν να συνδέονται θεωρητικά και λειτουργικά μαζί του είτε όχι (Απόκτηση παιδιών, Δημιουργία οικογένειας) ή από στόχους ως προς τους οποίους μπορεί να αντιπαρά τίθεται όπως η Απόκτηση εργασίας, η Ικανοποίηση προσωπικών αναγκών και η Ποιότητα σχέσεων. Διαπιστώσαμε ότι από όσους ανέφεραν το Γάμο οι περισσότεροι (68.8%) ανέφεραν και την Δημιουργία οικογένειας ($p < .0001$), ενώ η συντριπτική πλειοψηφία (93.8%) αναφερόταν και στην Απόκτηση Εργασίας ($p < .0001$). Λίγοι (18.8%) ανέφεραν ταυτόχρονα την Ποιότητα Σχέσεων ($p < .001$) ή την Οικονομική ανεξαρτησία (12.5%) ($p < .05$). Η αναφορά στο Γάμο δεν συνδέθηκε καν με την αναφορά στην Απόκτηση παιδιών ($p = .25$) ούτε με την Ικανοποίηση προσωπικών αναγκών ($p = .30$).

Ελέγξαμε, κατόπιν, εάν ο δεύτερος πιο σημαντικός για τους συμμετέχοντες στόχος της Δημιουργίας οικογένειας συνδεόταν με άλλους σημαντικούς θεωρητικά στόχους. Βρέθηκε ότι το 80% όσων ανέφεραν την Δημιουργία οικογένειας ανέφεραν και την Απόκτηση Εργασίας ως στόχο ($p < .001$). Λίγοι όμως (26.2%) αναφέρθηκαν στην Απόκτηση παιδιών ($p < .0001$), αρκετοί στην Ποιότητα σχέσεων (33.8%), ($p < .0001$), λίγοι στην Οικονομική ανεξαρτησία (24.6%) ($p < .0001$) και ακόμη λιγότεροι στην Ικανοποίηση προσωπικών αναγκών (16.9) ($p < .0001$).

Εξετάσαμε, τέλος, εάν ο στόχος της Απόκτησης παιδιών συνδεόταν και με ποιο τρόπο με στόχους όπως η Ποιότητα σχέσεων, η Οικονομική άνεση και η Ικανοποίηση προσωπικών αναγκών. Ήταν ελάχιστες οι κοινές αναφορές στην Απόκτηση παιδιών και στην Ποιότητα σχέσεων (17.4%). Η πλειοψηφία των αναφορών (82.6%) στην Απόκτηση παιδιών δεν συνεμφανιζόταν με αναφορές στην Ποιότητα των σχέσεων» ($p < .05$). Με τους άλλους δύο στόχους δεν υπήρχε σχέση.

Τα ποσοστά αναφοράς που συνδέουν (από κοινού αναφορά) τους στόχους Απόκτηση παιδιών, Δημιουργία οικογένειας, Απόκτηση εργασίας, Ικανοποίηση προσωπικών αναγκών,

και Ποιότητα σχέσεων και οι αντίστοιχοι έλεγχοι McNemar φαίνονται συγκεντρωτικά στον Πίνακα 2.

Πίνακας 2. Ποσοστά από κοινού αναφοράς συχνά αναφερόμενων και σημαντικών θεωρητικά στόχων ζωής.

Στόχοι	1	2	3	4	5	6
1. Γάμος		37.5	68.8***	93.8***	18.8	18.8**
2. Απόκτηση παιδιών			26.2***	82.6***	17.4	17.4*
3. Δημιουργία οικογένειας				80***	16.9***	33.8***
4. Απόκτηση εργασίας					17.2***	33.3***
5. Ικανοποίηση προσωπικών αναγκών						30.4*
6. Ποιότητα σχέσεων						

Σημείωση. Οι αριθμοί είναι ποσοστά (%) και δηλώνουν τις φορές που αναφέρθηκαν από κοινού και ο ένας στόχος και ο άλλος. Η μέτρηση ήταν διχοτομική (ανέφερε/δεν ανέφερε το στόχο). Έλεγχοι McNemar, όπου * $p < .05$, ** $p < .01$, *** $p < .001$

Προϋποθέσεις για την απόφαση σύναψης γάμου

Η συχνότητα των απαντήσεων στις 26 θεματικές κατηγορίες αντικειμενικών προϋποθέσεων που προέκυψαν από την ανάλυση περιεχομένου φαίνεται στον Πίνακα 3.

Πίνακας 3. Ποσοστά και συχνότητες για τις κατηγορίες αντικειμενικών προϋποθέσεων για την απόφαση σύναψης γάμου, με αντιπροσωπευτικές λέξεις ή φράσεις.

Αντικειμενικές προϋποθέσεις για την απόφαση σύναψης γάμου	Αντιπροσωπευτικές λέξεις ή φράσεις	Συχνότητες αναφοράς (N=120)
1. Επαγγελματική αποκατάσταση	Να υπάρχει δουλειά. Καλό ξεκίνημα με τα επαγγελματικά μας. Όταν ο σύζυγός μου αποκαταστάθηκε επαγγελματικά.	15.34 (31)
2. Καταλληλότητα συντρόφου	Ότι ο σύντροφός μου είναι όντως αυτός που θα ήθελα να ζήσω για πάντα. Σιγουριά για τον σύντροφό μου σχετικά με τον χαρακτήρα.	13.36 (27)
3. Οικονομική άνεση	Όταν θα είχα την οικονομική άνεση να συντηρήσω οικογένεια και παιδιά. Όταν θα είμαι οικονομικά ανεξάρτητη κι εγώ κι ο σύντροφός μου.	11.88 (24)
4. Ικανοποιητική σχέση	Σχέση αγάπης κι εμπιστοσύνης. Όταν η σχέση μου θα είναι πιο ήρεμη. Ικανοποιητική σχέση.	8.91 (18)
5. Επιθυμία απόκτησης παιδιών	Επιθυμία απόκτησης παιδιών. Η απόκτηση παιδιού. Όταν θα είχα την ψυχική ωριμότητα για να αποκτήσω παιδιά και να τα μεγαλώσω σωστά και υπεύθυνα.	8.42 (17)
6. Δοκιμασμένη συμβίωση	Η αρμονική συμβίωση μας πριν το γάμο συνέβαλε θετικά. Η σχέση ήταν πολύ καλή και η συμβίωση τέλεια.	4.95 (10)
7. Ικανοποίηση προσωπικών προϋποθέσεων.	Να εκπληρωθούν πρώτα κάποια σχέδιά μου. Να πάρει ο σύντροφός μου το διαζύγιο του.	4.95 (10)
8. Καταλληλότητα ηλικίας.	Ηλικία. Στα 30 είναι η κατάλληλη ηλικία πιστεύω. Μικρός είμαι ακόμη.	4.95 (10)
9. Διάρκεια σχέσης.	Μετά από τρία χρόνια. Όταν χρονικά θεωρώ ότι θα προχωρήσει η σχέση προκειμένου να εξελιχθεί. Χρόνια σχέση.	4.46 (9)
10. Αίσθημα ετοιμότητας για γάμο	Το να αισθανθούμε και οι δύο έτοιμοι να μπούμε σε αυτήν την διαδικασία. Όταν και οι δύο νιώθουν έτοιμοι. Δεν νιώθω έτοιμος ακόμα.	2.48 (5)
11. Απόκτηση σπιτιού	Η απόκτηση ενός δικού μας σπιτιού. Η απόκτηση ιδιόκτητης κατοικίας θα διευκόλυνε την επίσκεψη του γάμου. Όταν απόκτησα δικό μου σπίτι. Είχα μόνιμη – άνετη κατοικία.	2.48 (5)
12. Επιθυμία δημιουργίας οικογένειας	Ήθελα να δημιουργήσω οικογένεια. Δημιουργία οικογένειας. Όταν κατάλαβα ότι είμαι έτοιμη να κάνω οικογένεια με το συγκεκριμένο άτομο.	1.98 (4)
13. Συμβατότητα αντιλήψεων	Κοινή θεώρηση περί ζωής. Κοινά πιστεύω με τον σύντροφό μου για την ζωή και την οικογένεια.	1.98 (4)
14. Προσωπική ωρίμανση	Όταν θα είμαι ψυχικά και πνευματικά ολοκληρωμένος. Να ωριμάσω πρώτα. Σταθερή δουλειά. Να έχω σταθερή δουλειά. Μια κάποια επαγγελματική σταθερότητα.	1.98 (4)
15. Σταθερή δουλειά	Να υπάρχει έρωτας και ενθουσιασμός. Υπήρξε και υπάρχει ερωτική χημεία ακόμη και σήμερα. Έρωτας.	1.49 (3)
16. Έρωτας	Και φυσικά σε περίπτωση εγκυμοσύνης. Έμεινα έγκυος.	1.49 (3)
17. Απρογραμμάτιστη εγκυμοσύνη	Επιλογή. Όταν θα ένιωθα ότι ο θεσμός του γάμου είναι πιο «ελαφρύς».	1.49 (3)
18. Ελεύθερη επιλογή	Να είναι κοινή επιθυμία. Όταν ο άντρας μου το θεώρησε καλή ιδέα.	1.49 (3)
19. Κοινή επιθυμία	Αυτονομία – αυτάρκεια. Ένας τρόπος διεξόδου από το αρκετά καταπιεστικό γονεϊκό περιβάλλον.	.99 (2)
20. Η επίτευξη ανεξαρτησίας από την πατρική οικογένεια	Δεν θεωρώ ότι υπάρχουν προϋποθέσεις εξόν της αγάπης μεταξύ των δύο. Αγάπη.	.99 (2)
21. Αγάπη	Ποτέ δεν θα νιώσω έτοιμη να πάρω την απόφαση του γάμου ή τουλάχιστον έτσι πιστεύω τώρα. Ποτέ.	.49 (1)
22. Ποτέ	Οι άριστες σχέσεις με τον πεθερό μου. Όταν οι οικογένειές μας αλλά κι εμείς μπορέσαμε να ανταποκριθούμε οικονομικά στις υποχρεώσεις του γάμου.	.49 (1)
23. Συμμετοχή πατρικής οικογένειας στα έξοδα	Νομικοί λόγοι.	.49 (1)
24. Τακτοποίηση νομικών διαδικασιών	Να έχουμε την υγεία μας κι όλα τ' άλλα έπονται.	.49 (1)
25. Υγεία	Να έρθει η εποχή.	.49 (1)
26. Η εποχή να είναι κατάλληλη		

Σύνολο απαντήσεων 100 (202)

Σημείωση. Οι αριθμοί στις παρενθέσεις είναι απόλυτες συχνότητες επί του συνόλου των απαντήσεων. Οι απαντήσεις που ανέφερε κάθε συμμετέχων ήταν περισσότερες από μία. Οι αριθμοί εκτός παρενθέσεων είναι ποσοστά (%).

Εξετάσαμε κατ' αρχάς, εάν υπήρχαν ουσιαστικές διαφορές ως προς τη συχνότητα των προϋποθέσεων μεταξύ έγγαμων και άγαμων χρησιμοποιώντας έλεγχο χ^2 . Δεν διαπιστώθηκαν διαφορές και, ως εκ τούτου, όπως και στην περίπτωση των στόχων, προχωρήσαμε πρώτα σε έλεγχο Cochran's Q για όλες τις προϋποθέσεις στο σύνολο του δείγματος εγγάμων και αγάμων, και κατόπιν σε στοχευμένους ελέγχους McNemar για τον εντοπισμό τυχόν σχέσεων μεταξύ των προϋποθέσεων που είχαν θεωρητική για μας σημασία.

Τα αποτελέσματα έδειξαν ότι η αναλογία αναφοράς-μη αναφοράς στις 26 προϋποθέσεις διέφερε, $\chi^2 (25) = 252.908$, $p < .000$. Οι σχετικές συχνότητες παρουσιάζονται στον Πίνακα 3. Η Επαγγελματική αποκατάσταση είχε την υψηλότερη συχνότητα ($f = 31$) ακολουθούμενη από την Καταλληλότητα τους συντρόφου ($f = 27$), την Οικονομική άνεση ($f = 24$), την Ικανοποιητική σχέση ($f = 18$), την Επιθυμία απόκτησης παιδιών ($f = 17$), τη Δοκιμασμένη συμβίωση ($f = 10$), την Ικανοποίηση προσωπικών προϋποθέσεων ($f = 10$) και την Καταλληλότητα της ηλικίας ($f = 10$).

Η Επαγγελματική αποκατάσταση δεν είχε σχέση με την Καταλληλότητα του συντρόφου ($p = .64$). Επίσης το 83.9% όσων την ανέφεραν δεν ανέφεραν ως προϋπόθεση την Ικανοποιητική σχέση ($p < .05$). Ομοίως, η συντριπτική πλειοψηφία όσων ανέφερε την Επαγγελματική αποκατάσταση (87.1%) δεν ανέφερε ως προϋπόθεση την Απόκτηση παιδιών ($p < .05$). Τέλος, κανένας συμμετέχων (0%) από όσους ανέφεραν την Επαγγελματική αποκατάσταση δεν ανέφερε τη Δημιουργία οικογένειας ως προϋπόθεση για γάμο, ($p < .0001$).

Η Επιθυμία απόκτησης παιδιών δε συνδεόταν με την Καταλληλότητα του συντρόφου, $p = .12$, ούτε με την Ικανοποιητική σχέση, ($p = 1$). Συνδεόταν, όμως, με τη Δημιουργία οικογένειας, εφόσον κανείς (0%) από όσους ανέφεραν τη μία προϋπόθεση δεν ανέφερε και την άλλη, ($p < .001$).

Λόγοι για την απόφαση σύναψης γάμου.

Η ανάλυση περιεχομένου ανέδειξε 31 λόγους ή αποδόσεις αιτίου για τη σύναψη γάμου που παρουσιάζονται στον Πίνακα 4.

Πίνακας 4. Ποσοστά και συχνότητες επικαλούμενων λόγων για τη σύναψη γάμου, με αντιπροσωπευτικές λέξεις ή φράσεις.

Λόγοι που τα άτομα επικαλούνται για τη σύναψη γάμου.	Αντιπροσωπευτικές λέξεις ή φράσεις.	Συχνότητα αναφοράς (N=120)
1. Απόκτηση παιδιών	Η επιθυμία για απόκτηση παιδιών. Θέλω να αποκτήσω παιδιά.	18.5(47)
2. Δημιουργία οικογένειας	Γιατί θέλω κάποια στιγμή να κάνω οικογένεια κι ο σύντροφός μου θα γινόταν καλός γονιός. Για να κάνω οικογένεια. Να κάνω τη δική μου οικογένεια.	10.63 (27)
3. Κοινή ζωή	Θέλαμε να είμαστε μαζί στον χώρο μας. Οριστικό δέσιμο – συγκατοίκηση. Η απόφαση. η επιλογή να είμαστε μαζί με τον άνδρα μου. η επιλογή ότι αυτό με καλύπτει.	7.87 (20)
4. Αγάπη	Σχέση αγάπης με τον σύντροφο. Δεν θεωρώ ότι υπάρχουν προϋποθέσεις εκτός της ύπαρξης αγάπης των δύο. Γιατί αγαπούσα τον σύντροφό μου.	7.08 (18)
5. Κατάλληλότητα συντρόφου	Θα το αποφασίσω όταν ο σύντροφός μου βγάλει αβίαστα. Όποτε βρισκόταν ο κατάλληλος σύντροφος (στοργικός, τρυφερός, με κατανόηση, καλή ερωτική ζωή, οικονομική σταθερότητα, πολλά ενδιαφέροντα, ανοιχτό μυαλό). Γιατί είχα εμπιστοσύνη στον σύντροφό μου.	5.91 (15)
6. Συντροφικότητα	Μου αρέσει η συντροφικότητα. Η ανάγκη για συντροφικότητα	4.33 (11)
7. Πίεση συγγενικού περιβάλλοντος	Για να χαρούν οι γονείς... Ικανοποίηση επιθυμίας γονέων για «επισημοποίηση». Για να ευχαριστήσουμε τους δικούς μας.	3.94 (10)
8. Νομικοί και οικονομικοί λόγοι	Ότι το κράτος αναγνωρίζει μόνο τους παντρεμένους κι όχι όσους συμβιώνουν. Όταν ο σύντροφός μου αποκατασταθεί οικονομικά. Ο σύντροφος να είναι οικονομικά ανεξάρτητος.	3.54 (9)
9. Επιθυμία	Να είναι κοινή επιθυμία. Το αν γινόταν επιθυμία δική μου ή του συντρόφου μου χωρίς κανένα κλισέ λόγο. Από μικρή ονειρευόμουν να παντρευτώ.	3.54 (9)
10. Σιγουριά	Η σιγουριά για το σύντροφό μου για τον χαρακτήρα. Πρέπει να νιώσω ασφάλεια.	3.54 (9)
11. Ήταν φυσιολογική εξέλιξη της σχέσης	Ήταν η φυσιολογική εξέλιξη της σχέσης. Θεωρώ ότι είναι η λογική πορεία της ζωής.	3.54 (9)
12. Έρωτας	Ερωτεύτηκα σφόδρα το σύντροφό μου. Ο έρωτας. Ήμουν ερωτευμένος.	3.15 (8)
13. Κατανόηση	Καλή συνεννόηση. Σύντροφος με κατανόηση. Ο αυθεντικός σεβασμός και η αλληλοκατανόηση ήταν σημαντικοί λόγοι.	2.76 (7)
14. Κοινωνική αποδοχή	Γιατί όλοι οι φίλοι «ζεγγάρια γίναν φτιάξαν σπίτια». Να μπορώ να ζω με το σύντροφό μου χωρίς να ενοχλείται η οικογένειά μου για την συγκατοίκηση αυτή (κοινωνικοί λόγοι). Κοινωνικά θέματα.	2.76 (7)
15. Συμβατότητα χαρακτήρων	Ταιριάζαμε. Συμφωνία στόχων. Απόλυτη ταύτιση στην επικοινωνία, στους στόχους, στην ψυχική, πνευματική και σωματική επικοινωνία.	2.36 (6)
16. Μονιμότητα	Βαρέθηκα να γυρνάω με «την μία και την άλλη». Η ανάγκη για σιγουριά και μονιμότητα. Εάν ένιωθα ότι δεν είχα πλέον επιτυχία στον ερωτικό τομέα.	1.97 (5)
17. Ωρίμανση	Γιατί ένιωσα ότι μεγάλωσα. Μεγάλωσα. Για να νιώσω ότι μεγάλωσα.	1.97 (5)
18. Πίεση συντρόφου	Αν ήταν πάρα μα πάρα πολύ σημαντικό για τη σύντροφό μου. Για τους άνδρες δεν υπάρχει λόγος, απλά για να σταματήσει η γκρίνια. Συναισθηματική ικανοποίηση του συντρόφου.	1.57 (4)
19. Επικοινωνία	Απόλυτη ταύτιση στην επικοινωνία. Να επικοινωνούμε. Να επικοινωνώ όμορφα και εύκολα.	1.57 (4)
20. Ικανοποιητική σχέση.	Όταν ο σύντροφός μου θα με ικανοποιούσε. Ικανοποιητική σχέση. Χαιρόμαστε τις μέρες που περνάμε μαζί.	1.57 (4)
21. Σεξ	Καλή ερωτική ζωή με το συγκεκριμένο σύντροφο. Να με καλύπτει σεξουαλικά. Καλό σεξ.	1.17 (3)
22. Ικανοποίηση προσωπικών προϋποθέσεων	Να τελειώσει ο σύντροφός μου με το στρατό. Να πάρει ο σύντροφός μου διαζύγιο από τον προηγούμενο γάμο του. Μεγαλώνοντας μετά το πτυχία, τον στρατό, τον αρραβώνα.	1.17 (3)
23. Τελετή	Για το γλέντι.. Ήθελα να γελάσω βλέποντας τον άνδρα μου να φοράει γραβάτα (την πάτησα τελικά δεν φόρεσε).	.80 (2)
24. Επισημοποίηση της σχέσης	Ήθελα να επισημοποιήσω τη σχέση για χάρη του περίγυρου. Για να επισημοποιήσω τη σχέση	.80 (2)
25. Ηλικία	Στα 30 είναι κατάλληλη ηλικία. Ηλικία (ώρα να κάνω παιδιά).	.80 (2)
26. Θρησκευτικοί λόγοι	Για να πάρουμε την ευλογία και να είμαστε καλά με το σύντροφό μου. Θέλαμε την ευλογία της σχέσης μας από την εκκλησία.	.80 (2)
27. Απρογραμμάτιστη εγκυμοσύνη	Αν έμενα έγκυος. Παντρευτήκαμε νωρίτερα για λόγους εγκυμοσύνης.	.80 (2)
28. Επιθυμία για γάμο	Ήθελα να παντρευτώ. Μου αρέσει ο γάμος. Ο γάμος δεν θα επηρέαζε αρνητικά τη σχέση.	.39 (1)
29. Ανεξαρτησία από την πατρική οικογένεια	Η ανεξαρτησία. Για να έχω ανεξαρτησία και ελευθερία.	.39 (1)
30. Ανία	Από βαρεμάρα. Από ανία.	.39 (1)
31. Περνούσαμε/ περνάμε καλά	Γελούσαμε πολύ. Να νιώθω ότι με το σύντροφό μου θα περάσω όσο το δυνατόν καλύτερα το υπόλοιπο της ζωής μου.	.39 (1)

Σύνολο απαντήσεων 100 (254)

Σημείωση. Οι αριθμοί στις παρενθέσεις είναι απόλυτες συχνότητες επί του συνόλου των απαντήσεων. Οι απαντήσεις που ανέφερε κάθε συμμετέχων ήταν περισσότερες από μία. Οι αριθμοί εκτός παρενθέσεων είναι ποσοστά (%).

Ακολουθώντας την ίδια μεθοδολογία όπως και προηγουμένως εξετάσαμε εάν οι άγαμοι διέφεραν από τους έγγαμους, χρησιμοποιώντας έλεγχο χ^2 . Διαπιστώθηκε μία μόνον διαφορά ως προς τον λόγο Αγάπη. Συγκεκριμένα, περισσότεροι έγγαμοι (72.2%) απ' ότι άγαμοι (27.8%) επικαλέστηκαν το λόγο αυτό, $\chi^2 (1) = 4.18, (p < .04)$. Η διαφορά αυτή δεν κρίθηκε αρκετά σοβαρή ώστε να επιβάλει χωριστή περαιτέρω μελέτη άγαμων και έγγαμων. Έτσι, προχωρήσαμε σε έλεγχο των αναλογιών συχνότητων αναφοράς-μη αναφοράς και των 31 λόγων στο σύνολο του δείγματος με τον έλεγχο Cochran's Q και κατόπιν σε στοχευμένους ελέγχους McNemar. Διαπιστώθηκε ότι οι αναλογίες αναφοράς/μη αναφοράς των λόγων διέφεραν, $\chi^2 (30, N=119) = 350.42 (p < .000)$. Οι σχετικές συχνότητες φαίνονται στον Πίνακα 4.

Η μεγάλη πλειοψηφία, όσων επικαλούνταν την Απόκτηση παιδιών, δεν επικαλούνταν την Συντροφικότητα ως λόγο [(89.6%), $p < .0001$] ούτε την Κοινωνική αποδοχή [(93.8%), $p < .0001$] ούτε την Πίεση του συγγενικού περιβάλλοντος [(87.5%), $p < .0001$] ή τη Δημιουργία οικογένειας [87.5%, $p < .01$] ή την Καταλληλότητα του συντρόφου [97.9%, $p < .01$].

Επίσης, η Δημιουργία οικογένειας δεν είχε σχέση με την Κοινή ζωή ($p = .31$) ούτε με την Καταλληλότητα του συντρόφου ($p = .07$) αλλά συνδεόταν «αρνητικά» με τη Συντροφικότητα, εφόσον οι περισσότεροι από όσους την ανέφεραν (85.2%) δεν ανέφεραν τη Συντροφικότητα ως λόγο ($p < .001$). Εκτός αυτού, από όλους όσους ανέφεραν τη Δημιουργία της οικογένειας ως λόγο σύναψης γάμου, κανείς (0%) δεν ανέφερε την Κοινωνική αποδοχή ($p < .001$). Ακόμη, η συντριπτική πλειοψηφία όσων επικαλέστηκαν τη Δημιουργία οικογένειας (96.3%) δεν επικαλέστηκε την Πίεση του συγγενικού περιβάλλοντος ($p < .01$).

Συζήτηση πρώτης μελέτης.

Ο γάμος ως στόχος ζωής. Κύριος σκοπός της έρευνας ήταν να εξετάσει εάν ο γάμος ανακύπτει μεταξύ στόχων ζωής, είτε ενδογενών είτε εξωγενών, και εάν άλλοι στόχοι εμφανίζονταν συχνότερα απ' ότι ο γάμος. Θεωρήσαμε ότι, στο βαθμό που επικρατεί το παραδοσιακό δυτικό πλαίσιο νοηματοδότησης, στόχοι ενδογενείς και ατομοκρατικοί, όπως η ολοκλήρωση σπουδών, η επαγγελματική αποκατάσταση και η οικονομική διασφάλιση θα ήταν δημοφιλέστεροι του γάμου. Αναμέναμε, επίσης, ότι στους αναφερόμενους στόχους θα αποτυπωνόταν κυρίως η παραδοσιακή δυτική αντίληψη, η οποία συνδέει το γάμο με την οικογένεια και την απόκτηση παιδιών, ενώ ταυτόχρονα θα έκαναν την εμφάνισή τους και οι πιο σύγχρονες δυτικές αντιλήψεις για τη μακροχρόνια συμβίωση, τη συντροφικότητα και το κοινό βίο του ζευγαριού, ίσως ως θέματα ανεξάρτητα.

Γενικότερα, από τα αποτελέσματα, διαπιστώσαμε ότι ο γάμος αποτελούσε, χωρίς αμφιβολία, στόχο των συμμετεχόντων αλλά κατ' ουδένα τρόπο δημοφιλή, εφόσον παρουσιάστηκε με σχετικά χαμηλή συχνότητα αναφοράς (μόλις δωδέκατος και αναφερόμενος 16 φορές). Άλλοι στόχοι ήταν δημοφιλέστεροι του γάμου, όπως οι εξωγενείς στόχοι της απόκτησης σπιτιού και της απόκτησης εργασίας και οι ενδογενείς της ικανοποίησης προσωπικών αναγκών, της απόκτησης παιδιών, των ταξιδιών, της φιλίας, της υγείας, της οικονομικής ανεξαρτησίας, της ποιότητας σχέσεων και της δημιουργίας οικογένειας. Ο ίδιος ο γάμος θεωρούμε ότι γινόταν αντιληπτός ως εξωγενής στόχος, εφόσον όσοι τον ανέφεραν ή δεν τον συνέδεαν με ενδογενείς στόχους (απόκτηση παιδιών, ικανοποίηση προσωπικών αναγκών) ή τον συνέδεαν αρνητικά μαζί τους (ποιότητα σχέσεων, οικονομική ανεξαρτησία). Αντίθετα, ο γάμος συνδεόταν, πιθανόν λειτουργικά, με τον εξωγενή στόχο της απόκτησης εργασίας και τον ενδογενή στόχο της δημιουργίας οικογένειας. Ο γάμος, δηλαδή, γινόταν αντιληπτός ως στόχος που υπηρετεί τη δημιουργία οικογένειας και απαιτεί την εκπλήρωση του στόχου της απόκτησης εργασίας.

Αντίθετα με το γάμο, ο ενδογενής στόχος της δημιουργίας οικογένειας ερχόταν δεύτερος σε συχνότητα αναφοράς, μετά τον εξωγενή στόχο της απόκτησης εργασίας και συνδεόταν μαζί του. Η σύνδεση πιθανόν να έχει λειτουργικό χαρακτήρα, υποδηλώνοντας ότι η απόκτηση εργασίας συντελεί στην πραγματοποίηση του στόχου της δημιουργίας οικογένειας είτε παρέχοντας την υλική δυνατότητα για αυτό είτε μέσω της βελτίωσης της αυτοεικόνας του ατόμου (Ιωαννίδη-Καπόλου, 2002). Αντίθετα, παρατηρείται ότι η δημιουργία οικογένειας συνδεόταν αρνητικά με άλλους στόχους, όπως η ποιότητα σχέσεων, η οικονομική ανεξαρτησία και η ικανοποίηση από τις σχέσεις, ακόμη, και από την απόκτηση παιδιών. Τούτο ίσως να δηλώνει ότι έχουμε να κάνουμε με στόχο που διαχωρίζεται από την επιθυμία για απλή δημιουργία καλών σχέσεων και από την επιδίωξη του στόχου της αυτονομίας. Δείχνει επίσης να διαχωρίζεται από την απλή επιθυμία για απόκτηση παιδιών. Οι σχέσεις αυτές επιβεβαιώνουν ότι γάμος, δημιουργία οικογένειας και απόκτηση παιδιών αποτελούν ουσιαστικά διαφορετικές θεματικές κατηγορίες. Ο γάμος αποτελεί για τα άτομα το θεσμικό κέλυφος, ενώ η απόκτηση παιδιών αποτελεί μία βαθύτερη επιθυμία που μπορεί να πλαισιώνεται ή και να μην πλαισιώνεται από την οικογένεια. Από την άλλη, η δημιουργία οικογένειας δηλώνει, αυτή καθαυτή, τη μακροχρόνια σχέση που αφορά τη δημιουργία, συντήρηση και επέκταση ενός πλαισίου για τα μέλη της, συντρόφους και εν δυνάμει απογόνους, το οποίο όμως έχει τη δυναμική διασύνδεσης με την υπόλοιπη κοινότητα και προάσπισης τόσο προσωπικών στόχων όσο και κοινών συμφερόντων. Η αντίληψη αυτή της οικογένειας πιθανότατα συνεχίζει να φέρει τα χαρακτηριστικά που διέγνωσαν οι Γεώργας, Γκαρή & Μυλωνάς (2004), αποκαλώντας την ελληνική κοινωνία οικογενειοκρατική.

Την παραπάνω ερμηνεία υποδεικνύει και η όλη ιεράρχηση των στόχων. Στη βάση της ιεραρχίας (συχνότερος στόχος), βρίσκεται στόχος που παραπέμπει στην ανάγκη της επιβίωσης και ευζωίας (απόκτηση εργασίας), σε απόλυτη συμφωνία με το καθολικό μοντέλο περί αναγκών του Maslow (1954). Αμέσως μετά, αντί να επικρατούν στόχοι αναφερόμενοι

στην ασφάλεια, όπως προβλέπει το ιεραρχικό μοντέλο, συμφύρονται στόχοι που παραπέμπουν τόσο στην ασφάλεια (οικονομική ανεξαρτησία, υγεία) όσο και στην ανάγκη της αγάπης και του ανήκειν (δημιουργία οικογένειας, ποιότητα σχέσεων, φιλία). Η παρατήρηση αυτή τονίζει ότι ίσως, για το ελληνικό πολιτισμικό πλαίσιο ασφάλεια και ανήκειν είναι συνυφασμένα, διότι οι εκτεταμένοι οικογενειακοί και κατ' επιλογήν φιλικοί δεσμοί περιβάλλουν και προστατεύουν το άτομο, υποκαθιστώντας συχνά την έλλειψη θεσμοθετημένων δομών ασφάλειας. Υπό αυτό ακριβώς το πρίσμα πρέπει να γίνει αντιληπτός και ο νοηματικός διαχωρισμός μεταξύ δημιουργίας οικογένειας, απόκτησης παιδιών και γάμου. Οι συμμετέχοντες, ωστόσο, μοιάζει να θεωρούν ότι ο πρώτος στόχος είναι πιο επιθυμητός, ότι έχει πληρέστερο και συνθετότερο νόημα από τους άλλους δύο, τους οποίους μπορεί κάλλιστα να συμπεριλαμβάνει χωρίς να αλλοιώνεται το νόημά του. Αντίθετα, εκείνοι έχουν φτωχότερο και στενότερο νόημα και αποτελούν λιγότερο επιθυμητούς στόχους. Εκτός αυτού, η δημιουργία οικογένειας παραπέμπει σε σύνθετο, ουσιαστικό και μακροχρόνιο πλέγμα συντροφικών σχέσεων που δεν ισοδυναμεί απαραίτητως με τους στόχους «γάμος» και «απόκτηση παιδιών» ακόμη κι αν εκληφθούν προσθετικά.

Στην εισαγωγή μας, ισχυριστήκαμε ότι η μείωση της γαμηλιότητας ίσως να έχει να κάνει με αλλαγή στη στοχοθεσία των νέων, οι οποίοι ιεραρχούν άλλους προσωπικούς στόχους ως σημαντικότερους του γάμου. Τα ευρήματά μας όμως δεν συμφωνούν με αυτήν την εικασία, εφόσον η δημιουργία οικογένειας, αν και όχι ο ίδιος ο γάμος, συνεχίζει να αποτελεί σημαντικότερο στόχο. Βεβαία, πρέπει να υπογραμμιστεί ότι, ταυτόχρονα, ο πιο συχνός στόχος των νέων, η απόκτηση εργασίας, είναι και γίνεται συν τω χρόνω ιδιαίτερα απαιτητικός και από τη στιγμή που αποτελεί συντελεστικό και λειτουργικό στόχο για τη δημιουργία οικογένειας, μπορεί στην πραγματικότητα να λειτουργεί ανασταλτικά προς αυτόν. Με άλλα λόγια, η μη πραγματοποίηση του συντελεστικού στόχου της απόκτησης εργασίας μπορεί να αναστείλει επί πολύ τον τελικό στόχο της δημιουργίας οικογένειας.

Τέλος, πρέπει να παρατηρήσουμε ότι η αναπαράσταση των στόχων ζωής δεν διέφερε σοβαρά μεταξύ άγαμων και έγγαμων, γενικότερα ή ως προς το στόχο του γάμου ειδικότερα. Βεβαίως, είναι αξιοσημείωτες οι δύο εξαιρέσεις. Οι άγαμοι επιθυμούσαν την Απόκτηση παιδιών, περισσότερο από του έγγαμους. Η διαφορά αυτή είναι εύλογη εφόσον για τους έγγαμους ο στόχος αυτός είναι ψυχολογικά και ρεαλιστικά εγγύτερος. Επίσης οι άγαμοι επιθυμούσαν να πραγματοποιήσουν ταξίδια περισσότερο από τους έγγαμους. Η διαφορά ίσως εξηγείται από τον πιο ποδηγετημένο και στοχοθετημένο βίο των έγγαμων, εντός του οποίου οι στόχοι αναψυχής οφείλουν να εντάσσονται σε ένα πιο περιοριστικό πλαίσιο. Η έλλειψη άλλων σοβαρών διαφορών υποδεικνύει ότι η όλη αναπαράσταση των στόχων ζωής είναι κοινή για έγγαμους και άγαμους και ίσως να μην τροποποιείται τόσο δραματικά, όσο θα περίμενε κανείς, από το γάμο, ως γεγονός ζωής.

Προϋποθέσεις για την απόφαση σύναψης γάμου. Αναμέναμε ότι μεταξύ των προϋποθέσεων για την απόφαση γάμου θα ανέκυπταν συχνά αναφερόμενα χαρακτηριστικά στοιχεία του ενσωματωμένου στην ελληνική αντίληψη παραδοσιακού δυτικότροπου ατομοκρατικού μοντέλου για το γάμο. Τέτοια στοιχεία είναι η εξεύρεση του κατάλληλου, με ατομικά κριτήρια, συντρόφου, η ύπαρξη σταθερής ποιοτικής σχέσης και η πρότερη διασφάλιση προσωπικών στόχων, όπως της ολοκλήρωσης σπουδών και της εργασιακής αποκατάστασης. Θεωρήσαμε ότι οι προϋποθέσεις αυτές θα πρέπει να αναφέρονται συχνότερα από την ετοιμότητα για απόκτηση παιδιών και τη δημιουργία οικογένειας. Επίσης, δεν αναμέναμε να θεωρείται προϋπόθεση η χαρακτηριστική για το παλαιότερο ελληνικό πλαίσιο της απόφασης γάμου, συναίνεση του κοινωνικού-οικογενειακού πλαισίου.

Παρά το ότι, σε γενικές γραμμές, οι συμμετέχοντες ακολούθησαν την «οδηγία» περί «αντικειμενικών προϋποθέσεων» για την απόφαση γάμου, ανέφεραν και ορισμένες προϋποθέσεις που διασταλτικά μόνο θα μπορούσαν να θεωρηθούν αντικειμενικές, όπως η

ικανοποιητική σχέση, το αίσθημα ετοιμότητας για γάμο και η αγάπη. Ωστόσο, πρόκειται για προϋποθέσεις που κατά την υποκειμενική τους αντίληψη ήταν αντικειμενικές και έτσι τις εκλάβαμε.

Όπως αναμενόταν, προϋποθέσεις συχνότερες από την απόκτηση παιδιών, τη δημιουργία οικογένειας και τη καταλληλότητα της ηλικίας – προϋποθέσεις του παραδοσιακού ελληνικού πλαισίου - ήταν ατομοκρατικού χαρακτήρα προϋποθέσεις του δυτικού πλαισίου, όπως η επαγγελματική αποκατάσταση, η εύρεση κατάλληλου συντρόφου, η οικονομική άνεση και η ικανοποιητική σχέση. Επίσης, ορισμένες άλλες χαρακτηριστικές προϋποθέσεις του ελληνικού παραδοσιακού πλαισίου εμφανίζονται μεν, αλλά με πολύ μικρές συχνότητες, όπως η επίτευξη ανεξαρτησίας από την πατρική οικογένεια και η συμμετοχή της πατρικής οικογένειας στο γάμο. Είναι χαρακτηριστικό ότι η επαγγελματική αποκατάσταση αναφέρεται ως απολύτως αυτονομημένο θέμα και δεν συνδέεται λειτουργικά με άλλες προϋποθέσεις. Το αυτό μπορεί να παρατηρηθεί για την επιθυμία απόκτησης παιδιών, την καταλληλότητα του συντρόφου και την ικανοποιητική σχέση. Εμμέσως, τα άτομα δηλώνουν ότι οι προϋποθέσεις αυτές συνδέονται μεν με τη σύναψη γάμου αλλά δεν είναι απαραίτητο να συνδέονται λειτουργικά ή με άλλον τρόπο μεταξύ τους. Πιθανόν να υπονοείται ότι οποιαδήποτε από τις προϋποθέσεις αυτές είναι ικανή για τη σύναψη του γάμου. Σε κάθε περίπτωση, πάντως, ο συνδυασμός προϋποθέσεων που συνδυάζουν την ικανοποίηση, αφενός, σύνθετων προσωπικών κριτηρίων και, αφετέρου, απαιτητικών αντικειμενικών όρων δε διευκολύνει την γαμηλιότητα και ίσως συμβάλει στην παρατηρούμενη μείωσή της.

Λόγοι για την απόφαση σύναψης γάμου. Αναμέναμε ότι, εφόσον επικρατεί το δυτικότροπο παραδοσιακό μοντέλο μεταξύ των λόγων θα πρέπει να αναφέρεται συχνότερα η επιθυμία για απόκτηση παιδιών και δημιουργία οικογένειας και ότι εάν έχουν διαδοθεί οι νεότερες αντιλήψεις περί γάμου ως συντροφικής σχέσης και όχι απαραίτητως ως σχέσης που

αποσκοπεί στη δημιουργία οικογένειας και στην απόκτηση παιδιών, θα πρέπει να ανακύπτουν και να έχουν υψηλότερη συχνότητα η ανάγκη για συντροφικότητα και η ποιοτική σταθερή σχέση από την απόκτηση παιδιών και τη δημιουργία οικογένειας.

Οι συχνότερα αναφερόμενοι λόγοι για τη σύναψη γάμου ήταν μεν ενδοπροσωπικοί, όπως η απόκτηση παιδιών και η δημιουργία οικογένειας, αλλά καθαρώς συνδεόμενοι τόσο με τη δυτική περί γάμου παραδοσιακή αντίληψη όσο και με την ελληνική παραδοσιακή αντίληψη. Αμέσως, όμως, μετά ακολουθούσαν λόγοι διαπροσωπικοί ή αναφερόμενοι στα ποιοτικά χαρακτηριστικά των σχέσεων, όπως η κοινή ζωή, η καταλληλότητα του συντρόφου, η αγάπη και η συντροφικότητα, οι οποίοι συνδέονται με τη σύγχρονη αντίληψη για το γάμο. Παρατηρήθηκε ότι τόσο η απόκτηση παιδιών όσο και η δημιουργία οικογένειας ήταν λόγοι που τα άτομα επικαλούνταν καθαυτούς και τους θεωρούσαν ικανή αιτιολόγηση για την απόφασή τους να συνάψουν γάμο, χωρίς να τους συνδέουν με τους υπόλοιπους λόγους. Το αυτό θα μπορούσε να ειπωθεί και για τους λοιπούς λόγους, που παραπέμπουν στη σύγχρονη αντίληψη περί μακροχρόνιας συμβίωσης (κοινή ζωή, αγάπη, καταλληλότητα του συντρόφου και συντροφικότητα), παρόλο που αναφέρονταν λιγότερο συχνά. Είναι αξιοσημείωτο ότι μεταξύ των λόγων παρουσιάζονται, αν και με μικρή συχνότητα, λόγοι κοινωνικοί, όπως η πίεση του συγγενικού περιβάλλοντος και η κοινωνική αποδοχή. Και τα δύο θέματα παραπέμπουν στην παραδοσιακή ελληνική αντίληψη για το γάμο.

Συμπεράσματα.

Γενικά, εντυπωσιάζει ότι ο ίδιος ο γάμος ως στόχος δεν είναι θελκτικός για τους συμμετέχοντες και διακρίνεται σαφώς από συγγενείς λειτουργικά έννοιες, όπως η απόκτηση παιδιών και η δημιουργία οικογένειας. Ειδικότερα, η δημιουργία οικογένειας όχι μόνο διακρίνεται από το γάμο αλλά είναι και ένας από τους πιο επιθυμητούς στόχους. Πιθανόν αποτελεί αντανάκλαση της παραδοσιακής ελληνικής αντίληψης για το γάμο, τουλάχιστον αυτής που τον συνδέει με την απόκτηση, συντήρηση και ενδυνάμωση του οικογενειακού πλαισίου και των δεσμών του. Το πλαίσιο αυτό, βεβαίως, περιλαμβάνει εν δυνάμει την απόκτηση παιδιών και το γάμο ως θεσμική κατοχύρωση, αντίληψη παραδοσιακά δυτική, αλλά η έμφαση φαίνεται να βρίσκεται στην ασφάλεια των δεσμών. Η διάκριση των τριών λειτουργιών (γάμος, δημιουργία οικογένειας, απόκτηση παιδιών) πιθανόν να δηλώνει τη σύγχρονη συνειδητοποίηση ότι οι στόχοι αυτοί μπορεί μεν να συνδέονται αλλά και να είναι ανεξάρτητοι. Ίσως, να έχουμε να κάνουμε με μια μοντέρνα αντίληψη, προδρομική των εναλλακτικών μορφών συμβίωσης και οργάνωσης του ιδιωτικού βίου.

Ως προς τις προϋποθέσεις του γάμου, είναι σαφές ότι επικρατεί το δυτικό παραδοσιακό μοντέλο. Τα άτομα δηλώνουν ότι πρέπει να έχουν εκπληρωθεί σοβαρές, απαιτητικές και ακόμη μακροχρόνιες στην περάτωσή τους, ατομοκρατικού χαρακτήρα προϋποθέσεις για να προχωρήσουν στην απόφαση για γάμο, που αφενός αφορούν την οικονομική ολοκλήρωση και αυτονομία τους και αφετέρου την καταλληλότητα, με προσωπικά πάντα κριτήρια, της σχέσης που έχουν επιλέξει. Η ατομική επιθυμία για απόκτηση παιδιών αποτελεί, και στο πλαίσιο των προϋποθέσεων, σημαντικό παράγοντα, κεντρικό για τη δυτική αντίληψη περί γάμου.

Οι λόγοι που επικαλέστηκαν τα άτομα για τη σύναψη γάμου, συνάδουν περισσότερο με τα ευρήματα των στόχων γάμου, εφόσον αναδεικνύουν την ταυτόχρονη ύπαρξη και ανεξαρτησία παραδοσιακών δυτικών θεμάτων (απόκτηση παιδιών, δημιουργία οικογένειας),

παραδοσιακών ελληνικών (πίεση συγγενικού περιβάλλοντος, κοινωνική αποδοχή) και μη παραδοσιακών θεμάτων (κοινή ζωή, αγάπη, καταλληλότητα συντρόφου).

Τα δεδομένα μας υποδεικνύουν ότι το ίδιο το βίωμα του γάμου μπορεί να μην διαφοροποιεί ούτε τους στόχους ζωής ούτε τις γενικότερες αντιλήψεις για τους λόγους και τις προϋποθέσεις του γάμου. Η έλλειψη διαφορών, με μόνες εξαιρέσεις την συχνότερη επιθυμία των αγάμων για απόκτηση παιδιών και ταξίδια, ίσως αναδεικνύει την ισχύ της παραδοσιακής αναπαράστασης του γάμου. Δηλαδή την εποικοδόμησή της γύρω από την απόκτηση παιδιών και ίσως τους αυτοπεριορισμούς στον τρόπο οργάνωσης του καθημερινού βίου που αυτή επιβάλλει (περιορισμός ταξιδιών).

Τα ευρήματα αυτά εν μέρει εναρμονίζονται με την προηγούμενη βιβλιογραφία, η οποία έχει δείξει ότι γενικά ο γάμος συνδέεται με τις παραδοσιακές αντιλήψεις περί απόκτησης παιδιών και οικογένειας (Γεώργας *et al.*, 2004. Παυλόπουλος, 2006. Τσανίρα, 2008), ενώ ταυτόχρονα αρχίζει απλώς να συνυπάρχει με νέες αντιλήψεις για εναλλακτικούς τρόπους οργάνωσης του ιδιωτικού βίου (Μαράτου-Αλιπράντη, 2010). Αν και πουθενά δεν αναφέρθηκαν στόχοι όπως «συμβίωση», «εργένικη ζωή», «απόκτηση παιδιού εκτός γάμου», «μονογονεϊκή οικογένεια» κ.ο.κ., θεωρούμε ότι τούτο οφείλεται στο ότι αυτές οι μορφές βίου συνήθως προκύπτουν, και γίνονται εκ των υστέρων αποδεκτές ή ανεκτές χωρίς να προεπιλέγονται – τουλάχιστον όχι ακόμη-, στις ζωές των ανθρώπων. Ο γάμος δεν έχει χάσει την αίγλη του, η στοχοθεσία εναλλακτικών μορφών μακροχρόνιας συμβίωσης ή οργάνωσης τού προσωπικού βίου θεωρούμε ότι βιώνεται ακόμη ως κοινωνικά μη επιθυμητή.

Η παρούσα έρευνα διαφωτίζει και διακρίνει το γνωστικό πεδίο που περιβάλλει την έννοια γάμος, το οποίο φαίνεται να περιέχει γνωσθήματα από ευρύ φάσμα παλαιότερων και νεώτερων αντιλήψεων, παραδοσιακών και σύγχρονων, δυτικότροπων και «ελληνικών». Το περιορισμένο και μη πιθανολογικό δείγμα που χρησιμοποιήσαμε δεν μπορεί βεβαίως να συμβάλει σε γενικές συναγωγές. Ωστόσο, τα περιγραφικά μας ευρήματα υπαινίσσονται ότι

επικρατεί η παραδοσιακή δυτική αντίληψη που συνδέει το γάμο με την δημιουργία οικογένειας και την απόκτηση παιδιών. Συμφωνώντας προς τη γενική αυτή αντίληψη, οι συμμετέχοντες έθεσαν ως προϋπόθεση σύναψης γάμου την εκπλήρωση ατομικών κριτηρίων και στόχων, στο επίπεδο της οικονομικής ανεξαρτησίας και των διαπροσωπικών σχέσεων. Ακόμη, μεταξύ των ευρημάτων, εμφανίζονται θεματικές της σύγχρονης αντίληψης για τη μακροχρόνια συμβίωση, όπως η καταλληλότητα του συντρόφου, η ποιότητα της σχέσης, η κοινή ζωή, η συντροφικότητα και η δοκιμασμένη συμβίωση. Τούτο όμως δε συμβαίνει σε βαθμό που θα μπορούσε να ισχυρισθεί κανείς ότι τα θέματα αυτά αντανακλούν εναλλακτικά προς το μοντέλο του γάμου σχήματα μακροχρόνιας συμβίωσης. Το παραδοσιακό ελληνικό πλαίσιο αντίληψης του γάμου μοιάζει να έχει ενσωματωθεί στο δυτικό μοντέλο, με την έμφαση που δίδεται σε αυτή καθαυτή τη δημιουργία οικογένειας, έναντι του γάμου ή της απόκτησης παιδιών. Η παραδοσιακή κοινωνική πίεση για την απόφαση γάμου ή η θετική της εκδοχή, η κοινωνική αποδοχή που επιφυλάσσεται στο παντρεμένο ζευγάρι, αποτελούν επίσης ασθενείς αλλά υπαρκτές εκδηλώσεις του παραδοσιακού ελληνικού πλαισίου.

Άρα, θα μπορούσε κανείς να ισχυριστεί ότι, παρά την επικράτηση της παραδοσιακής δυτικής αντίληψης για το γάμο, οι μεν νέες τάσεις περί συντροφικότητας έχουν απλώς κάνει την ισχύή τους εμφάνιση, οι δε παραδοσιακές ελληνικές αντιλήψεις περί απόφασης γάμου, τουλάχιστον αυτές που τη συνδέουν με την αποδοχή της από το στενό κοινωνικό πλαίσιο, δεν έχουν ακόμη εντελώς υποχωρήσει.

Κεφάλαιο όγδοο: δεύτερη μελέτη

Ο γάμος ως μια δυνατή επιλογή.

Όπως προέκυψε στην πρώτη έρευνα τα άτομα επιλέγουν τον γάμο ως εξωγενές στόχο. Ο γάμος δεν αποτελεί τόσο κοινωνικό δεδομένο όσο μια πιθανή επιλογή, ανάμεσα σε άλλες, αν και κυρίαρχη. Μάλιστα, η απόφαση για γάμο σχετίζεται περισσότερο από ποτέ με τα αντιλαμβανόμενα σχεσιακά χαρακτηριστικά.

Η σύγχρονη ελληνική αντίληψη για το γάμο διατηρεί παραδοσιακά στοιχεία καθώς συνδέει τον γάμο πρωτογενώς με την απόκτηση παιδιών και την δημιουργία οικογένειας και δευτερογενώς με την έννοια της συντροφικής σχέσης και άρα της σύναψης γάμου λόγω των αντιλαμβανόμενων ποιοτικών χαρακτηριστικών της προγαμιαίας σχέσης. Ακόμη και για τα ελληνικά δεδομένα σημαντικά παραδοσιακά στοιχεία που συνδέονταν με τον γάμο λείπουν. Για παράδειγμα, η απόφαση για σύναψη γάμου δεν σχετίζεται πλέον με τη δυνατότητα για σεξουαλική δραστηριότητα εφόσον η σεξουαλική δραστηριότητα σε προγαμιαίες σχέσεις είναι κοινωνικά αποδεκτή τόσο για τους άνδρες όσο και για τις γυναίκες.

Εφόσον ο γάμος έπαψε να αποτελεί δεδομένο στην ενήλικη ζωή του κάθε ατόμου η απόφαση για την σύναψή του έγινε περισσότερο πολύπλοκη και απαιτεί περισσότερο χρόνο (προσωπικό και διαπροσωπικό) για να πραγματοποιηθεί.

Ταυτόχρονα υπάρχει κοινωνική αποδοχή για τη διατήρηση μιας σχέσης χωρίς να αναμένεται ότι τα άτομα που απαρτίζουν την σχέση θα παντρευτούν. Η προσδοκία από τρίτους διαφοροποιείται όταν η σχέση διατηρείται μακροπρόθεσμα.

Στην αρχή της ερωτοτροπίας τα άτομα συχνά δεν είναι σίγουρα για το ενδεχόμενο διατήρησης της νεοδημιουργηθείσας σχέσης μακροπρόθεσμα. Ακόμη περισσότερο απίθανη είναι εξ αρχής η προσδοκία για διαθεσιμότητα του άλλου όταν ο/ η έτερος/ α της σχέσης θα την/ τον έχει ανάγκη. Η ερωτοτροπία δεν είναι, με άλλα λόγια, αρκετή για την δημιουργία ψυχολογικής δέσμευσης στη σχέση. Για την αναγνώριση της δέσμευσης στη σχέση

(πεποίθηση ότι το άτομο επιθυμεί να παραμείνει στην σχέση μακροπρόθεσμα) τα άτομα αναζητούν στοιχεία που θα τους δείξουν ότι υπάρχει συμβατότητα με τον/ την εν δυνάμει σύντροφο. Η αναζήτηση των στοιχείων απαιτεί με την σειρά της χρόνο προκειμένου το άτομο να κρίνει και να αποφασίσει αν τελικά επιθυμεί να ξεκινήσει ή όχι μια σχέση μετά την φάση της ερωτοτροπίας (Glenn, 2002). Επόμενο είναι ότι ιδιαίτερα στην αρχή τα άτομα διακατέχονται από αισθήματα αβεβαιότητας για τον αμοιβαίο ορισμό της μεταξύ τους επαφής ως ερωτικής σχέσης. Το άγχος περιορίζεται μόλις οριστεί και από τα δύο μέλη της σχέσης η μεταξύ τους επαφή ως επιθυμητή ερωτική σχέση (Eastwick & Finkel, 2008).

Γενικά, για τον ορισμό μιας ερωτικής σχέσης πέρα από την υποκειμενική ψυχολογική δέσμευση αξιοποιούνται περεταίρω επίσημες ή λιγότερο επίσημες διαδικασίες κοινοποίησής οι οποίες αφορούν τρίτους πέρα από το ζευγάρι. Συγκεκριμένα, η επισημοποίηση μιας σχέσης με τελετουργικές και θεσμικές διαδικασίες όπως π.χ. ο αρραβώνας, το συμβόλαιο ελεύθερης συμβίωσης κι ακόμη περισσότερο ο γάμος προσδίδουν έναν υψηλό βαθμό αμοιβαιότητας και σαφήνειας ανάμεσα στο ζευγάρι για την προοπτική της σχέσης στο μέλλον. Στον δυτικό κόσμο είναι ιδιαίτερα διαδεδομένη η χρήση συμβόλων δέσμευσης (Stanley et al., 2002). Παγκοσμίως βέβαια υπάρχουν τελετές ή θεσμοί επισημοποίησης μιας σχέσης. Μέσα από δημόσιες και πολιτισμικά επενδυμένες τελετές αποσαφηνίζεται η ύπαρξη της δέσμευσης ανάμεσα στους ίδιους και τον/ την σύντροφό τους.

Ο γάμος, ως σύμβολο δέσμευσης, είναι επενδυμένος με πολιτισμικά και κοινωνικά στοιχεία περισσότερο από κάθε άλλο τύπο δέσμευσης. Οι κοινωνιολόγοι Nock, Sancher & Write (2008) σημειώνουν ότι: ο γάμος ή ακόμη και η επιθυμία για γάμο σηματοδοτεί την δέσμευση και την αποκλειστικότητα. Ο γάμος σημαίνει αποδοχή της κανονιστικής οδηγίας καθώς και την αλλαγή της ταυτότητας του ατόμου ως ώριμου και υπεύθυνου για τον/ την συγκεκριμένο/η σύντροφο, ως έγγαμου στον κοινωνικό του περίγυρο, στο χώρο εργασίας του/ της αλλά ακόμη και απέναντι στο κράτος. Ο γάμος, με άλλα λόγια, ως σύμβολο

περιλαμβάνει τόσο διαπροσωπικά όσο και κοινωνικά μηνύματα. Σύμφωνα με τους ίδιους (Nock *et al.*, 2008) ιστορικά ο γάμος είχε πολιτισμική, θρησκευτική και τελετουργική διάσταση και βάσει αυτών των διαστάσεων υποστήριζε την ερωτική σχέση δύο ατόμων.

Καθώς όμως ο γάμος έγινε περισσότερο ευαίσθητος ως προς την διάλυση του (ευκολία έκδοσης διαζυγίου και αύξηση της κοινωνικής αποδοχής του) το κοινωνικό νόημα του ως σύμβολο της μακροπρόθεσμης δέσμευσης περιορίστηκε κατά πολύ. Το στοιχείο της ψυχολογικής δέσμευσης φαίνεται να λειτουργεί πλέον ανεξάρτητα θεσμικών πλαισίων.

Η αντιλαμβανόμενη δέσμευση στην σχέση.

Η ψυχολογική δέσμευση (ή απλά η δέσμευση) σε μια σχέση συμβαίνει συχνά ενστικτωδώς και ανεξαρτήτως από το αν υπάρχει ή όχι θεσμικό πλαίσιο. Συγκεκριμένα, η δέσμευση ορίζεται ως η πρόθεση του ατόμου να διατηρήσει μια συγκεκριμένη σχέση με βραχυπρόθεσμο ή μακροπρόθεσμο προσανατολισμό (Sternberg, 2005). Η δέσμευση με μακροπρόθεσμο προσανατολισμό στη σχέση αποτελεί προβλεπτικό παράγοντα για την διατήρησή της σχέσης (Arriaga & Agnew, 2001. Le & Agnew, 2003).

Η θεσμική δέσμευση, όπως για παράδειγμα ο γάμος αποτελεί μία από τις διαστάσεις της δέσμευσης σύμφωνα με το μοντέλο των Adams & Jhonson (1997) έτσι όπως αυτό περιγράφεται από τους Jhonson, Caughlin & Huston (1999). Οι άλλες δύο διαστάσεις της δέσμευσης, σύμφωνα με τους ίδιους (Jhonson, Caughlin & Huston, 1999) δηλαδή η προσωπική και η ηθική, λειτουργούν ανεξαρτήτως θεσμικού πλαισίου. Συγκεκριμένα, η προσωπική δέσμευση αναφέρεται στην επιθυμία του ατόμου να διατηρήσει μια σχέση στο μέλλον ενώ, η ηθική δέσμευση αναφέρεται σε αξίες και πεποιθήσεις οι οποίες προωθούν την διατήρηση της σχέσης.

Η θεσμική δέσμευση αναφέρεται στη λειτουργία των θεσμών αλλά και στο κόστος διάλυσης μιας σχέσης. Πιο συγκεκριμένα, το κόστος διακοπής μιας σχέσης αφορά θέματα

όπως η κοινή οικονομική επένδυση, η κοινή ιδιοκτησία κ.α., η ποιότητα εναλλακτικών προς τη σχέση δυνατοτήτων, οι κοινωνικές πιέσεις για παραμονή στη σχέση καθώς και παράγοντες οι οποίοι αναφέρονται στην ηθική διάσταση της δέσμευσης (π.χ. πεποιθήσεις όπως ότι το διαζύγιο δεν είναι ηθικά επιτρεπτό, πρέπει να τελειώνεις ότι αρχίζεις, οι σχέσεις θέλουν κόπο κ.ο.κ.). Το κόστος διάλυσης αυξάνεται σε περίπτωση που υπάρχει κάποιο θεσμικό πλαίσιο όπως ο γάμος (π.χ νομικές διαδικασίες). Το παραπάνω δε συμβαίνει συνήθως στις ανεπίσημες σχέσεις καθώς το κόστος διάλυσης τους είναι συχνά από διάφορες πλευρές χαμηλότερο. Ακόμη και η απόφαση για σύναψη γάμου αποτελεί μια διαδικασία αύξησης των επενδύσεων στην σχέση και άρα ενδυνάμωση της δέσμευσης σε αυτήν. Καθώς συχνά η σύναψη γάμου συνεπάγεται την από κοινού οργάνωση του βίου (π.χ. αγορά οικήματος, λήψη στεγαστικού δανείου κ.α.) και άρα την αύξηση των αμοιβαίων επενδύσεων.

Αξίζει βέβαια να σημειωθεί ότι το να παραμείνει κάποιος/α δεσμευμένος/ η σε μια σχέση ή σε ένα γάμο αξιολογώντας ότι το κόστος διάλυσης θα είναι μεγάλο οδηγεί συχνά στην διατήρηση χαμηλής ποιότητας σχέσεων (Stanley, Rhoades & Whitton, 2010)

Συμπερασματικά, υποστηρίζεται ότι οι αμοιβαίες επενδύσεις (υλικές και μη) στη σχέση επιτείνουν ακόμη περισσότερο τη δέσμευση (Le & Agnew, 2003). Όσο το αντιλαμβανόμενο κόστος από τη διάλυση μιας σχέσης κρίνεται χαμηλό και το όφελος από την διάλυση της σχέσης υψηλό με την αναγνώριση ύπαρξης εναλλακτικών προς τη σχέση δυνατοτήτων (π.χ. άλλοι πιθανοί σύντροφοι, άλλες επιλογές, όπως εργένικη ζωή κ.ο.κ.) τόσο η ψυχολογική δέσμευση στη σχέση αποδυναμώνεται (Rusbult, 1980a). Εν γένει, οι ανεπίσημες ερωτικές σχέσεις είναι συγκριτικά με τις έγγαμες περισσότερο εύθραυστες στην διάλυση και συχνά ο γάμος προσδίδει στα άτομα περισσότερη ασφάλεια για την διατήρηση της σχέσης μακροπρόθεσμα. Υποστηρίζεται ότι η υποκειμενική εκτίμηση των ποιοτικών χαρακτηριστικών της προγαμιαίας σχέσης επιδρά στην απόφαση τόσο για διατήρησή της (Sprecher, 2002), όσο και για σύναψη γάμου.

Η δέσμευση αποτελεί συνεπώς μία πολύπλοκη και πολυδιάστατη σύλληψη. Είναι μια απόφαση προσωπική η οποία όμως σχετίζεται με διάφορες πολιτισμικές πεποιθήσεις για την διατήρηση της σχέσης. Η αντίληψη της σχέσης ως ικανοποιητικής φαίνεται να σχετίζεται με την δέσμευση στη σχέση.

Αντιλαμβανόμενη γενική και σεξουαλική ικανοποίηση.

Αναφέρθηκε πώς η δέσμευση επιτείνεται όσο αυξάνεται η ικανοποίηση από τη σχέση. Το επίπεδο ικανοποίησης αφορά το βαθμό στον οποίο το άτομο εκτιμά ευνοϊκά τη σχέση του και πιστεύει ότι ο/ η σύντροφός του ικανοποιεί τις σημαντικές ανάγκες του. Η ικανοποίηση συμπεριλαμβάνει όλα τα θετικά και τα αρνητικά υποκειμενικά συναισθήματα τα οποία αναπτύσσονται σε μία σχέση. Το άτομο εκτιμά την έκβαση μιας σχέσης και συνεπώς εκτιμά αν νιώθει ικανοποιημένο ή ανικανοποίητο υπό το φως κάποιου επιπέδου σύγκρισης (comparison level) (Hinde, 1997).

Αναλυτικότερα, ένα άτομο που θεωρεί τη σχέση του ικανοποιητική σημαίνει ότι αναγνωρίζει ότι με τη σχέση του εξασφαλίζει περισσότερο όφελος παρά «κόστος». Με άλλα λόγια, όταν ένα άτομο θεωρεί τη σχέση του ικανοποιητική έχει αξιολογήσει ότι υπάρχει συσσώρευση θετικών στοιχείων στην τρέχουσα σχέση του σε σύγκριση με εναλλακτικές ερωτικές σχέσεις (Rusbult, 1983, Rusbult, Drigotas & Verette, 1994).

Οι ερευνητές επικέντρωσαν το ενδιαφέρον στην ικανοποίηση ως προβλεπτικό παράγοντα για την κατανόηση και την ερμηνεία της σταθερότητας και της ποιότητας μίας σχέσης (Amato, 2007· Rusbult, Coolsen, Kirchner & Clarke, 2006) και άρα της πιθανότητάς της να οδηγήσει σε γάμο. Αν και καμία ερωτική σχέση δεν διατηρείται απλά και μόνο επειδή είναι ικανοποιητική (Givertz, Sergin & Hanzal, 2009) ωστόσο επανειλημμένα εμπειρικά δεδομένα επιβεβαιώνουν ότι η ικανοποίηση αποτελεί σημαντικό προβλεπτικό παράγοντα για την διαδικασία της έναρξης, της δέσμευσης και της διατήρησης μιας σχέσης (Givertz &

Sergin, 2005. Fletcher, Simpson & Thomas, 2000. Karney & Bradbury, 1995, Tucker & Aron, 1993. Drigotas & Rusbult, 1992). Βέβαια, η κοινωνική εμπειρία δείχνει ότι μια ερωτική σχέση – έγγαμη ή μη – αντιμετωπίζει ικανοποιητικές και μη ικανοποιητικές χρονικές περιόδους.

Η αντιλαμβανόμενη ικανοποίηση από τη σχέση εξαρτάται από πολλούς υποκειμενικούς και διαπροσωπικούς παράγοντες. Πρώτο και βασικό στοιχείο που συμβάλει στην θεώρηση μιας σχέσης ως ικανοποιητικής είναι η αντίληψη για την προσωπικότητα του/ της συντρόφου της/ του αλλά και η προσωπικότητα του ιδίου. Για παράδειγμα, η τάση ενός ατόμου να νιώθει εύκολα δυσάρεστες συγκινήσεις όπως θυμό, ανησυχία, κατάθλιψη, συναισθηματική αστάθεια κ.ο.κ. επηρεάζει αρνητικά την αντίληψη της σχέσης ως ικανοποιητικής (Shiota & Levenson, 2007) ιδιαίτερα στα αρχικά στάδια μιας σχέσης. Το γεγονός ότι η συγκεκριμένη προσωπική τάση επηρεάζει την αντίληψη της σχέσης ως μη ικανοποιητικής επιβεβαιώνεται σε διαχρονικές έρευνες. Στις ίδιες έρευνες υποστηρίζεται ακόμη ότι η παραπάνω προσωπική τάση συμβάλει στην αστάθεια της σχέσης (Barelds, 2005. Schmitt, Kliegel, & Shapiro, 2007). Η ευσυνειδησία από την άλλη δηλαδή, η τάση του ατόμου να μπορεί κανείς να οργανώνει την εργασία του και να πετυχαίνει στόχους, να μην επιδιώκει μόνο την άμεση ανταμοιβή, να αντιμετωπίζει με σύνθετους τρόπους τα προβλήματα που ανακύπτουν κ.α. θεωρείται ως προβλεπτικός παράγοντας της αντίληψης της σχέσης ως ικανοποιητικής καθώς η σχέση διαρκεί (Claxton, O'Rourke, Smith & DeLongis, 2011). Σημειώνεται ότι η τάση του ατόμου να νιώθει δυσάρεστες συγκινήσεις εύκολα ή η αναγνώριση αυτής της τάσης από τον/ την σύντροφο του/ της δεν επηρεάζει τόσο πολύ την ικανοποίηση από τη σχέση καθώς η σχέση σταθεροποιείται.

Επιπλέον, ιδιαίτερα σημαντικοί προβλεπτικοί παράγοντες για την αντίληψη μιας σχέσης ως ικανοποιητικής αποτελούν η ανοιχτή επικοινωνία σε σεξουαλικά θέματα και η

αντίληψη της σεξουαλικής δραστηριότητας ως ικανοποιητικής (Montesi, Fauber, Gordon & Hernberg, 2011).

Φαίνεται μάλιστα πώς καθώς η σχέση διαρκεί και σταθεροποιείται τότε η επικοινωνία σε σεξουαλικά θέματα και η σεξουαλική ικανοποίηση επιδρούν ολοένα περισσότερο στην αντίληψη της σχέσης συνολικά ως ικανοποιητικής. Διευκρινίζεται ότι, η σεξουαλική ικανοποίηση ορίζεται ως «η θυμική απόκριση που προκύπτει από την υποκειμενική αξιολόγηση των θετικών και αρνητικών διαστάσεων που συνδέονται με τη σεξουαλική σχέση» (Lawrence & Byers, 1998) ή γενικότερα μιλώντας, ως ο βαθμός στον οποίο νιώθει ένα άτομο ευχαριστημένο με την σεξουαλική πλευρά της σχέσης του (Κορδούτης, 2006) και συνδέεται με την σταθερότητα και διατήρηση της σχέσης (Sprecher, 2002). Ενώ η συνουσία και η σεξουαλική δραστηριότητα ιδιαίτερα στον δυτικό κόσμο ξεκινούσε και συχνά περιοριζόταν στα πλαίσια του γάμου, πλέον υπάρχει κοινωνική αποδοχή της σεξουαλικής δραστηριότητας στις ανεπίσημες σχέσεις (US Bureau of Census, 2000).

Παρόλο που η σεξουαλική δραστηριότητα είναι ένα από τα βασικά διακριτά στοιχεία των ερωτικών σχέσεων (επίσημων ή μη) από τις άλλες σχέσεις ανεξαρτήτως φύλου οι σεξιστικές αντιλήψεις για την σεξουαλική δραστηριότητα και σχεσιακή ικανοποίηση διατηρούνται έντονα. Έτσι, αποδεκτοί λόγοι για να εμπλακεί μία γυναίκα σε σεξουαλική δραστηριότητα είναι οι συναισθηματικοί καθώς και λόγοι αναπαραγωγής. Άλλοι λόγοι όπως η ευχαρίστηση, η μείωση της έντασης, η ενδυνάμωση της αυτοπεποίθησης και γενικά περισσότερο ωφελιμιστικοί λόγοι είναι μη αποδεκτοί κοινωνικά για τις γυναίκες αλλά αποδεκτοί για τους άνδρες (Meston & Buss, 2007). Εμπειρικά επιβεβαιώνεται ακόμα ότι οι γυναίκες συγκριτικά με τους άνδρες προτιμούν να έχουν σεξουαλική δραστηριότητα στα πλαίσια μιας σχέσης όπου έχει αναγνωριστεί το στοιχείο της δέσμευσης (Buss, 2003), γεγονός που και πάλι μπορεί να σχετίζεται με κοινωνικά πρότυπα. Η έρευνα γενικά

υποστηρίζει ότι το σεξ χωρίς συναισθηματική εμπλοκή αποτελεί περισσότερο ανδρική παρά γυναικεία προτίμηση (Meston & Buss, 2007).

Παρόλο που άνδρες και γυναίκες διαφοροποιούνται ως προς τους λόγους για τους οποίους εμπλέκονται πλέον σε σεξουαλική δραστηριότητα, εμπειρικά, αναγνωρίζεται η σπουδαιότητα της σεξουαλικής έλξης στην επιλογή συντρόφου για γάμο ανεξαρτήτως φύλου (Sprecher, 2002).

Ο βαθμός της ικανοποίησης από την σεξουαλική έλξη αποτελεί πλέον το βαρόμετρο της ποιότητας του γάμου αλλά και των προγαμιαίων ερωτικών σχέσεων.

Η κρίση για το αν η σχέση είναι συνολικά ικανοποιητική επηρεάζεται από τα επίπεδα της σεξουαλικής ικανοποίησης στα αρχικά στάδια της σχέσης. Λέγεται μάλιστα ότι ιδιαίτερα οι άνδρες πρώτα δίνουν έμφαση στην σεξουαλική δραστηριότητα και στην πορεία σε άλλες διαστάσεις της σχέσης. Συνεπώς, αν η αρχική εκτίμηση της σεξουαλικής δραστηριότητας είναι αρνητική απειλείται η διατήρηση της σχέσης. Η αντιλαμβανόμενη σεξουαλική ικανοποίηση επιδρά ακόμη στην απόφαση για δέσμευση και συμβάλει στην μακροήμερευση μιας σχέσης (Yeh, Lorenz, Wickrama, Conger & Elder, 2006). Αντίθετα με τους άνδρες οι γυναίκες αξιολογούν αρχικά την εγγύτητα καθώς και άλλα ποιοτικά χαρακτηριστικά της σχέσης για να κρίνουν αρχικά αν η σχέση τους ικανοποιεί και στην πορεία γίνονται περισσότερο ανοικτές στην επικοινωνία σεξουαλικών θεμάτων (Montesi, Fauber, Gordon & Hernberg, 2011).

Εφόσον η θεώρηση της σχέσης ως μη ικανοποιητικής σεξουαλικά αποτελεί παράγοντα πρόβλεψης της διάλυσης μιας προγαμιαίας σχέσης και του διαζυγίου στις έγγαμες σχέσεις (White & Keith, 1990) θα μπορούσε να υποστηριχτεί ότι όπως και η γενική ικανοποίηση έτσι και η σεξουαλική ικανοποίηση αποτελούν προβλεπτικούς παράγοντες για την απόφαση σύναψης γάμου για τα άτομα ανεξαρτήτως φύλου.

Αντιλαμβανόμενη ισοτιμία κι η σύνδεσή της με την δέσμευση στη σχέση.

Παρόλο που τα εμπειρικά δεδομένα δεν δείχνουν με σαφήνεια μια γραμμική σχέση ανάμεσα στις «θυσίες» του κάθε συντρόφου στα πλαίσια της σχέσης και στην ικανοποίηση από αυτήν σε επίπεδο συμπεριφοράς, φαίνεται ότι οι θυσίες που κάνει ο κάθε σύντροφος, δηλαδή η παραμέληση των προσωπικών ενδιαφερόντων προς όφελος της σχέσης επικοινωνούν την δέσμευση για τη σχέση στον σύντροφο (Whitton, Stanley & Markman, 2002. VanLange, Agnew *et al.*, 1997). Μάλιστα, σχετικές έρευνες συνηγορούν πώς η παραμέληση προσωπικών ενδιαφερόντων προς όφελος της σχέσης προκαλεί ανάμεικτα συναισθήματα και συχνά λειτουργεί αρνητικά στην αντίληψη της σχέσης ως ικανοποιητικής (Ingett, Crable & Peplau, 2005. Whitton, Stanley & Markman, 2007).

Από την άλλη μεριά, η παραμέληση των προσωπικών ενδιαφερόντων προς όφελος της σχέσης, δηλαδή οι προσωπικές θυσίες, επιτείνουν την δέσμευση στη σχέση. (Whitton, Stanley & Markman, 2002. Vanlange, Agnew *et al.*, 1997). Εξάλλου, οι προσωπικές θυσίες αυξάνουν το αντιλαμβανόμενο κόστος από την διάλυση της σχέσης.

Η Θεωρία της Ισοτιμίας υποστηρίζει ότι τα άτομα δεν επιχειρούν απλά να αυξήσουν τις προσωπικές απολαβές και να μειώσουν το αντιλαμβανόμενο κόστος. Σημαντικός παράγοντας θεωρείται το κίνητρο των εμπλεκομένων σε μια σχέση για διατήρηση της ισοτιμίας στα πλαίσια της σχέσης τους. Έτσι, στις στενές διαπροσωπικές σχέσεις η ισοτιμία προκύπτει από την αντίληψη του ατόμου ότι αυτά που προσφέρει στη σχέση του, δηλαδή τα κόστη, αλλά και αυτά που απολαμβάνει, δηλαδή τα οφέλη, είναι ανάλογα με τα αντίστοιχα κόστη και οφέλη του συντρόφου του (Kordoutis, 2004).

Οι Traupmann, Petersen, Utne & Hatfield (1981) υποστηρίζουν ότι τα εν λόγω αγαθά εμπίπτουν σε τέσσερα γενικά πεδία:

α) προσωπικές δεξιότητες (π.χ. κοινωνικότητα, εξυπνάδα, εμφάνιση, φυσική ελκυστικότητα),

β) συναισθηματικές ανάγκες και ανησυχίες (συμπαράσταση, συμπάθεια, έρωτας, αγάπη, κατανόηση, φροντίδα, εκτίμηση, αποδοχή, στοργή, σεξ, ασφάλεια, ελευθερία, όνειρα και στόχοι για το μέλλον),

γ) καθημερινές μέριμνες ζωής (καθημερινές δουλειές, οικονομικά, λήψη αποφάσεων, αναγνώριση και υπενθύμιση των σημαντικών θεμάτων που αντιμετωπίζει ο καθένας), και

δ) ευκαιρίες που το άτομο κερδίζει χάρη στη σχέση και στερείται εξαιτίας της (Κορδούτης, 2007).

Η σχέση είναι ισότιμη όταν η αναλογία αντιληπτών συνεισφορών προς απολαβές είναι ίση για τους δύο συντρόφους και ανισότιμη όταν η αναλογία αυτή είναι άνιση. Στην περίπτωση ανισοτιμίας ο σύντροφος του οποίου τα κόστη είναι μεγαλύτερα από τα οφέλη ονομάζεται «υποωφελημένος», ενώ αντίθετα ο σύντροφος του οποίου τα οφέλη είναι μεγαλύτερα από τα κόστη ονομάζεται «υπερωφελημένος» (Kordoutis, 2004).

Συχνά οι ερευνητές αντιμετωπίζουν την ισοτιμία ως αντίστοιχη με την ικανοποίηση από τη σχέση παρότι έχει διαπιστωθεί ότι η ισοτιμία αποτελεί καλύτερο προβλεπτικό παράγοντα της δέσμευσης συγκριτικά με την ικανοποίηση (VanYperen & Buunk, 1990).

Η δέσμευση στη σχέση έχει συσχετιστεί θετικά με την ισοτιμία και αρνητικά με την ανισοτιμία, τόσο σε παντρεμένα όσο και σε ανύπαντρα ζευγάρια. (π.χ. Michaels, Acock & Edwards, 1986. Sprecher, 1988. Floyd & Wasner, 1994. Crawford, Feng, Fischer και Diana, 2003). Με άλλα λόγια όσο το άτομο νιώθει ότι λαμβάνει ανάλογα με όσα προσφέρει στη σχέση δεσμεύεται στη σχέση περισσότερο ενώ όσο νιώθει ότι «εισπράτει» (υπερωφελημένος) ή «προσφέρει» (υπόωφελημένος) περισσότερα στη σχέση η δέσμευση του στη σχέση αμφισβητείται.

Επιπλέον εμπειρικά επιβεβαιώνεται ότι η αντίληψη της ισοτιμίας εξαρτάται από το status της σχέσης δηλαδή από το αν είναι έγγαμη ή ανεπίσημη ή έχει στοιχεία κοινοποίησης (αρραβώνας, συμβίωση κ.ο.κ.). Θεωρητικά, οι προσδοκίες για ισοτιμία επηρεάζονται από

την άρρητη και θεσμική ρύθμιση πχ του γάμου που επιβάλλει ως ένα βαθμό ένα συγκεκριμένο ρεπερτόριο συμπεριφορών (Kordoutis, 2004), με δεδομένο ότι η ύπαρξη ή η απουσία θεσμικού πλαισίου συχνά μεταφράζεται σε διαφορετικές σχεσιακές διαδικασίες από τα μέλη τα οποία απαρτίζουν τη σχέση. Επί παραδείγματι, όσα ζευγάρια συμβιώνουν και δεν έχουν δεσμευτεί μέσω γάμου κατανέμουν περισσότερο ισότιμα τις οικιακές εργασίες (Kaufman, 2000) και παράλληλα δείχνουν χαμηλότερα επίπεδα δέσμευσης και ποιότητας σχέσης (Nock *et al.*, 2008).

Στο παραπάνω παρείσακτος παράγοντας εικάζεται ότι αποτελεί το επίπεδο θρησκευτικότητας και παραδοσιακού προσανατολισμού της σκέψης. Συγκεκριμένα, εμπειρικά δεδομένα δείχνουν ότι όσοι συμβιώνουν (συγκατοικούν αλλά δεν έχουν παντρευτεί) έχουν χαμηλότερο βαθμό θρησκευτικότητας (Stanley, Whitton & Markman, 2004) και υποστηρίζουν περισσότερο ένθερμα απόψεις ελευθεριότητας συγκριτικά με τους/ τις έγγαμους/ ες (Wilhelm, 1998). Από τα παραπάνω δύναται να υποστηριχτεί ότι όσοι δεσμεύονται μέσω γάμου είναι περισσότερο παραδοσιακά προσανατολισμένοι, επομένως είναι περισσότερο πιθανό να κατανέμουν ανισότιμα, πχ τις οικιακές εργασίες σε σχέση με όσους απλά συμβιώνουν.

Υπάρχουν βέβαια εμπειρικά δεδομένα τα οποία δεν υποστηρίζουν με σαφήνεια μια γραμμική συσχέτιση της αντιλαμβανόμενης ισοτιμίας με τον τύπο (ή το status) της δέσμευσης. Για παράδειγμα, μεγάλος αριθμός ερευνών δείχνουν ότι όσοι νιώθουν ανισότιμοι/ες, ανεξάρτητα αν στη σχέση τους νιώθουν υποωφελημένοι/ες (όσοι/ες υποκειμενικά θεωρούν ότι λαμβάνουν από τη σχέση λιγότερα από όσα προσφέρουν) ή υπερωφελημένοι/ες (όσοι/ες υποκειμενικά θεωρούν ότι λαμβάνουν από τη σχέση περισσότερα από όσα προσφέρουν) αισθάνονται ότι έχουν λιγότερες πιθανότητες να δουν τη σχέση τους να διατηρείται στον χρόνο (Λαμπροπούλου, 2004).

Από τα παραπάνω συνάγουμε ότι όσοι νιώθουν υπερωφελημένοι στα πλαίσια της σχέσης μπορεί να αναβάλουν περισσότερο την απόφαση για σύναψη γάμου καθώς θεωρούν ότι γι' αυτούς οι εναλλακτικές δυνατότητες είναι περισσότερες και το αντίθετο αν νιώθουν υποωφελημένοι. Οι υποωφελημένοι πιθανά να επισπεύσουν την σύναψη γάμου προκειμένου να βιώσουν την ασφάλεια που προσδίδει «θεωρητικά» ο θεσμός του γάμου. Υποθέτουμε ότι με την επίσπευση του γάμου οι «υποωφελημένοι» επιχειρούν την «διόρθωση» της αντιλαμβανόμενης ανισοτιμίας.

Θα λέγαμε ότι το ζήτημα της ισοτιμίας ως αναλογισμός του δούναι και λαβείν στην σχέση ή στο γάμο εντάσσεται στην σφαίρα της λογικής. Το άτομο «λογαριάζει» τι δίνει στην και τι παίρνει από τη σχέση. Ενδιάμεσος και αρκετά αξιόλογος παράγοντας είναι η ανάπτυξη συναισθημάτων που είναι ικανή να οδηγεί τον καθένα σε παράβλεψη ή γνωστικό μετασχηματισμό οποιασδήποτε ανισοτιμίας στη σχέση (Kelley, 1983). Ο τρόπος με τον οποίο αντιλαμβάνεται κανείς την αγάπη στη σχέση μπορεί να συμβάλλει ή να αναστείλει την απόφαση για σύναψη γάμου καθώς ακόμη και να επηρεάσει την δέσμευση στη σχέση ή το γάμο εξολοκλήρου.

Αντιλαμβανόμενη αγάπη και δέσμευση.

Η φράση «σε αγαπώ» σπάνια λέγεται στα πρώτα ραντεβού σε μια σχέση. Τόσο οι πράξεις αγάπης όσο και η λεκτική αναφορά διαβιβάζουν τον βαθμό δέσμευσης στη σχέση (Buss, 2003)

Η αγάπη συντελεί στην δέσμευση και στη διατήρηση της σχέσης με δύο τρόπους. Πρώτον, περιορίζει την προσέγγιση πιθανών άλλων συντρόφων καθώς το βίωμά της για κάποιο συγκεκριμένο άλλο άτομο βοηθά στην διατήρηση της αποκλειστικότητας στη σχέση· ζήτημα βασικό για τη συνολική διατήρησή της. Βιώνοντας αγάπη για τον/ τη συγκεκριμένο/ η σύντροφο αντισταθμίζονται τα συναισθήματα επιθυμίας για άλλα άτομα. Δεύτερον, η

έκφραση της αγάπης με την λεκτική και τη μη λεκτική επικοινωνία βοηθά στην δέσμευση με τον/ την άλλον/η καθώς βαθαίνει τις διαδικασίες που προστατεύουν και δυναμώνουν το δεσμό όπως π.χ. εμπιστοσύνη, αμοιβαία εξάρτηση, συναισθηματική ένταση (Gonzaga, Keltner, Londahl, & Smith, 2001). Η αγάπη δηλαδή, «υπαγορεύει» γνωστικούς μηχανισμούς οι οποίοι με τη σειρά τους σε ένα μέτα – επίπεδο συμβάλουν στην διατήρηση μίας σχέσης. Με απλά λόγια η αναγνώριση της αγάπης οδηγεί τα άτομα στην διατήρηση της συγκεκριμένης σχέσης.

Σε σχετική έρευνα για την επίδραση της αγάπης στην διατήρηση μιας σχέσης φάνηκε ότι όσοι ένιωθαν αγάπη για τον/ την σύντροφό τους περιόριζαν δραστηκότερα τις σκέψεις για εναλλακτικούς συντρόφους. Επίσης, βρέθηκε ότι η αγάπη σχετίζεται με την δέσμευση του ατόμου απέναντι στον/ στην σύντροφο (Gonzaga, Haseltonb, Smurdab, Daviesb, & Pooreb, 2008) και πιθανά κάνει περισσότερο πιθανή την απόφαση για σύναψη γάμου. Άλλες εμπειρικές μελέτες έδειξαν ακόμη ότι οι σύντροφοι είναι ευαίσθητοι στην συμπεριφορά του/ της συντρόφου μέσα από την οποία εκφράζεται η αγάπη (Gonzaga *et al.*, 2001, 2006). Επομένως, η αγάπη είναι συναίσθημα το οποίο ανταλλάσσεται στη σχέση δημιουργώντας ισχυρές προοπτικές για δέσμευση στη σχέση κι ίσως σύναψη γάμου.

Διάφοροι συγκεκριμένοι τύποι της αγάπης μπορεί να λειτουργήσουν καθοριστικά τόσο για την δημιουργία όσο και για την διατήρηση της σχέσης και στο συγκεκριμένο συμπέρασμα καταλήγουν ερευνητές ανεξάρτητα από την θεωρητική προσέγγιση που υποστηρίζουν. Η δέσμευση (ως η απόφαση να παραμείνει κάποιος στη σχέση) αποτελεί κατά την τυπολογία αγάπης του Sternberg (1997, 2005) μία από τις τρεις διαστάσεις της αγάπης. Παρόμοια, οι Aron & Aron (1991) προτείνουν ότι η αγάπη συνδέεται με την επιθυμία ενός ατόμου να ξεκινήσει και να διατηρήσει μια στενή σχέση με κάποιο συγκεκριμένο άλλο άτομο. Μάλιστα, ένας τύπος αγάπης η «συντροφική αγάπη» ορίζεται ως το συναίσθημα εκείνο μέσω του οποίου τα άτομα νιώθουν βαθιά συνδεμένα με τον/ την σύντροφό τους

(Hatfield *et al.*, 1993). Η συντροφική αγάπη ή η συντροφικότητα συμβάλλει στη διατήρηση της σχέσης.

Η απόφαση για σύναψη γάμου μπορεί ορισμένες φορές να λαμβάνεται με την παρόρμηση που χαρακτηρίζει το πάθος. Επανειλημμένα στην παρούσα διατριβή έχει σημειωθεί ότι το πάθος είναι ένα έντονο συναίσθημα το οποίο χαρακτηρίζεται από έντονη επιθυμία για ένωση με τον άλλο (Hatfield & Rapson, 1996) και βασικό στοιχείο για να ξεκινήσει μια σχέση. Το πάθος συχνά οδηγεί σε παρορμητικές συμπεριφορές κι επομένως αναρωτιέται κανείς κατά πόσο το πάθος είναι ικανό να συμβάλει στην δέσμευση (Μπρυκνέρ, 2012).

Η σύγχρονη αντίληψη του γάμου ως «συντροφικού γάμου» δίνει έμφαση στην συντροφική αγάπη. Το βίωμα της συντροφικής αγάπης προσδίδει την σταθερότητα που απαιτείται για την απόκτηση παιδιών από το ζευγάρι και την ανατροφή τους. Συγκριτικά με το πάθος είναι λιγότερο έντονο αλλά περισσότερο ζεστό συναίσθημα τρυφερότητας. Τα άτομα αναπτύσσουν αυτόν τον τύπο της αγάπης με το χρόνο όπου υπάρχει συναισθηματική εμπιστοσύνη. Η συντροφικότητα αναφέρεται σε μια ήπια αλλά οικεία συναισθηματική κατάσταση ανάμεσα στα άτομα που απαρτίζουν μία ερωτική σχέση. Η συντροφικότητα τυπικά είναι περισσότερο αμοιβαία συμπάθεια και σεβασμός (Kim & Hatfield, 2009).

Εν κατακλείδι, από τους τύπους της αγάπης μπορεί το πάθος να ωθεί τα άτομα στην σύναψη γάμου ωστόσο η συντροφικότητα είναι ικανή και αναγκαία συνθήκη για την διατήρηση μιας σχέσης στο χρόνο και πιθανά όσοι αποφασίζουν να παντρευτούν βιώνοντας το οικείο συναίσθημα της συντροφικότητας δίνουν περισσότερες πιθανότητες στην μακροήμερευση του γάμου τους.

Σταδιακή αποσύνδεση του γάμου από την τεκνοποίηση ή απλά έμφαση στη δέσμευση;

Η σύναψη γάμου ιστορικά προέκυψε από την ανάγκη για την αναγνώριση των τέκνων από τον πατέρα και συνεπώς ο γάμος ανέκαθεν ήταν συνδεδεμένος με την απόκτηση παιδιών και την δημιουργία οικογένειας (Coonz, 2008). Μάλιστα, όπως προέκυψε στην πρώτη μελέτη συχνά ο γάμος ταυτίζεται με την δημιουργία οικογένειας. Με άλλα λόγια τα άτομα παντρεύονται για να κάνουν παιδιά.

Η παραπάνω παραδοσιακή αντίληψη του γάμου δεν συνεπάγεται ότι η απόκτηση παιδιών είναι πλέον μια απόλυτα συνειδητοποιημένη διαδικασία που γίνεται μόνο αν κι εφόσον το ζευγάρι έχει αποφασίσει να δεσμευτεί με γάμο. Τα ποσοστά εγκυμοσύνης που θεωρούνται μη προγραμματισμένες κι εκτός γάμου παραμένουν υψηλά κι υπολογίζονται περίπου στα 23% (Henshaw, 1998).

Τα ποσοστά των γεννήσεων εκτός γάμου παρουσιάζουν βέβαια αξιοσημείωτη γεωγραφική διαφοροποίηση. Όσον αφορά την Ελλάδα στις ορεινές και συνοριακές περιοχές στη βορειο-δυτική περιοχή, τα ποσοστά γεννήσεων εκτός γάμου είναι εξαιρετικά χαμηλά, ενώ σε περιοχές όπως στην Πελοπόννησο και κάποια νησιά (όπως η Κέρκυρα και η Ζάκυνθος στο Ιόνιο πέλαγος) είναι σαφώς υψηλότερα από τον εθνικό μέσο όρο. Η χωρική διάσταση του φαινομένου μπορεί να συνδέεται με πολιτισμικές διαφορές που δημιουργεί η γεωμορφολογία της κάθε περιοχής (πιθανότατα ορεινές και απομονωμένες κοινωνίες να είναι λιγότερο ανεκτικές στις ανύπαντρες μητέρες), ενώ ένας άλλος λόγος θα μπορούσε να ήταν και η διαφορετική εθνικιστική σύνθεση της κάθε περιοχής (οι αλλοδαπές που όπως διαπιστώσαμε, τείνουν να φέρνουν στον κόσμο παιδιά εκτός γάμου σε μεγαλύτερη αναλογία από ό,τι οι Ελληνίδες, συγκεντρώνονται κυρίως σε πεδινές περιοχές της νοτίου Ελλάδας).

Η ανάλυση κοινωνικογραφικών δεδομένων δείχνει ότι είναι πολύ πιθανό ένα μεγάλο ποσοστό των γεννήσεων εκτός γάμου των Ελληνίδων να είναι αποτέλεσμα μη προγραμματισμένης εγκυμοσύνης. Σχεδόν οι μισές από τις ανύπανδρες έχουν πολύ χαμηλό

εκπαιδευτικό επίπεδο (είτε είναι αναλφάβητες) και ηλικιακά είναι πολύ νέες. Βέβαια, παιδιά εκτός γάμου γεννιούνται και από γυναίκες όλων των ηλικιών κάθε εκπαιδευτικού επιπέδου.

Από την άλλη η τεκνοποιία εκτός γάμου μπορεί να αποτελεί μια συνειδητή επιλογή. Όσον αφορά το προφίλ των υποψήφιων μητέρων οι οποίες εν δυνάμει μπορούν να πάρουν την απόφαση να αποκτήσουν παιδιά όντας ανύπανδρες, μια πρόσφατη έρευνα όπου συμμετείχαν νεαρές μορφωμένες Ελληνίδες έδειξε ότι το 60% εξ αυτών θα προτιμούσε τη συμβίωση παρά το γάμο, παρόλο που το 82% είναι υπέρ του γάμου ως θεσμού (Rontos, 2007). Στην ίδια έρευνα 40,5% των ερωτηθέντων δεν απέκλεισαν το ενδεχόμενο να αποκτήσουν παιδιά χωρίς να είναι έγγαμες. Σημειώνεται ότι οι συμμετέχουσες της συγκεκριμένης έρευνας ήταν υψηλού μορφωτικού επιπέδου κι αυτό μπορεί να ερμηνεύει τα αποτελέσματα με δύο τρόπους α) η ακαδημαϊκή πορεία έδωσε την ευκαιρία για επαφή με νεωτεριστικές ιδέες και β) το υψηλό μορφωτικό επίπεδο είθισται να εξασφαλίζει εργασιακή αποκατάσταση με αποδοχές τέτοιες που να επιτρέπουν την ανατροφή παιδιών (Rontos, 2007).

Παρόλο που παραδοσιακά στην Ελλάδα ο γάμος συνδέονταν και συνεχίζει να συνδέεται με την γονεϊκότητα, την τεκνοποίηση και την απόκτηση παιδιών, το ποσοστό γεννήσεων εκτός γάμου αυξάνεται σταθερά. Φαίνεται ότι η παραπάνω παραδοσιακή αντίληψη έχει αρχίσει να αμφισβητείται και να αλλάζει και στην Ελλάδα. Μάλιστα, το ποσοστό των γεννήσεων εκτός γάμου, τετραπλασιάστηκε σε λιγότερο από 30 χρόνια (από 1,5% το 1980 σε σχεδόν 6% το 2007).

Τα παραπάνω δεν σημαίνουν την εκ των προτέρων επιλογή της απόκτησης παιδιών ανεξαρτήτως γάμου αλλά πιθανά την κοινωνική αποδοχή ή και ανοχή των ανύπανδρων μητέρων. Οι ανύπανδρες μητέρες μπορεί εκ των υστέρων να αποδέχονται την απόκτηση και την ανατροφή παιδιών ανεξαρτήτως γάμου.

Οι προγαμιαίες ερωτικές σχέσεις που έρχονται αντιμέτωπες με μια εγκυμοσύνη την οποία δεν έχουν προγραμματίσει συνήθως βρίσκονται στην έναρξη τους. Το σύντομο της διάρκειας των σχέσεων πιθανά κάνει το ενδεχόμενο της εγκυμοσύνης μη προγραμματισμένο. Παράλληλα το πάθος που συμβάλλει στην έναρξη της σχέσης συνδέεται με την μη χρησιμοποίηση προφυλάξεων (Κορδούτης, 2007) και άρα κάνει πιθανότερη την σύλληψη ενός παιδιού. Μια εγκυμοσύνη που δεν είχε προγραμματιστεί και από τους δύο συντρόφους εκ των προτέρων μπορεί να συμβάλλει στην ανάπτυξη ανασφάλειας στα πλαίσια μιας ερωτικής σχέσης (Bouchard, 2005). Μια μη προγραμματισμένη εγκυμοσύνη στα πλαίσια μιας προγαμιαίας σχέσης μπορεί ακόμη και να οδηγήσει στην διάλυση της ίδιας της σχέσης. Το συγκεκριμένο είναι πιθανό όταν ο γονεϊκός ρόλος δεν γίνεται αποδεκτός από την πλευρά του ενός εκ των δυο, συνήθως του άνδρα (Turney, 2011). Στην τελευταία περίπτωση είναι πιθανή η γέννηση ενός παιδιού εκτός γάμου. Σε κάθε περίπτωση ο βαθμός δέσμευσης στα πλαίσια της προγαμιαίας σχέσης μπορεί να οδηγήσει στην αποδοχή ή την διακοπή μιας μη προγραμματισμένης εγκυμοσύνης (Lydon *et al.*, 1999). Με άλλα λόγια, η ύπαρξη και η αποδοχή των παιδιών εκτός γάμου δεν σημαίνει αμφισβήτηση της παραδοσιακής αντίληψης του γάμου, ως θεσμικού κελύφους για την απόκτηση παιδιών, στο βαθμό που δεν αποτελεί εκ των προτέρων επιλογή των ατόμων.

Η μη προγραμματισμένη εγκυμοσύνη επιπλέον μπορεί να οδηγήσει και στην βεβιασμένη απόφαση για σύναψη γάμου κι αυτή η συμπεριφορά συνάδει περισσότερο με την παραδοσιακή αντίληψη της σύνδεσης του γάμου με την απόκτηση παιδιών.

Σκοπός της έρευνας.

Υποστηρίζουμε ότι από τη στιγμή που ο γάμος αμφισβητήθηκε ως δεδομένο στην ενήλικη ζωή ενός ατόμου, η αναβολή ή η επίσπευσή της πραγματοποίησης του σχετίζεται με σχεσιακούς παράγοντες περισσότερο από ποτέ άλλοτε.

Γενικότερος σκοπός της παρούσας μελέτης είναι, εν συντομία, η διερεύνηση συγκεκριμένων υποκειμενικά αντιλαμβανόμενων ποιοτικών χαρακτηριστικών των προγαμιαίων ερωτικών σχέσεων που κάνει πιθανότερη την απόφαση για σύναψη γάμου. Απώτερος στόχος είναι η διαμόρφωση ενός μοντέλου σχεσιακών χαρακτηριστικών πρόβλεψης της απόφασης για σύναψη γάμου.

Πρωταρχικός σκοπός της έρευνας ήταν να προσδιοριστούν οι παράγοντες που επιδρούν στην απόφαση για σύναψη σοβαρότερου δεσμού. Επί παραδείγματι, εικάζουμε ότι παράγοντες όπως η οικονομική διασφάλιση, η ψυχολογική ετοιμότητα για σύναψη γάμου, για απόκτηση παιδιών, η αντίληψη της σχέσης ως ελκυστικής κ.ο.κ. συμβάλουν στην αναβολή της απόφασης για σύναψη γάμου. Για τον σκοπό αυτό θα αξιοποιηθούν τα αποτελέσματα της αμέσως προηγούμενης έρευνας (βλ. πρώτη μελέτη) η οποία ανέδειξε εμπειρικά παράγοντες ανασταλτικούς ή διευκολυντικούς για τη σύναψη γάμου.

Δεύτερος σκοπός της έρευνας ήταν η μελέτη της επίδρασης των σχεσιακών παραγόντων στην απόφαση για σύναψη γάμου. Συγκεκριμένα μελετήθηκαν οι εξής παράγοντες: αντιλαμβανόμενη αγάπη (συντροφικότητα – πάθος), αντιλαμβανόμενη γενική ικανοποίηση και η αντιλαμβανόμενη ισοτιμία.

Μέθοδος

Συμμετέχοντες

Προσεγγίσθηκαν 324 άτομα. Εικοσιτέσσερα από αυτά εξαιρέθηκαν από τη μελέτη για τους εξής λόγους: (α) δεν διατηρούσαν καμία ανεπίσημη ερωτική σχέση κατά την διάρκεια

πραγματοποίησης της έρευνας (β) δεν είχαν συμπληρώσει βασικά ερωτήματα του ερωτηματολογίου (χρονικά ορόσημα της σχέσης) (γ) είχαν ηλικία μεγαλύτερη ή πολύ μικρότερη από την προσδοκώμενη (22-45)

Πίνακας 5. Περιγραφή δείγματος

Μεταβλητή	Κατηγορίες	Υποκατηγορίες	Συχνότητα	f (%)
Φύλο	Άνδρες		150	50%
	Γυναίκες		150	50%
Οικογενειακή κατάσταση	Έγγαμοι		150	50%
	Άγαμοι (διατηρούν μία ανεπίσημη σχέση)	Άγαμοι	57	19%
		Αρραβωνιασμένοι	66	22%
		Συζούν	21	7%
		Σε διάσταση	2	0,7%
		Διαζευγμένοι	1	0,3%
		Άλλο	3	1%
	Συγκατοίκηση		137	45,7%
Απασχόληση	Με την δική σας οικογένεια			
	Με τον ερωτικό σύντροφο		83	27,7%
	Με την οικογένεια προέλευσης		46	15,3%
	Ατομική διαβίωση		25	8,3%
	Άλλο πχ στρατόπεδο		5	1,7%
	Με συγκατοίκους		4	1,3%
	Εργαζόμενοι/ες		255	85%
	Φοιτητές/ τριες		29	9,7%
	Άνεργοι/ες		11	3,7%
	Σπουδαστής μεταλυκειακής εκπαίδευσης		3	1%
	Στρατιώτης		2	0,7%
	Εκπαίδευση	Απόφοιτοι δημοτικού	1	0,3%
		9 χρόνια υποχρεωτικής εκπαίδευσης	10	3,3%
		Λύκειο	57	19%
Εκπαίδευση	Μεταλυκειακή εκπαίδευση		37	12,3%
	ΤΕΙ		51	17%
	ΑΕΙ		86	28,7%
	Μεταπτυχιακές σπουδές		48	16%
	Κάτοχος διδακτορικού		10	3,3%

Πίνακας 5. Περιγραφή δείγματος (συνέχεια...)

Μεταβλητή	Κατηγορίες	Υποκατηγορίες	Συχνότητα	f (%)
Απασχόληση συντρόφου	Εργαζόμενοι/ες		246	82%
	Φοιτητές/ τριες		23	7,7%
	Άνεργοι/ες		22	7,3%
	Σπουδαστής μεταλυκειακής εκπαίδευσης		3	1%
Εκπαίδευση συντρόφου	Στρατιώτες		6	2%
	Απόφοιτοι δημοτικού		1	0,3%
	9 χρόνια υποχρεωτικής εκπαίδευσης		8	2,4%
	Λύκειο		73	24,3%
	Μεταλυκειακή εκπαίδευση		43	14,3%
	ΤΕΙ		43	14,3%
	ΑΕΙ		83	27,7%
	Μεταπτυχιακές σπουδές		38	12,7%
	Κάτοχος διδακτορικού		11	3,7%
Παιδιά	Ναι	Έγγαμοι	114	38%
		Άγαμοι	0	0%
	Όχι	Έγγαμοι	36	12%
Διαζύγιο	Ναι	Άγαμοι	150	50%
			7	2,1%
	Όχι		293	97,9%

Έτσι, 150 (50%) άνδρες και 150 (50%) γυναίκες αποτέλεσαν το τελικό δείγμα της παρούσας μελέτης (N = 300). Η ηλικία τους κυμαίνονταν από 23 – 46 έτη (Μ.Ο.= 32,64, Τ.Α.=5,72) με διάμεσο τα 32 έτη. Η ηλικία των συντρόφων/ συζύγων κυμαίνονταν από 20 – 55 έτη (Μ.Ο.= 32,53 Τ.Α.=6,49) με διάμεσο τα 32 έτη. Οι μισοί συμμετέχοντες ήταν έγγαμοι και οι άλλοι μισοί ήταν άγαμοι και διατηρούσαν μια ανεπίσημη ερωτική σχέση. Από τους 150 έγγαμους οι 75 ήταν άνδρες και 75 γυναίκες. Ακριβώς ίδια ήταν η κατανομή ανδρών – γυναικών μεταξύ των άγαμων.

Σχεδιασμός έρευνας

Ο γενικότερος στόχος της έρευνας ήταν να διαπιστώσει εμπειρικά κατά πόσο αντικειμενικοί και υποκειμενικοί προσωπικοί ή/ και σχεσιακοί παράγοντες είναι δυνατόν να επιδρούν στο χρονικό διάστημα το οποίο απαιτείται για να ληφθεί η απόφαση για σύναψη γάμου.

Κριτήριο για συμμετοχή στην έρευνα ήταν η διατήρηση μιας ανεπίσημης ερωτικής σχέσης ή ο γάμος. Το συγκεκριμένο κριτήριο αφορούσε κυρίως την έμμεση πρόθεση να συμμετέχουν στην έρευνα άτομα που δεν είχαν πάρει ακόμη την απόφαση για σύναψη γάμου παρόλο που διατηρούσαν μία ανεπίσημη σχέση αλλά και άτομα τα οποία είχαν πάρει την απόφαση για σύναψη γάμου.

Για τον προσδιορισμό της απόφασης σύναψης γάμου αξιοποιήθηκε το μοντέλο δέσμευσης των Jones & Adams (1997) βάσει του οποίου το άτομο είναι δυνατόν να δεσμεύεται προσωπικά, ή/ και ηθικά ή/ και θεσμικά στην ερωτική σχέση του. Προκειμένου να διερευνήσουμε το χρονικό διάστημα το οποίο πλέον απαιτείται για να πάρει κάποιο άτομο την απόφαση για σύναψη γάμου ζητήσαμε από έγγαμα και άγαμα (που διατηρούν μια ανεπίσημη ερωτική σχέση) άτομα να προσδιορίσουν χρονικά διάφορες σημαντικές φάσεις (ερωτική γνωριμία, προσωπική απόφαση για δέσμευση, ανεπίσημη κοινοποίηση της απόφασης, συζήτηση για την προοπτική γάμου, τέλεση γάμου).

Πιθανά διάφοροι ατομικοί, διαπροσωπικοί και κοινωνικοί παράγοντες επηρεάζουν την χρονική διάρκεια που απαιτείται για να ληφθεί η απόφαση σύναψης γάμου επιλέξαμε να επικεντρωθούμε σε δημογραφικούς παράγοντες, στις αιτίες απόδοσης για σύναψη σοβαρού δεσμού, και σε συγκεκριμένα ποιοτικά χαρακτηριστικά της ερωτικής σχέσης (συντροφικότητα – πάθος, ικανοποίηση, ισοτιμία) έτσι όπως αυτά γίνονται αντιληπτά από τα άτομα

Οι παράγοντες αξιολογήθηκαν με ερωτηματολόγια και ειδικά κατασκευασμένα εργαλεία τα οποία θα παρουσιαστούν αναλυτικά παρακάτω.

Μέσα συλλογής δεδομένων.

Ερωτηματολόγιο Χαρακτηριστικών του Ατόμου και της Σχέσης.

Το ερωτηματολόγιο αντικειμενικών χαρακτηριστικών περιλάμβανε δύο μέρη.(βλ. Παράρτημα)

Το πρώτο μέρος περιλάμβανε ερωτήσεις για το φύλο, την ηλικία, την κύρια απασχόληση, το εκπαιδευτικό επίπεδο, την οικογενειακή κατάσταση, τον τρόπο διαβίωσης (αν ζούσαν μόνοι, με συγκατοίκους, με τον/την ερωτικό/ερωτική σύντροφό τους κ.λπ.) του/ της συμμετέχοντα/ ουσας. Στην συνέχεια υπήρχαν ερωτήσεις οι οποίες αφορούσαν την ύπαρξη παιδιών, το διαζύγιο από προηγούμενο γάμο αλλά και το ενδεχόμενο χηρείας ή απώλειας ερωτικού συντρόφου. Υπήρχε τέλος, σαφής ερώτηση για την ύπαρξη ή μη μιας ανεπίσημης ερωτικής σχέσης (η οποία αναφερόταν στους άγαμους). Ακολουθούσαν ερωτήσεις για την περιγραφή του/ της ερωτικού/ ης συντρόφου ή συζύγου. Οι ερωτήσεις για την περιγραφή του/ της ερωτικού/ ης συντρόφου αφορούσαν την ηλικία του/ της συντρόφου ή συζύγου, την κύρια απασχόλησή του/ της και το μορφωτικό επίπεδο του/ της.. Η ερώτηση για την ύπαρξη ή μη μιας ανεπίσημης ερωτικής σχέσης, χρησιμοποιήθηκε ως κριτήριο για την επιλογή του τελικού δείγματος. Άλλες ερωτήσεις όπως ο τρόπος διαβίωσης αποσκοπούσαν στον έλεγχο τυχόν συστηματικής δειγματοληπτικής μεροληψίας.

Το δεύτερο μέρος περιλάμβανε συγκεκριμένες ερωτήσεις που αφορούσαν τον προσδιορισμό σημαντικών χρονικών «ορόσημων» της ανεπίσημης ερωτικής σχέσεις ή του γάμου. Αναλυτικά ζητούνταν να προσδιοριστούν χρονικά: (α) πότε περίπου έγινε η έναρξη της ερωτικής γνωριμίας με τον/ την σύντροφο ή σύζυγο, (β) πότε το άτομο πήρε την απόφαση ότι διατηρεί σχέση με τον συγκεκριμένο άλλο, (γ) πότε κοινοποίησε τη σχέση στο οικείο και ευρύτερο περιβάλλον του ατόμου, (δ) πότε ξεκίνησε να συζητά την πιθανότητα πραγματοποίησης γάμου και (ε) πότε τελέστηκε ο γάμος (για τους/ τις έγγαμους/ες).

Ερωτηματολόγιο μέτρησης των Λόγων που συνέβαλλαν σε Σοβαρότερη Δέσμευση.

Για την διερεύνηση των λόγων οι οποίοι συμβάλλουν στην απόφαση για τη σύναψη σοβαρότερης δέσμευσης αξιοποιήθηκε ένα ειδικά κατασκευασμένο ερωτηματολόγιο. Το ερωτηματολόγιο αποτελείται από εξήντα προτάσεις. Οι εξήντα προτάσεις προέκυψαν από την ποιοτική ανάλυση των αποτελεσμάτων της πρώτης έρευνας. Συγκεκριμένα επιλέχθηκαν φράσεις τις οποίες συχνά επικαλούνται τα άτομα ως λόγους ή προϋποθέσεις για την εξέλιξη μιας σχέσης σε σοβαρή δέσμευση (βλ. Πίνακας 1 Λόγων Απόδοσης για Σοβαρή Δέσμευση παρ. μελέτη 1). Στόχος του συγκεκριμένου ερωτηματολογίου ήταν η διερεύνηση των λόγων απόδοσης μιας ανεπίσημης σχέσης ως σοβαρής. Από τους συμμετέχοντες ζητούνταν να αξιολογήσουν το κατά πόσο συνέβαλε καθένας από τους εξήντα λόγους στην απόφασή τους να δεσμευτούν σοβαρά στην ανεπίσημη ερωτική σχέση τους σε εξαβάθμια κλίμακα (0 = δεν συνέβαλλε καθόλου ο λόγος αυτός να δεσμευτώ στη σχέση μου ως 5 = συνέβαλλε απόλυτα). Μερικοί από τους λόγους ήταν «υπήρχε ασφάλεια στη σχέση», «η σχέση είχε κρατήσει πολύ», «υπήρχε έντονη σεξουαλική έλξη» κ.ο.κ. Ελέγχθηκε η αξιοπιστία του ερωτηματολογίου των 60 λημμάτων και βρέθηκε πολύ υψηλή Cronbach $\alpha = .96$

Ερωτηματολόγιο Συντροφικότητας – Πάθους.

Η μέτρηση συντροφικότητας – πάθους έγινε με δύο ερωτηματολόγια: (α) το ερωτηματολόγιο συντροφικότητας (CLS – Compassionate Love Scale, Sternberg, 1986) και (β) το ερωτηματολόγιο Πάθους (PLS – Passionate Love Scale, Hatfield & Rapson, 1993) .

Το ερωτηματολόγιο συντροφικότητας (CLS, Sternberg, 1986) αποτελείται από δύο μέρη: των ερωτηματολογίων εγγύτητας και δέσμευσης. Οι ερωτώμενοι καλούνταν να απκριθούν σε τέσσερις προτάσεις για να αξιολογήσουν την δέσμευση (π.χ. είμαι δεσμευμένος να διατηρήσω τη σχέση με _____) και τέσσερις προτάσεις που αξιολογούσαν την εγγύτητα (π.χ. έχω ζεστή και άνετη σχέση με τον/ την _____) σε εννιαβάθμια

κλίμακα (1= δεν ισχύει καθόλου ως 9 = ισχύει απόλυτα). Ελέγχθηκε ο βαθμός αξιοπιστίας για το ερωτηματολόγιο της δέσμευσης, Cronbach $\alpha=.76$ και για την εγγύτητα, Cronbach $\alpha=.82$.

Το ερωτηματολόγιο Πάθους (PLS – Passionate Love Scale, Hatfield& Rapson, 1993) αποτελείται από 15 ερωτήσεις οι οποίες απαντώνται με 9 βαθμιαία κλίμακα Likert. Οι ερωτώμενοι καλούνται να σκεφτούν το άτομο με το οποίο διατηρούν ερωτική σχέση και να απαντήσουν για το πώς νιώθουν για το συγκεκριμένο άτομο (π.χ. «θα ένιωθα απόγνωση αν ο/η _____ με εγκατέλειπε») Ελέγχθηκε η αξιοπιστία του ερωτηματολογίου και βρέθηκε υψηλή, Cronbach $\alpha = .93$.

Ερωτηματολόγιο Εκτίμησης της Ικανοποίησης από τη σχέση.

Πρόκειται για το Ερωτηματολόγιο Εκτίμησης της Σχέσης (Relationship Assessment Scale – RAS) των Hendrick και Hendrick (1988, βλ. Παράρτημα). Το συγκεκριμένο ερωτηματολόγιο αποτελείται από επτά ερωτήσεις τύπου likert (με βαθμολογία από 1 έως 5) και εκτιμά τη γενική ικανοποίηση, την αγάπη προς τον/ τη σύντροφο – σύζυγο, την εκπλήρωση των αρχικών προσδοκιών, τα προβλήματα της σχέσης, τη σύγκριση με εναλλακτικές προς τη σχέση σχέσεις και το βαθμό απογοήτευσης από τη σχέση. Ελέγχθηκε η αξιοπιστία της κλίμακας των Hendrick και Hendrick (1988) και βρέθηκε το ελάχιστο αποδεκτό όριο αξιοπιστίας Cronbach $\alpha= .67$ το οποίο γίνεται αποδεκτό λόγω της σύντομης μορφής της κλίμακας.

Ερωτηματολόγιο Γενικής Ισοτιμίας.

Προκειμένου να εκτιμηθεί η αντίληψη των συμμετεχόντων για την ισοτιμία της σχέσης αξιοποιήθηκε το ερωτηματολόγιο γενικής ισοτιμίας της Hatfield (1978). Το ερωτηματολόγιο θέτει εισαγωγικά το ερώτημα: «Εκτιμώντας γενικά, από τη μια τι δίνεται εσείς για τη σχέση

ή το γάμο σας και τι σας προσφέρει η σχέση, και από την άλλη τι δίνει ο σύντροφός σας για τη σχέση και τι του/ της προσφέρει η σχέση, ποιός από τους δυο σας, θα λέγατε είναι πιο ευνοημένος;» . Το ερωτηματολόγιο αποτελείται από μία μόνο ερώτηση η οποία απαντιέται σε επταβαθμιαία κλίμακα. Οι συμμετέχοντες/ ουσες καλέστηκαν να πουν τι «παίρνουν από τη σχέση τους, συνυπολογίζοντας τι συνεισφέρουν σε αυτήν και τι απολαβές έχουν από αυτήν, σε σύγκριση με το τι δίνει και το τι παίρνει ο σύντροφός τους. Το συγκεκριμένο ερωτηματολόγιο επιτρέπει ουσιαστικά στους/ στις συμμετέχοντες/ ουσες να αποφασίσουν οι ίδιοι/ες νιώθουν υποωφελημένοι/ ες, υπερωφελημένοι/ ες ή αν αντιμετωπίζονται ισότιμα στη σχέση (βλ. Παράρτημα για αναλυτική παρουσίαση). Παρά το γεγονός ότι το ερωτηματολόγιο γενικής ισοτιμίας είναι σύντομη χαρακτηρίζεται από υψηλή αξιοπιστία και εγκυρότητα (βλ. Canary & Stafford, 1992· Sprecher, 1986, 1988. Traupmann *et al.*, 1981. VanYperen & Buunk, 1990).

Δοκιμασία Μέτρησης της Εμπεριστατωμένης Ισοτιμίας.- Ανισοτιμίας.

Αξιοποιήθηκε η Δοκιμασία Μέτρησης της Εμπεριστατωμένης Ισοτιμίας – Ανισοτιμίας (βλ. Παράρτημα) των Traumpman – Utne – Hatfield (Traumpman, Petersen, Utne & Hatfield, 1981). Από τους συμμετέχοντες ζητήθηκε να εκτιμήσουν το τι δίνουν οι ίδιοι και οι σύντροφοί τους στη σχέση σε 22 τομείς καθώς και το τι παίρνουν οι ίδιοι και οι σύντροφοί τους σε 24 τομείς. Ανάλογα με τον υπολογισμό οι συμμετέχοντες κατατάχθηκαν σε ισότιμους, υποωφελημένους και υπερωφελημένους.

Τα τέσσερα πεδία που καλύπτονται και οι τομείς από τους οποίους απαρτίζονται είναι οι εξής:

1. Προσωπικά ενδιαφέροντα/ ανησυχίες (κοινωνικές αρετές, εξυπνάδα, εμφάνιση)

2. Συναισθηματικά ενδιαφέροντα/ ανησυχίες (συμπάθεια και αγάπη, κατανόηση, φροντίδα και έγνοια, αποδοχή, εκτίμηση, φυσική στοργή, σεξ, ασφάλεια, ελευθερία, σχέδια και στόχοι για το μέλλον).
3. Φροντίδες/ μέριμνες καθημερινής ζωής (καθημερινές δουειές/ νοικοκυριό, οικονομικά, κοινωνικότητα, λήψη αποφάσεων, υπενθύμιση σημαντικών καταστάσεων).
4. Ευκαιρίες που κερδήθηκαν χάρη στη σχέση κι ευκαιρίες που χάθηκαν εξαιτίας της.

Οι Traupmann, *et al.* (1981) βρήκαν ότι το συγκεκριμένο ερωτηματολόγιο χαρακτηρίζεται από υψηλή αξιοπιστία και εγκυρότητα. Στην παρούσα έρευνα ελέγχθηκε η αξιοπιστία και βρέθηκε πολύ υψηλή, Cronbach $\alpha = .91$.

Αξιίζει να σημειωθεί ότι το ερωτηματολόγιο της Γενικής Ισοτιμίας και η Δοκιμασία Αναλυτικής Μέτρησης της Ισοτιμίας έχουν μεγάλο βαθμό συσχέτισης μεταξύ τους (Sprecher, 1986).

Διαδικασία

Σύμφωνα με το κύριο κριτήριο συμμετοχής που είχε τεθεί οι συμμετέχοντες και οι συμμετέχουσες έπρεπε κατά την διάρκεια της έρευνας να διατηρούν μια ανεπίσημη ερωτική σχέση ή να ήταν έγγαμοι/ ες. Ο ορισμός της ανεπίσημης ερωτικής σχέσης αφέθηκε στην υποκειμενική αντίληψη των συμμετεχόντων. Έγγαμοι θεωρήθηκαν όσοι είχαν δεσμευτεί με γάμο.

Οι συμμετέχοντες/ ουσες προσεγγίστηκαν σε διάφορους χώρους όπως χώρους εργασίας, καφετέριες, παιδότοπους (ιδιαίτερα για να βρεθούν έγγαμοι/ ες). Η συμμετοχή ήταν εθελοντική και ανώνυμη. Κάθε συμμετέχων/ ουσά λάμβανε οδηγίες για τη συμπλήρωση του συνολικού ερωτηματολογίου, στο οποίο αποκρινόταν επί τόπου, ατομικά, με τη διακριτική παρουσία της ερευνήτριας. Μόνον διευκρινιστικές απαντήσεις δίνονταν σε τυχόν ερωτήσεις των συμμετεχόντων/ ουσών. Οι συμμετέχοντες/ ουσες ενημερώνονταν εξ αρχής

ότι είχαν τη δυνατότητα να διακόψουν τη συμπλήρωση του ερωτηματολογίου εάν κάτι τους ενοχλούσε. Η διαδικασία διαρκούσε από 20 ως 40 λεπτά. Μετά το πέρας της, η ερευνήτρια ευχαριστούσε για τη συμμετοχή και συμβολή τους στη μελέτη.

Το συνολικό ερωτηματολόγιο στο οποίο καλούνταν να ανταποκριθούν οι συμμετέχοντες έφερε τον τίτλο: «Έρευνα για την ερωτική σχέση και το γάμο». Οι μετρήσεις χορηγούνταν με την εξής σειρά: (α) Ερωτηματολόγιο αντικειμενικών για το άτομο και τη σχέση χαρακτηριστικών. Στην συνέχεια δίνονταν γραπτώς η οδηγία: «οι ερωτήσεις που ακολουθούν αφορούν τι σας έκανε τότε να πρωτοπειίτε “είμαστε ζευγάρι” και κάπως να δεσμευτείτε με τον/ την σύντροφό σας» και ακολουθούσε (β) το ερωτηματολόγιο μέτρησης των λόγων που συνέβαλλαν σε σοβαρότερη δέσμευση. Στην συνέχεια δίνονταν γραπτώς η οδηγία «τα ερωτήματα που ακολουθούν αφορούν τη σχέση σας έτσι όπως θα την περιγράφατε σήμερα» και ακολουθούσαν τα εξής ερωτηματολόγια μέτρησης (γ) ερωτηματολόγιο συντροφικότητας – πάθους (δ) ερωτηματολόγιο Εκτίμησης της Ικανοποίησης από τη σχέση. (ε) ερωτηματολόγιο Γενικής Ισοτιμίας. (στ) Δοκιμασία Αναλυτικής Μέτρησης της Ισοτιμίας.- Ανισοτιμίας.

Προσδιορισμός ανεξάρτητων κι εξαρτημένων μεταβλητές.

(α) Κύριες ανεξάρτητες μεταβλητές.

Το ερωτηματολόγιο αιτιών απόδοσης για σοβαρή δέσμευση, που περιγράψαμε στο υποκεφάλαιο των μέσων συλλογής δεδομένων, υποβλήθηκε σε ανάλυση παραγόντων για να διαπιστωθεί εάν υπήρχαν υποβόσκουσες μεταβλητές.

Στην απόφαση για τον αριθμό των παραγόντων λάβαμε υπόψη τα ακόλουθα κριτήρια: (α) οι παράγοντες έπρεπε να είναι σαφείς, διακριτοί και θεωρητικά προβλεπόμενοι, (β) κάθε λήμμα έπρεπε να φορτίζει σημαντικά (>.50) στον οριζόμενο παράγοντα και να μην φορτίζει σημαντικά σε κανέναν άλλον παράγοντα. Χρησιμοποιώντας τα παραπάνω κριτήρια

οδηγηθήκαμε σε ένα μοντέλο εννέα παραγόντων που ευθύνονταν για το 65,54% της συνολικής διακύμανσης.

Η ορθογώνια περιστροφή έδωσε τη δομή που φαίνεται στον Πίνακα 2. Ο πρώτος παράγοντας ευθύνεται για το 17.56% της συνολικής διακύμανσης και ορίστηκε ως *ψυχολογική εγγύτητα*, ο δεύτερος παράγοντας ευθύνεται για το 13.81% της διακύμανσης και ορίστηκε ως *ετοιμότητα για μακροχρόνια δέσμευση, απόκτηση παιδιών και οικογένειας*, ο τρίτος παράγοντας ευθύνεται για το 12.24% της διακύμανσης και ορίστηκε ως *κοινωνική ανέλιξη και ηθική ευθύνη για το σύντροφο*, ο τέταρτος παράγοντας ευθύνεται για το 4.64% της διακύμανσης και ορίστηκε ως *εμπιστοσύνη κι αποκλειστικότητα*, ο πέμπτος παράγοντας ευθύνεται για το 4.28% της διακύμανσης και ορίστηκε ως *κοινωνική αναγνώριση*, ο έκτος παράγοντας ευθύνεται για το 3.52% της διακύμανσης και ορίστηκε ως *σεξουαλική ικανοποίηση*, ο έβδομος παράγοντας ευθύνεται για το 2.84% της διακύμανσης και ορίστηκε ως *συναίσθηση υπέρμετρης διάρκειας της σχέσης*, ο όγδοος παράγοντας ευθύνεται για το 2.48% της διακύμανσης και ορίστηκε ως *πάθος*, ο ένατος παράγοντας ευθύνεται για το 2.15% της διακύμανσης και ορίστηκε ως *μη προγραμματισμένη εγκυμοσύνη*. (βλ. Πίνακας 6).

Πίνακας 6. Ανάλυση παραγόντων των λόγων που ωθούν σε σοβαρότερη δέσμευση.
Φόρτωση παραγόντων για Ορθογώνιο Varimax εννέα παραγόντων

	Φόρτιση Παράγοντα
Παράγοντας 1: Ψυχολογική Εγγύτητα	
1. Υπήρχε συντροφικότητα	0.82
2. Η σχέση με ικανοποιούσε συναισθηματικά	0.79
3. Περνούσαμε καλά μαζί	0.72
4. Υπήρχε στοργή και συντροφικότητα	0.72
5. Μοιραζόμασταν πολλά χρόνο, ενδιαφέροντα, δραστηριότητες.	0.71
6. Ήμουν γενικά ικανοποιημένος/ η από τη σχέση	0.71
7. Είχαμε κοινές αντιλήψεις	0.70
8. Υπήρχε αίσθημα	0.69
9. Ταιριάζαμε	0.68
10. Ο/ η σύντροφός μου φαινόταν άνθρωπος κατάλληλος/ η για να μπορέσω να ζήσω μαζί του για πολύ χρόνο	0.67
11. Επικοινωνούσαμε	0.66
12. Η σχέση αυτή με ωρίμαζε σαν άνθρωπο	0.65
13. Ο/ η σύντροφος μου ήταν για μένα ιδανικός/ η	0.61
14. Υπήρχε εμπιστοσύνη	0.55
15. Η ζωή είχε γίνει καλύτερη χάρη στη σχέση	0.54
16. Θαύμαζα το/ τη σύντρόφό μου	0.54
17. Πάντα ονειρευόμουν μία τέτοια σχέση	0.51
Παράγοντας 2: Ετοιμότητα για μακροχρόνια δέσμευση, απόκτηση παιδιών και δημιουργία οικογένειας	
18. Η σοβαρή δέσμευση με προοπτική ίσως το γάμο φαινόταν φυσιολογική εξέλιξη για τη σχέση αυτή	0.81
19. Ένωσα πώς ο/ η σύντροφός μου ήταν ο άνθρωπος με τον οποίο ήθελα να αποκτήσω παιδιά	0.79
20. Σκεφτόμουν την προοπτική δημιουργίας οικογένειας	0.76
21. Ήταν σχέση κατάλληλη για γάμο	0.75
22. Σκεφτόμουν την προοπτική να αποκτήσω παιδιά	0.74
23. Ένωσα πώς με τον/ την σύντρόφό μου θα μπορούσα να στήσω το δικό μου σπιτικό	0.73
24. Συζητήσαμε από κοινού την πιθανότητα σοβαρότερης δέσμευσης με πιθανή προοπτική ακόμα και γάμο και συμφωνήσαμε	0.66
25. Η σχέση αυτή άξιζε να γίνει ακόμη πιο επίσημη ακόμη και με αρραβώνα	0.63
26. Έχοντας ολοκληρώσει ορισμένους στόχους ζωής (σπουδές, επάγγελμα, εμπειρίες κλπ.), θεώρησα ότι η σοβαρή δέσμευση ήταν το επόμενο φυσικό βήμα της ζωής μου	0.56
27. Ήμουν σε κατάλληλη ηλικία για σοβαρότερη σχέση	0.55
28. Ήταν σχέση σοβαρή	0.53
Παράγοντας 3: Κοινωνική ανέλιξη και ηθική ευθύνη για τον/ τη σύντροφο	
29. Η σχέση βελτίωνε την κοινωνική μου θέση	0.76
30. Οικονομική πίεση με έκανε να προχωρήσω σε μια πιο δεσμευτική σχέση ίσως και γάμο	0.75
31. Η σχέση αυτή βοηθούσε με τον έναν ή τον άλλον τρόπο την επαγγελματική μου ζωή	0.70
32. Είχα αρχίσει να πιστεύω πώς εφόσον είχαμε τέτοια σχέση ήταν δικαίωμά μου να πιέσω τον/ την σύντρόφό μου για μια πιο δεσμευτική σχέση	0.69
33. Η επαγγελματική μου κατάσταση επέτρεπε μια σοβαρότερη σχέση	0.68
34. Εγώ υποχώρησα στις πιέσεις του/ της συντρόφου μου για μια πιο δεσμευτική σχέση ίσως και γάμο	0.66
35. Υπήρχαν πιέσεις από τον κοινωνικό μου περίγυρο για να προχωρήσω σε μια πιο δεσμευτική σχέση	0.66
36. Τα οικονομικά μου επέτρεπαν μια σοβαρότερη δέσμευση	0.64
37. Οικονομική πίεση με έκανε να προχωρήσω σε σοβαρότερη δέσμευση με προοπτική ακόμη και γάμο	0.64
38. Είχα αρχίσει να νιώθω ηθική υποχρέωση απέναντι στον/ στην σύντρόφό μου να αφήσω τη σχέση να εξελιχθεί πιο δεσμευτική	0.60
39. Χάρη στη σχέση είχα καλύτερη κοινωνική ζωή	0.58
40. Χάρη στη σχέση είχα περισσότερη οικονομική ανεξαρτησία	0.54

Πίνακας 6. (συνέχεια) Ανάλυση παραγόντων των λόγων οι οποίοι ωθούν σε σοβαρότερη δέσμευση. Φόρτωση παραγόντων για Ορθογώνιο Varimax εννέα παραγόντων.

	Φόρτιση Παράγοντα
Παράγοντας 4: Εμπιστοσύνη και αποκλειστικότητα	
41. Ήθελα να ξέρω τα πάντα για το σύντροφό μου	0.57
42. Ήταν σχέση αποκλειστικότητας	0.55
Παράγοντας 5: Κοινωνική αναγνώριση	
43. Χάρη στη σχέση ένιωθα καλύτερα για το εαυτό μου.	0.59
44. Η σχέση με έκανε να νιώθω ότι στεκόμουν καλύτερα απέναντι στους άλλους	0.57
Παράγοντας 6: Σεξουαλική ικανοποίηση	
45. Υπήρχε έντονη σεξουαλική έλξη	0.79
46. Η σχέση με ικανοποιούσε σεξουαλικά	0.65
47. Υπήρχε πάθος στη σχέση	0.54
Παράγοντας 7: Συναίσθηση υπέρμετρης διάρκειας σχέσης	
48. Η σχέση είχε κρατήσει πολύ	0.54
Παράγοντας 8: Ρομαντικός Έρωτας	
49. Ήθελα να είμαστε συνέχεια μαζί	0.63
50. Σκεφτόμουν τον/ την σύντροφό μου συνέχεια	0.51
Παράγοντας 9: Απρογραμμάτιστη εγκυμοσύνη	
51. Υπήρξε απρόβλεπτη εγκυμοσύνη κι έπρεπε να προχωρήσουμε σε γάμο	0.76

Από την ανάλυση παραγόντων εξαιρέθηκαν τα ακόλουθα λήμματα – προτάσεις οι οποίες ωθούν ή ώθησαν τα άτομα σε σοβαρή δέσμευση: «Υπήρχε αγάπη» «Εξομολογούμασταν μεταξύ μας τα πάντα». «Η σχέση ήταν σταθερή κι έδειχνε μόνιμη». «Έχοντας ολοκληρώσει ορισμένους στόχους ζωής (σπουδές, επάγγελμα, εμπειρίες κλπ.), θεώρησα ότι η σοβαρή δέσμευση ήταν το επόμενο φυσικό βήμα της ζωής μου». «Είχα βαρεθεί τις εφήμερες σχέσεις». «Τα θρησκευτικά μου πιστεύω με προέτρεπαν σε σχέση πιο δεσμευτική ίσως και γάμο». «Ήθελα πια να αποκτήσω σοβαρότερο δεσμό». «Υπήρχε ασφάλεια στη σχέση». «Η σχέση αυτή άξιζε να γίνει γνωστή απέναντι στους άλλους (φίλους και γνωστούς)». Τα συγκεκριμένα λήμματα εξαιρέθηκαν καθώς δεν φόρτιζαν σημαντικά (>.50) κάποιο συγκεκριμένο παράγοντα.

Επιπλέον οι συμμετέχοντες/ ουσες διαφοροποιήθηκαν ως προς το αν είναι ισότιμοι – ανισότιμοι. (ανεξάρτητα από το αν δήλωσαν υποωφελημένοι ή υπερωφελημένοι) στην Δοκιμασία Μέτρησης της Εμπεριστατωμένης Ισοτιμίας – Ανισοτιμίας. Η διαφοροποίηση

αξιοποιήθηκε στη μελέτη της επίδρασης της ισοτιμίας και της ανισοτιμίας στην αναβολή της συζήτησης για σύναψη γάμο και στην σύναψη γάμου.

Συγκεκριμένα, οι συμμετέχοντες και οι συμμετέχουσες που ένιωθαν ανισότιμοι/ες διαφοροποιήθηκαν σε υποωφελημένους/ες και υπερωφελημένους/ες. Υποωφελημένοι/ες θεωρήθηκαν όσοι/ες βαθμολόγησαν εαυτούς στα συγκεκριμένα ερωτηματολόγια με < -10 . ενώ Υπερωφελημένοι/ες θεωρήθηκαν όσοι αξιολόγησαν εαυτούς στις συγκεκριμένες κλίμακες με > 01 .

Περιγραφή μοντέλων πρόβλεψης.

Συγκροτήθηκαν τρία μοντέλα πρόβλεψης: (α) το μοντέλο α το οποίο αποτελούνταν από τους εννέα παράγοντες ώθησης σε σοβαρή δέσμευση και βασικούς δημογραφικούς παράγοντες δηλαδή, το φύλο, την ηλικία, την εκπαίδευση, την ηλικία του/της συντρόφου, την εκπαίδευση του/της συντρόφου. Με το μοντέλο α κύρια επιδίωξη ήταν η διερεύνηση της δυνατότητας πρόβλεψης των δημογραφικών δεδομένων του ατόμου και του/της συντρόφου του σε συνδυασμό με τις λόγους απόδοσης της απόφασης για σύναψη σοβαρής δέσμευσης. Σημειώνεται ότι το ερωτηματολόγιο μέτρησης των λόγων που συνέβαλλαν σε σοβαρότερη δέσμευση «καλεί» τους/τις συμμετέχοντες (άγαμους και έγγαμους) στην προγραμμαία φάση όπου πήραν την απόφαση ότι ήταν ζευγάρι. (β) το μοντέλο b αποτέλεσαν οι εννέα παράγοντες ώθησης σε σοβαρή δέσμευση μαζί βασικούς δημογραφικούς παράγοντες - φύλο, ηλικία, εκπαίδευση, ηλικία του/της συντρόφου, εκπαίδευση του/της συντρόφου - καθώς ακόμη και σε συνδυασμό με τους παράγοντες της κλίμακας συντροφικότητας – πάθους (απόφαση/δέσμευση, εγγύτητα, περιπαθής έρωτας), την γενική ικανοποίηση, και τις τέσσερις κατηγορίες ισοτιμίας - ανισοτιμίας (έγνοιες για προσωπικά ενδιαφέροντα, έγνοιες με συναισθηματικό περιεχόμενο, έγνοιες για καθημερινά ενδιαφέροντα, έγνοιες για οφέλη - απώλειες από τη σχέση). Με το μοντέλο b επιδιώκαμε να δούμε κατά πόσο ασκούν

πρόβλεψη ταυτόχρονα με τις μεταβλητές που αποτέλεσαν το μοντέλο α και τα ποιοτικά χαρακτηριστικά της σχέσης, με την διάκριση των συμμετεχόντων σε ισότιμους/ες και ανισότιμους/ες (γ) το μοντέλο c αποτέλεσαν οι εννέα παράγοντες, όπως προέκυψαν από την ανάλυση παραγόντων μαζί με το φύλο, την ηλικία, την εκπαίδευση, την ηλικία του/της συντρόφου, την εκπαίδευση του/της συντρόφου (μοντέλο a) καθώς ακόμη και μαζί με τους παράγοντες της κλίμακας συντροφικότητας – πάθους (απόφαση/δέσμευση, εγγύτητα, περιπαθής έρωτας), την γενική ικανοποίηση, και τους υποωφελημένους – υπερωφελημένους (έγνοιες για προσωπικά ενδιαφέροντα, έγνοιες με συναισθηματικό περιεχόμενο, έγνοιες για καθημερινά ενδιαφέροντα.). Με το μοντέλο c επιδιώκαμε να δούμε πώς επιδρούν ταυτόχρονα με τις μεταβλητές που αποτέλεσαν το μοντέλο α και ποιοτικά χαρακτηριστικά της σχέσης με την διάκριση των συμμετεχόντων σε υποωφελημένους και υπερωφελημένους (όπως αυτή αναλύθηκε παραπάνω). Εξαιρέθηκαν οι υποωφελημένοι – υποωφελημένοι ως προς τα οφέλη – απώλειες καθώς υπήρχαν πολλές ελλείπουσες απαντήσεις. Υπενθυμίζεται ότι στο μοντέλο b και στο μοντέλο c οι απαντήσεις των συμμετεχόντων/ουσών για τα αντιλαμβανόμενα ποιοτικά χαρακτηριστικά της προγαμιαίας σχέσης ή του γάμου αναφέρονταν στην τρέχουσα προγαμιαία σχέση ή στο γάμο.

Η διάκριση των μοντέλων έγινε καθώς πρώτον, οι δημογραφικοί παράγοντες οι οποίοι επιλέχθηκαν θεωρήθηκε ότι είναι καθοριστικοί για την πρόβλεψη της απόφασης σύναψης γάμου ανεξαρτήτως πλαισίου. Δεύτερον, οι λόγοι για σοβαρή δέσμευση θεωρήθηκαν a priori καθοριστική για την απόφαση σύναψης γάμου. Συνεπώς, οι λόγοι για σύναψη σοβαρής δέσμευσης συμμετείχαν σε όλα τα μοντέλα πρόβλεψης. Τρίτον, οι λόγοι για σύναψη σοβαρής δέσμευσης αφορούσαν αναδρομικά την χρονική περίοδο που το άτομο το αποφάσισε ενώ όλες οι υπόλοιπες κλίμακες (πάθους – συντροφικότητας, ικανοποίησης, ισοτιμίας) αφορούσαν την παρούσα κατάσταση της «ανεπίσημης» ερωτικής σχέσης ή του γάμου. Τέταρτον, η διάκριση των μοντέλων b και c έγινε καθώς η ισοτιμία, εμπειρικά,

θεωρείται σημαντική για την πρόβλεψη της σταθερότητας στη σχέση (Κορδούτης, 2007) κι επομένως η διάκριση εξυπηρετούσε την ανάγκη αναλυτικότερης επεξεργασίας για την σπουδαιότητα της αντιληπτής ισοτιμίας.

Σε πρώτη φάση μελετήθηκε κατά πόσο το μοντέλο a σε συγκεκριμένους τύπους αναβολής της συζήτησης για σύναψη γάμου και της σύναψης γάμου. Με το μοντέλο a προσδοκούσαμε να ελέγξουμε την επίδραση δημογραφικών και παραγόντων απόδοσης της απόφασης για σοβαρή σύναψη χωρίς την ταυτόχρονη επίδραση των αντιλαμβανόμενων ποιοτικών χαρακτηριστικών της σχέσης.

Συγκεκριμένα, διερευνήθηκε η επίδραση του μοντέλου a για τους άγαμους οι οποίοι διατηρούσαν μία ανεπίσημη σχέση στους πρώτους τρεις τύπους της διάρκειας απόφασης για σύναψη γάμου (έλξη, ενδοατομικό επίπεδο, διαπροσωπικό και κοινωνικό επίπεδο). Στους έγγαμους μελετήθηκε η επίδραση του μοντέλου a και στους έξι τύπους της διάρκειας απόφασης για σύναψη γάμου (έλξη, ενδοατομικό επίπεδο, διαπροσωπικό και κοινωνικό επίπεδο, ερωτική γνωριμία – σύναψη γάμου, προσωπική απόφαση για δέσμευση στη σχέση – σύναψη γάμου, κοινοποίηση της απόφασης για δέσμευση στη σχέση – σύναψη γάμου).

Στην δεύτερη φάση μελετήθηκε η πιθανή πρόβλεψη την οποία πιθανά ασκεί το μοντέλο b και του μοντέλου c σε συγκεκριμένους τύπους αναβολής της συζήτησης για σύναψη γάμου και της σύναψης γάμου.

Συγκεκριμένα, διερευνήθηκε η επίδραση του μοντέλου b και του μοντέλου c για τους άγαμους οι οποίοι διατηρούσαν μία ανεπίσημη σχέση στους πρώτους τρεις τύπους αναβολής της συζήτησης για σύναψη γάμο (έλξη, ενδοατομικό επίπεδο, διαπροσωπικό και κοινωνικό επίπεδο).

Ενώ, στους έγγαμους μελετήθηκε η επίδραση του μοντέλου b και του μοντέλου c και στους έξι τύπους της αναβολής της συζήτησης και αναβολής σύναψης γάμου (έλξη, ενδοατομικό επίπεδο, διαπροσωπικό και κοινωνικό επίπεδο, ερωτική γνωριμία – σύναψη

γάμου, προσωπική απόφαση για δέσμευση στη σχέση – σύναψη γάμου, κοινοποίηση της απόφασης για δέσμευση στη σχέση – σύναψη γάμου).

Με το μοντέλο b προσδοκούσαμε να ελέγξουμε την πρόβλεψη την οποία δυνητικά ασκούν δημογραφικοί παράγοντες και παράγοντες απόδοσης της απόφασης για σοβαρή σύναψη με την ταυτόχρονη επίδραση των αντιλαμβανόμενων ποιοτικών χαρακτηριστικών της σχέσης.

Με το μοντέλο c προσδοκούσαμε να ελέγξουμε την επίδραση δημογραφικών και παραγόντων απόδοσης της απόφασης για σοβαρή σύναψη με την ταυτόχρονη επίδραση των αντιλαμβανόμενων ποιοτικών χαρακτηριστικών της σχέσης. Βασισμένοι σε εμπειρικά δεδομένα ότι όταν το άτομο αντιλαμβάνεται τον εαυτό του ως υποωφελημένο γενικά από τη σχέση ή σε επιμέρους πεδία επιδρά στην συμπεριφορά και στην λήψη αποφάσεων με διαφορετικό τρόπο απ' ότι όταν αντιλαμβάνεται τον εαυτό του ως υπερωφελημένο αξιοποιήσαμε την διάκριση των συμμετεχόντων ανάμεσα σε υποωφελημένους και υπερωφελημένους.

(β) Περιγραφή εξαρτημένων μεταβλητών.

Η απόφαση για σύναψη γάμου προσδιορίστηκε με χρονικούς όρους. Είναι απαραίτητο να προσδιορίσουμε θεωρητικά αλλά και εγχειρηματικά τι εννοούμε αναβολή ή επίσπευση της απόφασης για γάμο, Το χρονικό διάστημα της απόφασης προσδιορίστηκε ως το μεσοδιάστημα ανάμεσα σε χρονικές στιγμές – ορόσημα της ανεπίσημης σχέσης όπως (α) την έναρξη της ερωτοτροπίας ή την ερωτική γνωριμία, η οποία κατά κανόνα αποτελεί το θεμέλιο του σεξουαλικού και συναισθηματικού κινήτρου πάνω στο οποίο επικοδομούνται οι περισσότερες σχέσεις, (β) την προσωπική απόφαση για δέσμευση, η οποία απορρέει από την γνωστικού χαρακτήρα επίγνωση του ατόμου, μέλους της σχέσης, ότι θέλει να γνωρίσει καλύτερα τον ερωτικό του σύντροφο και την εκτίμηση του ότι είναι «ωφέλιμο» να συνδεθεί

(αλληλεξαρτηθεί) μαζί του σε μικροχρόνια βάση, (γ) τη δημόσια κοινοποίηση της απόφασης, η οποία προσδίδει κοινωνικό χαρακτήρα και εντείνει την εκατέρωθεν επένδυση στα κοινωνικά οφέλη της σχέσης ως (δ) τη συνειδητή και ρητή συζήτηση για τη σύναψη γάμου μεταξύ του ζευγαριού, εφόσον όπως είπαμε προηγουμένως μια τέτοια συζήτηση αλλάζει τη δυναμική του ζευγαριού και επηρεάζει καθοριστικά την αντίληψη των μελών για τη σχέση τους και (ε) την ίδια τη χρονική στιγμή της τέλεσης του γάμου.

Οι συνδυασμοί δύο ορόσημων από την μια της έναρξης της ερωτοτροπίας/ της προσωπικής απόφασης για δέσμευσης/ της κοινοποίησης της δέσμευσης με τα ορόσημα της απόφασης για γάμο, δηλαδή της συζήτησης για γάμο / της τέλεσης του γάμου, ορίζουν το διάστημα της χρονικής αναβλητικότητας, που θα αποκαλέσουμε «χρονικούς τύπους»:

Οι τύποι ορίστηκαν ως ακολούθως:

1.το χρονικό διάστημα ανάμεσα στην περίοδο της ερωτοτροπίας και στην περίοδο κατά την οποία πραγματοποιήθηκε συζήτηση με τον ερωτικό σύντροφο για την πραγματοποίηση γάμου (έλξη). Για την κατασκευή αυτού του τύπου αφαιρέθηκε από την ημερομηνία όπου ξεκίνησε η συζήτηση για σύναψη γάμου η ημερομηνία σύμφωνα με την οποία το άτομο γνώρισε ερωτικά τον/ τη σύντροφό ή σύζυγό του. .

2.το χρονικό διάστημα ανάμεσα στην περίοδο κατά την οποία το άτομο αποφάσισε ότι διατηρεί μια ανεπίσημη ερωτική σχέση και στην περίοδο κατά την οποία πραγματοποιήθηκε συζήτηση με τον ερωτικό σύντροφο για την πραγματοποίηση γάμου (ενδοατομικό επίπεδο). Για την κατασκευή αυτού του τύπου αφαιρέθηκε από την ημερομηνία όπου ξεκίνησε η συζήτηση για σύναψη γάμου η ημερομηνία σύμφωνα με την οποία το άτομο αναγνώρισε προσωπικά την ύπαρξη της σχέσης.

3.το χρονικό διάστημα ανάμεσα στην περίοδο κατά την οποία το άτομο κοινοποίησε στον ευρύτερο κύκλο του ότι διατηρεί μια ανεπίσημη ερωτική σχέση στον ευρύτερο κύκλο οικείων και στην περίοδο κατά την οποία πραγματοποιήθηκε διαπροσωπική συζήτηση με τον

ερωτικό σύντροφο για την πραγματοποίηση γάμου (διαπροσωπικό και κοινωνικό επίπεδο).

Για την κατασκευή αυτού του τύπου αφαιρέθηκε από την ημερομηνία κατά την οποία ξεκίνησε η συζήτηση για σύναψη γάμου η ημερομηνία όπου το άτομο κοινοποίησε την σχέση στον ευρύτερο κύκλο οικείων.

Για τους έγγαμους κατασκευάστηκαν τρεις ακόμη τύποι οι οποίοι ορίζονται ως ακολούθως:

4.το χρονικό διάστημα ανάμεσα στην περίοδο ερωτικής γνωριμίας – του φλερτ και στην χρονολογία σύναψης γάμου. Για την κατασκευή αυτού του τύπου αφαιρέθηκε από την ημερομηνία κατά την οποία πραγματοποιήθηκε ο γάμος η ημερομηνία όπου το άτομο γνώρισε ερωτικά τον/ τη σύντροφό ή σύζυγό του.

5.το χρονικό διάστημα ανάμεσα στην περίοδο κατά την οποία το άτομο αποφάσισε ότι διατηρεί μια ανεπίσημη ερωτική σχέση και στην χρονολογία σύναψης γάμου. Για την κατασκευή αυτού του τύπου αφαιρέθηκε από την ημερομηνία κατά την οποία τελέστηκε ο γάμος η ημερομηνία κατά την οποία το άτομο αναγνώρισε προσωπικά την ύπαρξη της σχέσης.

6. το χρονικό διάστημα ανάμεσα στην περίοδο κατά την οποία το άτομο κοινοποίησε στον ευρύτερο κύκλο του ότι διατηρεί μια ανεπίσημη ερωτική σχέση στον ευρύτερο κύκλο οικείων και στην χρονολογία σύναψης του γάμου. Για την κατασκευή αυτού του τύπου αφαιρέθηκε από την ημερομηνία κατά την οποία τελέστηκε ο γάμος η ημερομηνία όπου το άτομο κοινοποίησε την σχέση στον ευρύτερο κύκλο οικείων.

Γενικές υποθέσεις

Πρώτη γενική υπόθεση

- Η χρονική διάρκεια τύπου 1 δηλαδή το χρονικό διάστημα ανάμεσα στην ερωτοτροπία και τη συζήτηση για σύναψη γάμου (σε άγαμους και έγγαμους) προβλέπεται από (α) βασικούς δημογραφικούς παράγοντες σε συνδυασμό με παράγοντες οι οποίοι ώθησαν τα άτομα να προσδιορίσουν την προγαμιαία σχέση τους σοβαρή (μοντέλο α) (β) βασικούς δημογραφικούς παράγοντες σε συνδυασμό με παράγοντες οι οποίοι ωθούν τα άτομα να χαρακτηρίσουν την προγαμιαία σχέση τους σοβαρή καθώς και αντιλαμβανόμενα χαρακτηριστικά, πάθος- συντροφικότητα, ικανοποίηση, ισοτιμία – ανισοτιμία, (μοντέλο b) της προγαμιαίας σχέσης τους (στους άγαμους) ή του γάμου (στους έγγαμους) (γ) βασικούς δημογραφικούς παράγοντες σε συνδυασμό με παράγοντες οι οποίοι ώθησαν τα άτομα να χαρακτηρίσουν την προγαμιαία σχέση τους σοβαρή καθώς και αντιλαμβανόμενα χαρακτηριστικά (πάθος- συντροφικότητα, ικανοποίηση) της προγαμιαίας σχέσης τους (στους άγαμους) ή του γάμου (στους έγγαμους) συμπεριλαμβανομένων όσων ένιωθαν ανισότιμοι/ ες (υποωφελημένοι/ες ή υπερωφελημένοι/ες) στην προγαμιαία σχέση τους (για τους/ τις άγαμους/ ες) ή στο γάμο τους (για τους/ τις έγγαμους/ες) (μοντέλο c).

Δεύτερη γενική υπόθεση

- Η χρονική διάρκεια τύπου 2 δηλαδή το χρονικό διάστημα ανάμεσα στην προσωπική απόφαση για δέσμευση και τη συζήτηση για σύναψη γάμου (σε άγαμους και έγγαμους) προβλέπεται από (α) βασικούς δημογραφικούς παράγοντες σε συνδυασμό με παράγοντες οι οποίοι ώθησαν τα άτομα να προσδιορίσουν την προγαμιαία σχέση τους σοβαρή (μοντέλο α) (β) βασικούς δημογραφικούς παράγοντες σε συνδυασμό με παράγοντες οι οποίοι ώθησαν τα άτομα να

χαρακτηρίσουν την προγαμιαία σχέση τους σοβαρή καθώς και αντιλαμβανόμενα χαρακτηριστικά, πάθος- συντροφικότητα, ικανοποίηση, ισοτιμία – ανισοτιμία, (μοντέλο b) της προγαμιαίας σχέσης τους (στους/ στις άγαμους/ ες) ή του γάμου (στους/ στις έγγαμους/ ες) (γ) βασικούς δημογραφικούς παράγοντες σε συνδυασμό με παράγοντες οι οποίοι ώθησαν τα άτομα να χαρακτηρίσουν την προγαμιαία σχέση τους σοβαρή καθώς και αντιλαμβανόμενα χαρακτηριστικά (πάθος- συντροφικότητα, ικανοποίηση) της προγαμιαίας σχέσης τους (στους άγαμους) ή του γάμου (στους έγγαμους) συμπεριλαμβανομένων όσων ένιωθαν ανισότιμοι/ ες (υποωφελημένοι/ες ή υπερωφελημένοι/ες) στην προγαμιαία σχέση τους (για τους/ τις άγαμους/ ες) ή στο γάμο τους (για τους/ τις έγγαμους/ες) (μοντέλο c) .

Τρίτη γενική υπόθεση

- Η χρονική διάρκεια τύπου 3 δηλαδή, το χρονικό διάστημα ανάμεσα στην κοινοποίηση της σχέσης στο οικείο κι ευρύτερο περιβάλλον και τη συζήτηση για γάμο προβλέπεται από
(α) βασικούς δημογραφικούς παράγοντες σε συνδυασμό με παράγοντες οι οποίοι ώθησαν τα άτομα να προσδιορίσουν την προγαμιαία σχέση τους σοβαρή (μοντέλο a)
(β) βασικούς δημογραφικούς παράγοντες σε συνδυασμό με παράγοντες οι οποίοι ώθησαν τα άτομα να χαρακτηρίσουν την προγαμιαία σχέση τους σοβαρή καθώς και αντιλαμβανόμενα χαρακτηριστικά, πάθος- συντροφικότητα, ικανοποίηση, ισοτιμία – ανισοτιμία, (μοντέλο b) της σύγχρονης προγαμιαίας σχέσης τους (στους άγαμους) ή του γάμου (στους έγγαμους) .
(γ) βασικούς δημογραφικούς παράγοντες σε συνδυασμό με παράγοντες οι οποίοι ώθησαν τα άτομα να χαρακτηρίσουν την προγαμιαία σχέση τους σοβαρή καθώς και αντιλαμβανόμενα χαρακτηριστικά (πάθος- συντροφικότητα, ικανοποίηση) της

προγαμιαίας σχέσης τους (στους άγαμους) ή του γάμου (στους έγγαμους)
συμπεριλαμβανομένων όσων ένιωθαν ανισότιμοι/ ες (υποωφελημένοι/ες ή
υπερωφελημένοι/ες) στην προγαμιαία σχέση τους (για τους/ τις άγαμους/ ες) ή στο γάμο
τους (για τους/ τις έγγαμους/ες).

Τέταρτη γενική υπόθεση

- Η χρονική διάρκεια τύπου 4 δηλαδή το χρονικό διάστημα ανάμεσα στην ερωτοτροπία και τη σύναψη γάμου στους έγγαμους προβλέπεται από
(α) βασικούς δημογραφικούς παράγοντες σε συνδυασμό με παράγοντες οι οποίοι ώθησαν τους/ τις έγγαμους/ ες να προσδιορίσουν την προγαμιαία σχέση τους σοβαρή (μοντέλο a)
(β) βασικούς δημογραφικούς παράγοντες σε συνδυασμό με παράγοντες οι οποίοι ώθησαν τα άτομα να χαρακτηρίσουν την προγαμιαία σχέση τους σοβαρή καθώς και αντιλαμβανόμενα χαρακτηριστικά, πάθος- συντροφικότητα, ικανοποίηση, ισοτιμία – ανισοτιμία, (μοντέλο b) του γάμου τους.
(γ) βασικούς δημογραφικούς παράγοντες σε συνδυασμό με παράγοντες οι οποίοι ώθησαν τους/ τις έγγαμους/ ες να χαρακτηρίσουν την προγαμιαία σχέση τους σοβαρή καθώς και αντιλαμβανόμενα χαρακτηριστικά (πάθος- συντροφικότητα, ικανοποίηση) του γάμου τους συμπεριλαμβανομένων όσων ένιωθαν ανισότιμοι/ ες (υποωφελημένοι/ες ή υπερωφελημένοι/ες) στο γάμο τους (μοντέλο c).

Πέμπτη γενική υπόθεση

- Η χρονική διάρκεια τύπου 5 δηλαδή η χρονική διάρκεια ανάμεσα στην προσωπική απόφαση για δέσμευση και τη σύναψη γάμου προβλέπεται από

- (α) βασικούς δημογραφικούς παράγοντες σε συνδυασμό με παράγοντες οι οποίοι ώθησαν τους/ τις έγγαμους/ ες να προσδιορίσουν την προγαμιαία σχέση τους σοβαρή (μοντέλο a)
- (β) βασικούς δημογραφικούς παράγοντες σε συνδυασμό με παράγοντες οι οποίοι ώθησαν τα άτομα να χαρακτηρίσουν την προγαμιαία σχέση τους σοβαρή καθώς και αντιλαμβανόμενα χαρακτηριστικά, πάθος- συντροφικότητα, ικανοποίηση, ισοτιμία – ανισοτιμία, (μοντέλο b) του γάμου τους.
- (γ) βασικούς δημογραφικούς παράγοντες σε συνδυασμό με παράγοντες οι οποίοι ώθησαν τους/ τις έγγαμους/ ες να χαρακτηρίσουν την προγαμιαία σχέση τους σοβαρή καθώς και αντιλαμβανόμενα χαρακτηριστικά (πάθος- συντροφικότητα, ικανοποίηση) του γάμου τους συμπεριλαμβανομένων όσων ένιωθαν ανισότιμοι/ ες (υποωφελημένοι/ες ή υπερωφελημένοι/ες) στο γάμο τους (μοντέλο c) .

Έκτη γενική υπόθεση

Η χρονική διάρκεια τύπου 6 δηλαδή η χρονική διάρκεια ανάμεσα στην κοινοποίηση της σχέσης στο οικείο και ευρύτερο περιβάλλον και στη σύναψη γάμου στους/ στις προβλέπεται από:

- (α) βασικούς δημογραφικούς παράγοντες σε συνδυασμό με παράγοντες οι οποίοι ώθησαν τους/ τις έγγαμους/ ες να προσδιορίσουν την προγαμιαία σχέση τους σοβαρή (μοντέλο a)
- (β) βασικούς δημογραφικούς παράγοντες σε συνδυασμό με παράγοντες οι οποίοι ώθησαν τα άτομα να χαρακτηρίσουν την προγαμιαία σχέση τους σοβαρή καθώς και αντιλαμβανόμενα χαρακτηριστικά, πάθος- συντροφικότητα, ικανοποίηση, ισοτιμία – ανισοτιμία, (μοντέλο b) του γάμου τους.
- (γ) βασικούς δημογραφικούς παράγοντες σε συνδυασμό με παράγοντες οι οποίοι ώθησαν τους/ τις έγγαμους/ ες να χαρακτηρίσουν την προγαμιαία σχέση τους σοβαρή καθώς και αντιλαμβανόμενα χαρακτηριστικά (πάθος- συντροφικότητα, ικανοποίηση)

του γάμου τους συμπεριλαμβανομένων όσων ένιωθαν ανισότιμοι/ ες (υποωφελημένοι/ες ή υπερωφελημένοι/ες) στο γάμο τους (μοντέλο c) .

Αποτελέσματα και συζήτηση

Για την ανάλυση των αποτελεσμάτων αξιοποιήθηκε η στατιστική μέθοδος της ιεραρχικής παλινδρόμησης με την βοήθεια του στατιστικού πακέτου SPSS 17. Από την ανάλυση των ποσοτικών δεδομένων προέκυψαν τα ακόλουθα.

Χρονική διάρκεια τύπου 1, ανάμεσα στην ερωτική γνωριμία και την συζήτηση για γάμο.

Η πρώτη γενική υπόθεση (α) στους/ στις άγαμους/ ες σύμφωνα με την οποία το βασικοί δημογραφικοί παράγοντες σε συνδυασμό με τους παράγοντες που ώθησαν τα άτομα να χαρακτηρίσουν την προγαμιαία σχέση τους ως σοβαρή θα προβλέπουν αναβολή της συζήτησης για σύναψη γάμου μετά την ερωτοτροπία επιβεβαιώθηκε (βλ. πίνακα 7) στα άγαμα άτομα.

Στα πλαίσια του μοντέλου α ο παράγοντας της συναίσθησης υπέρμετρης διάρκειας – ως λόγος που ώθησε άτομα να προσδιορίσουν την προγαμιαία σχέση τους σοβαρή – προέβλεψε με θετική φορά τη χρονική διάρκεια ανάμεσα στην ερωτοτροπία ή εναλλακτικά ερωτική γνωριμία και στην συζήτηση για γάμο (τύπος 1) με $\beta = 0,57$, $p < .01$ στα άγαμα άτομα. Η συναίσθηση υπέρμετρης διάρκειας ως λόγος ο οποίος ώθησε τα άτομα να χαρακτηρίσουν την σχέση τους ως σοβαρή προέβλεψε στα πλαίσια του μοντέλου α την αναβολή της συζήτησης για σύναψη γάμου μετά την ερωτοτροπία στους/ στις άγαμους/ ες. Ο παραπάνω λόγος υποδηλώνει από την μια μία κυκλική ερμηνεία της αναβολής – αργοπορούμε να συζητήσουμε για γάμο γιατί διατηρούμε επί μακρόν τη σχέση ανεπίσημη και διατηρούμε τη σχέση ανεπίσημη καθώς αργοπορούμε να συζητήσουμε για γάμο – κι από την άλλη μια κοινωνική θεώρηση για την δυνατότητα διατήρησης μιας προγαμιαίας σχέσης ως ανεπίσημης.

Ακόμη, στα πλαίσια του μοντέλου α, η ηλικία συντρόφου με θετικό προσανατολισμό το χρονικό διάστημα προέβλεψε την αναβολή της συζήτησης για σύναψη γάμου με $\beta = .22$,

$p < .05$ μετά την ερωτοτροπία στα άγαμα άτομα. Εν γένει, η ηλικία του/ της συντρόφου σχετίζεται με τη δυνατότητα απόκτησης και ανατροφής παιδιών. Υποστηρίζουμε ότι όσο ο γάμος είναι συνδεδεμένος με την απόκτηση και ανατροφή παιδιών τόσο η ηλικία του/ της συντρόφου θα συμβάλει στην αναβολή συζήτησης της σύναψής τους. Μπορεί ακόμη να σημαίνει ότι καθώς η ανεπίσημη σχέση χρονίζει και η χρονική διάρκεια τύπου 1 αυξάνεται αντικειμενικά τα εμπλεκόμενα στη σχέση άτομα μεγαλώνουν.

Σύμφωνα με τα αποτελέσματα στα πλαίσια του μοντέλου α (Πίνακας 7) ο παράγοντας της ετοιμότητας για μακροχρόνια δέσμευση, απόκτηση παιδιών και δημιουργία οικογένειας προέβλεψε την επίσπευση της συζήτησης για σύναψη γάμου μετά την ερωτοτροπία με συντελεστή, $\beta = -0,40$, $p < .01$ στα άγαμα άτομα. Θα μπορούσαμε να υποστηρίξουμε ότι τα άτομα συναισθανόμενα την ετοιμότητα για μακροχρόνια δέσμευση, απόκτηση παιδιών και δημιουργία οικογένειας επισπεύδουν την συζήτηση για σύναψη γάμου μετά την ερωτική γνωριμία και όσοι δεν το συναισθάνονται τείνουν να αναβάλουν ανάλογη συζήτηση.

Η πρώτη γενική υπόθεση (γ) στα έγγαμα άτομα σύμφωνα με την οποία το μοντέλο α προβλέπει σημαντική επίδραση στην χρονική διάρκεια τύπου 1 (χρονική διάρκεια ανάμεσα στην ερωτοτροπία και στην συζήτηση για απόφασης σύναψης γάμου) στους έγγαμους επιβεβαιώθηκε (Πίνακα 7).

Μάλιστα, φάνηκε ότι η μεταβλητή της συναίσθησης υπέρμετρης διάρκειας της σχέσης επιδρά, στα πλαίσια του μοντέλου α, προέβλεψε την χρονική διάρκεια τύπου 1 με $\beta = .33$, $p < .01$. Σε αντίθεση με τους/ τις άγαμους/ ες οι έγγαμοι ανακαλούν ότι παρόλη την επιθυμία τους για μακροχρόνια δέσμευση, απόκτηση παιδιών και δημιουργία οικογένειας προγαμιαία ανέβαλλαν την συζήτηση για σύναψη γάμου μετά την ερωτοτροπία.

Στα έγγαμα άτομα: η πρώτη γενική υπόθεση (α) σύμφωνα με την οποία στα έγγαμα άτομα η χρονική διάρκεια τύπου 1 προβλέπεται από βασικούς δημογραφικούς παράγοντες σε

συνδυασμό με λόγους που ώθησαν τα άτομα να χαρακτηρίσουν την προγαμιαία σχέση τους σοβαρή (μοντέλο a) δεν επιβεβαιώθηκε.

Πίνακας 7. Πρόβλεψη μοντέλου α στη χρονική διάρκεια τύπου 1 (φλερτ – συζήτηση για γάμο) σε άγαμους και έγγαμους.

Μοντέλο α	Χρονική διάρκεια τύπου 1	
	άγαμοι β	Έγγαμοι β
Φύλο	-0,05	-0,06
Ηλικία	-0,08	0,03
Εκπαίδευση	0,04	0,18
Ηλικία συντρόφου	0,22*	0,01
Εκπαίδευση συντρόφου	0,03	-0,16
Ψυχολογική εγγύτητα	0,09	-0,05
Ετοιμότητα για μακροχρόνια δέσμευση, απόκτηση παιδιών και δημιουργία οικογένειας	-0,40**	0,02
Κοινωνική ανέλιξη και ηθική ευθύνη για τον/τη σύντροφο	0,06	-0,16
Εμπιστοσύνη και αποκλειστικότητα	0,08	0,09
Κοινωνική αναγνώριση	-0,06	0,04
Σεξουαλική ικανοποίηση	-0,12	0,10
Συναίσθηση υπέρμετρης διάρκειας σχέσης	0,57**	0,33
Ρομαντικός Έρωτας	0,14	-0,11
Απρογραμμάτιστη εγκυμοσύνη	-0,11	0,16

Σημείωση: οι αριθμοί του πίνακα είναι τα β από την ανάλυση παλινδρόμησης.

Για τους άγαμους/ ες $R^2 = .30$, $F(14, 134) = 4.47$, $p < .01$

Για τους έγγαμους/ ες $R^2 = .17$, $F(14, 123) = 1,73$, $p > .05$

Επιβεβαιώθηκε η πρώτη γενική υπόθεση (β) στα άγαμα άτομα σύμφωνα με την οποία το μοντέλο b δημογραφικοί παράγοντες σε συνδυασμό με λόγους που ώθησαν τα άτομα σε σοβαρή σχέση καθώς και ποιοτικά χαρακτηριστικά της σχέσης όπως ικανοποίηση, πάθος – συντροφικότητα, εμπειριστατωμένη ισοτιμία – ανισοτιμία - προβλέπει την χρονική διάρκεια τύπου 1 (ανάμεσα στην ερωτική γνωριμία και στην συζήτηση για γάμο) στους/ στις άγαμους/ες (πίνακας 8).

Εξετάζοντας την δυνατότητα πρόβλεψης του μοντέλου b για την χρονική διάρκεια τύπου 1 στους/ στις άγαμους/ ες παρατηρείται ότι στα πλαίσια του ο παράγοντας της συναίσθησης υπέρμετρης διάρκειας της σχέσης, με $\beta = .53, p < .01$ προέβλεψε με θετικό προσανατολισμό την χρονική διάρκεια τύπου 1 (χρονικό διάστημα ανάμεσα στην ερωτοτροπία και τη συζήτηση για σύναψη γάμου). Ενώ επιδρούν και τα αντιλαμβανόμενα ποιοτικά χαρακτηριστικά της σχέσης τα άτομα που ένιωθαν ότι η σχέση τους είχε μεγάλη διάρκεια ως λόγο για αναγνώριση της σχέσης ως σοβαρής τόσο μεγαλύτερη αναμένεται να είναι και η χρονική διάρκεια ανάμεσα στην ερωτική γνωριμία και τη συζήτηση για σύναψη γάμου.

Επίσης, θετικά προέβλεψε την χρονική διάρκεια τύπου 1 η απόφαση/ δέσμευση (όταν ασκούσε στατιστικά σημαντική επίδραση ⁴ το μοντέλο b) με $\beta = .37, p < .01$ στους/ στις άγαμους/ ες. Φαίνεται πώς τα άτομα που νιώθουν ψυχολογικά δεσμευμένα στη σχέση τείνουν να αναβάλουν την συζήτηση. Την χρονική διάρκεια τύπου 1 (όταν επιδρά συνολικά το μοντέλο b) στα άγαμα άτομα προέβλεψε και η ηλικία συντρόφου με θετικό προσανατολισμό και $\beta = 0.28, p < .05$. Το εύρημα μπορεί να σημαίνει ότι καθώς ο/ η σύντροφος του ατόμου μεγαλώνει ηλικιακά τότε το άτομο αναβάλει την συζήτηση για σύναψη γάμου γεγονός του οποίου εν δυνάμει αναφέρεται στην παραδοσιακή αντίληψη ότι τα

⁴ Ο όρος στατιστική επίδραση τίθεται εναλλακτικά του όρου πρόβλεψη

άτομα επιθυμούν να συνάψουν γάμο με άτομα που θα είναι ικανά να υποστηρίξουν τη σχέση μακροπρόθεσμα.

Με αρνητική κατεύθυνση στους άγαμους η ετοιμότητα για μακροχρόνια δέσμευση, απόκτηση παιδιών και δημιουργία οικογένειας προέβλεψε την χρονική διάρκεια τύπου 1. $\beta = -.50, p < .01$ στα άγαμα άτομα. Το συγκεκριμένο εύρημα μπορεί να σημαίνει ότι η επιθυμία για μακροχρόνια δέσμευση, απόκτηση παιδιών και δημιουργία οικογένειας «επισπεύδει» τη συζήτηση για σύναψη γάμου και συντομεύει την χρονική διάρκεια ανάμεσα στην ερωτική γνωριμία και στην συζήτηση για απόφαση γάμου κι αντίστοιχα όσα άτομα δεν έχουν ανάλογη διάθεση για μακροχρόνια δέσμευση, απόκτηση παιδιών και δημιουργία οικογένειας τείνουν να αναβάλουν τη συζήτηση για γάμο ή ακόμη και να μην την πραγματοποιούν.

Η πρώτη γενική υπόθεση (β) στα έγγαμα άτομα σύμφωνα με την οποία το μοντέλο b θα προβλέπει σημαντικά την χρονική διάρκεια τύπου 1 όταν τα άτομα είναι έγγαμα δεν επιβεβαιώθηκε.

Επιβεβαιώθηκε όμως η πρώτη γενική υπόθεση (γ) στους/ στις άγαμους/ εξ σύμφωνα με την οποία το μοντέλο c – δημογραφικοί παράγοντες σε συνδυασμό με λόγους που ώθησαν τα άτομα σε σοβαρή σχέση καθώς και ποιοτικά χαρακτηριστικά της σχέσης όπως ικανοποίηση, πάθος – συντροφικότητα, ανισοτιμία (υποωφέλεια – υπερωφέλεια) – θα προβλέπει την χρονική διάρκεια τύπου 1 (ανάμεσα στην ερωτική γνωριμία και στην συζήτηση για γάμο) .

Στα πλαίσια του μοντέλου c ο παράγοντας της ετοιμότητας για μακροχρόνια δέσμευση, απόκτηση παιδιών και δημιουργία οικογένειας προέβλεψε με αρνητικό προσανατολισμό την χρονική διάρκεια τύπου 1 με $\beta = -.87, p < .01$ στα άγαμα άτομα. Η επιθυμία για μακροχρόνια δέσμευση, απόκτηση παιδιών και δημιουργία οικογένειας στα άγαμα άτομα επισπεύδει τη συζήτηση για σύναψη γάμου μετά την ερωτοτροπία.

Στα πλαίσια του μοντέλου επίδρασης c ο παράγοντας της απόφασης/ δέσμευσης στο γάμο προέβλεψε με θετικό προσανατολισμό την χρονική διάρκεια τύπου 1 στα άγαμα άτομα

με $\beta=.83$, $p<.01$. Πιθανά, τα άγαμα άτομα που νιώθουν δεσμευμένα στην προγαμιαία ερωτική σχέση μετά την ερωτοτροπία να αναβάλουν την συζήτηση για σύναψη γάμου. Το θεσμικό κέλυφος του γάμου προσδίδει πιθανά την εξωτερικευμένη δέσμευση στη σχέση η οποία είναι περιττή όταν υπάρχει η εσωτερικευμένη ψυχολογική δέσμευση στη σχέση. Η κατάσταση υποωφέλειας – υπερωφέλειας στα προσωπικά ενδιαφέροντα προβλέπει στα πλαίσια του μοντέλου c την χρονική διάρκεια τύπου 1 στα άγαμα άτομα με $\beta=.34$, $p<.01$ δείχνοντας ότι τα άτομα που νιώθουν λιγότερο προσिता σε κοινωνικό επίπεδο, εξωτερική εμφάνιση κ.ο.κ. πιθανά να επισπεύσουν την συζήτηση για σύναψη γάμου ενώ τα άτομα που θεωρούν ότι υπερτερούν του/ της συντρόφου τους σε ανάλογους τομείς να τείνουν να αναβάλλουν παρόμοιες συζητήσεις.

Επιπλέον επιβεβαιώθηκε η πρώτη γενική υπόθεση (γ) στους/στις έγγαμους/ες σύμφωνα με την οποία το μοντέλο c επιδρά σημαντικά στην χρονική διάρκεια τύπου 1 στους/στις έγγαμους/ες (βλ. Πίνακας 8). Στα πλαίσια του μοντέλου c για τα έγγαμα άτομα ο παράγοντας της σεξουαλικής ικανοποίησης $\beta=.71$, $p<.01$ προέβλεψε την χρονική διάρκεια τύπου 1. Συγκεκριμένα, όσοι και όσες έγγαμοι/ες ανέφεραν πώς ήταν ικανοποιημένοι σεξουαλικά κατά την προγαμιαία σχέση τους ανέβαλαν την συζήτηση για απόφαση σύναψης γάμου από τότε που έγινε η ερωτική γνωριμία. Σημειώνεται ότι η σεξουαλική ικανοποίηση επηρεάζει την συνολική ικανοποίηση και το αντίστροφο. Βέβαια, οι έγγαμοι/ες συμμετέχοντες/ουσες στην έρευνα καλούνταν να κρίνουν την σεξουαλική ικανοποίηση αναδρομικά ως λόγος που τους οδήγησε σε σοβαρή δέσμευση. Παρόλο που η σεξουαλική δραστηριότητα είναι αποδεκτή προγαμιαία δεν παύει να δηλώνει μια μη παραδοσιακή στάση καθώς το άτομο αλληλεπιδρά σεξουαλικά αγνοώντας το αν η ανεπίσημη σχέση θα εξελιχθεί σε επίσημη επομένως η αναβολή της συζήτησης για σύναψη γάμου μπορεί να σχετίζεται με μια απελευθερωμένη από θεσμικά πλαίσια σχέση. Ακόμη, η απόφαση/ δέσμευση (στα πλαίσια του μοντέλου c) προέβλεψε την χρονική διάρκεια τύπου 1 με θετικό

προσανατολισμό για τους έγγαμους με $\beta=.49$, $p<.01$. Σημειώνεται ότι η κρίση για την απόφαση/ δέσμευση στους/στις έγγαμους/ εξ αφορά το γάμο και η συγκεκριμένη επίδραση πιθανά να υπονοεί ότι τα έγγαμα άτομα που νιώθουν ψυχολογικά δεσμευμένα στο γάμο τους έτειναν να αναβάλουν την συζήτηση για σύναψη γάμου προγαμιαία.

Πίνακας 8. Επίδραση μοντέλου b και μοντέλου c στην χρονική διάρκεια τύπου 1 (φλερτ – συζήτηση για γάμο) σε άγαμους και έγγαμους

Μοντέλο b	Χρονική διάρκεια τύπου 1		Μοντέλο c	Χρονική διάρκεια τύπου 1	
	άγαμοι β	έγγαμοι β		άγαμοι β	έγγαμοι β
Φύλο	-0,01	0,79	Φύλο	-,0,03	0,20
Ηλικία	-0,09	0,54	Ηλικία	-,0,14	0,05
Εκπαίδευση	-0,01	0,20	εκπαίδευση	-0,01	0,17
Ηλικία συντρόφου	0,26*	0,71	ηλικία συντρόφου	0,52*	0,12
εκπαίδευση συντρόφου	0,02	0,17	εκπαίδευση συντρόφου	0,10	-0,25
Ψυχολογική εγγύτητα	-0,06	0,82	Ψυχολογική εγγύτητα	-0,12	-0,35
Ετοιμότητα για μακροχρόνια δέσμευση, απόκτηση παιδιών και δημιουργία οικογένειας	-0,50**	0,38	Ετοιμότητα για μακροχρόνια δέσμευση, απόκτηση παιδιών και δημιουργία οικογένειας	-0,87**	0,01
Κοινωνική ανέλιξη και ηθική ευθύνη για τον/τη σύντροφο	0,13	0,84	Κοινωνική ανέλιξη και ηθική ευθύνη για τον/τη σύντροφο	0,34	0,04
Εμπιστοσύνη και αποκλειστικότητα	0,07	0,42	Εμπιστοσύνη και αποκλειστικότητα	-0,07	-0,18
Κοινωνική αναγνώριση	-0,04	0,67	Κοινωνική αναγνώριση	0,23	-0,07
Σεξουαλική ικανοποίηση	0,03	0,41	Σεξουαλική ικανοποίηση	0,22	0,71**
Συναίσθηση υπέρμετρης διάρκειας σχέσης	0,53**	0	Συναίσθηση υπέρμετρης διάρκειας σχέσης	0,13	0,03
Ρομαντικός Έρωτας	0,22	0,49	Ρομαντικός Έρωτας	0,29	-0,21
Απρογραμμάτιστη εγκυμοσύνη	-0,12	0,09	Απρογραμμάτιστη εγκυμοσύνη	-0,09	-0,08
Απόφαση/ Δέσμευση	0,37*	0,17	Απόφαση/ Δέσμευση	0,83**	0,49*
Εγγύτητα	0	0,16	Εγγύτητα	-0,09	0,06
Περιπαθής έρωτας	-0,27	0,07	Περιπαθής έρωτας	-0,37	-0,27
Ικανοποίηση	0,03	0,44	Ικανοποίηση	00,1	-0,06
Ανισοτιμία ως προς τα προσωπικά ενδιαφέροντα	0,02	0,94	Υποωφελημένοι (1) – υπερωφελημένοι (2) ως προς τα προσωπικά ενδιαφέροντα	0,34**	0,31
Ανισοτιμία ως προς τα συναισθηματικά ενδιαφέροντα	0,03	0,26	Υποωφελημένοι (1) – υπερωφελημένοι (2) ως προς τα συναισθηματικά ενδιαφέροντα	0,18	0,02
Ανισοτιμία ως προς τα καθημερινά ενδιαφέροντα	0,02	0,51	Υποωφελημένοι (1) – υπερωφελημένοι (2) ως προς τα καθημερινά ενδιαφέροντα	0,06	-0,16
Ανισοτιμία ως προς τα οφέλη και απώλειες	0,04	0,53			

Σημείωση: οι αριθμοί του πίνακα είναι τα β από την ανάλυση παλινδρόμησης.

Μοντέλο b για τους άγαμους $R^2 = .35$, $F(22, 111) = 2.77$ $p < .01$

Μοντέλο b για τους έγγαμους $R^2 = .26$, $F(22, 96) = 1,64$, $p > .05$

Μοντέλο c για τους άγαμους $R^2 = .50$, $F(21, 48) = 2.31$ $p < .05$

Μοντέλο c για τους έγγαμους $R^2 = .62$, $F(21, 24) = 2.05$ $p < .05$

Χρονική διάρκεια τύπου 2 ανάμεσα στην προσωπική απόφαση για δέσμευση στην σχέση και την συζήτηση για την προοπτική του γάμου.

Η δεύτερη γενική υπόθεση (α) (βλ. Πίνακας 9) στους/ στις άγαμους/ες σύμφωνα με την οποία βασικοί δημογραφικοί παράγοντες σε συνδυασμό με τους λόγους που ώθησαν τα άτομα να χαρακτηρίσουν την σχέση σοβαρή (μοντέλο α) θα προβλέπει την χρονική διάρκεια τύπου 2 (προσωπική δέσμευση στη σχέση – συζήτηση για γάμο) στην περίπτωση των άγαμων επιβεβαιώθηκε.

Στα πλαίσια του μοντέλου α η συναίσθηση υπέρμετρης διάρκειας της σχέσης στα άγαμα άτομα προέβλεψε την χρονική διάρκεια τύπου 2 με $\beta = .55, p < .01$. Δύναται να υποστηριχτεί ότι όσο περισσότερο τα άγαμα άτομα αντιλαμβάνονται ότι η σχέση τους έχει «κρατήσει πολύ» μετά την απόφασή τους να δεσμευτούν προσωπικά στη σχέση τόσο περισσότερο θα αναβάλλουν την συζήτηση για την σύναψη γάμου. Ο βιωματικός χρόνος της διάρκειας μιας σχέσης συνάδει με τον κοινωνικά αποδεκτό χρόνο διατήρησης μιας σχέσης σε ανεπίσημα πλαίσια.

Στα πλαίσια του μοντέλου α ο παράγοντας της ετοιμότητας για μακροχρόνια δέσμευση, απόκτηση παιδιών και δημιουργία οικογένειας με $\beta = -.40, p < .01$ προέβλεψε με αρνητικό προσανατολισμό, την χρονική διάρκεια τύπου 2 για τα άγαμα άτομα. Πιθανά, τα άγαμα άτομα που νιώθουν έτοιμα να αποκτήσουν παιδιά και να δημιουργήσουν οικογένεια αφού δεσμευτούν στη σχέση προσωπικά επισπεύδουν την συζήτηση για σύναψη γάμου. Το παραπάνω υπενθυμίζει την παραδοσιακή αντίληψη της σύνδεσης ανάμεσα στο γάμο και την απόκτηση παιδιών και το αντίστροφο ακόμη και μετά την προσωπική δέσμευση στη σχέση. Θα μπορούσε ακόμη να ειπωθεί ότι αν τα άτομα δεν νιώθουν έτοιμα για μακροχρόνια σχέση, δημιουργία οικογένειας έτειναν να αναβάλουν την συζήτηση για σύναψη γάμου.

Επιπλέον, επιβεβαιώθηκε η δεύτερη γενική υπόθεση (α) στα έγγαμα άτομα (βλ. Πίνακας 9) σύμφωνα με την οποία το μοντέλο α προβλέπει τη χρονική διάρκεια τύπου 2 στους/ στις έγγαμους/ες.

Στα πλαίσια του μοντέλου α (δημογραφικοί παράγοντες και παράγοντες οι οποίοι ωθούν στην αντίληψη της προγαμιαίας δέσμευσης ως σοβαρής) η συναίσθηση υπέρμετρης διάρκειας της προγαμιαίας σχέσης προέβλεψε την χρονική διάρκεια τύπου 2 στους/ στις έγγαμους/ες με θετικό προσανατολισμό και $\beta=.26$, $p<.05$. Συγκεκριμένα τα έγγαμα άτομα, προτού παντρευτούν, συναισθανόμενα ότι η προγαμιαία σχέση τους είχε διατηρηθεί αρκετά πιθανά να ανέβαλλαν τη συζήτηση για σύναψη γάμου μετά την προσωπική τους δέσμευση στη σχέση. Έμμεσα το παραπάνω υποδηλώνει πώς τα έγγαμα άτομα συναισθάνονταν ότι διατηρούσαν την προγαμιαία σχέση υπέρμετρα ανεπίσημη συγκρίνοντας την διάρκειά της με κοινωνικά πρότυπα που ορίζουν συγκεκριμένα χρονικά πλαίσια όπου μια σχέση μπορεί να διατηρηθεί ως ανεπίσημη.

Πίνακας 9. Επίδραση μοντέλου α στη χρονική διάρκεια τύπου 2 (προσωπική απόφαση για την δέσμευση στη σχέση - συζήτηση για γάμο)

Μοντέλο α	Χρονική διάρκεια τύπου 2	
	άγαμοι β	έγγαμοι β
Φύλο	0,03	-0,04
Ηλικία	-0,03	-0,08
Εκπαίδευση	0,05	0,17
Ηλικία συντρόφου	0,15	0,12
Εκπαίδευση συντρόφου	0,04	-0,14
Ψυχολογική εγγύτητα	0,07	0
Ετοιμότητα για μακροχρόνια δέσμευση, απόκτηση παιδιών και δημιουργία οικογένειας	-0,46**	0,02
Κοινωνική ανέλιξη και ηθική ευθύνη για τον/τη σύντροφο	0,12	-0,13
Εμπιστοσύνη και αποκλειστικότητα	0,07	0,17
Κοινωνική αναγνώριση	-0,08	0,02
Σεξουαλική ικανοποίηση	-0,08	0,14
Συναίσθηση υπέρμετρης διάρκειας σχέσης	0,55**	0,26*
Ρομαντικός Έρωτας	0,14	-0,21
Απρογραμμάτιστη εγκυμοσύνη	-0,11	0,12

τα β από την ανάλυση παλινδρόμησης.

Σημείωση: οι αριθμοί του πίνακα είναι

Για τους άγαμους/ ες $R^2 = .29$, $F(14, 134) = 3.97$ $p < .01$

Για τους έγγαμους/ ες $R^2 = .18$, $F(14, 123) = 1.92$, $p < .05$

Επιβεβαιώθηκε η δεύτερη γενική υπόθεση (β) στα άγαμα άτομα σύμφωνα με την οποία το μοντέλο b δηλαδή, -δημογραφικοί παράγοντες σε συνδυασμό με λόγους που ώθησαν τα άτομα σε σοβαρή σχέση καθώς και ποιοτικά χαρακτηριστικά της σχέσης όπως ικανοποίηση, πάθος/ συντροφικότητα, εμπειριστατωμένη ισοτιμία / ανισοτιμία - προβλέπει τη χρονική διάρκεια τύπου 2 (ανάμεσα στην προσωπική απόφαση για δέσμευση στη σχέση και την συζήτηση για γάμο) στους άγαμους (βλ. πίνακα 10).

Εξετάζοντας την επίδραση του μοντέλου b στην χρονική διάρκεια τύπου 2 στους άγαμους παρατηρείται ότι η μεταβλητή της συναίσθησης υπέρμετρης διάρκειας της σχέσης. προέβλεψε με θετική φορά στην χρονική διάρκεια τύπου 2. με $\beta = 0,52$, $p < .01$. Τα άτομα εφόσον δεσμεύονται προσωπικά σε μια σχέση και θεωρούν ότι η σχέση τους έχει παραμείνει ανεπίσημη για μεγάλο χρονικό διάστημα αναβάλλουν τη συζήτηση για σύναψη γάμου.

Ίδιας κατεύθυνσης (θετικής) είναι η στατιστικά σημαντική επίδραση της μεταβλητής απόφαση/ δέσμευση στην χρονική διάρκεια τύπου 2. στους άγαμους με $\beta = .34$, $p < .01$ στα πλαίσια του μοντέλου b. Πιθανά, όσο πιο δεσμευμένο βιώνει ότι είναι το άτομο στη σχέση τόσο απομακρύνεται από την συζήτηση για γάμο.

Η ετοιμότητα για μακροχρόνια δέσμευση, απόκτηση παιδιών και δημιουργία οικογένειας στα πλαίσια του μοντέλου b στους/ στις άγαμους/ες προέβλεψε την χρονική διάρκεια τύπου 2 με αρνητικό προσανατολισμό., $\beta = -.58$, $p < .01$. Συμπερασματικά, τα άγαμα άτομα επικαλούμενα την ετοιμότητά τους για μακροχρόνια δέσμευση, απόκτηση παιδιών και δημιουργία οικογένειας επισπεύδουν την συζήτηση για σύναψη γάμου αφού αποφασίζουν προσωπικά ότι είναι δεσμευμένοι στη σχέση λαμβάνοντας υπόψη ποικίλα ποιοτικά χαρακτηριστικά της σχέσης επισπεύδουν την συζήτηση για σύναψη γάμου.

Η δεύτερη γενική υπόθεση (β) στα έγγαμα άτομα σύμφωνα με την οποία το μοντέλο b προβλέπει την χρονική διάρκεια της απόφασης για σύναψη γάμου (συγκεκριμένα στην χρονική διάρκεια τύπου 2) για τους έγγαμους δεν επιβεβαιώθηκε.

Επιβεβαιώθηκε όμως η δεύτερη γενική υπόθεση (γ) για τα άγαμα άτομα σύμφωνα με την οποία το μοντέλο c – δημογραφικοί παράγοντες σε συνδυασμό με λόγους που ώθησαν τα άτομα σε σοβαρή σχέση καθώς και ποιοτικά χαρακτηριστικά της σχέσης όπως ικανοποίηση, πάθος – συντροφικότητα, ανισοτιμία (υποωφέλεια – υπερωφέλεια) - προβλέπει την χρονική διάρκεια τύπου 2 (χρονική διάρκεια από την προσωπική απόφαση για δέσμευση ως την συζήτηση για σύναψη γάμου) στους/ στις άγαμους/ ες.

Η ετοιμότητα για μακροχρόνια δέσμευση, απόκτηση παιδιών και δημιουργία οικογένειας στα πλαίσια του μοντέλου c στους/ στις άγαμους/ ες προέβλεψε την χρονική διάρκεια τύπου 2 με αρνητικό προσανατολισμό., $\beta = -.93$, $p < .01$. Συμπερασματικά, τα άγαμα άτομα επικαλούμενα την ετοιμότητά τους για μακροχρόνια δέσμευση, απόκτηση παιδιών και δημιουργία οικογένειας επισπεύδουν την συζήτηση για σύναψη γάμου αφού αποφασίζουν προσωπικά ότι είναι δεσμευμένοι στη σχέση λαμβάνοντας υπόψη ποικίλα ποιοτικά χαρακτηριστικά της σχέσης επισπεύδουν την συζήτηση για σύναψη γάμου. Πιθανά το αίσθημα της ετοιμότητας για μακροχρόνια σχέση, απόκτηση παιδιών και δημιουργία οικογένειας λειτουργεί ως μέσο αποκατάστασης της κατάστασης ανισοτιμίας.

Ακόμη περισσότερο, στα πλαίσια του μοντέλου c η μεταβλητή απόφαση/δέσμευση της κλίμακας συντροφικότητας προέβλεψε την χρονική διάρκεια τύπου 2, $\beta = .78$, $p < .01$. Η στατιστικά σημαντική επίδραση του παράγοντα αυτού δείχνει ότι προγαμιαία το άτομο μετά την προσωπική απόφαση για δέσμευση στη σχέση αν νιώσει ψυχολογικά δεσμευμένο στη σχέση του αναβάλει την συζήτηση για σύναψη γάμου.

Επίσης, ο παράγοντας υποωφελημένοι (1) – υπερωφελημένοι (2) ως προς τα προσωπικά ενδιαφέροντα (εξυπνάδα, κοινωνικές αρετές, ομορφιά), στα πλαίσια του μοντέλου c, για τα άγαμα άτομα προέβλεψε την χρονική διάρκεια τύπου 2 με $\beta = .31$, $p < .05$ και θετικό προσανατολισμό. Όσοι και όσες άγαμοι, άγαμες νιώθουν ότι υπερτερούν σε προσωπικά ενδιαφέροντα, αρετές, εξυπνάδα, ομορφιά κ.ο.κ. εν συγκρίση με τον/ την

σύντροφό τους (υπερωφελημένοι/ ες ως προς τα προσωπικά ενδιαφέροντα) αναβάλλουν την συζήτηση για σύναψη γάμου πιθανά γιατί νιώθουν περισσότερο δυνατές εναλλακτικές γι' αυτούς σχέσεις. Οι υποωφελημένοι/ ες ως προς τα προσωπικά ενδιαφέροντα ίσως νιώθοντας εντονότερο το αίσθημα της ανασφάλειας επισπεύδουν τη συζήτηση για σύναψη γάμου. Το τελευταίο υποδεικνύει την έμμεση επιδίωξη για ασφάλεια μέσα από το θεσμικό κέλυφος του γάμου.

Η δεύτερη γενική υπόθεση (γ) στους/ στις έγγαμους/ ες, σύμφωνα με την οποία το μοντέλο c προβλέπει την χρονική διάρκεια τύπου 2 όταν τα άτομα είναι έγγαμα δεν επιβεβαιώθηκε (Πίνακας 10).

Πίνακας 10. Επίδραση μοντέλου b και c στην χρονική διάρκεια τύπου 2 (προσωπική απόφαση για την δέσμευση στη σχέση - συζήτηση για γάμο)

Μοντέλο b	Χρονική διάρκεια τύπου 2		Μοντέλο c	Χρονική διάρκεια τύπου 2	
	άγαμοι	έγγαμοι		Άγαμοι	έγγαμοι
Φύλο	0,05	0,05	Φύλο	0,02	0,18
Ηλικία	-0,03	0,03	Ηλικία	-0,03	-0,08
Εκπαίδευση	0,02	0,13	Εκπαίδευση	0,00	0,15
ηλικία συντρόφου	0,18	0,02	Ηλικία συντρόφου	0,41	0,22
εκπαίδευση συντρόφου	0,02	-0,16	Εκπαίδευση συντρόφου	0,04	-0,24
Ψυχολογική εγγύτητα	-0,05	0,02	Ψυχολογική εγγύτητα	-0,16	-0,26
Ετοιμότητα για μακροχρόνια δέσμευση, απόκτηση παιδιών και δημιουργία οικογένειας	-0,58**	-0,09	Ετοιμότητα για μακροχρόνια δέσμευση, απόκτηση παιδιών και δημιουργία οικογένειας	-,093**	0,01
Κοινωνική ανέλιξη και ηθική ευθύνη για τον/τη σύντροφο	0,23	-0,01	Κοινωνική ανέλιξη και ηθική ευθύνη για τον/τη σύντροφο	0,45	-0,07
Εμπιστοσύνη και αποκλειστικότητα	0,05	0,18	Εμπιστοσύνη και αποκλειστικότητα	-0,09	-0,18
Κοινωνική αναγνώριση	-0,09	0,01	Κοινωνική αναγνώριση	0,20	0,01
Σεξουαλική ικανοποίηση	0,02	0,18	Σεξουαλική ικανοποίηση	0,23	0,70
Συναίσθηση υπέρμετρης διάρκειας σχέσης	0,52**	0,24	Συναίσθηση υπέρμετρης διάρκειας σχέσης	0,15	0
Ρομαντικός Έρωτας	0,20	-0,18	Ρομαντικός Έρωτας	0,22	-0,26
Απρογραμμάτιστη εγκυμοσύνη	-0,13	0,14	Απρογραμμάτιστη εγκυμοσύνη	-0,14	-0,03
Απόφαση/ Δέσμευση	0,34*	0,12	Απόφαση/ Δέσμευση	0,78**	0,40
Εγγύτητα	-0,03	0,16	Εγγύτητα	-0,10	-0,03
Περιπαθής έρωτας	-0,22	-0,26	Περιπαθής έρωτας	-0,29	-0,31
Ικανοποίηση	0,03	-0,05	Ικανοποίηση	0,01	0,09
Ανισοτιμία ως προς τα προσωπικά ενδιαφέροντα	-0,03	0,04	Υποωφελημένοι (1)– υπερωφελημένοι (2) ως προς τα προσωπικά ενδιαφέροντα	0,31*	0,32
Ανισοτιμία ως προς τα συναισθηματικά ενδιαφέροντα	0,05	-0,06	Υποωφελημένοι (1) – υπερωφελημένοι (2) ως προς τα συναισθηματικά ενδιαφέροντα	0,17	0,06
Ανισοτιμία ως προς τα καθημερινά ενδιαφέροντα	-0,02	-0,08	Υποωφελημένοι (1) – υπερωφελημένοι (2) ως προς τα καθημερινά ενδιαφέροντα	0,07	-0,15
Ανισοτιμία ως προς τα οφέλη και απώλειες	0,01	0,05			

Σημείωση: οι αριθμοί του πίνακα είναι τα β από την ανάλυση παλινδρόμησης.

Μοντέλο b για τους άγαμους $R^2 = .33$, $F(22, 111) = 2.50$ $p < .01$

Μοντέλο b για τους έγγαμους $R^2 = .24$, $F(22, 96) = 1.39$ $p > .05$

Μοντέλο c για τους άγαμους $R^2 = .46$, $F(21, 48) = 1.94$ $p < .05$

Μοντέλο c για τους έγγαμους $R^2 = .59$, $F(21, 26) = 1.75$ $p > .05$

Χρονική διάρκεια τύπου 3 ανάμεσα στην κοινοποίηση της σχέσης στον στενό κι ευρύτερο κύκλο και την συζήτηση για την προοπτική του γάμου.

Επιβεβαιώθηκε η τρίτη γενική υπόθεση (α) στα άγαμα άτομα (Πίνακας 11) σύμφωνα με την οποία το μοντέλο α δηλαδή, βασικοί δημογραφικοί παράγοντες σε συνδυασμό με παράγοντες που ώθησαν τα άτομα να χαρακτηρίσουν τη σχέση τους σοβαρή, προβλέπει την χρονική διάρκεια τύπου 3 (κοινοποίηση της σχέσης – συζήτηση για γάμο) στους άγαμους. Ακόμη περισσότερο, η συναισθηση υπέρμετρης διάρκειας της σχέσης με $\beta=.52$ $p<.01$ όταν επιδρά συνολικά το μοντέλο α στην χρονική διάρκεια τύπου 3 στους/ στις άγαμους/ ες προέβλεψε την αναβολή της συζήτησης για σύναψη γάμου μετά την κοινοποίηση της προγαμιαίας σχέσης στο οικείο και ευρύτερο περιβάλλον τους. Μετά την κοινοποίηση της σχέσης στο οικείο και ευρύτερο περιβάλλον τα άγαμα άτομα ίσως νιώθουν ακόμη περισσότερο ότι η σχέση τους έχει διαρκέσει πολύ αναβάλλοντας την συζήτηση για σύναψη γάμου καθώς πιθανά να υφίστανται πιέσεις από το περιβάλλον για επισημοποίηση της σχέσης.

Επίσης στα πλαίσια του μοντέλου α η ετοιμότητα για μακροχρόνια δέσμευση, απόκτηση παιδιών και δημιουργία οικογένειας προέβλεψε την χρονική διάρκεια τύπου 3 $\beta= -.46$, $p<.01$ με αρνητικό προσανατολισμό .στα άγαμα άτομα. Συμπερασματικά,, τα άτομα εφόσον κοινοποιούν τη δέσμευση στη σχέση τους επισπεύδουν την συζήτηση για σύναψη γάμου αν νιώθουν έτοιμοι για μακροχρόνια δέσμευση, απόκτηση παιδιών και δημιουργία οικογένειας και το αντίστροφο τείνουν δηλαδή να αναβάλουν την συζήτηση για σύναψη γάμου όταν δεν νιώθουν παρόμοια ετοιμότητα.

Ωστόσο, δεν επιβεβαιώθηκε η τρίτη γενική υπόθεση (α) στα έγγαμα άτομα σύμφωνα με την οποία το μοντέλο α προβλέπει σημαντική επίδραση στη χρονική διάρκεια τύπου 3.

Πίνακας 11. Επίδραση μοντέλου α στη χρονική διάρκεια τύπου 3 (κοινοποίηση απόφασης για την δέσμευση στη σχέση - συζήτηση για γάμο)

Χρονική διάρκεια τύπου 3		
Μοντέλο α	άγαμοι	έγγαμοι
Φύλο	0,03	-0,02
Ηλικία	-0,01	-0,02
Εκπαίδευση	0,03	0,11
Ηλικία συντρόφου	0,12	0
Εκπαίδευση συντρόφου	0,18	-0,11
Ψυχολογική εγγύτητα	0,10	-0,04
Ετοιμότητα για μακροχρόνια δέσμευση, απόκτηση παιδιών και δημιουργία οικογένειας	-0,46**	0,02
Κοινωνική ανέλιξη και ηθική ευθύνη για τον/τη σύντροφο	0,09	-0,16
Εμπιστοσύνη και αποκλειστικότητα	0,05	0,11
Κοινωνική αναγνώριση	-0,07	-0,02
Σεξουαλική ικανοποίηση	-0,04	0,15
Συναίσθηση υπέρμετρης διάρκειας σχέσης	0,52**	0,26
Ρομαντικός Έρωτας	0,07	-0,11
Απρογραμμάτιστη εγκυμοσύνη	-0,01	0,12

Σημείωση: οι αριθμοί του πίνακα είναι τα β από την ανάλυση παλινδρόμησης.

Για τους άγαμους/ ες $R^2 = .26$, $F(14, 134) = 3.36$ $p < .01$

Για τους έγγαμους/ ες $R^2 = .13$, $F(14, 123) = 1.35$ $p > .05$

Επιβεβαιώθηκε η τρίτη γενική υπόθεση (β) στους/ στις άγαμους/ες σύμφωνα με την οποία το μοντέλο b δηλαδή, -δημογραφικοί παράγοντες σε συνδυασμό με λόγους που ώθησαν τα άτομα σε σοβαρή σχέση καθώς και ποιοτικά χαρακτηριστικά της σχέσης όπως ικανοποίηση, πάθος/ συντροφικότητα, εμπειριστατωμένη ισοτιμία / ανισοτιμία - επιδρά σημαντικά στην χρονική διάρκεια τύπου 3 (χρονική διάρκεια ανάμεσα στην κοινοποίηση της σχέσης και την συζήτηση για γάμο) στους/ στις άγαμους/ες.(βλ. Πίνακα 12). Στα πλαίσια του μοντέλου b η μεταβλητή συναίσθηση υπέρμετρης διάρκειας της σχέσης ασκεί επίδραση στην χρονική διάρκεια τύπου 3 με τον συντελεστή β να ανέρχεται στο .52, $p < .01$. Το παραπάνω υπονοεί ότι η συναίσθηση υπέρμετρης διάρκειας της σχέσης ως ανεπίσημη μετά την κοινοποίησή της στο οικείο κι ευρύτερο περιβάλλον συμβάλλει στην αναβολή της συζήτησης για σύναψη γάμου .

Η απόφαση/ δέσμευση, στα πλαίσια του μοντέλου b, στα άγαμα άτομα προέβλεψε με θετικό προσανατολισμό την χρονική διάρκεια τύπου 3 με $\beta = .37$, $p < .01$. Η απόφαση/ δέσμευση στην σχέση ίσως να ωθεί τα άγαμα άτομα να αναβάλουν τη συζήτηση για γάμο μετά την κοινοποίηση της σχέσης. Ακόμη πιθανά όσα άγαμα άτομα μετά την κοινοποίηση της ανεπίσημης σχέσης νιώθουν τη δέσμευση στη σχέση αποδυναμωμένη επισπεύδουν την συζήτηση για σύναψη γάμου πιθανά για να επιτείνουν θεσμικά την δέσμευση. Είναι επίσης πιθανόν τα άτομα να θεωρούν το γάμο ως την συνθήκη εκείνη που θα υποστηρίξει την δέσμευση στη σχέση του εξωγενώς και όταν δεν νιώθουν επαρκώς δεσμευμένα επισπεύδουν την συζήτηση για γάμο. Τέλος, στα πλαίσια του μοντέλου b στα άγαμα άτομα η ετοιμότητα για μακροχρόνια δέσμευση, απόκτηση παιδιών και δημιουργία οικογένειας προέβλεψε αρνητικά την χρονική διάρκεια τύπου 3 με συντελεστή $\beta = -.61$, $p < .01$. Όσο πιο έτοιμο είναι το άτομο να δεσμευτεί για μακροχρόνια δέσμευση, να αποκτήσει παιδιά και να δημιουργήσει οικογένεια τόσο πιο σύντομα θα οδηγηθεί στην συζήτηση για γάμο.

Η τρίτη υπόθεση (β) στους/ στις έγγαμους/ ες σύμφωνα με την οποία το μοντέλο b θα προβλέπει σημαντικά την χρονική διάρκεια τύπου 3 στα έγγαμα άτομα δεν επιβεβαιώθηκε.

Η τρίτη υπόθεση (γ) στους/ στις άγαμους/ ες σύμφωνα με την οποία το μοντέλο c – δημογραφικοί παράγοντες σε συνδυασμό με λόγους που ώθησαν τα άτομα σε σοβαρή σχέση καθώς και ποιοτικά χαρακτηριστικά της σχέσης όπως ικανοποίηση, πάθος – συντροφικότητα, ανισοτιμία (υποωφέλεια – υπερωφέλεια) προβλέπει τη χρονική διάρκεια τύπου 3 (ανάμεσα στην κοινοποίηση της απόφασης για δέσμευση στη σχέση και την συζήτηση για γάμο) επιβεβαιώθηκε για τα άγαμα άτομα (Πίνακα 12).

Αναλυτικά, στα πλαίσια του μοντέλου c (όπου εξαιρούνται όσοι νιώθουν ισότιμοι) σημαντική επίδραση στη χρονική διάρκεια τύπου 3 είχε η μεταβλητή απόφαση/δέσμευση με συντελεστή β να ανέρχεται στο 0,77 $p < .01$. Η απόφαση/ δέσμευση στην προγαμιαία σχέση ωθεί με άλλα λόγια τα άγαμα άτομα στην αναβολή της συζήτησης του γάμου. Ακόμη και μετά την κοινοποίηση της σχέσης τα άτομα που νιώθουν ψυχολογικά δεσμευμένα στη σχέση αναβάλλουν τη συζήτηση για σύναψη γάμου καθώς πιθανά να θεωρούν ότι το θεσμικό πλαίσιο δεν θα προσδώσει κάτι επιπλέον στην προγαμιαία σχέση τους. Η ετοιμότητα για μακροχρόνια δέσμευση, απόκτηση παιδιών και δημιουργία οικογένειας με αρνητικό προσανατολισμό και συντελεστή $\beta = -.95$, $p < .01$ στα πλαίσια του μοντέλου c προέβλεψε την χρονική διάρκεια τύπου 3. Όσο πιο έτοιμο είναι το άτομο να δεσμευτεί για μακροχρόνια δέσμευση, να αποκτήσει παιδιά και να δημιουργήσει οικογένεια τόσο πιο σύντομα θα οδηγηθεί στην συζήτηση για γάμο και μετά την κοινοποίηση της σχέσης. Στατιστικά σημαντική επίδραση στην χρονική διάρκεια τύπου 3 φαίνεται να ασκεί στους άγαμους κι ο παράγοντας υποωφελημένοι (1) – υπερωφελημένοι (2) ως προς τα προσωπικά ενδιαφέροντα (εξυπνάδα, κοινωνικές αρετές, ομορφιά), στα πλαίσια του μοντέλου c, με $\beta = .30$, $p < .05$ και θετικό προσανατολισμό. Ακόμη και μετά την κοινοποίηση της σχέσης επισπεύδουν τη

συζήτηση για σύναψη γάμου όσοι νιώθουν ότι ο/ η σύντροφός τους είναι προνομιούχος σε κοινωνικές αρετές, εξυπνάδα κ.ο.κ. σε σύγκριση με τους ίδιους και το αντίστροφο.

Ωστόσο, δεν επιβεβαιώθηκε η τρίτη γενική υπόθεση (β) στα έγγαμα άτομα , σύμφωνα με την οποία το μοντέλο b επιδρά στην χρονική διάρκεια τύπου 3 όταν τα άτομα είναι έγγαμα καθώς και η τρίτη γενική υπόθεση (γ) στα έγγαμα άτομα σύμφωνα με την οποία στην χρονική διάρκεια τύπου 3 επιδρά σημαντικά το μοντέλο c όταν τα άτομα είναι έγγαμα.

Πίνακας 12. Επίδραση μοντέλου b και μοντέλου c στην χρονική διάρκεια τύπου 3

Μοντέλο b	Χρονική διάρκεια τύπου 3		Μοντέλο c	Χρονική διάρκεια τύπου 3	
	άγαμοι	έγγαμοι		άγαμοι	έγγαμοι
Φύλο	0,05	0,08	Φύλο	-0,02	0,12
Ηλικία	-0,01	0,07	Ηλικία	-0,06	-0,13
Εκπαίδευση	-0,04	0,05	Εκπαίδευση	-0,01	0,14
Ηλικία συντρόφου	0,17	-0,11	Ηλικία συντρόφου	0,41	0,15
Εκπαίδευση συντρόφου	0,04	-0,11	Εκπαίδευση συντρόφου	0,04	-0,25
Ψυχολογική εγγύτητα	-0,03	0	Ψυχολογική εγγύτητα	-0,13	-0,38
Ετοιμότητα για μακροχρόνια δέσμευση, απόκτηση παιδιών και δημιουργία οικογένειας	-0,61**	-0,14	Ετοιμότητα για μακροχρόνια δέσμευση, απόκτηση παιδιών και δημιουργία οικογένειας	-0,95**	0,30
Κοινωνική ανέλιξη και ηθική ευθύνη για τον/τη σύντροφο	0,23	-0,01	Κοινωνική ανέλιξη και ηθική ευθύνη για τον/τη σύντροφο	0,46	-0,17
Εμπιστοσύνη και αποκλειστικότητα	0,02	0,11	Εμπιστοσύνη και αποκλειστικότητα	-0,12	-0,16
Κοινωνική αναγνώριση	-0,09	-0,06	Κοινωνική αναγνώριση	0,18	-0,12
Σεξουαλική ικανοποίηση	0,08	0,19	Σεξουαλική ικανοποίηση	0,27	0,67
Συναίσθηση υπέρμετρης διάρκειας σχέσης	0,48**	0,23	Συναίσθηση υπέρμετρης διάρκειας σχέσης	0,15	-0,07
Ρομαντικός Έρωτας	0,14	-0,07	Ρομαντικός Έρωτας	0,18	-0,04
Απρογραμμάτιστη εγκυμοσύνη	-0,13	0,11	Απρογραμμάτιστη εγκυμοσύνη	-0,13	-0,06
Απόφαση/ Δέσμευση	0,37*	0,19	Απόφαση/ Δέσμευση	0,77**	0,40
Εγγύτητα	-0,06	0,20	Εγγύτητα	-0,08	0,01
Περιπαθής έρωτας	-0,22	-0,31	Περιπαθής έρωτας	-0,26	-0,43
Ικανοποίηση	0,8	-0,16	Ικανοποίηση	0,09	0,05
Ανισοτιμία ως προς τα προσωπικά ενδιαφέροντα	0	0,07	Υποωφελημένοι (1) – υπερωφελημένοι (2) ως προς τα προσωπικά ενδιαφέροντα	0,30*	0,20
Ανισοτιμία ως προς τα συναισθηματικά ενδιαφέροντα	0,09	-0,16	Υποωφελημένοι(1) – υπερωφελημένοι (2) ως προς τα συναισθηματικά ενδιαφέροντα	0,14	0,11
Ανισοτιμία ως προς τα καθημερινά ενδιαφέροντα	0	-0,05	Υποωφελημένοι (1) – υπερωφελημένοι (2) ως προς τα καθημερινά ενδιαφέροντα	0,09	-0,16
Ανισοτιμία ως προς τα οφέλη και απώλειες	0,04	0,05			

Σημείωση: οι αριθμοί του πίνακα είναι τα β από την ανάλυση παλινδρόμησης.

Μοντέλο b για τους άγαμους $R^2 = .32$, $F(22, 111) = 2.38$ $p < .01$

Μοντέλο b για τους έγγαμους $R^2 = .24$, $F(22, 96) = 1.39$, $p > .05$

Μοντέλο c για τους άγαμους $R^2 = .46$, $F(21, 48) = 1.91$ $p < .05$

Μοντέλο c για τους έγγαμους $R^2 = .53$, $F(21, 26) = 1.42$, $p > .05$.

Χρονική διάρκεια τύπου 4 ανάμεσα στην ερωτική γνωριμία και τον γάμο.

Δεν επιβεβαιώθηκε η τέταρτη γενική υπόθεση (α) σύμφωνα με την οποία το μοντέλο α θα προέβλεπε την χρονική διάρκεια τύπου 4 στους έγγαμους όπως επίσης δεν επιβεβαιώθηκε η τέταρτη γενική υπόθεση (β) σύμφωνα με την οποία το μοντέλο b θα προέβλεπε την χρονική διάρκεια τύπου 4 στους έγγαμους.

Επιβεβαιώθηκε η τέταρτη γενική υπόθεση (γ) σύμφωνα με την οποία στην χρονική διάρκεια τύπου 4 (χρονική διάρκεια ανάμεσα στην ερωτική γνωριμία και τον γάμο) επιδρά σημαντικά μόνο το μοντέλο c – δημογραφικοί παράγοντες σε συνδυασμό με λόγους που ώθησαν τα άτομα σε σοβαρή σχέση καθώς και ποιοτικά χαρακτηριστικά της σχέσης όπως ικανοποίηση, πάθος – συντροφικότητα, ανισοτιμία (υποωφέλεια – υπερωφέλεια) - (Πίνακας 13) δείχνοντας ότι η ισοτιμία απορροφά τυχόν επιδράσεις στους/ στις έγγαμους/ ες.

Εξετάζοντας τις επιδράσεις των μεταβλητών στα πλαίσια του μοντέλου c η απόφαση/ δέσμευση προέβλεψε με θετικό προσανατολισμό και $\beta=.86, p<.01$ την χρονική διάρκεια τύπου 4. Τα έγγαμα άτομα που νιώθουν ψυχολογική δέσμευση στο γάμο τους ανέβαλαν την σύναψη γάμου όταν διατηρούσαν ανεπίσημη προγαμιαία σχέση. Εικάζουμε μάλιστα ότι διατηρούσαν με άλλα λόγια την προγαμιαία σχέση ανεπίσημα μετά την ερωτοτροπία με κριτήριο ότι ήταν δεσμευμένοι στη σχέση ανεξαρτήτως θεσμικού πλαισίου επί μακρός προτού συνάψουν γάμο. Επίσης, στα πλαίσια του μοντέλου c, η μεταβλητή «μη προγραμματισμένη εγκυμοσύνη» προέβλεψε με αρνητικό προσανατολισμό και συντελεστή $\beta= -.58, p<.01$ στη χρονική διάρκεια τύπου 4. Τούτη η πρόβλεψη πιθανά να αναφέρεται στην δυνατότητα μιας μη προγραμματισμένης εγκυμοσύνης προγαμιαία να επίσπευσε την σύναψη γάμου. Η επίδραση της μη προγραμματισμένης εγκυμοσύνης στην χρονική διάρκεια τύπου 4 επιβεβαιώνει και τα κοινωνιολογικά δεδομένα σύμφωνα με τα οποία μια μη προγραμματισμένη εγκυμοσύνη συχνά συμβαίνει όταν το ζευγάρι δεν διατηρεί για μεγάλο χρονικό διάστημα ερωτική σχέση. Ο παράγοντας εμπιστοσύνη και αποκλειστικότητα

προέβλεψε σημαντικά με αρνητικό προσανατολισμό τη χρονική διάρκεια τύπου 4 με $\beta = -.41$ $p < .01$. Σημειώνεται ότι η εμπιστοσύνη και αποκλειστικότητα είναι λόγος ο οποίος ώθησε τα άτομα να χαρακτηρίσουν την προγαμιαία σχέση σοβαρή. Επομένως, τούτο το εύρημα δείχνει ότι όσο έγγαμα άτομα προγαμιαία ένιωθαν περιορισμένη εμπιστοσύνη και αίσθηση αποκλειστικότητας τόσο ανέβαλαν τη σύναψη γάμου προγαμιαία. Ακόμη όσο περισσότερο έντονα ένιωθαν εμπιστοσύνη και αποκλειστικότητα για την προγαμιαία σχέση επέσπευδαν τη σύναψη γάμου μετά την ερωτική γνωριμία.

Πίνακας 13. Πρόβλεψη μοντέλου b και μοντέλου c στην χρονική διάρκεια τύπου 4 (φλερτ - γάμος) στους έγγαμους.

Μοντέλο b	Χρονική διάρκεια τύπου 4	Μοντέλο c	Χρονική διάρκεια τύπου 4
	Έγγαμοι		έγγαμοι
Φύλο	0,08	Φύλο	0,38
Ηλικία	0,15	Ηλικία	0,04
Εκπαίδευση	-0,10	Εκπαίδευση	-0,12
Ηλικία συντρόφου	-0,01	Ηλικία συντρόφου	0,03
Εκπαίδευση συντρόφου	-0,12	Εκπαίδευση συντρόφου	-0,07
Ψυχολογική εγγύτητα	-0,08	Ψυχολογική εγγύτητα	-0,23
Ετοιμότητα για μακροχρόνια δέσμευση, απόκτηση παιδιών και δημιουργία οικογένειας	-0,08	Ετοιμότητα για μακροχρόνια δέσμευση, απόκτηση παιδιών και δημιουργία οικογένειας	0,03
Κοινωνική ανέλιξη και ηθική ευθύνη για τον/τη σύντροφο	0,11	Κοινωνική ανέλιξη και ηθική ευθύνη για τον/τη σύντροφο	0,11
Εμπιστοσύνη και αποκλειστικότητα	-0,10	Εμπιστοσύνη και αποκλειστικότητα	-0,41*
Κοινωνική αναγνώριση	-0,04	Κοινωνική αναγνώριση	-0,17
Σεξουαλική ικανοποίηση	0,07	Σεξουαλική ικανοποίηση	0,88**
Συναίσθηση υπέρμετρης διάρκειας σχέσης	0,34	Συναίσθηση υπέρμετρης διάρκειας σχέσης	0,23
Ρομαντικός Έρωτας	0,01	Ρομαντικός Έρωτας	-0,08
Απρογραμμάτιστη εγκυμοσύνη	-0,08	Απρογραμμάτιστη εγκυμοσύνη	-0,58**
Απόφαση/ Δέσμευση	0,28	Απόφαση/ Δέσμευση	0,86**
Εγγύτητα	0,05	Εγγύτητα	-0,33
Περιπαθής έρωτας	-0,11	Περιπαθής έρωτας	-0,35
Ικανοποίηση	0,66	Ικανοποίηση	0,45
Ανισοτιμία ως προς τα προσωπικά ενδιαφέροντα	-0,04	Υποωφελημένοι (1) – υπερωφελημένοι (2) ως προς τα προσωπικά ενδιαφέροντα	-0,05
Ανισοτιμία ως προς τα συναισθηματικά ενδιαφέροντα	-0,03	Υποωφελημένοι (1) – υπερωφελημένοι (2) ως προς τα συναισθηματικά ενδιαφέροντα	-0,24
Ανισοτιμία ως προς τα καθημερινά ενδιαφέροντα	-0,19	Υποωφελημένοι (1) – υπερωφελημένοι (2) ως προς τα καθημερινά ενδιαφέροντα	0,08
Ανισοτιμία ως προς τα οφέλη και απώλειες	-0,06		

Σημείωση: οι αριθμοί του πίνακα είναι τα β από την ανάλυση παλινδρόμησης.

Μοντέλο b για τους έγγαμους $R^2 = .25$, $F(22, 96) = 1,50$ $p > .05$

Μοντέλο c για τους έγγαμους $R^2 = .71$, $F(21, 26) = 2,98$ $p < .01$

Χρονική διάρκεια τύπου 5 ανάμεσα στην προσωπική απόφαση για δέσμευση στη σχέση και τον γάμο.

Δεν επιβεβαιώθηκε η πέμπτη γενική υπόθεση (α) σύμφωνα με την οποία το μοντέλο a επιδρά στην χρονική διάρκεια τύπου 5. Επίσης, δεν επιβεβαιώθηκε η πέμπτη γενική υπόθεση (β) σύμφωνα με την οποία το μοντέλο b επιδρά στην χρονική διάρκεια τύπου 5.

Επιβεβαιώθηκε η πέμπτη γενική υπόθεση (γ) σύμφωνα με την οποία την χρονική διάρκεια τύπου 5 (χρονική διάρκεια ανάμεσα στην προσωπική απόφαση για δέσμευση στην σχέση και τον γάμο) προβλέπει το μοντέλο c – δημογραφικοί παράγοντες σε συνδυασμό με λόγους που ώθησαν τα άτομα σε σοβαρή σχέση καθώς και ποιοτικά χαρακτηριστικά της σχέσης όπως ικανοποίηση, πάθος – συντροφικότητα, ανισοτιμία (υποωφέλεια – υπερωφέλεια) -(βλ. Πίνακα 14).

Εξετάζοντας τις επιδράσεις των μεταβλητών παρατηρείται ότι η σεξουαλική ικανοποίηση στα πλαίσια του μοντέλου c με συντελεστή $\beta = .82, p < .01$ προέβλεψε την χρονική διάρκεια από την προσωπική απόφαση ως τη σύναψη γάμου. Δύναται να υποστηριχτεί ότι όσο τα έγγαμα άτομα θεωρούσαν τη σεξουαλική ικανοποίηση λιγότερο σημαντικό παράγοντα για να θεωρήσουν τη σχέση σοβαρή τόσο επέσπευδαν την σύναψη γάμου προγαμιαία. Κι ακόμη περισσότερο όσο περισσότερο η σεξουαλική ικανοποίηση συνέβαλε στο να δεσμευτούν τα έγγαμα άτομα στην προγαμιαία σχέση τους τόσο ανέβαλαν τη σύναψη γάμου μετά τη προσωπική απόφαση για δέσμευση στη σχέση. Τούτο το εύρημα σημαίνει ακόμη ότι η σεξουαλική ικανοποίηση προγαμιαία συνάδει με μη παραδοσιακές αντιλήψεις για τις ερωτικές σχέσεις.

Η απόφαση/ δέσμευση με συντελεστή $\beta = .72, p < .01$ στα πλαίσια του μοντέλου c προέβλεψε τη χρονική διάρκεια τύπου 5 με θετικό προσανατολισμό. Πιθανά αυτό να σημαίνει ότι τα άτομα τα οποία έτειναν να αναβάλουν την σύναψη γάμου μετά την προσωπική απόφαση για δέσμευση στη σχέση ένιωθαν περισσότερα δεσμευμένα στον γάμο

τους. Ακόμα η ψυχολογική δέσμευση στη σχέση πιθανά να ενισχύεται με την επισημοποίηση της.

Επιπλέον, η γενική ικανοποίηση με συντελεστή $\beta = .59, p < .01$ προέβλεψε τη χρονική διάρκεια τύπου 4 στα πλαίσια του μοντέλου c. Τα άτομα που σύναψαν γάμο διατηρώντας την σχέση ανεπίσημη για αρκετό χρονικό διάστημα μετά την προσωπική απόφαση φαίνεται ότι εκφράζουν μεγάλα ποσοστά γενικής ικανοποίησης. Ίσως να μην επέσπευσαν τον γάμο για περιστασιακούς λόγους που εμπειρικά υποστηρίζεται ότι λειτουργούν αρνητικά στην ποιότητα του γάμου. Όπως φαίνεται από τα ευρήματα (Πίνακας 14) στα πλαίσια του μοντέλου c η μη προγραμματισμένη εγκυμοσύνη με συντελεστή $\beta = -.53, p < .01$ προέβλεψε τη χρονική διάρκεια τύπου 4 με αρνητικό προσανατολισμό. Η μη προγραμματισμένη εγκυμοσύνη πιθανά να συνέβη πριν την πραγματοποίηση σύναψης γάμου κι αυτό το γεγονός να επέσπευσε τον ίδιο τον γάμο. Επίσης, στα πλαίσια του μοντέλου c η εγγύτητα με συντελεστή $\beta = -.49, p < .01$ προέβλεψε τη χρονική διάρκεια τύπου 5 με αρνητικό προσανατολισμό. Δηλαδή, τα έγγαμα άτομα που νιώθουν την έντονη εγγύτητα με τον/ την σύζυγό τους έτειναν επέσπευσαν τη σύναψη γάμου μετά την προσωπική απόφαση για δέσμευση στη σχέση. Τούτο το εύρημα μπορεί ακόμη να σημαίνει ότι τα άτομα που ανέβαλαν τη σύναψη γάμου νιώθουν στον έγγαμο βίο χαμηλότερα ποσοστά εγγύτητας σε σύγκριση με όσους συντόμευσαν αυτήν την απόφαση. Σημειώνεται ότι τουλάχιστον θεωρητικά υποστηρίζεται ότι η εγγύτητα περιέχει στοιχεία πάθους. Στα πλαίσια του μοντέλου c την χρονική διάρκεια τύπου 5 προβλέπει και ο παράγοντας της εμπιστοσύνης κι αποκλειστικότητας με $\beta = -.39, p < .01$ με αρνητικό προσανατολισμό. Τα έγγαμα άτομα όσο περισσότερο αναγνώριζαν την σχέση τους ως σχέση αποκλειστικότητας κι εμπιστοσύνης έσπευδαν να συνάψουν γάμο πιθανά ενώ όσο δεν ένιωθαν προγραμμαία τη σχέση τους ως σχέση αποκλειστικότητας ανέβαλλαν την σύναψη γάμου.

Πίνακας 14. Πρόβλεψη μοντέλων b και c στην χρονική διάρκεια τύπου 5 (προσωπική απόφαση για δέσμευση στη σχέση - γάμος)

Μοντέλο b	Χρονική διάρκεια τύπου 5	Μοντέλο c	Χρονική διάρκεια τύπου 5
	Έγγαμοι		Έγγαμοι
Φύλο	0,10	Φύλο	0,35
Ηλικία	0,05	Ηλικία	-0,14
Εκπαίδευση	-0,14	Εκπαίδευση	-0,16
Ηλικία συντρόφου	0,11	Ηλικία συντρόφου	0,14
Εκπαίδευση συντρόφου	-0,09	Εκπαίδευση συντρόφου	-0,03
Ψυχολογική εγγύτητα	-0,02	Ψυχολογική εγγύτητα	-0,09
Ετοιμότητα για μακροχρόνια δέσμευση, απόκτηση παιδιών και δημιουργία οικογένειας	-0,05	Ετοιμότητα για μακροχρόνια δέσμευση, απόκτηση παιδιών και δημιουργία οικογένειας	0,04
Κοινωνική ανέλιξη και ηθική ευθύνη για τον/τη σύντροφο	0,13	Κοινωνική ανέλιξη και ηθική ευθύνη για τον/τη σύντροφο	-0,03
Εμπιστοσύνη και αποκλειστικότητα	-0,02	Εμπιστοσύνη και αποκλειστικότητα	-0,39
Κοινωνική αναγνώριση	-0,10	Κοινωνική αναγνώριση	-0,06
Σεξουαλική ικανοποίηση	0,14	Σεξουαλική ικανοποίηση	0,82**
Συναίσθηση υπέρμετρης διάρκειας σχέσης	0,23	Συναίσθηση υπέρμετρης διάρκειας σχέσης	0,21
Ρομαντικός Έρωτας	-0,08	Ρομαντικός Έρωτας	-0,13
Απρογραμμάτιστη εγκυμοσύνη	-0,13	Απρογραμμάτιστη εγκυμοσύνη	-0,53*
Απόφαση/ Δέσμευση	0,22	Απόφαση/ Δέσμευση	0,72**
Εγγύτητα	-0,02	Εγγύτητα	-0,46*
Περιπαθής έρωτας	-0,08	Περιπαθής έρωτας	-0,39
Ικανοποίηση	0,15	Ικανοποίηση	0,59**
Ανισοτιμία ως προς τα προσωπικά ενδιαφέροντα	-0,01	Υποωφελημένοι (1) – υπερωφελημένοι (2) ως προς τα προσωπικά ενδιαφέροντα	-0,07
Ανισοτιμία ως προς τα συναισθηματικά ενδιαφέροντα	0,04	Υποωφελημένοι (1) – υπερωφελημένοι (2) ως προς τα συναισθηματικά ενδιαφέροντα	-0,20
Ανισοτιμία ως προς τα καθημερινά ενδιαφέροντα	-0,21	Υποωφελημένοι (1) – υπερωφελημένοι (2) ως προς τα καθημερινά ενδιαφέροντα	0,12
Ανισοτιμία ως προς τα οφέλη και απώλειες	0,04		

Σημείωση: οι αριθμοί του πίνακα είναι τα β από την ανάλυση παλινδρόμησης.

Μοντέλο b για τους έγγαμους $R^2 = .23$, $F(22, 96) = 1,31$ $p > .05$

Μοντέλο c για τους έγγαμους $R^2 = .74$, $F(21, 26) = 3,44$ $p < .01$

Χρονική διάρκεια τύπου 6 ανάμεσα στην κοινοποίηση της απόφασης για δέσμευση στη σχέση και τον γάμο

Η έκτη υπόθεση (α) σύμφωνα με την οποία το μοντέλο a επιδρά στην χρονική διάρκεια τύπου 6 δεν επιβεβαιώθηκε όπως επίσης δεν επιβεβαιώθηκε η έκτη υπόθεση (β) σύμφωνα με την οποία το μοντέλο b επιδρά στην χρονική διάρκεια τύπου 6.

Επιβεβαιώθηκε η έκτη υπόθεση (γ) σύμφωνα με την οποία στην χρονική διάρκεια τύπου 6 (χρονική διάρκεια ανάμεσα στην κοινοποίηση της δέσμευσης στο οικείο και ευρύτερο περιβάλλον και τον γάμο) επιδρά σημαντικά μόνο το μοντέλο c – δημογραφικοί παράγοντες σε συνδυασμό με λόγους που ώθησαν τα άτομα σε σοβαρή σχέση καθώς και ποιοτικά χαρακτηριστικά της σχέσης όπως ικανοποίηση, πάθος – συντροφικότητα, ανισοτιμία (υποωφέλεια – υπερωφέλεια) - .(βλ. Πίνακα 15). Συγκεκριμένα παρατηρείται ότι στα πλαίσια του μοντέλου c η σεξουαλική ικανοποίηση προέβλεψε τη χρονική διάρκεια τύπου 6 με συντελεστή $\beta=.81, p<.01$. Υπενθυμίζουμε ότι η σεξουαλική ικανοποίηση αφορούσε τους λόγους που ώθησαν το άτομο να δεσμευτεί σοβαρά με τον/ την σύντροφο τον/ την οποίο/ α στη συνέχεια παντρεύτηκε αναδρομικά. Με άλλα λόγια οι έγγαμοι/ες που θεωρούσαν την προγαμιαία σχέση τους σοβαρή λόγω της σεξουαλικής ικανοποίησης διατήρησαν για μεγάλο διάστημα τη σχέση ως ανεπίσημη από τότε που την κοινοποίησαν μέχρι που σύναψαν γάμο. Η απόφαση/ δέσμευση στα πλαίσια του μοντέλου c με συντελεστή $\beta=.76, p<.01$ προέβλεψε τη χρονική διάρκεια τύπου 6 με θετικό προσανατολισμό. Με άλλα λόγια οι έγγαμοι/ες που βιώνουν έντονη δέσμευση στα πλαίσια του γάμου τους έτειναν να αναβάλουν τη σύναψη γάμου μετά την κοινοποίηση της απόφασης για δέσμευσης της σχέσης στο οικείο και ευρύτερο περιβάλλον τους. Η γενική ικανοποίηση στα πλαίσια του μοντέλου c με συντελεστή $\beta=.55, p<.01$ προέβλεψε επίσης τη χρονική διάρκεια τύπου 6 με θετικό προσανατολισμό. Δηλαδή, οι έγγαμοι/ες που νιώθουν γενικά ικανοποιημένοι/ες από τον γάμο τους έτειναν να αναβάλουν την σύναψη γάμου εφόσον κοινοποίησαν την ανεπίσημη σχέση. Η ετοιμότητα για μακροχρόνια δέσμευση, απόκτηση παιδιών και δημιουργία

οικογένειας στα πλαίσια του μοντέλου c προέβλεπε τη χρονική διάρκεια τύπου 6 με $\beta=.42$, $p<.01$ και με θετικό προσανατολισμό. Τα έγγαμα άτομα ανακάλεσαν ότι όσο πιο έντονα ένιωθαν «έτοιμοι» για μακροχρόνια δέσμευση, απόκτηση παιδιών και δημιουργία οικογένειας τόσο ανέβαλαν τη σύναψη γάμου. Οι έγγαμοι/ες σε σύγκριση με τους/ τις άγαμους/ ες πιθανά να μην ανακαλούν ζητήματα ετοιμότητας γύρω από την απόκτηση παιδιών με μεγαλύτερη υπευθυνότητα (ότι παρόλο που ένιωθα έτοιμος/ η αναγνωρίζω εκ των υστέρων ότι χρειάζεται μια σταθερή σχέση η οποία να έχει δοκιμαστεί στο χρόνο προκειμένου να αποκτήσω παιδιά). Με αρνητικό προσανατολισμό ο περιπαθής έρωας με συντελεστή $\beta= -.58$, $p<.01$ προέβλεψε τη χρονική διάρκεια τύπου 6 στα πλαίσια του μοντέλου c. Το βίωμα του περιπαθούς έρωτα αναφέρεται στην έγγαμη σχέση του ζευγαριού κι η σημαντική επίδρασή του δείχνει ότι τα έγγαμα άτομα που ένιωθαν ερωτευμένα με τον/ τη σύζυγό τους έλαβαν σύντομα την απόφαση για σύναψη γάμου αφού κοινοποίησαν την δέσμευσή τους στη σχέση. Η συγκεκριμένη επίδραση υπονοεί πιθανά ότι όσο μικρότερο είναι συνολικά το χρονικό διάστημα της σχέσης ανεπίσημης κι επίσημης τόσο περισσότερο πιθανόν είναι να έχει διατηρηθεί ο περιπαθής έρωτας κι όσο πιο μεγάλο τόσο ο περιπαθής έρωτας φθίνει. Με τον ίδιο προσανατολισμό (αρνητικό) προβλέπει την χρονική διάρκεια ανάμεσα στην κοινοποίηση της σχέσης και στην σύναψη γάμου στα πλαίσια του μοντέλου c και η Εγγύτητα με $\beta= -.40$, $p<.05$. Τα έγγαμα άτομα που ένιωθαν έντονα αισθήματα οικειότητας στα πλαίσια του γάμου τους έτειναν να επισπεύδουν την σύναψη γάμου και να τον αργοπορούν αν το αίσθημα οικειότητας δεν ήταν ιδιαίτερα έντονο. Η μη προγραμματισμένη εγκυμοσύνη με συντελεστή $\beta=-.57$ $p<.01$ στα πλαίσια του μοντέλου c με αρνητικό προσανατολισμό προέβλεψε την χρονική διάρκεια τύπου 6. Με άλλα λόγια, η μη προγραμματισμένη εγκυμοσύνη οδήγησε στην επίσπευση σύναψης γάμου. Η μη ύπαρξη κάποιας απρογραμματίστης εγκυμοσύνης επιτρέπει σε άλλους παράγοντες να παίξουν καθοριστικό ρόλο. Το τελευταίο δεδομένο στην πραγματοποίηση του γάμου ίσως να δείχνει

ακόμη ότι, ρεαλιστικά, συχνά τα ζευγάρια επισπεύδουν τον γάμο λόγω μιας μη προγραμματισμένης εγκυμοσύνης. Τούτο επιβεβαιώνει με μια έννοια την σύνδεση του γάμου με την απόκτηση παιδιών. Στα πλαίσια του μοντέλου c την χρονική διάρκεια τύπου 6 προβλέπει και ο παράγοντας της εμπιστοσύνης κι αποκλειστικότητας με $\beta = -.38$ $p < .05$ με αρνητικό προσανατολισμό. Τα έγγαμα και μετά την κοινοποίηση της σχέσης όταν βίωναν ότι η σχέση τους είναι αποκλειστική και υπάρχει εμπιστοσύνη έτειναν να επισπεύδουν τη σύναψη γάμου και το αντίστροφο.

Πίνακας 15. Επίδραση μοντέλου c στην χρονική διάρκεια τύπου 6 (κοινοποίηση της σχέσης - γάμος)

Μοντέλο b	Χρονική διάρκεια τύπου 6	Μοντέλο c	Χρονική διάρκεια τύπου 6
	έγγαμοι		έγγαμοι
Φύλο	0,13	Φύλο	0,27
Ηλικία	0,01	Ηλικία	-0,22
Εκπαίδευση	-0,17	Εκπαίδευση	-0,17
ηλικία συντρόφου	0	ηλικία συντρόφου	0,07
εκπαίδευση συντρόφου	-0,06	εκπαίδευση συντρόφου	-0,05
Ψυχολογική εγγύτητα	-0,09	Ψυχολογική εγγύτητα	-0,26
Ετοιμότητα για μακροχρόνια δέσμευση, απόκτηση παιδιών και δημιουργία οικογένειας	-0,04	Ετοιμότητα για μακροχρόνια δέσμευση, απόκτηση παιδιών και δημιουργία οικογένειας	0,42*
Κοινωνική ανέλιξη και ηθική ευθύνη για τον/τη σύντροφο	0,06	Κοινωνική ανέλιξη και ηθική ευθύνη για τον/τη σύντροφο	-0,18
Εμπιστοσύνη και αποκλειστικότητα	-0,10	Εμπιστοσύνη και αποκλειστικότητα	-0,38*
Κοινωνική αναγνώριση	-0,14	Κοινωνική αναγνώριση	-0,23
Σεξουαλική ικανοποίηση	0,16	Σεξουαλική ικανοποίηση	0,81**
Συναίσθηση υπέρμετρης διάρκειας σχέσης	0,23	Συναίσθηση υπέρμετρης διάρκειας σχέσης	0,12
Ρομαντικός Έρωτας	0,05	Ρομαντικός Έρωτας	0,18
Απρογραμμάτιστη εγκυμοσύνη	-0,15	Απρογραμμάτιστη εγκυμοσύνη	-0,57**
Απόφαση/ Δέσμευση	0,25	Απόφαση/ Δέσμευση	0,76**
Εγγύτητα	0,01	Εγγύτητα	-0,41*
Περιπαθής έρωτας	-0,08	Περιπαθής έρωτας	-0,58**
Ικανοποίηση	0,12	Ικανοποίηση	0,55**
Ανισοτιμία ως προς τα προσωπικά ενδιαφέροντα	0,05	Υποωφελημένοι (1) – υπερωφελημένοι (2) ως προς τα προσωπικά ενδιαφέροντα	-0,23
Ανισοτιμία ως προς τα συναισθηματικά ενδιαφέροντα	-0,03	Υποωφελημένοι (1) – υπερωφελημένοι (2) ως προς τα συναισθηματικά ενδιαφέροντα	-0,14
Ανισοτιμία ως προς τα καθημερινά ενδιαφέροντα	-0,18	Υποωφελημένοι (1) – υπερωφελημένοι (2) ως προς τα καθημερινά ενδιαφέροντα	0,09
Ανισοτιμία ως προς τα οφέλη και απώλειες	0,06		

Σημείωση: οι αριθμοί του πίνακα είναι τα β από την ανάλυση παλινδρόμησης.

Μοντέλο b για τους έγγαμους $R^2 = .23$, $F(22, 96) = 1,39$, $p > .05$

Μοντέλο c για τους έγγαμους $R^2 = .78$, $F(21, 26) = 4,35$, $p < .01$

Συσχετίσεις μεταξύ εξαρτημένων και ανεξάρτητων μεταβλητών

Για την περεταίρω εμβάθυνση των παραπάνω πραγματοποιήθηκαν συσχετίσεις ανεξάρτητων κι εξαρτημένων μεταβλητών για τους έγγαμους και για τους άγαμους.

Στον Πίνακα 16 (βλ. Παράρτημα) παρουσιάζονται οι συντελεστές συσχέτισης μεταξύ των εικοσιέξι ανεξάρτητων μεταβλητών και των έξι εξαρτημένων μεταβλητών.

Παρατηρείται ότι η χρονική διάρκεια τύπου 1 (ανάμεσα στην ερωτική γνωριμία – φλερτ και στην συζήτηση για γάμο) στους έγγαμους σχετίζεται θετικά με την σεξουαλική ικανοποίηση ($r=0,21$, $p<.01$), την συναίσθηση της υπέρμετρης διάρκειας ($r= 0,26$, $p<.01$) με το ότι κάποιος άτομο νιώθει ότι είναι περισσότερο ωφελημένο όσον αφορά τα συναισθηματικά ενδιαφέροντα σε σχέση με τον/ την σύντροφό του ($r= 0,27$, $p<.01$) καθώς με τους λοιπούς τύπους χρονικής διάρκειας στους/ στις έγγαμους/ ες. (με την χρονική διάρκεια τύπου 2 $r= 0,92$, $p<.01$. με την χρονική διάρκεια τύπου 3 $r=0,90$, $p<.01$. Με την χρονική διάρκεια τύπου 4 $r= 0,47$, $p<.01$. Με την χρονική διάρκεια τύπου 5 $r= 0,37$, $p<.01$. Με την χρονική διάρκεια τύπου 6 $r= 0,29$, $p<.01$). Τα ευρήματα δύναται να νοηματοδοτηθούν ως εξής όσο πιο ικανοποιητική θεωρούσαν τα έγγαμα άτομα την προγαμιαία σχέση σεξουαλικά ή/ και όσο θεωρούσαν ότι η σχέση είχε διατηρηθεί προγαμιαία πολύ, ή/ και όσο ένιωθαν ότι οι ίδιοι εκδηλώνονταν συναισθηματικά περισσότερο από τον/την σύζυγό τους τόσο περισσότερο ανέβαλαν την συζήτηση της προοπτικής γάμου μετά την ερωτοτροπία προγαμιαία.

Στον Πίνακα 17 (βλ. Παράρτημα) φαίνεται ότι η χρονική διάρκεια τύπου 1 στα άγαμα άτομα σχετίζονταν θετικά με τη συναίσθηση υπέρμετρης διάρκειας ($r=0,41$, $p<.01$) και τους λοιπούς τύπους της αναβλητικότητας. (Με την χρονική διάρκεια τύπου 2 $r=0,92$, $p<.01$. Με την χρονική διάρκεια τύπου 3 $r=0,90$, $p<.01$. Με τη χρονική διάρκεια τύπου 4 $r=0,47$, $p<.01$. Με την χρονική διάρκεια τύπου 5 $r=0,37$, $p<.01$). Με τη χρονική διάρκεια τύπου 6 $r=0,29$, $p<.01$). Όσο τα άγαμα άτομα παρετείναν τη συζήτηση για την προοπτική σύναψης γάμου τόσο διατηρούσαν την συναίσθηση ότι η σχέση διαρκεί.

Στον Πίνακα 16 (βλ. Παράρτημα) παρατηρείται ότι η χρονική διάρκεια τύπου 2 (ανάμεσα στην προσωπική απόφαση για δέσμευση και στην συζήτηση για γάμο) στα έγγαμα άτομα σχετίζεται θετικά με την σεξουαλική ικανοποίηση ($r=0,26$, $p<.01$), την συναίσθηση της υπέρμετρης διάρκειας ($r=0,24$, $p<.01$), την εμπιστοσύνη και αποκλειστικότητα ($r=0,22$, $p<.01$) με το κατά πόσο το άτομο θεωρεί πως ο/ η σύντροφός του υπερέχει σε προσωπικά ενδιαφέροντα ($r=0,26$, $p<.01$) και με τους λοιπούς τύπους χρονικής διάρκειας στους/ στις έγγαμους/ ες. (Με την χρονική διάρκεια τύπου 1 $r=0,92$, $p<.01$. Με την χρονική διάρκεια τύπου 3 $r=0,92$, $p<.01$. Με τη χρονική διάρκεια τύπου 4 $r=0,39$, $p<.01$. Με την χρονική διάρκεια τύπου 5 $r=0,44$, $p<.01$. Με την χρονική διάρκεια τύπου 6 $r=0,90$, $p<.01$). Αναλυτικότερα τούτα τα ευρήματα δύναται να σημαίνουν ότι όσο πιο ικανοποιητική θεωρούνταν η σχέση σεξουαλικά, όσο θεωρούσαν ότι η σχέση είχε διατηρηθεί προγαμιαία επί μακρών, καθώς ακόμη όσο θεωρούσαν ότι έχουν εμπιστοσύνη στη σχέση τόσο ανέβαλαν την συζήτηση για γάμο μετά την προσωπική απόφαση ότι έχουν σχέση. Η εμπιστοσύνη φαίνεται να δημιουργείται μετά την προσωπική απόφαση για δέσμευση στη σχέση. Η ασφάλεια, την οποία προσδίδει η εμπιστοσύνη, ίσως να κάνει περιττή την θεσμική δέσμευση. Ακόμη το άτομο που νιώθει ότι ο/ η σύντροφός του υπερέχει σε ομορφιά, εξυπνάδα, κοινωνικές αρετές κ.ο.κ. τείνει να επισπεύδει την συζήτηση για σύναψη γάμου.

Στον Πίνακα 17 (βλ. Παράρτημα) φαίνεται ότι στην αναβλητικότητα τύπου 2 στα άγαμα άτομα σχετίζονταν θετικά η συναίσθηση υπέρμετρης διάρκειας ($r=0,39$, $p<.01$) και με τους λοιπούς τύπους της χρονικής διάρκειας. (Με την χρονική διάρκεια τύπου 1 $r=0,94$, $p<.01$. Με την χρονική διάρκεια τύπου 3 $r=0,96$, $p<.01$. Με τη χρονική διάρκεια τύπου 4 $r=0,77$, $p<.01$. Με την χρονική διάρκεια τύπου 5 $r=0,86$, $p<.01$. Με την χρονική διάρκεια τύπου 6 $r=0,81$, $p<.01$) Όσο τα άγαμα άτομα παρατείνουν την συζήτηση για την προοπτική σύναψης γάμου τόσο διατηρούν την συναίσθηση ότι η σχέση διαρκεί ακόμη και μετά την προσωπική απόφαση για δέσμευση στη σχέση.

Στον Πίνακα 16 (βλ. Παράρτημα) παρατηρείται ότι η χρονική διάρκεια τύπου 3 (ανάμεσα στην κοινοποίηση της προγαμιαίας σχέσης και στην συζήτηση για γάμο) στους/στις έγγαμους/ες σχετίζεται θετικά με την σεξουαλική ικανοποίηση ($r=0,24, p<.01$), την συναίσθηση της υπέρμετρης διάρκειας ($r=0,21, p<.05$) και με το ότι κάποιο άτομο αισθάνεται ότι είναι περισσότερο ωφελημένο όσον αφορά τα καθημερινά ενδιαφέροντα σε σχέση με τον/ την σύντροφό της/του ($r=0,21, p<.05$) και με τους λοιπούς τύπους χρονικής διάρκειας. (Με την χρονική διάρκεια τύπου 1 $r=0,90, p<.01$. Με την χρονική διάρκεια τύπου 2 $r=0,92, p<.01$. Με τη χρονική διάρκεια τύπου 4 $r=0,36, p<.01$. Με την χρονική διάρκεια τύπου 5 $r=0,36, p<.01$. Με την χρονική διάρκεια τύπου 6 $r=0,39, p<.01$) Δηλαδή, οι έγγαμοι/ες οι οποίοι/ες θεωρούσαν την σεξουαλική ικανοποίηση από την προγαμιαία σχέση λόγω θεώρησης της σχέσης ως σοβαρής ανέβαλλαν τη συζήτηση για σύναψη γάμου μετά την κοινοποίηση της προγαμιαίας σχέσης. Όσο ανέβαλλαν την συζήτηση για σύναψη γάμου τόσο σημαντική, για τη θεώρηση της σχέσης ως σοβαρής, θεωρούσαν τη σεξουαλική ικανοποίηση. Όσο οι έγγαμοι/ες ανέβαλλαν την συζήτηση για σύναψη γάμου μετά την κοινοποίηση της σχέσης για σύναψη γάμου τόσο περισσότερο ωφελημένοι θεωρούν εαυτούς στις καθημερινές έγνοιες (καθημερινές δουλειές, οικονομικά κ.α.) σε σχέση με τον/ την σύζυγό τους

Στον Πίνακα 17 (βλ. Παράρτημα) φαίνεται ότι η χρονική διάρκεια τύπου 3 στα άγαμα άτομα σχετιζόταν θετικά με τη συναίσθηση υπέρμετρης διάρκειας ($r=0,44, p<.01$) και με τους λοιπούς τύπους της χρονικής διάρκειας. (Με την χρονική διάρκεια τύπου 2 $r=0,77, p<.01$. Με την χρονική διάρκεια τύπου 3 $r=0,73, p<.01$. Με τη χρονική διάρκεια τύπου 5 $r=0,95, p<.01$. Με την χρονική διάρκεια τύπου 5 $r=0,92, p<.01$. Με την χρονική διάρκεια τύπου 1 $r=0,87, p<.01$). . Όσο τα άγαμα άτομα παρατείνουν την συζήτηση για την προοπτική σύναψης γάμου τόσο διατηρούν την συναίσθηση ότι η σχέση διαρκεί.

Φαίνεται πώς μετά την κοινοποίηση της σχέσης τα έγγαμα άτομα ανέβαλαν τη συζήτηση για γάμο για τους ίδιους λόγους που τους έκαναν να αναβάλουν την συζήτηση για γάμο μετά την ερωτική γνωριμία.

Στον Πίνακα 16 (βλ. Παράρτημα) παρατηρείται ακόμη ότι η χρονική διάρκεια τύπου 4 (ερωτική γνωριμία ως τη σύναψη γάμου) σχετίζεται θετικά με την συναίσθηση υπέρμετρης διάρκειας, ($r=0,33$, $p<.01$) μη προγραμματισμένη εγκυμοσύνη ($r=0,20$, $p<.05$), την γενική ικανοποίηση από το γάμο ($r=0,17$, $p<.01$) και την απόφαση/ δέσμευση στον γάμο ($r=0,21$, $p<.01$) καθώς και με τους λοιπούς τύπους χρονικής διάρκειας. (Με την χρονική διάρκεια τύπου 1 $r=0,47$, $p<.01$. Με την χρονική διάρκεια τύπου 2 $r=0,39$, $p<.01$. Με τη χρονική διάρκεια τύπου 3 $r=0,36$, $p<.01$. Με την χρονική διάρκεια τύπου 5 $r=0,92$, $p<.01$. Με τη χρονική διάρκεια τύπου 6 $r=0,90$, $p<.01$). Η μη προγραμματισμένη εγκυμοσύνη εμφανίζεται στους έγγαμους που σύναψαν γάμο και πιθανά το γεγονός της εγκυμοσύνης να συνέβαλε ουσιαστικά στην επίσπευση σύναψης γάμου η απόφαση του οποίου αναβάλλονταν μετά την ερωτική γνωριμία. Μπορεί ακόμη να σημαίνει ότι οι έγγαμοι/ ες ανέβαλλαν την σύναψη γάμου αλλά η μη προγραμματισμένη εγκυμοσύνη τους ώθησε να το β πραγματοποιήσουν.

Στον Πίνακα 16 (βλ. Παράρτημα) παρατηρείται ακόμη ότι η χρονική διάρκεια τύπου 5 (προσωπική απόφαση για δέσμευση ως την σύναψη γάμου) σχετίζεται θετικά με την συναίσθηση υπέρμετρης διάρκειας ($r=0,31$, $p<.05$), την σεξουαλική ικανοποίηση ($r=0,18$, $p<.05$), την γενική ικανοποίηση από το γάμο ($r=0,23$, $p<.01$) αλλά και την σύγχρονη εγγύτητα με τον/ την σύζυγό τους ($r=0,22$, $p<.01$) καθώς και με τους λοιπούς τύπους χρονικής διάρκειας. (Με την χρονική διάρκεια τύπου 1 $r=0,37$, $p<.01$. Με την χρονική διάρκεια τύπου 2 $r=0,44$, $p<.01$. Με τη χρονική διάρκεια τύπου 3 $r=0,36$, $p<.01$. Με την χρονική διάρκεια τύπου 4 $r=0,92$, $p<.01$. Με την χρονική διάρκεια τύπου 6 $r=0,92$, $p<.01$) Η διαφοροποίηση των μεταβλητών που σχετίζονται με την αναβλητικότητα τύπου 4 και την αναβλητικότητα τύπου 5 μπορεί να αφορά στο ότι η προσωπική δέσμευση στην προγαμιαία

σχέση πραγματοποιείται όταν το άτομο νιώσει ικανοποιημένο από την σεξουαλική δραστηριότητα. Η αναβολή της σύναψης γάμου μετά την προσωπική απόφαση μπορεί να συμβάλλει στην γενική ικανοποίηση από τον γάμο αλλά και στην ανάπτυξη συναισθημάτων οικειότητας (Εγγύτητας) με τον/ την σύζυγο καθώς ο συνολικός χρόνος διάρκειας της σχέσης μπορεί να έχει συμβάλλει σε αυτό. Τέλος, όπως παρατηρείται πάλι στον Πίνακα 16 (βλ. Παράρτημα) η χρονική διάρκεια τύπου 6 (κοινοποίηση της σχέσης ως τη σύναψη γάμου) σχετίζεται αρνητικά με την εκπαίδευση του ίδιου του ατόμου ($r=-0,17$, $p<.05$), και θετικά με τη συναίσθηση υπέρμετρης διάρκειας ($r=0,26$, $p<.01$), την γενική ικανοποίηση ($r=0,26$, $p<.01$), την απόφαση/ δέσμευση ($r=0,21$, $p<.05$) αλλά και με τους λοιπούς τύπους χρονικής διάρκειας. (Με την χρονική διάρκεια τύπου 1 $r=0,29$, $p<.01$. Με την χρονική διάρκεια τύπου 2 $r=0,90$, $p<.01$. Με τη χρονική διάρκεια τύπου 3 $r=0,90$, $p<.01$. Με την χρονική διάρκεια τύπου 4 $r=0,92$, $p<.01$. Με την χρονική διάρκεια τύπου 5 $r=0,39$, $p<.01$). Μετά την κοινοποίηση της σχέσης όσο ανώτερο είναι το μορφωτικό επίπεδο του ατόμου τόσο πιθανότερο είναι να αναβάλλει τη σύναψη γάμου κι αυτό μπορεί να έχει να κάνει με το ότι τα άτομα ανώτερου και ανώτατου μορφωτικού επιπέδου αποδέχονται και μπορούν να υποστηρίξουν μια προγαμιαία σχέση εκτός θεσμικών πλαισίων παρά το ότι την έχουν κοινοποιήσει στους οικείους τους. Η αναβολή της σύναψης γάμου σχετίζεται θετικά με την συναίσθηση υπέρμετρης διάρκειας της σχέσης. Με άλλα λόγια όσο οι έγγαμοι/ ες ανέβαλαν τη σύναψη γάμου μετά την κοινοποίηση της σχέσης συναισθάνονταν ότι η σχέση διαρκεί ως ανεπίσημη. Τέλος, η γενική ικανοποίηση των έγγαμων από τον έγγαμο βίο σχετίζεται με την αναβολή της σύναψης γάμου μετά την κοινοποίηση της σχέσης με την έννοια ότι όσο περισσότερο ικανοποιημένα νιώθουν τα άτομα γενικά από τον γάμο τους τόσο ανέβαλαν το γάμο τους μετά την κοινοποίηση της σχέσης.

Γενική συζήτηση δεύτερης μελέτης.

Η απόφαση για σύναψη γάμου και η δέσμευση στη σχέση.

Η απόφαση/ δέσμευση ως η απόφαση του ατόμου να παραμείνει στη σχέση βραχυπρόθεσμα ή μακροπρόθεσμα (Sternberg, 2005) συμβάλει στην παραμονή του ατόμου στην σχέση⁵ για κάποιο, μικρό ή μεγάλο, χρονικό διάστημα. Βέβαια, η απόφαση/ δέσμευση στην σχέση και κυρίως η απόφαση/ δέσμευση για γάμο δεν είναι ανεξάρτητη από άλλους παράγοντες. Στην παρούσα έρευνα παρατηρείται ότι η δυνατότητα πρόβλεψης της απόφασης/ δέσμευσης για την σύναψη γάμου εξαρτάται από το συνολικό πλαίσιο μέσα στο οποίο επιδρά. Συγκεκριμένα, η στατιστικά σημαντική επίδραση⁶ της απόφασης/ δέσμευσης μελετήθηκε μαζί με τον παράγοντα της ισοτιμίας – ανισοτιμίας (μοντέλο b) ή/ και της μορφής της δηλαδή, της υπερωφελιμότητας - υποωφελιμότητας (μοντέλο c) επομένως στη μελέτη της απόφασης/ δέσμευσης λαμβάνονται υπόψη το κόστος από την εγκατάλειψη της σχέσης.

Ο γάμος ως το θεσμικό κέλυφος της σχέσης ενδυναμώνει τη θεσμική και την ηθική διάσταση της δέσμευσης (Jhonson & Adams, 1999). Στην παρούσα μελέτη φάνηκε ότι η αύξηση της ψυχολογικής δέσμευσης στην προγαμιαία σχέση προβλέπει αναβολή της συζήτησης για σύναψη γάμου για τα άγαμα άτομα σε όλα τα υπό διερεύνηση μοντέλα επίδρασης. Στα άγαμα άτομα η επίγνωση της δέσμευσης στη σχέση συμβάλλει στην διατήρηση της προγαμιαίας σχέσης. Μάλιστα όσο μεγαλύτερη είναι η εσωτερικευμένη απόφαση για δέσμευση στη σχέση τόσο αναβάλλεται η συζήτηση για σύναψη γάμου και άρα επιμηκύνεται η διατήρηση της προγαμιαίας σχέσης. Η απόφαση/ δέσμευση στη σχέση φαίνεται πώς προβλέπει (α) τη μεγαλύτερη αναβολή της συζήτησης για γάμο και μετά την φάση της ερωτοτροπίας για τα άτομα που ήταν άγαμα (β) αναδρομικά τη μεγαλύτερη

⁵ Ο όρος σχέση αναφέρεται είτε στην προγαμιαία ερωτική σχέση είτε στον γάμο.

⁶ Ο όρος στατιστικά σημαντική επίδραση χρησιμοποιείται εναλλακτικά της πρόβλεψης.

αναβολή της συζήτησης για σύναψη γάμου μετά την προσωπική δέσμευση στη σχέση (προγαμιαία) για τα άτομα που ήταν έγγαμα. Τα άγαμα άτομα πιθανά να εντείνουν τη δέσμευση στη σχέση για να μπορέσουν να τη διατηρήσουν με εσωτερικευμένα κριτήρια τη σχέση ενώ ο γάμος παρέχει το θεσμικό πλαίσιο που «απαλλάσει» το άτομο από την ανάγκη για διατήρηση της σχέσης με ανάλογα κριτήρια. Εξάλλου, όπως έχει σημειωθεί, ο γάμος με την θεσμική και ηθική του διάσταση αυξάνει το κόστος της διάλυσης είτε της έγγαμης είτε της άγαμης σχέσης.

Παρείσακτος παράγοντας μπορεί να θεωρηθεί η αντιλαμβανόμενη ισοτιμία στη σχέση δεδομένου ότι το status της σχέσης επηρεάζει την ισοτιμία και τα άγαμα ζευγάρια έχουν περισσότερο ισότιμες σχέσεις από τα έγγαμα. Έτσι στα έγγαμα άτομα η έντονη δέσμευση στο γάμο προβλέπει την αναβολή της συζήτησης για σύναψη γάμου στην προγαμιαία τους σχέση. Οι έγγαμοι/ες που ανέφεραν χαμηλά επίπεδα δέσμευσης στο γάμο τους είχαν επισπεύσει την συζήτηση για σύναψη γάμου στην συνθήκη όπου λαμβάνονταν υπόψη η κατάσταση ανισοτιμίας των ατόμων. Στους άγαμους η απόφαση /δέσμευση προβλέπει την αναβολή ή την επίσπευση της σύναψης γάμου και στους έγγαμους την αναβολή ή επίσπευση της σύναψης γάμου μόνο όταν λαμβάνονται υπόψη η ανισοτιμία (υπερωφελημένοι – υπόωφελημένοι). Θα μπορούσαμε να υποστηρίξουμε ότι όταν τα έγγαμα άτομα που αντιλαμβάνονται εαυτούς ως ανισοτίμους και έντονα δεσμευμένους στο γάμο τους προβλέπεται αναδρομικά ότι προγαμιαία είχαν αναβάλει τη σύναψη γάμου μετά την ερωτική γνωριμία, την προσωπική δέσμευση και την κοινοποίηση της σχέσης. Πιθανά τα έγγαμα άτομα να ένιωθαν προγαμιαία εαυτούς ως ανισοτίμους και προγαμιαία και θεωρούσαν ότι μέσω γάμου θα αποκατασταθεί η όποια ανισοτιμία.

Βάσει εμπειρικών δεδομένων η δέσμευση στη σχέση και στο γάμο έχει συσχετιστεί θετικά με την ισοτιμία και αρνητικά με την ανισοτιμία, τόσο σε παντρεμένα όσο και σε ανύπαντρα ζευγάρια. (π.χ. Michaels, Acock & Edwards, 1986. Sprecher, 1988. Floyd &

Wasner, 1994. Crawford, Feng, Fischer & Diana, 2003) Στην παρούσα μελέτη παρατηρείται ότι: (α) στα άγαμα άτομα η δέσμευση στη σχέση σχετίζεται θετικά με την δέσμευση όταν τα άτομα θεωρούν εαυτούς ισότιμους στα προσωπικά ενδιαφέροντα και στα οφέλη – απώλειες (βλ. Παράρτημα Πίνακας 17). Μάλιστα όπως παρατηρείται στους πίνακες 16 & 17 (Παράρτημα) τα άτομα που θεωρούν εαυτούς ότι ο/η σύντροφός τους υπερέχει συγκριτικά προς τους ίδιους ως προς την εξυπνάδα, την εμφάνιση κ.τ.λ. ως προς τα καθημερινά ενδιαφέροντα καθώς ακόμη κι όσοι θεωρούν ότι έχουν περισσότερες απώλειες παρά οφέλη από τη σχέση εκφράζουν μεγαλύτερη δέσμευση και το αντίστροφο. (β) οι έγγαμοι από την άλλη που νιώθουν εαυτούς ισότιμους στο γάμο, στα συναισθηματικά ενδιαφέροντα, και στα οφέλη απώλειες εκφράζουν μεγαλύτερη δέσμευση στο γάμο τους. Όσοι έγγαμοι/ες θεωρούν εαυτούς ανισότιμους ως προς τους παραπάνω τομείς ανισοτιμίας εκφράζουν πιο αδύναμη δέσμευση στο γάμο τους.

Είναι ιδιαίτερα ενδιαφέρον ότι η σχέση ισοτιμίας και δέσμευσης διαφοροποιείται μεταξύ έγγαμων και άγαμων. Πιθανόν αυτό να συμβαίνει γιατί οι άγαμοι τείνουν να δίνουν μεγαλύτερη έμφαση στα προσωπικά χαρακτηριστικά του/της συντρόφου (βλ. προσωπικά ενδιαφέροντα) ενώ οι έγγαμοι/ες στα σχεσιακά χαρακτηριστικά (βλ. συναισθηματικά ενδιαφέροντα).

Εικάζουμε ότι η δέσμευση στη σχέση πιθανά να αποτελεί μηχανισμό για την διατήρηση της σχέσης όταν τα άτομα νιώθουν ότι λαμβάνουν λιγότερα από όσα δίνουν (δηλαδή είναι υποωφελημένα). Με άλλα λόγια, η δέσμευση λειτουργεί σαν άμυνα για τη διατήρηση της προγαμιαίας σχέσης. Βοηθά τα άτομα να μην δίνουν έμφαση στην ανισοτιμία και να συνεχίζουν λόγω της δέσμευσης στη σχέση.

Χρειάζεται επομένως εμβάθυνση προκειμένου να καταλήξουμε στην επίδραση που έχει η απόφαση/ δέσμευση στην απόφαση για σύναψη γάμου.

Η απόφαση για σύναψη γάμου και η αγάπη.

Η αγάπη πέρα από την διάστασή της ως απόφαση/ δέσμευση (κατά Sternberg, 2005) για την οποία έγινε αναλυτική αναφορά παραπάνω δεν φαίνεται από τα ευρήματα να ασκεί ιδιαίτερη πρόβλεψη για την χρονική διάρκεια διατήρησης της σχέσης προγαμιαία.

Στα άγαμα άτομα, τα οποία διατηρούν μια προγαμιαία σχέση τόσο η εγγύτητα όσο και ο περιπαθής έρωτας δεν προβλέπουν την χρονική διάρκεια οποιουδήποτε τύπου σε κανένα μοντέλο επίδρασης. Στα έγγαμα άτομα, όταν λαμβάνονται υπόψη η κατάσταση ανισοτιμίας στη σχέση, η έντονη εγγύτητα προβλέπει την επίσπευση σύναψης γάμου μετά την προσωπική δέσμευση στην προγαμιαία σχέση και την αναβολή του, όταν η εγγύτητα είναι χαμηλή. Παρόμοια, το έντονο πάθος προβλέπει την επίσπευση του γάμου μετά την κοινοποίηση της σχέσης στο οικείο περιβάλλον και την αναβολή του όταν είναι χαμηλό.

Επανελημμένα έχει βρεθεί ότι η αγάπη σχετίζεται με τη δέσμευση του ατόμου στη σχέση και συμβάλλει τόσο στην έναρξή της σχέσης όσο και στην διατήρηση της (Gonzaga, Haseltonb, Smurdab, Daviesb, & Pooreb, 2008· Aron & Aron, 1991). Δεδομένο φαίνεται να αποτελεί ότι η ψυχολογική δέσμευση μπορεί να είναι έντονη ή αδύναμη τόσο στις προγαμιαίες όσο και στις έγγαμες σχέσεις. Από την μια, η δέσμευση ως διάσταση της αγάπης συμβάλλει στην διατήρηση της σχέσης μακροπρόθεσμα δίνοντας ένα αίσθημα σταθερότητας κι από την άλλη, ο περιπαθής έρωτας, ως άλλη διάσταση της αγάπης, περιλαμβάνει έντονα τα στοιχεία της αβεβαιότητας και συναισθήματα σύγχυσης (Hatfield & Rampson, 1996). Επομένως, οι έγγαμοι που ένιωθαν έντονο πάθος προγαμιαία επέσπευσαν την σύναψη γάμου προκειμένου να αποκαταστήσουν ένα αίσθημα σαφήνειας και σταθερότητας. Είναι ενδιαφέρον το ότι το πάθος προβλέπει την αναβολή (όταν είναι χαμηλό) και την επίσπευση (όταν είναι υψηλό) σύναψης γάμου μετά την κοινοποίηση της σχέσης. Εικάζουμε ότι όσοι δεν είναι ιδιαίτερα ερωτευμένοι πιθανόν να νιώθουν ασφάλεια στα πλαίσια της προγαμιαίας σχέσης και γι' αυτό αναβάλουν την επισημοποίηση της σχέσης

μέσω γάμου. Αντίθετα, όσοι είναι ερωτευμένοι πιθανόν να ταλανίζονται από ασφάλεια και ανασφάλεια. Ο γάμος μπορεί να προσδώσει κάποια σαφήνεια στην προγαμιαία σχέση αν όμως δεν αποκαθιστώντας το αίσθημα της εσωτερικευμένης ασφάλειας. Είναι αμφίβολο όμως κατά πόσο μπορεί να μακροημερεύσει ένας γάμος που αποφασίστηκε μόνο για την αποκατάσταση της όποιας ανασφάλειας. Αξίζει ακόμη να σημειωθεί ότι τόσο η εγγύτητα όσο και ο περιπαθής έρωτας προβλέπουν την επίσπευση ή την αναβολή σύναψης γάμου όταν συμπεριλαμβάνεται στο συνολικό μοντέλο πρόβλεψης η κατάσταση ανισοτιμίας των έγγαμων. Τα έγγαμα άτομα που ένιωθαν υποωφελημένα ως προς τις συναισθηματικές ανάγκες και συνεισφορές, με την έννοια ότι ένιωθαν να εκφράζουν περισσότερα συναισθήματα προς τον/ την σύντροφό τους συγκριτικά με αυτόν/ ην ανέφεραν και περισσότερο πάθος. Με άλλα λόγια, το πάθος, όταν δεν είναι αμοιβαίο, συνδέεται με μια κατάσταση υποωφελιμότητας (υποωφελημότητα ως προς τις συναισθηματικές συνεισφορές και ανάγκες). Αν αυτό ίσχυε και προγαμιαία τότε η σύναψη γάμου μπορεί να επιλέχθηκε ως μέσον για την αποκατάσταση της όποιας ανισοτιμίας..

Επίσης, η εγγύτητα σχετίζεται θετικά με το πάθος σε έγγαμους/ ες και άγαμους/ ες (Πίνακες συσχέτισης 16 & 17) Η εγγύτητα που γίνεται αντιληπτή ως έντονη προβλέπει την επίσπευση σύναψης γάμου όταν λαμβάνεται υπόψη η κατάσταση ανισοτιμίας στο γάμο. Ιδιαίτερα φαίνεται ότι τα έγγαμα άτομα που εκτιμούν ότι ο/ η σύζυγός τους υπερτερούσε ως προς την εξυπνάδα, την εμφάνιση κ.ο.κ. πιθανά να είχαν την τάση επίσπευσης της απόφασης για σύναψη γάμου. Η σχέση εγγύτητας και ανισοτιμίας στα προσωπικά ενδιαφέροντα μπορεί ακόμη να οφείλεται και στην ίδια την εγγύτητα καθώς η εγγύτητα συμπεριλαμβάνει την υψηλή εκτίμηση για τον/ την σύντροφο (Sternberg & Grajek, 1984). Με άλλα λόγια, το άτομο που νιώθει κοντά στον σύντροφό του τείνει να εκτιμά ότι ο/ η σύντροφός του υπερτερεί του ίδιου ή της ίδιας ως προς την εξυπνάδα, την ομορφιά, τις κοινωνικές αρετές κ.ο.κ. και το αντίστροφο.

Η απόφαση για σύναψη γάμου και η γενική – σεξουαλική ικανοποίηση.

Από την ανάλυση των εμπειρικών δεδομένων προέκυψε ότι η αυξημένη γενική ικανοποίηση από το γάμο προέβλεπε πώς το άτομο ανέβαλε την σύναψη γάμου μετά την προσωπική απόφαση για δέσμευση στη σχέση και την κοινοποίηση της σχέσης, όταν λαμβάνονταν υπόψη τα έγγαμα άτομα που εκτιμούσαν ότι είναι ανισότιμα. Όσο περισσότερα ικανοποιημένα δήλωναν τα άτομα από τον γάμο τους τόσο είχαν αναβάλει τη σύναψη γάμου προγαμιαία. (Πίνακες συσχετίσεων 16 και 17). Τούτο μπορεί να ερμηνευθεί και αμφίδρομα με την έννοια ότι τα άτομα τα οποία ανέβαλλαν την σύναψη γάμου εκτιμούσαν ότι ο γάμος τους ως γενικά ικανοποιητικό. Παρόλο που επανειλημμένα έχει βρεθεί ότι η γενική ικανοποίηση αποτελεί σημαντικό προβλεπτικό παράγοντα για την διαδικασία της έναρξης, της δέσμευσης και της διατήρησης μιας σχέσης (Givertz & Sergin, 2005. Fletcher, Simpson & Thomas, 2000. Karney & Bradbury, 1995. Tucker & Aron, 1993 Drigotas & Rusbult, 1992) στην παρούσα έρευνα δεν φάνηκε να προβλέπει την επίσπευση ή την αναβολή της συζήτησης για σύναψη γάμου ή και την ίδια τη σύναψη γάμου (προγαμιαία). Εικάζουμε ότι η εκτίμηση της σχέσης ως ικανοποιητικής, βάση εμπειρικών δεδομένων, μπορεί να ενδυναμώνει τη δέσμευση αλλά να μην σχετίζεται με την ίδια την απόφαση σύναψης γάμου. Εξάλλου, βάση των αποτελεσμάτων της παρούσας έρευνας, η έντονη απόφαση/ δέσμευση στην προγαμιαία σχέση προβλέπει την αναβολή σύναψης γάμου.

Είναι ιδιαίτερα ενδιαφέρον ότι από την μία η αξιολόγηση της ικανοποίησης από την σεξουαλική δραστηριότητα δεν προβλέπει την αναβολή ή την επίσπευση της συζήτησης και της σύναψης γάμου στα άτομα που διατηρούν προγαμιαία σχέση και είναι άγαμα. Από την άλλη όσα έγγαμα άτομα έκριναν ότι η σεξουαλική ικανοποίηση ήταν σημαντική για να θεωρήσουν την προγαμιαία σχέση σοβαρή έτειναν να αναβάλουν την συζήτηση για γάμο και τη σύναψη γάμου μετά την ερωτική γνωριμία, μετά την προσωπική απόφαση για δέσμευση στην προγαμιαία σχέση και την κοινοποίηση της προγαμιαίας σχέσης στο οικείο περιβάλλον.

Να τονίσουμε ότι η αξιολόγηση της σεξουαλικής δραστηριότητας (ως λόγου που ωθεί τα άτομα να εκτιμήσουν την σχέση ως σοβαρή) αφορούσε την αναπόληση της προγαμιαίας σχέσης των έγγαμων ζευγαριών. Είναι πιθανό ότι αναδρομικά τα έγγαμα άτομα μπορεί να εξιδανικεύουν την προγαμιαία σεξουαλική δραστηριότητα και έμμεσα να υποτιμούν τη συμβολή της στην απόφασή τους για γάμο. Το μη αναμενόμενο αυτό εύρημα ερμηνεύεται μέσα από το παραδοσιακό πλαίσιο του γάμου σύμφωνα με το οποίο τα άτομα που τον επιλέγουν πιθανά να έχουν περισσότερο συντηρητικές αντιλήψεις για την σεξουαλική δραστηριότητα. Με άλλα λόγια, η ικανοποίηση από τη σεξουαλική δραστηριότητα πιθανόν να ήταν άξια για την επιμήκυνση και διατήρηση της προγαμιαίας σχέσης αλλά όχι για την επίσπευση της σύναψης γάμου. Παράλληλα, παρόλο που άνδρες και γυναίκες θεωρούν εξίσου σημαντική την σεξουαλική ικανοποίηση από τη σχέση ή το γάμο για την διατήρηση της/ του (Yeh, Lorenz, Wickrama, Conger & Elder, 2006) για τους περισσότερους είναι καθοριστικά τα αντιλαμβανόμενα ποιοτικά χαρακτηριστικά της σχέσης για την εξέλιξή της, πέραν της σεξουαλικής ικανοποίησης.

Εικάζουμε ακόμη ότι το ζήτημα της σεξουαλικής δραστηριότητας συνεχίζει να είναι ζήτημα ταμπού μέσα στη σχέση του γάμου. Σημειώνεται ακόμη ότι η μη σεξουαλική ικανοποίηση ως παράγοντας διάλυσης μιας προγαμιαίας σχέσης και του διαζυγίου στις έγγαμες σχέσεις (White & Keith, 1990) σπάνια κατονομάζεται και αναγνωρίζεται ως αιτία. Υποστηρίζεται ότι υπάρχει μια συστολή στα άτομα να αξιολογήσουν την συμβολή της σεξουαλικής ικανοποίησης, παρά το ότι σε σχετικές διαπολιτισμικές έρευνες αναγνωρίζεται η σπουδαιότητα της σεξουαλικής έλξης στην απόφαση για σύναψη γάμου (Sprecher, 2002). Επομένως το γεγονός ότι η σεξουαλική ικανοποίηση βρέθηκε σημαντική στην παρούσα έρευνα για τους έγγαμους/ες και όχι στους/στις άγαμους/ες μπορεί να σχετίζεται με την περιορισμένη για τον γάμο κοινωνική αποδοχή της αξίας της σεξουαλικής δραστηριότητας καθώς και με την ανάγκη υποτίμησής της από τους/τις άγαμους/ες. Εικάζουμε ακόμη ότι η

«ρομαντικοποίηση» του σεξ στην προγαμιαία σχέση καταστέλλει την αναγνώριση της σημασίας της για την απόφαση γάμου.

Η απόφαση για σύναψη γάμου και η αντιλαμβανόμενη ισοτιμία στη σχέση.

Έμμεσα η σπουδαιότητα της ισοτιμίας έχει συζητηθεί στις παραπάνω ενότητες και φαίνεται πώς έχει σημαντικό ρόλο στην επίσπευση ή αναβολή της συζήτησης και σύναψης γάμου. Κατά πρώτον η ισοτιμία φαίνεται να απορροφά την προβλεπτική δυνατότητα άλλων μεταβλητών (βλ. επίδραση μοντέλου b) ιδιαίτερα στην περίπτωση των έγγαμων. Κατά δεύτερον στα άγαμα άτομα φαίνεται πώς η ισοτιμία δεν απορροφά την επίδραση άλλων μεταβλητών στον καθορισμό του χρονικού σημείου συζήτησης για σύναψη γάμου. Πιθανά τα άτομα τα οποία δεν έχουν αποφασίσει ακόμη αν θα συνάψουν γάμο επεξεργάζονται περισσότερο γνωστικά το δούναι και λαβείν στην ανεπίσημη σχέση τους.

Ιδιαίτερα στα άγαμα άτομα φαίνεται πώς το να θεωρούν εαυτούς ως περισσότερο ωφελημένους σε κοινωνικές αρετές, εξυπνάδα και εμφάνιση σε σχέση με τον/ τη σύντροφό τους συμβάλλει στην αναβολή της συζήτησης για σύναψη γάμου και το αντίστροφο όταν θεωρούν τον/ την σύντροφό τους να υπερτερεί στον τομέα των προσωπικών ενδιαφερόντων τείνουν να επισπεύδουν την συζήτηση για σύναψη γάμου.

Αν και θεωρητικά υποστηρίζεται ότι η ανισοτιμία δεν συμβάλλει στην διατήρηση της σχέσης στο χρόνο (Λαμπροπούλου, 2004) το παραπάνω εύρημα θα μπορούσε να συνδυαστεί με το ότι συχνά στην έναρξη της σχέσης λόγω έντονων συναισθημάτων πάθους (με όλη την αβεβαιότητα και σύγχυση που συνάδουν) τα άτομα έχουν την τάση να εξιδανικεύουν και να θαυμάζουν τον/ τη σύντροφό τους. Με άλλα λόγια η συναισθανόμενη ανισοτιμία στα προσωπικά ενδιαφέροντα μπορεί να οφείλεται σε έντονα συναισθήματα που οδηγούν σε περισσότερο παρορμητικές συμπεριφορές μεταξύ των οποίων και η επίσπευση της συζήτησης για σύναψη γάμου. Το συγκεκριμένο εύρημα συνάδει ακόμη και με την

θεωρητική εικασία ότι τα άτομα που νιώθουν υποωφελημένοι συγκριτικά με τον/ την σύντροφό τους θεωρούν περιορισμένη την ικανότητά τους για εναλλακτικές δυνατότητες και άρα αυτή η αναγνώριση τους ωθεί σε συμπεριφορές εξασφάλισης της σχέσης μέσα από θεσμικά πλαίσια. Και από τους πίνακες συσχετίσεων (Πίνακες 16 και 17) παρατηρείται ότι ο παράγοντας υποωφελημένοι – υπερωφελημένοι ως προς τα προσωπικά ενδιαφέροντα σχετίζεται θετικά με τις χρονικές διάρκειες τύπου 1, 2 και 3 (από τα χρονικά ορόσημα: ερωτική γνωριμία, προσωπική απόφαση για δέσμευση στη σχέση, κοινοποίηση της σχέσης μέχρι την συζήτηση της σύναψης γάμου) τόσο στους έγγαμους όσο και στους άγαμους. Η θετική συνάφεια επιβεβαιώνει ότι τα υποωφελημένα άτομα ως προς τα προσωπικά ενδιαφέροντα επισπεύδουν τη συζήτηση για σύναψη γάμου και τα υπερωφελημένα την αναβάλουν ή την ανέβαλλαν και μας δείχνει ακόμη ότι πιθανά όσοι διατηρούν τις προγαμιαίες σχέσεις αναβάλλοντας τη συζήτηση για σύναψη γάμου πιθανά να θεωρούν ότι υπερέχουν συγκριτικά με τον/ την σύντροφό όσον αφορά τις κοινωνικές αρετές, την εξυπνάδα και την εμφάνιση.

Υπενθυμίζουμε ότι η παρούσα έρευνα εξέτασε τη δυνατότητα πρόβλεψης με βάση την ισοτιμία και την ανισοτιμία στην αναβολή της συζήτησης ή/ και της σύναψης γάμου από τότε που κατά το άτομο ξεκίνησε η ερωτοτροπία με τον/ την σύντροφό του, πήρε την προσωπική απόφαση για δέσμευση στη σχέση, κοινοποίησε τη σχέση στο οικείο του περιβάλλον. Η σύναψη γάμου θα μπορούσε να ενταχθεί στις συμπεριφορές αποκατάστασης της ισοτιμίας στη σχέση, με την έννοια ότι τα άτομα που νιώθουν υποωφελημένα επιδιώκουν με την χρήση εξωτερικών κριτηρίων να ενδυναμώσουν τη σχέση. Είναι ζήτημα προς διερεύνηση το κατά πόσο μέσα από τέτοιες διαδικασίες επισημοποίησης της σχέσης επιτυγχάνεται η αποκατάσταση της ισοτιμίας στη σχέση ή κατά πόσο ο γάμος ως παραδοσιακός θεσμός επιτείνει την όποια αντιλαμβανόμενη ανισοτιμία καθώς εμπειρικά

επιβεβαιώνεται ότι επικρατούν περισσότερα στοιχεία ανισοτιμίας στο γάμο από ότι στις πιο απελευθερωμένες από θεσμικά πλαίσια σχέσεις.

Η απόφαση για σύναψη γάμου και η επιθυμία για απόκτηση παιδιών.

Όπως αναμενόταν η συζήτηση για σύναψη γάμου επισπεύδεται όταν το άτομο νιώθει έτοιμο για μακροχρόνια δέσμευση, για απόκτηση παιδιών και δημιουργία οικογένειας. Για άτομα που είναι άγαμα αλλά διατηρούν μια προγαμιαία σχέση ο παράγοντας της ετοιμότητας για διατήρηση μακροχρόνιας σχέσης, απόκτηση παιδιών και δημιουργία οικογένειας επισπεύδει την συζήτηση για σύναψη γάμου, ενώ όταν το άτομο νιώθει ανέτοιμο για τα συγκεκριμένα, τείνει να αναβάλει την συγκεκριμένη συζήτηση. Ο συγκεκριμένος παράγοντας προβλέπει στα έγγαμα άτομα αναβολή της σύναψης γάμου (μόνο στο πλαίσιο του μοντέλου c όπου συμπεριλαμβάνονται όσοι εκτιμούν ότι είναι ανισότιμοι) μετά την κοινοποίηση της σχέσης. Η διαφορά της σπουδαιότητας, ως προβλεπτικού παράγοντα της ετοιμότητας για απόκτηση παιδιών στα άγαμα και έγγαμα άτομα μπορεί να οφείλεται στο αντικειμενικό γεγονός ότι τα έγγαμα άτομα πιθανά να μην μπορούν να ανακαλέσουν τη σπουδαιότητα του συγκεκριμένου αισθήματος ετοιμότητας αφού έχουν εκπληρώσει την επιθυμία αυτή.

Αξίζει να σχολιαστεί ότι όπως παρατηρείται από τους πίνακες συσχετίσεων τόσο στα άγαμα όσο και στα έγγαμα άτομα ο παράγοντας της ετοιμότητας για μακροχρόνια σχέση, απόκτηση παιδιών και δημιουργία οικογένειας δεν σχετίζεται με κανένα τύπο χρονικής διάρκειας. Ο παράγοντας της ετοιμότητας⁷ δεν σχετίζεται ούτε με τη μη προγραμματισμένη εγκυμοσύνη. Το αίσθημα της ετοιμότητας τόσο στους έγγαμους όσο και στους άγαμους σχετίζεται όμως με όλους τους παράγοντες (εκτός της απρογραμματίστης εγκυμοσύνης) που ωθούν τα άτομα στη θεώρηση της σχέσης ως σοβαρής. Το αίσθημα της ετοιμότητας για

⁷ Εν συντομία ο παράγοντας ετοιμότητα για μακροχρόνια δέσμευση, απόκτηση παιδιών και δημιουργία οικογένειας.

μακροχρόνια δέσμευση, απόκτηση παιδιών και δημιουργία οικογένειας στα άγαμα άτομα σχετίζεται ακόμη θετικά με τη γενική ικανοποίηση, με την απόφαση/ δέσμευση, την εγγύτητα και το πάθος. Από τους ίδιους πίνακες φαίνεται ακόμη ότι όσα έγγαμα άτομα θεωρούν εαυτούς ισότιμους στα συναισθηματικά ενδιαφέροντα, νιώθουν και εντονότερο το αίσθημα της ετοιμότητας ενώ το αντίθετο ισχύει για όσα έγγαμα άτομα εκτιμούν εαυτούς ανισότιμους. Επίσης, η αναφερόμενη ετοιμότητα φαίνεται να εντείνεται όταν τα άγαμα άτομα εκτιμούν εαυτούς ως υποωφελημένα στα οφέλη και τις απώλειες και να περιορίζεται όταν θεωρούν εαυτούς ως υπερωφελημένους στον συγκεκριμένο τομέα.

Τα παραπάνω ευρήματα διαφωτίζουν περισσότερο την εκτίμηση ότι τα άτομα ακόμη και σήμερα παντρεύονται για να αποκτήσουν παιδιά και να δημιουργήσουν οικογένεια. Η μη προγραμματισμένη εγκυμοσύνη μπορεί να οδήγησε τα έγγαμα άτομα να επισπεύσουν την σύναψη γάμου, ωστόσο η καλλιέργεια του αισθήματος ετοιμότητας για απόκτηση παιδιών φαίνεται να είναι άρρηκτα δεμένη με την αντίληψη πολλών ποιοτικών χαρακτηριστικών της σχέσης ως ικανοποιητικών. Από τα εμπειρικά δεδομένα είναι δυνατόν να συμπεράνουμε ότι το άτομο κρίνει αν η συγκεκριμένη σχέση πληροί της προϋποθέσεις για τη διατήρηση της σχέσης μακροχρόνια και τη δημιουργία οικογένειας στο κατάλληλο περιβάλλον. Με άλλα λόγια αν και το συγκεκριμένο αίσθημα της ετοιμότητας επισπεύδει την συζήτηση για σύναψη γάμου δεν φαίνεται να λειτουργεί ανεξάρτητα από την ποιότητα της σχέσης. Η απόκτηση παιδιών και η δημιουργία οικογένειας μπορεί να συνδέεται με την κοινωνικά αποδεκτή μορφή του γάμου αλλά φαίνεται πώς δεν αποτελεί αυτοσκοπό που αναδύεται απλά και μόνο όταν το άτομο φτάσει σε συγκεκριμένη ηλικιακή ωρίμανση.

Ο γάμος ως δεδομένο σε συγκεκριμένο ηλικιακό στάδιο.

Συνολικά φαίνεται ότι τα άγαμα άτομα επικεντρώνονται περισσότερο σε προσωπικά χαρακτηριστικά (εαυτού και συντρόφου) ενώ τα έγγαμα σε σχεσιακά χαρακτηριστικά. Η

εμπειρία του κοινού βίου κάτω από το θεσμό του γάμου μπορεί να ερμηνεύει το συγκεκριμένο προσανατολισμό.

Η ηλικία ως συντελεστικός παράγοντας για το γάμο πιθανόν να σχετίζεται με την ψυχολογική ωρίμανση, η οποία ίσως να εκδηλώνεται κοινωνικοψυχολογικά ως η ετοιμότητα για μακροχρόνια δέσμευση, απόκτηση παιδιών και δημιουργία οικογένειας. Με δεδομένο ότι ο γάμος συνδέεται κοινωνικά με την απόκτηση παιδιών τότε η ηλικία του/ της συντρόφου θέτει όρια στη δυνατότητα απόκτησης παιδιών ιδιαίτερα στις γυναίκες αλλά και στους άνδρες όσον αφορά την δυνατότητα ανατροφής τους. Η ηλικία του/ της συντρόφου μπορεί να μεταφράζεται ακόμη και σε απροθυμία για σύναψη γάμου. Το μεγαλύτερο σε ηλικία άτομο πιθανόν να έχει οργανώσει τη ζωή του σε άλλα πλαίσια (εργένικη ζωή, διαζευγμένος/η από προηγούμενο γάμο κ.ο.κ.) που οδηγούν στην αναβολή συζήτησης για σύναψη γάμου. Η ωρίμανση σε ψυχολογικό επίπεδο - που ισχυροποιεί την προσδοκία για σύναψη σοβαρής σχέσης - αργοπορεί στις σύγχρονες δυτικές κοινωνίες ολοένα και περισσότερο και τα νεανικά χαρακτηριστικά διατηρούνται στην ενήλικη ζωή (βλ. το φαινόμενο της «ψυχολογικής νεοτενίας») έτσι παρά το ώριμο της ηλικίας το άτομο πιθανά να μην νιώθει έτοιμο για αποφάσεις όπως η σύναψη γάμου κι έτσι η συζήτηση του αναβάλλεται. Σχετικό με το παραπάνω είναι ότι πλέον τα άτομα δίνουν περισσότερο χρόνο στην ενήλικη ζωή τους προκειμένου να εξελιχθούν (σπουδάζοντας, αναζητώντας εργασιακή καταξίωση κ.ο.κ.) σε προσωπικό επίπεδο παραμερίζοντας την ανάγκη για συντροφικότητα και τη σύναψη σοβαρού δεσμού.

Το κριτήριο της ηλικίας του/ της συντρόφου φαίνεται να επιδρά στην αναβολή της απόφασης για σύναψη γάμου στην προγαμιαία σχέση, ενώ κάτι τέτοιο δεν ανακαλούν τα έγγαμα άτομα. Το συγκεκριμένο εύρημα μπορεί να σημαίνει είτε ότι τα έγγαμα άτομα λόγω της σχεσιακής εμπειρίας δεν ανακαλούν χαρακτηριστικά ή καταστέλλουν την ανάκληση χαρακτηριστικών καταλληλότητας του/ της συντρόφου τα οποία δεν μπορούν να

τροποποιηθούν είτε ακόμη ότι συζήτησαν, πήραν την απόφαση για σύναψη γάμου σε νεαρότερη ηλικία αποδέχθηκαν ορισμένα μη κοινοποιήσιμα χαρακτηριστικά του/ της συντρόφου κι έκτοτε ανακαλούν επιλεκτικά άλλους παράγοντες ως περισσότερο σημαντικούς για την ερμηνεία της αναβολής συζήτησης ή και της ίδιας της σύναψης γάμου. Ακόμη λόγω του κοινού βίου οι έγγαμοι/ ες αναπτύσσουν συλλογική ταυτότητα και ιδιαίτερα όσον αφορά σχεσιακά ζητήματα αναφέρονται περισσότερο στην σχέση κι όχι στα άτομα που την απαρτίζουν διακριτά. Την συλλογική ταυτότητα φαίνεται να εξυπηρετεί κι ο θεσμός του γάμου. Κάτι τέτοιο δεν φαίνεται να ισχύει στους άγαμους.

Συμπέρασμα.

Αν και η απόφαση για σύναψη γάμου δεν έχει μελετηθεί διεξοδικά επιδιώξαμε να την μελετήσουμε υπό το φως των ερευνών για την εσωτερικευμένη δέσμευση. Σαφώς η απόφαση για κοινοποίηση της σχέσης μέσα από μία θεσμοθετημένη τελετουργία διαφοροποιείται από την προσωπική απόφαση για δέσμευση στη σχέση ή ακόμη κι από την κοινοποίηση της σχέσης στο οικείο περιβάλλον.

Η απόφαση για σύναψη γάμου δεν αποτελεί μια διαδικασία την οποία λαμβάνει κάθε άτομο αδιακρίτως απλά και μόνο επειδή έφτασε σε μια συγκεκριμένη ηλικία ή ακόμη περισσότερο επειδή συμβιβάζεται με κοινωνικούς κανόνες που προωθούν τη σύναψη γάμου ανεξάρτητα από την ποιότητα της ερωτικής σχέσης. Αν και ο γάμος συνεχίζει να αποτελεί μια κοινωνικά επικροτούμενη απόφαση όπως ακόμη συνεχίζει να συνδέεται με την απόκτηση παιδιών και την δημιουργία οικογένειας αρχίζει να διαφαίνεται ότι δεν είναι κοινωνικά σύμφωνη η επιλογή του γάμου ανεξαρτήτως προσωπικού κόστους. Τα άτομα φαίνεται περισσότερο από ποτέ να συνάπτουν γάμο όταν εκτιμήσουν ότι η σχέση είναι ικανή να διατηρηθεί στο χρόνο και να αποτελέσει ικανοποιητικό περιβάλλον για την απόκτηση και ανατροφή παιδιών.

Ζητήματα που αφορούν την αντιλαμβανόμενη ανισοτιμία ως λόγο για επίσπευση της σύναψης γάμου μπορεί να αφορούν θέματα προσωπικότητας και η περεταίρω ερμηνεία του φαινομένου ξεφεύγει των ενδιαφερόντων της παρούσας μελέτης.

Κεφάλαιο ένατο: Γενική συζήτηση

Οι στόχοι της παρούσας διατριβής ήταν (α) η διερεύνηση της απόφασης για σύναψη γάμου ως προσωπικού στόχου ζωής καθώς και ο προσδιορισμός των κοινωνικοψυχολογικών διεργασιών οι οποίοι την ορίζουν και (β) ο προσδιορισμός των υποκειμενικά αντιλαμβανόμενων ποιοτικών χαρακτηριστικών της προγαμιαίας ερωτικής σχέσης τα οποία σχετίζονται με την θεώρηση της προγαμιαίας σχέσης ως σοβαρής, ως ικανής να μακροημερεύσει και να επισημοποιηθεί μέσω γάμου.

Αφετηρία για την διερεύνηση της γαμήλιας απόφασης ήταν αντικειμενικά δεδομένα όπως: (α) η μείωση του ποσοστιαίου ρυθμού γάμων (β) η μείωση του ποσοστού γεννήσεων (η οποία αφορά τόσο τις Ελληνίδες όσο και τις αλλοδαπές γυναίκες που ζούνε στην Ελλάδα) (γ) η αύξηση των διαζυγίων. Τούτα παρουσιάζουν μια έμμεση αμφισβήτηση του θεσμού του γάμου. Ερωτήματα σχετικά με την σύγχρονη αντίληψη του γάμου προέκυψαν. Για την απάντηση των ερωτημάτων σχεδιάστηκαν δύο έρευνες.

Συγκεκριμένα, η πρώτη μελέτη αποσκοπούσε στην διερεύνηση της σύγχρονης νοηματοδότησης του γάμου. Περαιτέρω προσεγγίστηκαν οι λόγοι για τους οποίους κάποιο άτομο προβαίνει στην σύναψη γαμήλιας δέσμευσης καθώς και οι προϋποθέσεις που χρειάζεται να ευοδωθούν προκειμένου να προβεί κάποιο άτομο σε σύναψη γάμου. Βάση της παραπάνω διερεύνησης αποτέλεσαν κοινωνιολογικές μελέτες (Coonz, 2008) σύμφωνα με τις οποίες ο γάμος δεν αποτελεί τόσο κοινωνικό δεδομένο στην ζωή των ατόμων όσο προσωπική απόφαση.

Η δεύτερη μελέτη αποσκοπούσε στην διερεύνηση της επίδρασης της αντιλαμβανόμενης ποιότητας της διαπροσωπικής σχέσης στην απόφαση για σύναψη γαμήλιας δέσμευσης. Ιδιαίτερα το ενδιαφέρον επικεντρώθηκε στην αναζήτηση των διαπροσωπικών παραγόντων οι οποίοι επιδρούν στην αναβολή ή επίσπευση της γαμήλιας δέσμευσης.

Η λειτουργία του γάμου σήμερα

Ο γάμος ως θεσμός ο οποίος συνδέει των ιδιωτικό με τον δημόσιο βίο συνεχίζει να αποτελεί νόρμα στην οργάνωση του ιδιωτικού βίου. Ο θεσμός του γάμου ορίζει ενδεικνυόμενες συμπεριφορές όπως την από κοινού οργάνωση του σπιτικού, την απόκτηση και την ανατροφή παιδιών, την συνένωση οικονομικών αποθεμάτων και την από κοινού απόκτηση περιουσιακών στοιχείων και των δύο ενηλίκων, την υπόσχεση για ερωτική σχέση σεξουαλικής αποκλειστικότητας κ.ο.κ. (Lauer & Yodanis. 2010). Καμία άλλη μορφή οργάνωσης του ιδιωτικού βίου (εργénικη ζωή, ανύπανδροι γονείς, ανασυσταμένες οικογένειες κ.ο.κ.) δεν καθορίζει παρόμοια τις προσδοκίες των ατόμων που τις επιλέγουν. Ο γάμος μάλιστα ορίζει τις υπόλοιπες μορφές οργάνωσης του ιδιωτικού βίου ως εναλλακτικές προς αυτόν, ως συμβατικές ή μη, ως παρόμοιες ή διακριτές κ.ο.κ. Είναι λοιπόν ο γάμος κριτήριο καθορισμού του status μιας σχέσης ή και μιας στάσης ζωής που αποκλίνει από αυτόν (πχ εργénικης ζωής). Επιπλέον ο γάμος συνεχίζει να αποτελεί το αποκορύφωμα της κοινής ζωής των ενήλικων που τον επιλέγουν. Περισσότερο από ποτέ υποστηρίζεται ότι πλέον ο γάμος αποτελεί σύμβολο προσωπικού γοήτρου, προσωπικό στόχο που η εκπλήρωσή του σημαίνει κοινωνική επιτυχία του ατόμου (Cherlin, 2004).

Σύμφωνα και με τα αποτελέσματα των δύο ερευνών της παρούσας διατριβής προκύπτει ότι η απόφαση για σύναψη γάμου δεν αποτελεί με σαφήνεια μια προσωπική απόφαση ή μια απόφαση προς όφελος συλλογικών συμφερόντων. Η εξυπηρέτηση προσωπικών και συλλογικών αναγκών μοιάζουν να αποτελούν ένα δίπολο και τα άτομα που συνάπτουν γάμο μοιάζουν να κινούνται ανάμεσα στους δύο πόλους.

Τα ευρήματα των δύο ερευνών δείχνουν ότι δεν υπάρχει μια αναπαράσταση της γαμήλιας δέσμευσης ενιαία και κοινά αποδεκτή. Βέβαια, οι κυρίαρχες αντιλήψεις περί γάμου είναι λιγότερο άκαμπτες σε σχέση με το πρόσφατο παρελθόν. Αυτό δεν σημαίνει ότι η γαμήλια δέσμευση έχει απομακρυνθεί εντελώς από τις παραδοσιακές αντιλήψεις.

Περισσότερο σημαίνει ότι η γαμήλια δέσμευση υφίσταται διεργασίες τέτοιες που επηρεάζουν την σύγχρονη νοηματοδότησή της. Οι παραδοσιακές αντιλήψεις για κάθε κοινωνικό φαινόμενο έχουν συμπαγή χαρακτηριστικά. Χρειάζεται χρόνος και συνέπεια προκειμένου η αμφισβήτησή τους να αναδομήσει παραδοσιακές αντιλήψεις.

Υποστηρίζουμε ότι η νοηματοδότηση της γαμήλιας δέσμευσης βρίσκεται σε μετάβαση καθώς οι λόγοι για τους οποίους κάποιο άτομο επιθυμεί να δεσμευτεί με γάμο, οι προϋποθέσεις που θα πρέπει να πληρούνται προκειμένου να αποφασίσει να παντρευτεί αφορούν τόσο παραδοσιακά όσο και σύγχρονα στοιχεία. Τα παραδοσιακά στοιχεία αφορούν περισσότερο συλλογικά χαρακτηριστικά. Τα σύγχρονα στοιχεία αφορούν ατομικά οφέλη.

Από τα ευρήματα και των δύο ερευνών προέκυψε ότι το νόημα του γάμου δεν είναι πολωμένο προς καμία κατεύθυνση. Θα μπορούσαμε και πάλι σχηματικά να υποστηρίξουμε ότι κινείται κάπου ανάμεσα. Επί παραδείγματι, είναι περισσότερο ατομιστικό το στοιχείο ότι ο γάμος αποτελεί πλέον μια επιλογή ανάμεσα σε άλλες δυνατές επιλογές διαμόρφωσης του ατομικού βίου. Ακόμη κι αν οι τελευταίες είναι εκ των υστέρων αποδεκτές ή τουλάχιστον κοινωνικά αποδεκτές επιλογές δεν παύουν να αποτελούν πλέον δυνατές επιλογές. Επίσης, το γεγονός ότι ο γάμος πλέον επιλέγεται λόγω συγκεκριμένων αντιλαμβανόμενων ποιοτικών χαρακτηριστικών ή βάσει υποκειμενικών κριτηρίων καθιστά το γάμο μέσο για την ικανοποίηση προσωπικών αναγκών όπως αυτή της ικανοποίησης του αισθήματος του ανήκειν, της αγάπης και φροντίδας κ.ο.κ. Στον βαθμό που ο γάμος ικανοποιεί την ανάγκη για κοινωνικά αποδεκτή απόκτηση παιδιών, δημιουργία οικογένειας προσφέροντας, με το θεσμικό κέλυφος, σταθερότητα και ασφάλεια για την ανατροφή των παιδιών, εξυπηρετεί περισσότερο συλλογικές ανάγκες. Ο γάμος σε αυτήν την περίπτωση αποτελεί το μέσο για την εξυπηρέτηση κοινωνικών αναγκών, την διαμόρφωση κοινωνικών δικτύων και την ένταξη σε ευρύτερο κοινωνικό πλαίσιο.

Σύνδεση γάμου με την τεκνοποίηση και τη δημιουργία οικογένειας

Στην πρώτη έρευνα η τεκνοποίηση και η δημιουργία οικογένειας θεωρήθηκαν ως άρρηκτα συνδεδεμένες με τη σύναψη γάμου. Η σύνδεση και η ταύτιση του γάμου με την απόκτηση παιδιών ερμηνεύτηκαν ως αντιλήψεις και πρακτικές προσκείμενες στην παραδοσιακή σύλληψη του γάμου. Εξάλλου η παραδοσιακή σύλληψη του γάμου θέλει τον γάμο ως πρακτική με συλλογικό όφελος.

Με την δεύτερη έρευνα, δόθηκε η δυνατότητα για διερεύνηση σε βάθος του συγκεκριμένου συμπεράσματος. Την παραπάνω ερμηνεία επιβεβαιώνει το εύρημα ότι στα έγγαμα άτομα την επίσπευση του γάμου προέβλεπε (εκ των υστέρων) μια εγκυμοσύνη την οποία τα άτομα δεν είχαν σχεδιάσει προγαμιαία. Ωστόσο, κάτι ανάλογο δεν φάνηκε στα άγαμα άτομα και εικάζουμε ότι αυτό οφείλεται στο ότι τα άγαμα άτομα είτε δεν είχαν ανάλογη εμπειρία είτε θεωρούσαν ότι δεν θα σύναπταν γάμο σε περίπτωση εγκυμοσύνης την οποία δεν είχαν σχεδιάσει. Τα άγαμα άτομα πιθανά να αντιμετωπίζουν διαφορετικά το ζήτημα της εγκυμοσύνης (με άμβλωση ή με μέσα αντισύλληψης για την αποφυγή της). Λαμβάνοντας υπόψη και το δεδομένο ότι οι αμβλώσεις αριθμούνται στο διπλάσιο των γεννήσεων και συχνά αυτές αναφέρονται ακόμη και σε άτομα εφηβικής ηλικίας (Γαβαλάς & Ρόντος, 2011) η μη σχεδιασμένη εγκυμοσύνη δεν μπορεί να θεωρηθεί από μόνη της λόγος για τη σύναψη γάμου.

Επίσης δεδομένο το οποίο θα ήταν δυνατόν να επιβεβαιώσει την σύνδεση του γάμου με την τεκνοποίηση θα μπορούσε να θεωρηθεί η σπουδαιότητα του αισθήματος ετοιμότητας για μακροχρόνια δέσμευση, απόκτηση παιδιών και δημιουργία οικογένειας.

Καταρχάς ο παράγοντας αυτός προέκυψε από την ανάλυση των 60 λόγων οι οποίοι θα ωθούσαν ή ώθησαν τα άτομα στην θεώρηση της προγαμιαίας σχέσης τους ως σοβαρής. Αξίζει να σημειωθεί ότι ο παράγοντας της μη προγραμματισμένης εγκυμοσύνης συμπεριλαμβάνει αναφορές για την θεώρηση της προγαμιαίας σχέσης ως ικανής να

διατηρηθεί στο χρόνο, να γίνει επίσημη, να είναι ικανή για το κοινό μοίρασμα αποθεμάτων παράλληλα με την θεώρηση του συντρόφου ως ικανού για την ανάληψη ρόλου γονέα και την προσωπική επιθυμία για δημιουργία οικογένειας. Ο συγκεκριμένος συνδυασμός των αναφορών για την συγκρότηση ενός ενιαίου παράγοντα από την μια συγκλίνει με την παραδοσιακή οικογενειοκρατική σύλληψη του γάμου και από την άλλη δίνει έμφαση σε δύο ζητήματα (α) τη διαμόρφωση ενός περιβάλλοντος σταθερού και ικανού για την απόκτηση και την ανατροφή παιδιών και (β) την προσωπική ετοιμότητα, τόσο για την διατήρηση της σχέσης όσο και για την επιθυμία ανάληψης ενός ρόλου γονέα.

Σχετικό με τα παραπάνω είναι ένα άλλο εύρημα της δεύτερης έρευνας. Ο παράγοντας της ετοιμότητας για μακροχρόνια δέσμευση, απόκτηση παιδιών και δημιουργία οικογένειας, προέβλεπε επίσης την σύναψη γάμου στα άγαμα άτομα. Ενώ δεν λειτούργησε παρόμοια στα έγγαμα άτομα. Το συγκεκριμένο εύρημα μπορεί να σημαίνει (α) ότι τα άτομα που δεν έχουν δεσμευτεί μέσω γάμου θεωρούν ότι όταν εκτιμήσουν την σχέση ικανή να μακροημερεύσει και τα ίδια έτοιμα να αποκτήσουν παιδιά κινητοποιούνται για επισημοποίηση της προγαμιαίας σχέσης ενώ (β) τα έγγαμα αναδρομικά εκτιμούν ότι στην απόφασή τους να συνάψουν γάμο περισσότερο ρόλο έπαιξαν τα σχεσιακά ποιοτικά χαρακτηριστικά. Η σπουδαιότητα του συγκεκριμένου παράγοντα στην πρόβλεψη της απόφασης για σύναψη γάμου συνάδει με το ρεπερτόριο των πρακτικών που υπαγορεύει παραδοσιακά ο θεσμός του γάμου.

Από τα ευρήματα τόσο της πρώτης όσο και της δεύτερης μελέτης μπορούμε να υποστηρίξουμε ότι ενδιαφέρον δεν προσανατολίζεται απλά και μόνο στην απόκτηση παιδιών αλλά κυρίως στην διαμόρφωση ενός σταθερού περιβάλλοντος για την απόκτηση και στην ανατροφή αυτών. Ο γάμος ως θεσμικό πλαίσιο προάγει την ασφάλεια. Θα μπορούσε με άλλα λόγια ο παράγοντας της ετοιμότητας να ορίζει την απόφαση για σύναψη γάμου αλλά η ίδια η σύναψη γάμου δεν θα μπορούσε να προβλέψει το αίσθημα της ετοιμότητας. Τα άτομα

πρώτα αισθάνονται έτοιμα για μακροχρόνια δέσμευση με τον/ την συγκεκριμένο/ η σύντροφο και για την απόκτηση παιδιών και δημιουργία οικογένειας με αυτόν και στην συνέχεια αποφασίζουν να συνάψουν γάμο.

Η σημασία της διατήρησης της σχέσης προγαμιαία.

Η συναίσθηση της υπέρμετρης διάρκειας διατήρησης της σχέσης ως προγαμιαίας ως προβλεπτικός παράγοντας της αναβολής της συζήτησης για σύναψη γάμου στα άτομα που είναι άγαμα αλλά διατηρούν μια προγαμιαία σχέση μπορεί να ερμηνευθεί ποικιλοτρόπως.

Ο παράγοντας της συναίσθησης υπέρμετρης διάρκειας της σχέσης απλά δηλώνει ότι η σχέση είχε κρατήσει πολύ. Ο παράγοντας αυτός αξιολογήθηκε ως παράγοντας που ώθησε ή ωθούσε τα άτομα στην θεώρηση της σχέσης ως σοβαρής. Με άλλα λόγια το κριτήριο του χρόνου είναι σημαντικό στην αξιολόγηση της σχέσης ως σοβαρής εν τούτοις δεν ωθούσε τα άτομα στην επίσπευση της συζήτησης για σύναψη γάμου. Το κριτήριο για την θεώρηση της προγαμιαίας σχέσης ως σοβαρής εδώ είναι η υποκειμενική αντίληψη του χρόνου. Από την μια η διατήρηση της σχέσης σημαίνει ότι για διάφορους λόγους είναι επιθυμητή ενώ από την άλλη ο προσωπικός χρόνος είναι μια μορφή επένδυσης στη σχέση. Επομένως όσο αυξάνεται το χρονικό διάστημα διατήρησης της σχέσης το κόστος της διάλυσης αυξάνει. Το τελευταίο πιθανά να σημαίνει ότι τα άτομα μπορεί να διατηρούν μια ερωτική σχέση παρά την χαμηλή της ποιότητα εμπλεκόμενα σε έναν φαύλο κύκλο: διατηρούν τη σχέση λόγω του χρόνου που έχουν αφιερώσει και καθώς την διατηρούν αφιερώνουν κι άλλο χρόνο. Στο συγκεκριμένο ερμηνευτικό πλαίσιο ο γάμος πιθανά να μην επιλέγεται καθώς θα αυξήσει το αντιλαμβανόμενο κόστος από την διάλυση του. Από κοινωνική εμπειρία προκύπτει ότι συχνά η απόφαση για μη επισημοποίηση μακρόχρονα διατηρούμενων προγαμιαίων σχέσεων μπορεί να οδηγήσει και στην διάλυση της προγαμιαίας σχέσης χωρίς σύναψη γάμου ή ακόμη και η

σύναψη γάμου, σε ανάλογες περιπτώσεις, πιθανά να οδηγήσει τα άτομα στην σύντομη διάλυση του γάμου μέσω διαζυγίου.

Το συγκεκριμένο εύρημα – της συναίσθησης της υπέρμετρης διάρκειας ως προβλεπτικός παράγοντας της αναβολής σύναψης γάμου – ίσως να υπονοεί και την αποδοχή εναλλακτικών προς το γάμο σχημάτων οργάνωσης του ιδιωτικού βίου. Τα άτομα ενδέχεται να διατηρούν ικανοποιητικές προγαμιαίες σχέσεις στο πλαίσιο εναλλακτικών σχημάτων πχ συμβίωση, συμβίωση μαζί και χωριστά κ.ο.κ. κι η αναβολή της συζήτησης για σύναψη γάμου μπορεί να είναι απόρροια της επιφύλαξης των εμπλεκόμενων ή και της άρνησης τους να θέσουν στη προγαμιαία σχέση το θεσμικό πλαίσιο του γάμου.

Τέλος η διατήρηση της προγαμιαίας σχέσης επί μακρόν, ως παράγοντας πρόβλεψης αναβολής της συζήτησης για σύναψη γάμου, μπορεί να συνάδει με το ενδεχόμενο ότι τα εμπλεκόμενα στην προγαμιαία σχέση άτομα επιθυμούν να ολοκληρώσουν προσωπικούς στόχους ζωής κι επομένως η σύναψη γάμου με ότι αυτός συνεπάγεται πιθανά να μην είναι στα άμεσα σχέδιά τους. Ο γάμος μπορεί να λειτουργεί σε αντίθεση με την επίτευξη προσωπικών στόχων ζωής. Στον χρόνο διατήρησης της σχέσης προγαμιαία δίνεται η δυνατότητα στους εμπλεκόμενους να εξελιχτούν σε προσωπικό επίπεδο (να ικανοποιήσουν προσωπικούς στόχους) αλλά και να κρίνουν υποκειμενικά κατά πόσο η σχέση είναι ικανοποιητική και ικανή να διατηρηθεί στο χρόνο.

Συμπέρασμα.

Τα άτομα δεν επιλέγουν τον γάμο απλά και μόνο εξυπηρετώντας ατομικές ή μόνο συλλογικές ανάγκες. Τα άτομα αξιολογούν τις προγαμιαίες σχέσεις αλλά και την προσωπική τους διάθεση απέναντι στην δυνατότητα διατήρησης της σχέσης μακροπρόθεσμα. Είναι ιδιαίτερα σημαντική η υποκειμενική αξιολόγηση των διαπροσωπικών χαρακτηριστικών της προγαμιαίας σχέσης, καθώς βάση αυτής τα άτομα φαίνεται να αποφασίζουν αν η συγκεκριμένη σχέση μπορεί να αποτελέσει ένα ασφαλές πλαίσιο για την απόκτηση και ανατροφή παιδιών. Και οι δύο έρευνες τείνουν να υποστηρίζουν την σύνδεση του γάμου ως ασφαλές θεσμικό πλαίσιο για την απόκτηση και ανατροφή παιδιών, επομένως δεν αφήνουν πολλά περιθώρια να συμπεράνουμε ότι πλέον τα άτομα απασχολεί ο γάμος ως σχέση, ανεξάρτητα από την προοπτική δημιουργίας οικογένειας μέσα από αυτόν.

Η απόφαση για σύναψη γάμου μπορεί να λαμβάνεται κατόπιν αξιολόγησης ποιοτικών χαρακτηριστικών της προγαμιαίας σχέσης αλλά το αποκορύφωμα της σχέσης συνεχίζει να αποτελεί η απόκτηση παιδιών και η δημιουργία οικογένειας μετά τη σύναψη γάμου.

Περιορισμοί και προεκτάσεις.

Η γαμήλια δέσμευση παρόλο που έχει θεωρηθεί ιδιαίτερα σημαντική για την ζωή των ατόμων δεν έχει μελετηθεί ιδιαίτερα. Αξιοποιώντας συγγενείς θεωρίες επιχειρήθηκε η μελέτη του όλου θέματος. Επομένως, αν και άνοιξε ένας ανεξερεύνητος τομέας –αυτός της διαδικασίας της γαμήλιας δέσμευσης – δεν υπάρχουν παρόμοια δεδομένα με τα οποία θα ήταν δυνατόν να συγκριθούν τα αποτελέσματα των ερευνών.

Στις έρευνες η επικέντρωση έγινε στην μελέτη των αντιλαμβανόμενων σχεσιακών χαρακτηριστικών που οδηγούν τα άτομα να αποφασίσουν την γαμήλια δέσμευση. Σαφώς άλλοι λόγοι όπως η προσωπικότητα του ατόμου, η προσωπικότητα του/ της συντρόφου, οι οικογενειακές αξίες (π.χ. διαζύγιο γονιών της οικογένειας προέλευσης, πεποιθήσεις της οικογένειας προέλευσης περί γάμου κ.ο.κ.) κοινωνικοοικονομικά θέματα κ.α. να αποτελούν ένα φάσμα λόγων οι οποίοι είτε αναστέλλουν είτε επισπεύδουν την γαμήλια δέσμευση. Επομένως, τα ευρήματα δεν αποτελούν ένα ολοκληρωμένο μοντέλο διερεύνησης της διαδικασίας σύναψης γάμου. Επιπλέον, λήφθησαν υπόψη μόνο οι απαντήσεις τους ενός εκ των δύο ετεροφυλόφυλων ατόμων που απαρτίζουν μια προγαμιαία ή έγγαμη σχέση. Θα ήταν ενδιαφέρον ο σχεδιασμός ανάλογης έρευνας με τη συμμετοχή ζευγαριών. Ωστόσο, ένας τέτοιος σχεδιασμός θα αφορούσε διαφορετικά από τις έρευνές μας ερωτήματα. Οι παρούσες έρευνες αφορούσαν την προσωπική αντίληψη των σχεσιακών χαρακτηριστικών.

Τα ευρήματα και των δύο ερευνών είναι δυνατόν να αξιοποιηθούν περεταίρω. Καθώς η αντίληψη των σχεσιακών χαρακτηριστικών επηρεάζεται από την δομή της προσωπικότητας του κάθε ατόμου, πεδίο έρευνας θα μπορούσε να αποτελέσει μια ενσωμάτωση της χρησιμοποιούμενης μεθοδολογίας μαζί με κάποια κλίμακα διερεύνησης προσωπικών χαρακτηριστικών.

Επιπλέον, οι απαντήσεις των συμμετεχόντων δόθηκαν σε μία τυχαία χρονική φάση διατμηματικά (cross - sectionally δηλαδή, ταυτόχρονα). Η περιγραφή της σχέσης πιθανά να

επηρεάζεται από τρέχοντα περιστατικά (π.χ. μία ένταση στη σχέση, ο ερχομός ενός παιδιού κ.ο.κ.). Εξάλλου τα άτομα δεν αναλογίζονται καθημερινά την ποιότητα της διαπροσωπικής τους σχέσης, παρά μόνο σε σημαντικές στιγμές π.χ. από κοινού αγορά ενός οικήματος, λήψη δανείου, η πιθανότητα απόκτησης ενός παιδιού, η ίδια πιθανότητα για απόφαση σύναψης γάμου κ.α. Από την μεριά των ερευνητών δεν λήφθηκε υπόψη η κατάσταση στην οποία βρίσκονταν οι συμμετέχοντες και στις δύο έρευνες. Προκειμένου να προσπελασθούν τέτοιοι παρείσακτοι παράγοντες, ιδανική θα ήταν η συγκρότηση μιας διαχρονικής έρευνας, κατά την οποία, σε διάφορες χρονικές στιγμές όπως η έναρξη μιας ερωτικής σχέσης, η κοινοποίηση της σχέσης, η απόφαση για σύναψη γάμου, οι εν δυνάμει συμμετέχοντες να συμπλήρωναν σχετικές κλίμακες ή να συμμετείχαν σε κάποιες δομημένες συνεντεύξεις κ.ο.κ. Θεωρούμε ότι σε έναν βαθμό το μεγάλο δείγμα, ιδιαίτερα της δεύτερης και βασικής έρευνας βοήθησε στην αντιμετώπιση τέτοιων ζητημάτων και δίνει τη δυνατότητα γενίκευσης των συμπερασμάτων.

Σημειώνεται ότι από τους έγγαμους ζητήθηκε να ανακαλέσουν τους λόγους που τους ώθησαν να εκτιμήσουν την προ του γάμου σχέση τους ως σοβαρή. Η ανάκληση πιθανά να περιλάμβανε και σύγχρονα στοιχεία, καθώς δεν είναι τόσο εύκολη η απομόνωσή τους. Επίσης, διάφοροι λόγοι όπως ο χρόνος διατήρησης της σχέσης κι όχι το θεσμικό κέλυφος του γάμου μπορεί να επηρεάζουν την υποκειμενική αντίληψη του γάμου.

Υποστηρίζουμε ότι η παρούσα έρευνα με όλες τις αδυναμίες και τα κενά της ανοίγει μια σημαντική πτυχή στην μελέτη των διαπροσωπικών σχέσεων.

Οι έρευνες πραγματοποιήθηκαν τα έτη 2007 και 2010 όπου η οικονομική κρίση δεν ήταν τόσο βαθιά όσο σήμερα (2013). Η πρώτη έρευνα έδειξε πώς για την απόφαση σύναψης γάμου είναι ιδιαίτερα σημαντική η επαγγελματική αποκατάσταση. Στη σύγχρονη ελληνική πραγματικότητα μετά την κρίση του καπιταλιστικού συστήματος, και η επαγγελματική αποκατάσταση έχει δυσκολέψει και οι εργασιακές συνθήκες έχουν γίνει περισσότερο

ευέλικτες, περιορίζοντας τις οικονομικές δυνατότητες και κάνοντας συχνά αδύνατη ακόμη και την επιβίωση. Παράλληλα, στις αλλαγές των εργασιακών συνθηκών έχουν αναιρεθεί μέτρα προστασίας της μητρότητας όπως η απαγόρευση απόλυσης εγκυμονούσας εργαζόμενης, λεχώνας μητέρας κ.α. Επίσης υπάρχει περιορισμός έως και εξάλειψη των κοινωνικών παροχών π.χ. παροχή κρατικού παιδικού σταθμού, υπηρεσίες φροντίδας ηλικιωμένων ατόμων κ.α. Παράλληλα, νέα φορολογικά μέτρα επιβαρύνουν ιδιαίτερα τους έγγαμους και τα νέα ζευγάρια συρρικνώνοντας τις οικονομικές τους δυνατότητες. Οι συγκεκριμένες αλλαγές περιορίζουν την ποιότητα ζωής των ενηλίκων, εν γένει έγγαμων ή μη, και δυσκολεύουν την απόφαση για σύναψη γάμου. Σε αυτό το πλαίσιο δεν απαντούν οι έρευνές μας. Ωστόσο, τα ευρήματα των δύο ερευνών θα μπορούσαν να αξιοποιηθούν στο σχεδιασμό μιας μελέτης με επίκεντρο την διερεύνηση της επίδρασης της καπιταλιστικής κρίσης στην απόφαση σύναψης γάμου.

Εφαρμογές

Η διαδικασία της απόφασης για γαμήλια δέσμευση αν και μέχρι τώρα έχει μελετηθεί ελάχιστα, στο ελληνικό πλαίσιο σχεδόν καθόλου φαίνεται να είναι ιδιαίτερα σημαντική.

Η ποιότητα μιας στενής διαπροσωπικής/ ερωτικής σχέσης είναι ιδιαίτερα σημαντική για τη ζωή ενός ατόμου. Ανεξαρτήτως, από το αν αυτή η σχέση εντάσσεται ή όχι σε κάποιο θεσμικό πλαίσιο, μπορεί να είναι καθοριστική για την ψυχολογική κατάσταση των εμπλεκομένων. Η συγκεκριμένη απόφαση προσθέτει κάτι σημαντικό στην κοινωνική ταυτότητα του ατόμου. Πόσο μάλλον αν η συγκεκριμένη απόφαση συνδέεται και με την απόκτηση και την ανατροφή παιδιών που σημαίνει και την ανάληψη ενός νέου ρόλου και νέων ευθυνών.

Τα ευρήματα της παρούσας έρευνας θα μπορούσαν να αξιοποιηθούν σε επόμενες έρευνες είτε ως συγκριτικά εμπειρικά δεδομένα είτε ως βάση για την διερεύνηση άλλων πτυχών της ίδια θεματικής. Θα μπορούσε το ίδιο το ζήτημα της απόφασης για σύναψη γάμου να διερευνηθεί με συμμετέχοντες ζευγάρια (που διατηρούν προγαμιαία ή έγγαμη σχέση). Επίσης να διερευνηθεί η επίδραση της διαδικασίας σύναψης γάμου στην πρόβλεψη δυάλυσης της προγαμιαίας ή έγγαμης σχέσης, με τη συμμετοχή διαζευγμένων ατόμων ή ακόμη θα μπορούσε να εξεταστεί η ποιότητα της έγγαμης σχέσης σε σχέση με την διαδικασία την απόφαση σύναψης γάμου κ.ο.κ.

Εξάλλου, το εργαλείο που κατασκευάστηκε θα μπορούσε να αξιοποιηθεί αυτόνομα προς διερεύνηση της υποκειμενικής αξιολόγησης μιας σχέσης στον τομέα της μακροπρόθεσμης δέσμευσης.

Επιπλέον, συνολικά η μελέτη θα μπορούσε να αξιοποιηθεί στον τομέα της ψυχοθεραπείας ζευγαριών. Τα ζευγάρια φαίνεται να λαμβάνουν τις σοβαρές αποφάσεις για τη συνέχιση ή μη της σχέσης τους, υπό το κράτος σχετικής αμφιθυμίας. Μάλιστα συχνά στη θεραπεία ζευγαριών, αποκαλύπτεται πώς τα ζευγάρια λειτουργούν αμφιθυμικά μπροστά σε

σημαντικές αποφάσεις και συχνά συμπληρωματικά (όσο περισσότερο θέλει ο ένας κάτι, τόσο λιγότερο ο άλλος) ή συμμετρικά (όσο θέλει ο ένας κάτι τόσο θέλει ο άλλος κάτι άλλο) (Ιωαννίδου, 2012). Μέσα από τα ευρήματα της παρούσας εργασίας θα μπορούσε να διαμορφωθεί ένα πλαίσιο βοηθητικό για τον/ την ψυχοθεραπευτή/ τρια,. Τα αποτελέσματα των δύο ερευνών δύνανται να βοηθήσουν τον/ την ψυχοθεραπευτή/ τρια να συμβάλλει ώστε το ζευγάρι να κρίνει την ποιότητα της σχέσης του, την διαθεσιμότητά του να δεσμευτεί καθώς ακόμη και να αποδομήσει μαζί με το ζευγάρι την διαδικασία απόφασης σύναψης γάμο και πώς αυτή συνέβαλε στην κατάσταση του ζευγαριού κ.α.

Επίλογος

Τόσο κατά την διαδικασία πραγματοποίησης των ερευνών όσο και κατά την συγγραφή των ευρημάτων επιχειρήθηκε η διατήρηση ουδέτερης στάσης απέναντι στο ζήτημα της απόφασης σύναψης γάμου. Με άλλα λόγια, δεν επιχειρήθηκε η αξιολόγηση της γαμήλιας δέσμευσης ως θετικής ή αρνητικής. Οι εμπειρικές έρευνες εν γένει εκφράζουν την άποψη της πλειοψηφίας. Έτσι αν, και στις δύο έρευνες, φάνηκε ότι ο γάμος σε μεγάλο βαθμό συνδέεται, ακόμη και σήμερα, με την απόκτηση παιδιών και τη δημιουργία οικογένειας υπήρχε κι ένα μικρότερο ποσοστό συμμετεχόντων και συμμετεχουσών που θεωρούσαν ανεξάρτητα τούτα τα ζητήματα. Εν γένει φάνηκε πώς η ποιότητα της σχέσης είναι σημαντική για την απόφαση σύναψης γάμου κι ότι μέσα στα πλαίσια μιας σταθερής και ικανοποιητικής σχέσης λαμβάνεται η απόφαση για απόκτηση παιδιών.

Καταθέτοντας μια προσωπική αντίληψη θα έλεγα ότι η απόφαση για σύναψη γάμου χρειάζεται να λαμβάνεται αβίαστα ... Με άλλα λόγια η διαδικασία απόφασης για σύναψη γάμου να απαντά περισσότερο στην κοινή επιθυμία για μακροήμερευση της συγκεκριμένης σχέσης κι όχι απλά και μόνο στην ανταπόκριση σε εξωγενείς κοινωνικούς παράγοντες.

Ξενόγλωσση βιβλιογραφία.

- Ackerman, D. (1994). *A natural history of love*. New York: Random House.
- Adams, M. & Jones, H. (1997). The conceptualization of marital commitment: An integrative analysis. *Journal of Personality and Social Psychology*, 72, 1177-1196.
- Adams, S. (1965). Inequity in social exchange. In L. Berkowitz (Ed.), *Advances in experimental social psychology* (Vol. 2, pp. 267-299). New York: Academic Press.
- Agnew, R., & Lee, B. (May 1997). *Individualism in romantic relationships. associations with commitment, satisfaction, and self-other inclusion*. Paper presented at the annual meeting of the American Psychological Society, Washington, D.C.
- Allen, R. (1989). *Single women/family ties*. Newbury Park, CA: Sage.
- Amato, R. (2007). Studying marital interaction and commitment with survey data. In S. Hofferth & L. Casper (Eds.), *Handbook of measurement issues in family research* (pp. 53-65). Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum.
- Aron, A., Fisher, H., & Strong, G. (2006). Romantic love. In A. Vangelisti & D. Perlman (Επιμ.), *Cambridge handbook of personal relationships* σελ. 595-614. New York: Cambridge Univ. Press.
- Arriaga, B., & Agnew, R. (2001). Being committed: Affective, cognitive, and conative components of relationship commitment. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 27, 1190-1203.
- Austin, W. & Hatfield, E. (1980). Equity theory. social justice. In G. Mikula (cd.). *Justice and Social infraction*. 25-61. Burne: Huber.
- Axinn, G., & Thornton, A. (1992). The relationship between cohabitation and divorce: Selectivity or causality? *Demography*, 29, 357-374.

- Axinn, W.G. & Barber, J.S. (1997). Non-Family Living and Family Formation Values in Early Adulthood. *Journal of Marriage and the Family* 59(3):595-611.
- Barkow, J., Cosmides, L. & Tooby, J., (eds.) (1992). *The adapted mind: Evolutionary psychology and the generation of culture*. New York: Oxford University Press.
- Barelds, D. (2005). Self and partner personality in intimate relationships. *European Journal of Personality*, 19, 501-518.
- Barrett M. and McIntosh M (1982) *The Anti-social Family*. London: Verso.
- Baucom, H., Epstein, N., Rankin, A., & Burnett, K. (1996). Assessing relationship standards: The inventory of specific relationship standards. *Journal of Family Psychology*, 10, 72-88.
- Beck, U. & E. Beck-Gernsheim (1995): *The Normal Chaos of Love*. Cambridge: Polity Press
- Beck-Gernsheim, E. (2002). *Reinventing the Family. In search of New Lifestyles*. Cambridge: Polity Press
- Bellah, R., Madsen, R., Sullivan, W., Swidler, A. & Tipton, S. (1985). *Habits of the Heart: Individualism and Commitment in American Life*. California: University of California Press.
- Bennet, N. (1979) Medieval women and modern women. In P. Laslet & R. Wall (Ed.), *Household and family in past time*. Cambridge, UK: Cambridge University Press.
- Bennett, N. Blanc, A. & Bloom, D. (1988). Commitment and the modern union: Assessing the link between premarital cohabitation and subsequent marital stability. *American Sociological Review*, 53, 127-138.
- Berger, P. and Kellner, H. (1964). Marriage and the construction of reality. *Diogenes* 45, 1 - 25.

Bernhardt, E., (1993). Changing Family Ties, Women's Position and Low Fertility. In N. Federici, K. Mason & S. Sogner, (eds.). *Women's Position and Demographic Change*. Oxford : Clarendon Press.

Berscheid, E. & Meyers, S. A. (1996). A social categorical approach to a question about love. *Personal Relationships* ,3, 19-43.

Berscheid, E. & Walster, E. (1974). A little bit about love. In T. L. Huston (Ed.), *Foundations of interpersonal attraction*. New York: Academic Press.

Berscheid, E. & Walster, E. H. (1978). *Interpersonal attraction*. Reading, MA: Addison – Wesley.

Berscheid, E. (2006). Notes on the social psychological study of love. *Impulse*, 60, 5-13.

Berscheid, E., & Regan, P. (2005). *The psychology of interpersonal relationships*. New York: Prentice-Hall.

Billari, F. C., D. Philipov, and P. Baizán (2001). Leaving home in Europe: The experience of cohorts born around 1960. *International Journal of Population Geography* 7 (5), 339–356.

Blakemore, J. E. O., Lawton, C. A., & Vartanian, L. R. (2005). I can' t wait to get married: Individual differences in drive to marry. *Sex Roles*, 53, 327-335.

Bock, J. (2000). Doing the right thing: Single Mothers by Choice and the Struggle. *Gender & Society*, 14, 62-86.

Botkin, D., Weeks, M. & Morris, J. (2000). Changing marriage role expectations: 1969-1991. *Sex roles*. 42, 9/10, 933-942.

Bourdieu, P. (1996). *The State Nobility: Elite Schools in the Field of Power* (L. C. Clough, Trans.). Cornwall: Polity Press.

- Brehm, S., & Kassin, S. M. (1996). *Social psychology*, 3e. Boston: Houghton Mifflin Company.
- Brehm, S. (1985) *Intimate Relationships*. New York: Random House.
- Bridges, S. (1987). College females' perceptions of adult roles and occupational fields for women. *Sex Roles*, 16, 591-604.
- Brown, L. (2004). Moving from cohabitation to marriage: Effects on relationship quality. *Social Science Research*, 33(1), 1–20.
- Brown, L., & Booth, A. (1996). Cohabitation versus marriage: A comparison of relationship quality. *Journal of Marriage and Family*, 58, 668–678.
- Brownridge, A., & Halli, S. (2000). “Living in sin” and sinful living: Toward filling a gap in the explanation of violence against women. *Aggression and Violent Behavior*, 5, 565–583.
- Brouke, Z., (1999). *Εγχειρίδιο για παιδιά με δύσκολους γονείς*. (μτφ. Τσαρμακλή Δ.) Αθήνα: Εκδόσεις Καστανιώτη.
- Buchmann, M. (1989). *The script of life in modern society: Entry into Adulthood in a Changing World*. Chicago: University of Chicago Studio Press.
- Bouchard, G. (2005). Adult couples facing a planned or unplanned pregnancy. Two realities. *Journal of Family Issues* 26(5), 619-637.
- Bui, T., Peplau, A., & Hill, T. (1996). Testing the Rusbult model of relationship commitment and stability in a 15-year study of heterosexual couples. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 22, 1244-1257.
- Bulcroft, R., Bulcroft, K., Bradley, K., & Simpson, C. (2000). The management and production of risk in romantic relationships: A postmodern paradox. *Journal of family history*, 25, 1, 63 -84.

- Bumpass, L. & Sweet, J. (1989). National Estimates of Cohabitation. *Demography* 32(3), 425-436.
- Buss, D. M. (2003). *The evolution of desire: Strategies of human mating* (rev. ed.). New York: Basic Books.
- Byrd, S. E. (2009). The social construction of marital commitment. *Journal of marriage and family*, 71, 318-336.
- Bynner, J. (2001). British youth transition in comparative perspective. *Journal of youth studies*. 4,1, 5-23.
- Bynner, J. (2009). *Lifelong Learning and Crime: A Life-course Perspective: IFLL Public Value Paper 4*. Leicester: NIACE
- Byrne A. and Carr, D. (2005). Caught in the Cultural Lag: The Stigma of Singlehood'. *Psychological Inquiry: An International Journal for the Advancement of Psychological Theory*, Vol. 16 (2,3): 84-91.
- Byrne, A. (2003). Developing a Sociological Model for Researching Women's Self and Social Identities. *Journal of Women's Studies* 2003 10: 443-464.
- Canary, D. J., & Stafford, L. (2001). Equity in the preservation of personal relationships. In J. H. Harvey & A.Wenzel (Eds.), *Close romantic relationships: Maintenance and enhancement* (pp.133–153). Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum Associates.
- Carmichael, G. (1995). Consensual partnering in the more developed countries: An overview. *Journal of the Australian population*. 12, 51-76.
- Casper, L. M., Bianchi, S. M. (2002). *Continuity and Change in the American Family*. Thousand Oaks, CA: Sage.
- Cate, R. M., Lloyd, S. A., & Long, E. (1988). The role of rewards and fairness in developing premarital relationships. *Journal of Marriage and the Family*, 50,

Charlton BG. & Andras P. (2005). Universities and social progress in modernizing societies: how educational expansion has replaced socialism as an instrument of political reform. *Critical Quarterly*, 47, 30-39.

Charlton, BG. & Andras, P. (2003). *The Modernization Imperative*. Imprint Academic: Thorverton.

Charlton, BG. (2007). Psychological neoteny and higher education: Associations with delayed parenthood. *Medical Hypotheses*, 69, 237-40.

Chasteen, A. L. (1994). The world around me”: the environment and single women. *Sex Roles*, 31(5/6).

Cherlin, A. J., & Chase-Lansdale, P. L. (1995). Parental divorce in childhood and demographic outcomes in young adulthood. *Demography*, 32, 299–318.

Cherlin, A. J. (2004). The deinstitutionalization of American marriage. *Journal of marriage and family*, 66, 4, 848-861.

Childs, G. (2003). Polyandry and population growth in a historical Tibetan society. *The history of the family*, 8, 423-444.

Claxton, A., O’ Rourke, N., Smith, J.Z., DeLongis., A. (2011). Personality traits and marital satisfaction within enduring relationships: An intra- couple discrepancy approach. *Journal of Social and Personal Relationships*, 29(3), 375-396.

Clements, M. L., Stanley, S. M., & Markman, H. J. (2004). Before they said “I do”: Discriminating among marital outcomes over 13 years based on premarital data. *Journal of Marriage and Family*, 66, 613–626.

Cohan, C. L., & Kleinbaum, S. (2002). Toward a greater understanding of the cohabitation effect: Premarital cohabitation and marital communication. *Journal of Marriage and Family*, 64, 180–192.

Coonz, S., (2008). *Η ιστορία του γάμου Από την υποταγή στην οικειότητα ή πώς η αγάπη νίκησε τον γάμο.* (μτφ. Σ. Λαζαρίδου). Αθήνα: Πολύτροπον.

Crawford, D., Feng, D., Fischer, J., & Diana, L. (2003). The influence of love, equity, and alternatives on commitment in romantic relationships. *Family and Consumer Sciences Research Journal*, 31, 253-271.

Dalton, S. T. (1992). Lived experience of nevermarried women. *Issues in Mental Health Nursing*, 13, 69 – 80.

Davies, L. (2003). Singlehood: Transitions within a gendered world. *Canadian Journal on Aging*, 22, 343 – 352.

Davies, S., Katz, J., & Jackson, J. (1999). Sexual Desire Discrepancies: Effects on Sexual and Relationship Satisfaction in Heterosexual Dating Couples. *Archive of sexual behaviour*. 28(6), 553-567.

Davis, A., & Strong, P. (1977). Working without a net: the bachelor as a social problem. *The Sociological Review*, 25,(1), 109–129

Deci, E. L., & Ryan, R. M. (2000). The “what” and “why” of goal pursuits: Human needs and the self-determination of behavior. *Psychological Inquiry*, 11, 227–268.

DeMaris, A., & Rao, V. (1992). Premarital cohabitation and subsequent marital stability in the United States: A reassessment. *Journal of Marriage and Family*, 54, 178–190.

DePaulo, B. M., & Morris, W. L. (2005). Singles in society and in science. *Psychological Inquiry*, 16, 57-83.

Dion, K., & Dion, L. (1993). Individualistic and collectivistic perspectives on gender and the cultural context of love and intimacy. *Journal of Social Issues*, 49, 53–69.

Donaghue, N., & Fallon, B. (2003). Gender-role self-stereotyping and the relationship between equity and satisfaction in close relationships. *Sex Roles*, 48(5/6), 217–230.

Doumanis, M. (1983). *Mothering in Greece: From collectivism to individualism*. New York: Academic Press.

Drigotas, S. M., & Rusbult, C. E. (1992). Should I stay or should I go?: A dependence model of breakups. *Journal of Personality and Social Psychology*, 62, 62-87.

Duffy, S. M., & Rusbult, C. E. (1986). Satisfaction and commitment in homosexual and heterosexual relationships. *Journal of Homosexuality*, 12, 1-23.

Dush, C. M., Cohan, C. L., & Amato, P. R. (2003). The relationship between cohabitation and marital quality and stability: Change across cohorts? *Journal of Marriage and the Family*, 65, 539–549.

Eastwick, P.W., & Finkel, E.J. (2008). Sex differences in mate preferences revisited: Do people know what they initially desire in a romantic partner? *Journal of Personality and Social Psychology*, 94, 245–264.

Edin, K., & Kefalas, M. (2005). *Promises I Can Keep: Why Poor Women Put Motherhood Before Marriage*. Berkeley: University of California Press.

Edin, K., Kefalas, M. J., & Reed, J. M. (2004). A peek inside the black box: What marriage means for poor unmarried parents. *Journal of Marriage and Family*, 66, 1007–1014.

England, P. & Farkas, G. (1986). *Households, Employment, and Gender: A Social, Economic, and Demographic View*. New York: Aldine.

Etaugh, C., & Stern, J. (1984). Person perception: Effects of sex, marital status, and sex-typed occupation. *Sex Roles*, 11, 413– 424.

Etaugh, C., & Birdoes, L. N. (1991). Effects of age, sex, and marital status on person perception. *Perceptual and Motor Skills*, 72, 491–497.

Etaugh, C., & Hoehn, S. (1995). Perceiving women: Effects of marital, parental, and occupational sex-typing variables. *Perceptual and Motor Skills*, 80, 320–322.

- Eurostat (2010). Population. Ανακτημένο στις 10/12/ 2011 από τον διαδικτυακό τόπο: <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/population/data/database>.
- Eurostat (2006). *Population in Europe 2005. First results. Statistics in Focus, Population and Social Conditions, 16/2006*. Luxembourg: European Communities.
- Fehr, B. & Russell, J. A. (1991) The concept of love viewed from a prototype perspective. *Journal of Personality and Social Psychology*, 59. 981-993.
- Fehr, B. (1988). Prototype analysis of the concepts of love and commitment. *Journal of Personality & Social Psychology*, 55, 557-579.
- Fehr, B. (1994). Prototype - based assessment of laypeople's views of love. *Personal Relationships*, 1, 309-331.
- Fehr, B., & Sprecher, S. (2004, July). Prototype analysis of the concept of compassionate love. *Paper Presented at the International Conference on Personal Relationships*.
- Fehr, B., Baldwin, M. W. , Collins, L., Patterson, S., & Benditt, R. (1999). Anger in close relationships: An interpersonal script analysis. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 25, 299-312.
- Felmlee, D., Sprecher, S. & Bassin, E. (1990). The Dissolution of Intimate Relationships: A Hazard Model. *Social Psychology Quarterly* 53: 13-30.
- Fenguson, S. (2000). Challenging traditional marriage: Never Married Chinese American and Japanese American Women. *Gender & Society*, 14,1, 136-159
- Fischer, K., Shaver, P., & Carnochan, P. (1990). How emotions develop and how they organize development. *Cognition and emotion*, 4(2), 81-127.
- Fisher, H. (1989) Evolution of Human Serial Pairbonding. *American journal of physical anthropology*, 78, 331- 354.

Fletcher, G., Simpson, J. & Thomas, G. (2000). Ideals, perceptions, and evaluations in early relationship development. *Interpersonal relationship and group processes*, 6, 933-940

Floyd, F. J., & Wasner, G. H. (1994). Social exchange, equity, and commitment: Structural equation modeling of dating relationships. *Journal of Family Psychology*, 8(1), 55-73.

Foa, E. Z., & Foa, U. G. (1980). Resource theory: Interpersonal behavior as exchange. In K. Gergen, M. Greenberg & R. Willis (Eds.), *Social exchange: Advances in theory and research*. New York: Plenum.

Galland, O., (2002). *Les jeunes*. Paris: La Decouverte.

Ganong, L.H., Coleman, M., & Mapes, D. (1990). A meta-analytic review of family structure stereotypes. *Journal of Marriage and the Family*, 52, 287-297.

Gelles, R. (1995). *Contemporary families: A sociological view*. Thousand Oaks, California: Sage.

Georgas J. (1989). Changing family values in Greece: From collectivist to individualist. *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 20, 80-91.

Giddens, A. (1994), *The transformation of intimacy. Sexuality, love and eroticism in modern societies*. Cambridge: Polity Press.

Givertz, M., & Segrin, C. (2005). Explaining personal and constraint commitment in close relationships: The role of satisfaction, conflict responses, and relational bond. *Journal of Social and Personal Relationships*, 22, 757-775

Givertz, M., Segrin, C., & Hanzal, A. (2009). The association between satisfaction and commitment differs across marital couple types. *Communication Research*, 36, 561-584.

Glenn, N. (2002). A plea for greater concern about the quality of marital matching. In A. J. Hawkins, L. D. Wardle, & D. O. Coolidge (Eds.). *Revitalizing the institution of*

marriage for the twenty-first century: An agenda for strengthening marriage (pp. 45–58).

Westport, CT: Praeger. Halford.

Gonzaga, G. C., Keltner, D., Londahl, E. A., & Smith, M. D. (2001). Love and the commitment problem in romantic relations and friendship. *Journal of Personality and Social Psychology*, 81(2), 247-262.

Gonzaga, G. C., Turner, R. A., Keltner, D., Campos, B., & Altemus, M. (2006). Romantic Love and Sexual Desire in Close Relationships. *Emotion*, 6, 163-179.

Gonzaga, G., Haselton, M. G., Smurda, J., Davies, M. S., & Poore, J. C. (2008). Love, desire, and the suppression of thoughts of romantic alternatives. *Evolution and Human Behavior*, 29, 119-126.

Gonzalez L. & Lopez, C. Pairo, S. (2000). Household and families: Living arrangements and gender relations. Στο Dunkan, S. & Pfau-Effinger, B. (eds). *Gender, Economy and Culture in the European Union*. London: Routledge, pp. 49-86.

Greenberg, L. (1984). Task analysis of intrapersonal conflict. In L. Rice & L. Greenberg (Eds.) *Patterns of Change: Intensive Analysis of Psychotherapy*. New York: Guilford Press.

Hajnal, J. (1965). European marriage patterns in perspective. In D.V. Glass & D.E.C. Eversley, (Eds.), *Population and History*, New York: McGraw-Hill.

Hall, R. & Zhao, Z, (1995). Cohabitation and divorce in Canada: testing the selectivity hypothesis., *Journal of Marriage and the Family*, 57: 421-27.

Hatfield, E. Rapson, R. L. & Martel, L.D. (2007). Love and hate. In Shinobu Kitayama and Dov Cohen. (Eds.) *Handbook of cultural psychology*. New York: Guilford Press, pp. 760-779.

Hatfield, E. & Rapson, R. (1993). *Love, sex, and intimacy: Their psychology, biology, and history*. New York: HarperCollins.

Hatfield, E. & Traupmann, J. (1983). *Passionate and companionate love in older couples: Changes over time*. Madison, WI: University of Wisconsin.

Hatfield, E., Traupmann, J., Sprecher, S., Utne, M., & Hay, J. (1984). Equity and intimate relations: Recent research. In W. Ickes (Ed.), *Compatible and incompatible relationships* (pp. 1-27). New York: Springer-Verlag.

Hatfield, E. (1988). Passionate and Companionate love. In R. J. Sternberg & M. L. Barnes (Eds.), *The Psychology of love* (pp. 191 – 217). New Haven, CT: Yale.

Hatfield, E. (1985). Passionate and companionate love. In R. J. Sternberg & M. L. Barnes (Eds.), *The psychology of love* (pp. 191-217). Cambridge, MA: Yale University Press.

Hatfield, E. (2009). Equity theory. In Harry Reis & Susan Sprecher (Eds.) *Encyclopedia of human relationships*. (pp. 535-537). Thousand Oaks, CA: SAGE., .

Hatfield, E. & Walster, G. W. (1978). *A new look at love*. Lanham, MD: University Press of America.

Hatfield, E., & Sprecher, S. (1986). The relation between inequity and emotions in close relationships. *Social Psychology Quarterly*, 49, 309-321

Hatfield, E., Pillemer, J. T. O' Brien, M. U., & Le, Y.C.L. (2008). The endurance of love: Passionate and compassionate love. In newlywed and long- term marriages. *Interpersona* 2 (1), 35-64

Hatfield, E., Schmitz, E., Cornelius, J., & Rapson, R. L. (1988). Passionate love: How early does it begin? *Journal of Psychology and Human Sexuality*, 1 (1), 35-51

Hatfield, E., Walster, G. W. & Traupmann, J. (1979). Equity and premarital sex. In M. Cook & G. Wilson (Eds.). *Love and attraction: An international conference* (pp. 309-322). Oxford, UK

Hattfield, E. & Sprecher, S. (1986). Measuring passionate love and in intimate relationships. *Journal of Adolescence*, 9, 383-410.

Hay, P. (2004). The American covenant marriage in the conflict of laws. In J. Witte, E. Ellson & G. Rapids (Eds.) *Covenant marriage in comparative perspective*. MI: William Erdmans.

Henderson-King, D., & Veroff, J. (1994). Sexual satisfaction and marital well-being in the first years of marriage. *Journal of Social & Personal Relationships*, 11(4), 509-534..

Hendrick, .S. & Hendrick, C. (1993). Love as friends. *Journal of Social and Personal Relationships*, 10, 459-466.

Hendrick, C. & Hendrick, S. S. (1989). Research on love: Does it measure up?" *Journal of Personality and Social Psychology*, 56:784-794.

Hendrick, C. & Hendrick, S.S. (1986). A theory and method of love. *Journal of Personality and Social Psychology*, 50, 392-402.

Hendrick, S.S. & Hendrick, C. (1992). *Romantic love*. Thousand Oaks, CA, US: Sage Publications, Inc.

Hendrick, C. & Hendrick, S. S. (1988). Lovers wear rose coloured glasses. *Journal of Personality and Social Psychology* 50, 392-402

Henshaw, K., (1998). Unintended pregnancy in the United States. *Family planning Perspectives*, 30(1), 24–29

Hinde, A. (1997). *Relationships: A dialectical perspective*. East Sussex, UK: Psychology Press.

Hobcraft, J. & Kiernan, K.. (1995). *Becoming a Parent in Europe, Evolution or Revolution in European Population*. Proceedings of the European Population Conference. Milano, pp: 27–65.

Hoffnung, M. (2004). Wanting it all: Career, marriage, & motherhood during college-educated women's 20s. *Sex Roles*, 50, 711-723.

Holmes, J.G., & Rempel, J.K. (1989). Trust in close relationships. In C. Hendrick (Ed.), *Close relationships* (pp. 187–220). Newbury Park, CA: Sage.

Hrdy, S. B. (1999). *Mother nature: Maternal instincts and how they shape the human species*. New York: Ballantine Books.

Huddy, L., Neely, F. & Lafay, M.(2000). The polls—Trends: Support for the women's movement. *Public Opinion Quarterly* 64:309-50.

Hughes, E., & Waite, J. (2002). Health in household context: Living arrangements and health in late middle age. *Journal of Health and Social Behavior*, 43(1), 1-21.

Ingehart, R. & Baker, W.E. (2000). Modernization, Cultural Change, and the Persistence of Traditional Values. *American Sociological Review*, Vol. 65, No. 1, 65 19–51.

Isaacson, W. (1989). Should gays have marriage rights? On two coasts, the growing debate produces two different answers. *Time*, 134, 101-106.

Jamieson, J. (1999). Intimacy transformed? A critical look at the 'pure relationship'. *Sociology*, 33,3. 477-494

Jones, D., & Nelson, S. (1996). Expectations of marriage among college students from intact and non-intact homes. *Journal of Divorce and Remarriage*, 26, 171-189.

Johnson, M. P. (1991). Commitment to personal relationships. In W.H. Jones & D. Perlman (Eds.), *Advances in personal relationships* (Vol.3, pp. 117-143). London: Jessica Kingsley.

Johnson, M., Caughlin, J. & Huston, T. (1999). The Tripartite Nature of Marital Commitment: Personal, Moral, and Structural Reasons to Stay Married. *Journal of Marriage and the Family*, 61, 1, 160-177.

Johnson, C. A., Stanley, S. M., Glenn, N. D., Amato, P. A., Nock, S. L., Markman, H. J., et al. (2002). *Marriage in Oklahoma: 2001 baseline statewide survey on marriage and divorce*. Oklahoma City: Oklahoma Department of Human Services

Karney, B. R. & Bradbury, T. N. (1995) The longitudinal course of marital quality and stability: A review of theory, method, and research. *Psychological Bulletin*, 118, 3-34

Kasser, T. (2002a). *The high price of materialism*. Cambridge, MA: MIT.

Kasser, T. (2002b). Materialistic Values and Well-being in Business Students. Coauthored with A. Ahuvia. *European Journal of Social Psychology*, 32, 137-146.

Kasser, T., & Ryan, R. M. (1996). Further examining the American dream: Differential correlates of intrinsic and extrinsic goals. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 22, 280–287.

Kasser, T., Ryan, R. M., Couchman, C. E., & Sheldon, K. M. (2004). The Independent Effects of Goal Contents and Motives on Well-being: It's Both What You Do and Why You Do It. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 30, 475-486.

Kaslow, F. W., & Hammerschmidt, H. (1992). Long term good marriages: The seemingly essential ingredients. *Journal of Couples Therapy* 3, (2/3), 15-38.

Kaufman, G. (2000). .Do Gender Role Attitudes Matter? Family Formation and Dissolution Among Traditional and Egalitarian Men and Women. *Journal of Family Issues*, 21 (1), 128-144.

Kelley, H. H. (1983/2002). Love and commitment. In H.H. Kelley, E. Berscheid, A. Christensen, J. H. Harvey, T. L. Huston, G. Levinger, E. McClintock, L. A. Peplau, & D. R. Peterson, *Close Relationships*, p. 265-314. Clinton Corners, N.Y.: Percheron.

Kemmelmeier, M. Sanchez-Burks, J. Cytron, A. Coon, H. M. (1998, August). Individualism and romantic love: A comparison of two hypotheses. Poster presented at the 106th Annual Convention of the American Psychological Association, San Francisco, CA.

Kerpelman, J. L., & Schvaneveldt, P. L. (1999). Young adults' anticipated identity importance of career, marital, and parental roles: Comparisons of men and women with different role balance orientations. *Sex Roles, 41*, 189-217.

Kline, G. H., Stanley, S. M., Markman, H. J., Olmos-Gallo, P. A., St.Peters, M., Whitton, S. W., & Prado, L. (2004). Timing is everything: Pre-engagement cohabitation and increased risk for poor marital outcomes. *Journal of Family Psychology, 18*, 311–318.

Kordoutis, P. (2004). Interpersonal conflict. In C. Spielberger (Ed.), *Encyclopedia of applied psychology* (pp. 397-411). San Diego, CA: Academic Press.

Krippendorff, K. (2004). *Content analysis. An introduction to its methodology*. Thousand Oaks, Ca: Sage.

Kravdal, Ø. (1999). Does marriage require a stronger economic underpinning than informal cohabitation? *Population Studies 53*, 63-80

Kurdek, L. A. (1992). Assumptions vs. standards: The validity of two relationship cognitions in heterosexual and homosexual couples. *Journal of Family Psychology, 6*, 164–170.

Laner, R., & Russell, N. (1994). Course content and change in students: Are marital expectations altered by marriage education. *Teaching Sociology, 22*, 10-18.

Lauer, S. Yodanis, C. (2011). Individualized marriage and the integration of resources. *Journal of Marriage and Family, 73*, 669-683.

Lawrence, K. & Byers, E. S. (1998). Interpersonal exchange model of sexual satisfatcion questionnaire. In C. M. Davis, W. L. Yarber, R. Bauserman, G. Schreer, & S. L. Davis (Eds.), *Handbook of sexually related measures* (pp. 514-519). Thousand Oaks, CA: Sage.

Le, B., & Agnew, C. R. (2003). Commitment and its theorized determinants: A meta-analysis of the investment model. *Personal Relationships, 10*, 37–57.

- Lee, J.A. (1973). *The colours of love. An exploration of the ways of loving*. Don Mills. Ontario, Canada: New Press.
- Lesthaeghe, R. & Moors, G., (2000). Recent trends in fertility and household formation in the industrialized world. *Review of Population and Social Policy*, 9, 121-170
- Lesthaeghe, R. (1995). The Second Demographic Transition in Western Countries: An Interpretation.17-62. In K. Mason, & A.M. Jensen, (eds.) *Gender and Family Change in Industrialized Countries*. Oxford: Oxford University Press.
- Lewis, G. & Moon, S. (1997), Always single and single again. Women: a qualitative study. *Journal of Marital and Family Therapy*, 23, 2, 115–134.
- Lewis, J. (2001a). The Decline of the Male Breadwinner Model: Implications for Work and Care. *Social Politics*, 152- 169.
- Lewis, J. (2006). *Children, changing families and welfare states*. UK: Edward Elgar Publishing.
- Lichter, D. T., & Qian, Z. (2005, November). Serial cohabitation and transitions to healthy marriage. Paper presented at the Association for Public Policy Analysis and Management Conference, Washington, DC.
- Lichter, D.T., Batson, C., & Brown, J.B. (2004). Welfare reform and marriage promotion: The marital expectations and desires of single and cohabiting mothers. *Social Service Review*, 38, 2-25.
- Lichter, D.T., McLaughlin, C.D., Kephart, G., & Landry, D. (1992). Race and the retreat from marriage: A shortage of marriageable men? *American Sociological Review*, 57, 781-799.
- Liefbroer, A.C. (1999). From Youth to Adulthood: Understanding Changing Patterns of Family Formation from a Life Course Perspective. In, *Population Issues: An*

Interdisciplinary Focus. Van Wissen, G.& Dykstra, A. (επιμ.), New York: Kluwer Academic/Plenum Publishers., 1999

Lillard, L. A., Brien, M. J., & Waite, L. J. (1995). Premarital cohabitation and subsequent marital dissolution: A matter of self-selection? *Demography*, 32, 437–457.

Luker, K. (1996). Dubious conceptions *The politics of teenage pregnancy*. Cambridge MA: Harvard University Press.

Lydon, J. E., Meana, M., Sepinwall, D., Richards, N., & Mayman, S. (1999). The commitment calibration hypothesis: when to people devalue attractive alternatives? *Personality and Social Psychology Bulletin*, 25, 152-161.

Lye, D. N., & Waldron, I. (1997). Attitudes toward cohabitation, family, and gender roles: Relationships to values and political ideology. *Sociological Perspectives*, 40, 199–225.

Lynch, K. (1991). The European marriage pattern in the cities: Variations on a theme by Hajnal. *Journal of family history*, 16, 79-96

Macklin, E. D. (1978). Nonmarital heterosexual cohabitation. *Marriage and Family Review* 1 (March/April), 2-10.

Mahay, J., & Lewin, C. (2007). Age and the desire to marriage. *Journal of family issues*. 28,5, 706-723.

Mair, L. (1971). *Marriage*. Harmondsworth: Penguin.

Manning, W. D., Smock, P. J., & Majumdar, D. (2004). The relative stability of marital and cohabiting unions for children. *Population Research and Policy Review*, 23, 135 – 159.

Manning, W., & Brown, S. (2003). *Children's economic well-being in cohabiting parent families: An update and extension* (Working Paper Series 03–05). Bowling Green, OH: Bowling Green State University.

Markman, H. J., & Dion, M. R. (2002). *Marriage in Oklahoma: 2001baseline statewide survey on marriage and divorce* (S02096 OKDHS). Oklahoma City: Oklahoma Department of Human Services.

Martin, M. W. (1985). Satisfaction with intimate exchange: Gender-role differences and the impact of equity, equality, and rewards. *Sex Roles*, 13, 597-605.

Maslow, A. H. (1954). *Motivation and personality*. New York: Harper

McGinnis, S. L. (2003). Cohabiting, dating, and perceived costs of marriage: A model of marriage entry. *Journal of Marriage and Family*, 65(1), 105–116.

McLanahan, S., & Sandefur, G. (1994). *Growing up with a single parent*. Cambridge, MA: Harvard Univ. Press.

Meston, C. & Buss, D. (2007). Why human have sex. *Archive Sexual Behaviour*, 36, 477-507.

Meyers, S., & Berscheid, E. (1997). The language of love: What a difference a preposition makes. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 23, 347-362.

Michaels, J., Acock, A. & Edwards, J. (1984). Satisfaction in Intimate Relationships as a Function of Inequality, Inequity, and Outcomes. *Social Psychology Quarterly* 47, 347-357.

Mikulincer, M., & Goodman, G. S. (Eds.). (2006). *Dynamics of romantic love: Attachment, caregiving, and sex*. New York: Guilford Press.

Miller, S., Perlman, D., Brehm, S. (2007). *Intimate Relationships*, London: McGraw-Hill, Inc.

Montesi, J.L., Fauber, R.L., Gordon, E.A., Heimberg, R.G. (2011). The specific importance of communicating about sex to couples' sexual and overall relationship satisfaction. *Journal of Social and Personal Relationships*, 28, 591-609

Moors, G. (1997). *Valued choices and chosen values: On the dynamics of the relationship between values orientations and family formation*. IPD Working Paper 1997-5, Brussels: VrijeUniversiteit Brussel, Brussels, Belgium

Morris, W. L., DePaulo, B. M., Hertel, J., & Ritter, L. C. (2004). *Perceptions of people who are single: A developmental life tasks model*. Manuscript in preparation.

Muncie J., Wetherell, M., Langan M., Dallos R. & Cochrane, A. (2008). *Οικογένεια. Η μελέτη και κατανόηση της οικογενειακής ζωής*. Αθήνα: Εκδόσεις Μεταίχμιο.

Nilsen, A. P. (1977). *Sexism in Children's Books and Elementary Classroom Materials. Sexism and language* (pp. 161-179). Urbana, Ill: National Council of Teachers of English.

Nock, S. L. (1995). A comparison of marriages and cohabiting relationships. *Journal of Family Issues*, 16(1), 53–76.

Nock, S.L., Sanchez, L.A., & Wright, J.D. (2008). *Covenant marriage and the movement to reclaim traditions*. New Brunswick, NJ: Rutgers University Press.

Noller, P. (1986). What is the thing called love? Defining the love that supports marriage and family. *Personal Relationships*, 3, 97-115.

Novack, L. & Novack, D. (1996). Being Female in the Eighties and Nineties: Conflicts between New Opportunities and Traditional Expectations among White, Middle Class, Heterosexual College Women', *Sex Roles* 35(1): 57–77.

Oppenheimer, V., (1988) A Theory of Marriage Timing. *American Journal of Sociology*. 94, 3, 563-591

Oppenheimer, V., Blossfeld, H. & Wackerow, A. (1995). United States of America. Pp. 150-73 in *The New Role of Women: Family Formation in Modern Societies*, H. P. Blossfeld. Boulder (eds), CO: Westview.

Orbuch, L., Veroff, J., & Holmberg, D. (1993). Be- coming a married couple: The emergence of meaning in the first years of marriage. *Journal of Marriage and the Family*, 55, 815-826.

Owen Blakemore, J., Lawton, C. & Vartanian, L. (2005). I Can't Wait to Get Married: Gender Differences in Drive to Marry. *Sex Roles*, 53, 5-6, 327-335

Peake, A., & Harris, K. (2002). Young Adults' Attitudes toward Multiple Role Planning: The Influence of Gender, Career Traditionality, and Marriage Plans. *Journal of Vocational Behavior* 60, 405–421

Phillips, J. A., & Sweeney, M. M. (2005). Premarital cohabitation and marital disruption among White, Black, and Mexican American women. *Journal of Marriage and Family*, 67, 271–285.

Popenoe, D. (1996). *Life without father*. New York: Martin Pressler Press.

Qian, Z. & Preston, SH. (1993). Changes in Amer ican marriage, 1972-1987. *American Sociology Review*. 58, 482-95

Quinn, N. (1996). Culture and contradiction: The case of Americans reasoning about marriage. *Ethos*, 24, 391 – 425.

Raley, K., & Bratter, J. (2004). Not even if you were the last person on earth!: How marital search constraints affect the likelihood of marriage. *Journal of family issues*. 25, 167-181.

Regan, P. C. (1998). Of lust and love: Beliefs about the role of sexual desire in romantic relationships. *Personal Relationships*, 5, 139-157.

Reynolds, J. and Wetherell, M. (2003), The discursive climate of singleness: the consequences for women's negotiation of a single identity. *Feminism and Psychology*, 13(4). 489-510.

Rindfuss, Ronald and Audrey VandenHeuvel. 1990. Cohabitation: A Precursor to Marriage or an Alternative to Being Single? *Population and Development Review* 16:703-26.

Rontos, K. (2007). Prospects for a new family formation and for its impact on fertility: Some research evidences from Greece. *Statistical Review*, 3, 1,

Rosenblatt, PC. (1974). Behaviour in public places: Comparisons of couples accompanied and unaccompanied by children. *Journal of marriage and the family*, 36, 750-755.

Ryan, R. M., & Deci, E. L. (1996). When paradigms clash: Comments on Cameron and Pierce's claim that rewards do not undermine intrinsic motivation. *Review of Educational Research*, 66, 33-38.

Rubin, Z. (1970). Measurement of romantic love. *Journal of Personality and Social Psychology*. 32(1), 147-168.

Rusbult, C. (1983). A longitudinal test of the investment model: The development (and deterioration) of satisfaction and commitment in heterosexual involvements. *Journal of Personality and Social Psychology*, 45, 172-186.

Rusbult, C. E., & Buunk, B. P. (1993). Commitment processes in close relationships: An interdependence analysis. *Journal of Social and Personal Relationships*, 10, 175-204.

Rusbult, C. E., & Martz, J. M. (1995). Remaining in an abusive relationship: An investment model analysis of nonvoluntary commitment. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 21, 558-571.

Rusbult, C. E., & Van Lange, P. A. M. (2003). Interdependence, interaction and relationships. *Annual Review of Psychology Vol 54*, 351-375 Annual Reviews, US.

Rusbult, C. E., Coolsen, M. K., Kirchner, J. L., & Clarke, J. (2006). Commitment. In A. Vangelisti & D. Perlman (Eds.), *Handbook of personal relationships* (pp. 615-635). New York: Cambridge.

Rusbult, C. E., Johnson, D. J., & Morrow, G. D. (1986). Determinants and consequences of exit, voice, loyalty, and neglect: Responses to dissatisfaction in adult romantic involvements. *Human Relations*, 39, 45-63.

Rusbult, C. E., Martz, J. M., & Agnew, C. R. (1998). The investment model scale: Measuring commitment level, satisfaction level, quality of alternatives, and investment size. *Personal Relationships*, 5, 357-391.

Rusbult, C. E., Martz, J. M., & Agnew, C. R. (1998). The investment model scale: Measuring commitment level, satisfaction level, quality of alternatives, and investment size. *Personal Relationships*, 5, 357-391.

Rusbult, C. E., Yovetich, N. A., & Verette, J. (1996). An interdependence analysis of accommodation processes. In G. J. O. Fletcher & J. Fitness (Eds.), *Knowledge structures in close relationships: A social psychological approach* (pp. 63-90). Hillsdale, NJ, England: Lawrence Erlbaum Associates, Inc.

Rusbult, C., Drigotas, S. & Verette, J. (1994). The investment model: An interdependence analysis of commitment processes and relationship maintenance phenomena. In D. Canary & L. Stafford (Eds.), *Communication and relational maintenance* (pp. 115-139). New York: Academic Press.

Russell, J. E., & Rush, M. C. (1987). The effects of sex and marital/ parental status on performance evaluations and attributions. *Sex Roles*, 17, 221-236.

Sacher, J. & Fine, M. (1996). Predicting Relationship Status and Satisfaction after Six Months among Dating Couples. *Journal of Marriage and the Family* 58:21-32.

Sager, C., Brown, H., Crohn, H., Engel, T., Rodstein, E., & Walker, L. (1983). *Treating the remarried family*. New York: Brunner/Mazel.

Sandfield, A. & Percy, C. (2003) Accounting for single status: Heterosexism and ageism in heterosexual women's talk about marriage, *Feminism & Psychology*, 13 (4), 475-488. 6997254532

Sassler, S., & Goldscheider, F. (2004). Revisiting Jane Austen's Theory of Marriage Timing Changes in Union Formation among American Men in the Late 20th Century. *Journal of family issues*. 25, 139-166.

Schmitt, M., Kliegel, M., Shapiro, A. (2007). Marital interaction in middle and old age: A predictor of marital satisfaction?. *International Journal of Aging and Human Development* 65 (4): 283-300

Seecombe, K., James, D., & Battle Walters, K. (1998). They think you ain't much of nothing: The social construction of the welfare mother. *Journal of Marriage and the Family*, 60, 849-865.

Shiota, M.N., & Levenson, R.W. (2007). Birds of a feather don't always fly farthest: Similarity in Big Five personality predicts more negative marital satisfaction trajectories in long – term marriages. *Psychology and Aging*, 22(4), 666-675.

Sharp, E., & Ganong, L. (2007). Living in the gray: Women's experiences of missing the marital transition. *Journal of Marriage and the Family*, 69, 831–844.

Shulman, S., Rosenheim, E., & Knafo, D. (1999). The interface of adolescent and parent marital expectations. *American Journal of Family Therapy*, 27, 213-222.

Sidel, R. (1996). *Keeping women and children last: America's war on the poor*. NY: Penguin Books.

Simpson, J. A. (1987). The dissolution of romantic relationships: Factors involved in relationship stability and emotional distress. *Journal of Personality and Social Psychology*, 53,683-692.

Skolnick, A. (1981) *Married Lives: Longitudinal Perspectives on Marriage*. In Eichorn, D. (ed.) *Present and Past in Middle Life*, 269–98. New York: Academic Press, 1981.

Skolnick, A. (2002). Grounds for Marriage: Reflections and Research on an Institution in Transition In Yalom, M., Carstensen, L. Freedman, E. & Gelpi, B.(Eds.) *Inside the American couple. New thinking. New challenges*. 149-164. London: University of California Press.

Skolnick, A., (1978). *The intimate environment: Exploring marriage and the family*. Boston: Little Brown.

Smith, R. (1992). Geographical diversity in the resort to marriage in late medieval Europe In .P. Goldberg (Ed.) *Woman Is a Worthy Wight: Women in English Society C. 1200-1500*. Wolfeboro Falls, NH: Alan Sutton Publishing.

Smock, P., Manning, W. D., & Porter, M. (2005). ‘‘Everything’s there except money’’: How money shapes decisions to marry among cohabitators. *Journal of Marriage and Family*, 6, 680–696.

Sommer, V. (1993, November 13). Primate origins: The hardware of human sexuality. Meetings of The Society for the Scientific Study of Sex. San Diego

South, S. (1991). Sociodemographic Differences in Mate Selection Preferences. *Journal of Marriage and the Family* 53:920-40.

Sprecher, S. (1986). The relation between inequity and emotions in close relationships. *Social Psychology Quarterly*, 49, 309-321.

Sprecher, S. & Regan P. (1998). Passionate and companionate love in courting and young married couples. *Sociological Inquiry*. 163(23).

Sprecher, S. (1988). Investment model, equity, and social support determinants of relationship commitment. *Social Psychology Quarterly*, 51, 318-328.

Sprecher, S. (2001). Equity and social exchange in dating couples: Associations with satisfaction, commitment, and stability. *Journal of Marriage and the Family*, 63, 599-613.

Sprecher, S. (2002). Sexual satisfaction in premarital relationships: Associations with satisfaction, love, commitment, and stability. *Journal of Sex Research*, 39, 190–196.

Sprecher, S., & Regan, P. (2000). Sex and sexuality in relational context. In C. Hendrick & S. S. Hendrick (Eds.), *Close relationships: A sourcebook* (pp. 217 – 227). Thousand Oaks, CA: Sage.

Sprecher, S., & Schwartz, P. (1994). Equity and balance in the exchange of contributions in close relationships. In M. J. Lerner & G. Mikula (Eds.) *Entitlement and the affectional bond. Justice in close relationships* (pp.12–36). New York: Plenum.

Sprecher, S., & Regan, P. (2000). Sexuality in relational content. In S. Hendrick & S. Hendrick (Eds.), *Close relationships: A sourcebook*. Thousand

Stafford, L., Kline, S. L., & Rankin, C. (2004). Married individuals, cohabiters, and cohabiters who marry: A longitudinal study of relational and individual well-being. *Journal of Social and Personal Relationships*, 21, 231–248.

Stanley, S. M., Markman, H. J., & Whitton, S. W. (2002). Communication, conflict and commitment: Insights on the foundations of relationship success from a national survey. *Family Process*, 41(4), 659-675.

Stanley, S. M., Whitton, S. W., & Markman, H. J. (2004). Maybe I do: Interpersonal commitment levels and premarital or non-marital cohabitation. *Journal of Family Issues*, 25, 496–519.

Stanley, S., Rhoades, G., & Markman, H. (2006). Sliding versus deciding: Inertia and the premarital cohabitation effect. *Family Relations*, 55 , 499–509.

Stanley, S. M., Rhoades, G. K., & Whitton, S. W. (2010). Commitment: Functions, formation, and the securing of romantic attachment. *Journal of Family Theory and Review*, 2, 243-257.

Stanley, S.M., Lobitz, W.C., & Dickson, F. (1999). Using what we know: Commitment and cognitions in marital therapy. In W. Jones & J. Adams (Eds), *Handbook of interpersonal commitment and relationship stability*. pp. 411-424. New York: Plenum.

Statistics Austria (2003). *Familienstrukturen und Familienbildung. Ergebnisse des Mikrozensus September 2001*. Vienna: Statistics Austria.

Sternberg, J. R. (1986). A Triangular Theory of Love. *Psychology Review*, 93, (2), 119-135.

Sternberg, R. & Barnes, M. (1988). *The psychology of love*. New Haven: Yale University Press.

Sternberg, R. & Grajek, S. (1984). The nature of love. *Journal of Personality and Social Psychology*, 47, 312-329.

Sternberg, R. (2006). A Duplex Theory of Love. In R. Sternberg & K. Wess (Eds.) *The new psychology of love*. σελ. 184-200. New Haven & London: Yale University Press.

Sternberg, R. J. & Weis, K. (Eds.) (2007). *The new psychology of love*. New Haven, CT: Yale University Press.

Sternberg, R. J. (1997). A Triarchic View of Giftedness: Theory and Practice. In N. Coleangelo & G. A. Davis (Eds.), *Handbook of Gifted Education* (pp. 43-53). Boston, MA: Allyn and Bacon.

Sternberg, R. J. (1999). Love. In D. Levinson, J. J. Ponzetti Jr., & P. F. Jorgensen (Eds.), *Encyclopedia of human emotions* (Vol. 2, pp. 430–438). New York: Macmillan.

Sternberg, R. J., & Barnes, M. L. (Επιμ.). (1988). *The psychology of love*. New Haven, CT: Yale University Press.

Sternberg, R. J., & Grajek, S. (1984). The nature of love. *Journal of Personality & Social Psychology*, 47(2), 312-329.

Sullerot, E. (2000), *La Crise de la famille*. Paris: Hachette Littérature, collection Pluriel

Surra, K., & Hughes D. (1997). Commitment Processes in Accounts of the Development of Premarital Relationships. *Journal of Marriage and Family*, 59,(1), 5-21

Sweeney, M. M. (2002). Two decades of family change: The shifting economic foundations of marriage. *American Sociological Review*, 67, 132–148.

Teachman, J. D. (2003). Premarital sex, premarital cohabitation, and the risk of subsequent marital dissolution among women. *Journal of Marriage and Family*, 65, 444–455

Thibaut, J. W. and Kelley, H. H. (1959). *The social Psychology of Groups*. New York: Wiley.

Thomson, E., & Colella, U. (1992). Cohabitation and marital stability: Quality or commitment? *Journal of Marriage and Family*, 54, 259–267.

Thornton, A., & Young-DeMarco, L. (2001). Four decades of trends in attitudes toward family issues in the United States: The 1960s through the 1990s. *Journal of Marriage and Family*, 63, 1009–1037.

Thornton, A., Axinn, W. G., & Hill, D. H. (1992). Reciprocal effects of religiosity, cohabitation, and marriage. *American Journal of Sociology*, 98, 628–651.

Thornton, A., Axinn, W., & Xie, Y. (2007). *Marriage and Cohabitation*. Chicago: University of Chicago Press.

Traupmann, J., Petersen, R., Utne, M., & Hatfield, E. (1981). Measuring equity in intimate relations. *Applied Psychological Measurement*, 5, 467-480.

Tucker, M.B. (2000). Marital values and expectations in context: Results from a 21 city survey. In L. Waite, C. Bachrach, M. Hindin, E. Thomson, & A. Thornton (Eds.), *The ties*

that bind: Perspectives on marriage and cohabitation (pp. 166-187). New York: Aldine de Gruyter.

Tucker, P., & Aron, A. (1993). Passionate love and marital satisfaction at key transition points in the family cycle. *Journal of Social and Clinical Psychology*, 12, 135–147.

Turcotte P, Goldscheider F. (1998). Evolution of Factors Influencing First Union Formation in Canada. *Canadian Studies in Population*, 28: 145-173.

Turney, K. (2011). Chronic and proximate depression among mothers: Implications for child well-being. *Journal of Marriage and Family*, 73, 149 – 163.

Van Avermaet, E., McClintock, C. & Moskowitz, J. (1978). Alternative approaches to equity: pro-social motivation, strategic accommodation and dissonance reduction. *European Journal of Social Psychology*, 8, 419-437.

Van Yperen, N., & Buunk, B. (1990). A longitudinal study of equity and satisfaction in intimate relationships. *European Journal of Social Psychology*, 20, 287–309

Waite, L. J., & Gallagher, M. (2000). *The case for marriage: Why married people are happier, healthier, and better off financially*. New York: Doubleday.

Waller, M. R. (2002). *My baby's father: Unmarried parents and paternal responsibility*. Ithaca, NY: Cornell University Press.

Walster, E. & Walster, G. W. (1981). *A new look at love*. Reading Mass: Addison-Wesley.

Walster, E. Walster, G.W. & Berscheid, E. (1978) *Equity: Theory and research*, Boston: Allyn and Bacon.

Wang, A. Y., & Nguyen, H. T. (1995). Passionate love and anxiety: A cross-generation study. *Journal of Social Psychology*, 135, 459-471.

Waterman, A. S. (1981). Individualism and interdependence. *American Psychologist*, 36, 762-773.

- Waterman, A. S. (1984). *The psychology of individualism*. New York: Praeger.
- Waugh, S. (1988). *The Lordship of England: Royal wardships and marriage in English society and politics*. Princeton: Princeton University Press.
- White, F. A. (1997). Measuring the content of moral thought: The Revised Moral Authority Scale (MAS-R). *Social Behaviour and Personality*, 25, 321-334.
- White, F. A. (2000). Relationship of family socialisation processes to adolescent moral thought. *Journal of Social Psychology*, 140, 75-91.
- White, L. K. (1992). The effect of parental divorce and remarriage on parental support for adult children. *Journal of Family Issues*, 13, 234-250.
- White, L., & Keith, B. (1990). The effect of shift work on the quality and stability of marital relations. *Journal of Marriage and the Family*, 52, 453-462.
- Whitehead, B. D., & Popenoe, D. (2002). *The state of our unions: The social health of marriage in America*. Piscataway, NJ: National Marriage Project.
- Whyte, M. K. (1990). *Dating, mating, and marriage*. Hawthorne, NY: Aldine De Gruyter.
- Wieselquist, J., Rusbult, C. E., Foster, C. A., & Agnew, C. R. (1999). Commitment, pro-relationship behavior, and trust in close relationships. *Journal of Personality and Social Psychology*, 77, 942-966.
- Wilhelm, B. (1998). Changes in Cohabitation across Cohorts: The Influence of Political Activism. *Social Forces*, 77, 289-313.
- Wilson, M. & Daly, M. (1992) Who Kills Whom in Spouse Killings?: Exceptional Sex Ratio of Spousal Homicide in the United States. *Criminology* 30, 189-215.
- Woods, L. N., & Emery, R. E. (2002). The cohabitation effect on divorce: Causation or selection? *Journal of Divorce and Remarriage*, 37 (3/4).

Wyatt, P. K.(1999).Conceiving couple commitment: Choice, promise, and fulfilment
στο Adams, Jeffrey M. (Ed); Jones, Warren H. (Ed), (1999). *Handbook of interpersonal
commitment and relationship stability, Perspectives on individual differences* (pp. 53-71).
Dordrecht, Netherlands: Kluwer Academic Publishers.

Yeh, H., F.O. Lorenz, K.A. S. Wickrama, R. Conger, & G. Elder. (2006). Relationships
among sexual satisfaction, marital quality, and marital instability at midlife. *Journal of
Family Psychology*, 20, 329- 343.

Ελληνόγλωσση βιβλιογραφία.

Γαβαλάς Β., Ρόντος Κ., (2011). Οι εκτός γάμου γεννήσεις στην Ελλάδα: χωρικές και κοινωνικο-δημογραφικές όψεις ενός αναδυόμενου φαινομένου. *Δημογραφικά Νέα*, 16, 1-4.

Γεώργας, Δ. (1995). Αξίες και διαφυλικές σχέσεις. Στο I.N. Παρασκευόπουλος, Η. Μπεζεβέγκης, Ν. Γιαννίτσας & Α. Καραθανάση (επιμ.) *Διαφυλικές Σχέσεις*. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.

Γεώργας, Δ., Γκαρή, Α., Μυλωνάς, Κ. (2004). Σχέσεις με συγγενείς στην ελληνική οικογένεια, στο Λ. Μουσούρου, Μ. Στρατηγάκη (επιμ.), *Ζητήματα οικογενειακής πολιτικής: θεωρητικές αναφορές και εμπειρικές διερευνήσεις*.

Γεώργας, Δ. (2006). *Η οικογένεια στη σύγχρονη εποχή*. Αθήνα: ΙΔΕΚΕ

Γκιρτζή, Μ. (2009) Γαμήλιες πρακτικές και η θέση της γυναίκας στο γάμο στο Βυζάντιο. *Αρχαιολογία και τέχνες*, 110, 53-60.

Δραγώνα, Θ. & Τσέλιου, Ε. (2009). Μετασχηματισμοί της Ελληνικής οικογένειας και νομοθετικές αλλαγές στο οικογενειακό δίκαιο. Στο J. Muncie, M. Wetherell, M. Langan, R. Dallos, A. Cochrane (Eds.), *Οικογένεια: η μελέτη και κατανόηση της οικογενειακής ζωής* (σ. 117-174). Αθήνα : Μεταίχμιο.

Ενγκελς, Φ. (1998). *Η καταγωγή της οικογένειας, της οικουγένειας, της ατομικής ιδιοκτησίας και του κράτους*. Αθήνα: Σύγχρονη Εποχή

Θεοχαράκης, Ν., Στυλιανίδης, Σ., Θεοχαράκης, Φ. & Γερουλάνος, Σ.(2009). Ασθένεια του αισθήματος. Ο έρωτας στο βυζαντινό σύστημα ψυχοπαθολογίας. *Αρχαιολογία και τέχνες*, 110, 51-52

Ιωαννίδη – Καπόλου, Ε. (2002). Κοινωνικός αποκλεισμός και μετανάστευση στην Ευρώπη. Στο: *Κοινωνικός Αποκλεισμός Πρακτικά τριήμερου Συνεδρίου* (Πάντειο Πανεπιστήμιο, 16-18 Μαΐου 2002). Αθήνα: Αρμός.

Ιωαννίδου, Β. (2012). *Η τέχνη της συντροφικής ζωής*. Αθήνα: Γνώση.

- Κατάκη, Χ. (2012). *Οι τρεις ταυτότητες της ελληνικής οικογένειας*. Αθήνα: Πεδίο.
- Κογκίδου, Δ. (1995). *Μονογονεϊκές οικογένειες. Πραγματικότητα – Προοπτικές – Κοινωνική πολιτική*. Αθήνα: “Νέα Σύνορα” Λιβάνη.
- Κορδούτης, Π. (2006). Αντίληψη ισοτιμίας και σεξουαλικής ικανοποίησης στην ερωτική σχέση. Στο Π. Σ. Κορδούτης, Β.Γ. Παυλόπουλος, *Πεδία έρευνας στην Κοινωνική Ψυχολογία: πολιτισμός, μετανάστευση, οργανισμοί, υγεία-πρόληψη, στενές διαπροσωπικές σχέσεις*, σ. 330-365. Αθήνα: Εκδόσεις Ατραπός.
- Κορδούτης, Π. (2007). Οι επιδράσεις της ισοτιμίας στη συναισθηματική επικοινωνία των συντρόφων της ερωτικής σχέσης. *Ψυχολογία*, 14(1), 27-41
- Κοτζαμάνης, Β. (1997) Η σύσταση και η διάλυση των έγγαμων συμβιώσεων στην Ελλάδα, μια πρώτη προσέγγιση, *Επιθεώρηση Κοινωνικών Ερευνών*,
- Κοτζαμάνης, Β. & Σοφianoπούλου, Κ. (2009). Γονιμότητα και η αναπαραγωγή στην μεταπολεμική Ελλάδα, συγχρονική και διαγενεακή προσέγγιση. *Επιθεώρηση Κοινωνικών Ερευνών* 128 Α', 3-38
- Κοτζαμάνης, Β. (1997). Γαμηλιότητα και διάλυση των εγγάμων συμβιώσεων στην Ελλάδα: Μια πρώτη δημογραφική προσέγγιση, *Επιθεώρηση Κοινωνικών Ερευνών*, 94, 61-152.
- Κοτζαμάνης, Β. (2000). *Οι δημογραφικές εξελίξεις κατά τη μεταπολεμική περίοδο στις χώρες της Ανατολικής Ευρώπης και στην Ελλάδα. Μία πρώτη προσέγγιση*. Αθήνα : Ε.Κ.Κ.Ε.
- Κοτζαμάνης, Β. (2009). Οι προβληματισμοί για την πορεία της γεννητικότητας και της γονιμότητας στην Ελλάδα, λόγος και αντίλογος, στο: Β. Κοτζαμάνης (επιμ.) *Η δημογραφική πρόκληση, γεγονότα και διακυβεύματα*. Βόλος: Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Θεσσαλίας/ΕΔΚΑ.
- Κοτζαμάνης, Β.- Σοφianoπούλου Κ. (2009). Η γαμηλιότητα των γυναικών στην Ελλάδα: ο θεσμός του γάμου σε κρίση; *Δημογραφικά Νέα*, 3, 1-4.

Λαμπροπούλου, Ε. (2004). *Η θεωρία της ισοτιμίας στις προγαμιαίες ετεροφυλοφιλικές ερωτικές σχέσεις*. Μεταπτυχιακή διατριβή. Θεσσαλονίκη: Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης.

Μαράτου – Αλιπράντη, Λ. (2010) Νέες μορφές οικογένειας. Τάσεις και εξελίξεις στη σύγχρονη Ελλάδα *Εγκέφαλος 2010*, 47,(2), 55-66

Μουσούρου, Λ. (2005). *Οικογένεια και οικογενειακή πολιτική*. Αθήνα: Gutenberg Γιώργος & Κώστας Δαρδάνος.

Μουσούρου, Λ. (1985). *Γυναικεία απασχόληση και οικογένεια*. Αθήνα: Εστία.

Μουσούρου, Λ. (1981) Βασικά χαρακτηριστικά της ελληνικής οικογένειας, στο: Α. Μισέλ, *Κοινωνιολογία της οικογένειας και του γάμου*. Αθήνα: Gutenberg.

Μπουχέλου, Μ. (2008). *Ο αντίκτυπος των ενδοοικογενειακών σχέσεων μετά το διαζύγιο στο αίσθημα εγκλωβισμού και στην αντιστροφή ρόλων των εφήβων με τους γονείς τους*. Διδακτορική διατριβή. Αθήνα: Πάντειο Πανεπιστήμιο Αθηνών.

Νόβα – Καλτσούνη Χ. (επιμ. 2004) *Κείμενα κοινωνιολογίας του γάμου και της οικογένειας*. Αθήνα: Τυπωθήτω

Παπαρώδη, Β. (2006) *Επίδραση των εποχικών κινήσεων της γαμηλιότητας πάνω στην γεννητικότητα του πληθυσμού της Ελλάδας*. Μεταπτυχιακή διατριβή. Πειραιάς: Πανεπιστήμιο Πειραιώς. Τμήμα Στατιστικής και Ασφαλιστικής Επιστήμης.

Παυλόπουλος, Β. (2006). Έρως ανίκατε μάχαν; Μια εμπειρική έρευνα για τους μύθους του γάμου. Στο Π. Κορδούτης, & Β. Παυλόπουλος, (επιμ.), *Πεδία έρευνας στην κοινωνική ψυχολογία*. Αθήνα: Άτραπος.

Σακαλάκη, Μ. (2001). Η ανάλυση περιεχομένου. Στο Σ. Παπαστάμου, (επιμ.), *Εισαγωγή στην Κοινωνική Ψυχολογία. Επιστημονικοί προβληματισμοί και μεθοδολογικές κατευθύνσεις*. (477-493) Αθήνα: Ελληνικά γράμματα.

Συμεωνίδου, Χ. (2002), Γάμος-Διαζύγιο, Συμβίωση-Χωρισμός στην Ελλάδα: Αποτελέσματα Έρευνας. Στο Λ. Μαράτου-Αλιπράντη (επιμ.), *Οικογένειες και Κράτος Πρόνοιας στην Ευρώπη. Τάσεις και προκλήσεις στον εικοστό πρώτο αιώνα (115-130)*. Αθήνα: Gutenberg,

Τσανίρα, Ε. (2008). Η μετάβαση στην ενήλικη ζωή στην Αθήνα: συμπεριφορές, στάσεις, αντιλήψεις. Στο Δ. Εμμανουήλ, Ε. Ζακοπούλου, Ρ. Κανταντζόγλου, Θ. Μαλούτας, Α. Χατζηγιάννη (επιμ.). *Κοινωνικοί και χωρικοί μετασχηματισμοί στην Αθήνα του 21^{ου} αιώνα*. Αθήνα: Εθνικό Κέντρο Κοινωνικών Ερευνών.

Παράρτημα

Ερωτηματολόγια πρώτης μελέτης.

6^η Ιουνίου 2007

Αγαπητή κυρία, κύριε

Θα θέλαμε να ζητήσουμε τη συνεργασία σας σε έρευνες που διεξάγονται στο Τμήμα Ψυχολογίας του Παντείου Πανεπιστημίου

Η συμμετοχή σας στις έρευνες είναι εθελοντική και ανώνυμη. Η συμπλήρωση των ερωτηματολογίων θα σας πάρει λίγο χρόνο και δε θα σας κουράσει. Εάν έχετε απορίες κατά τη διάρκεια τους μπορείτε να απευθυνθείτε στην ερευνήτρια που σας έδωσε το ερωτηματολόγιο. Εάν έχετε γενικότερα ερωτήματα για την έρευνα απευθυνθείτε στον επόπτη των ερευνών ή στην ερευνήτρια στα τηλέφωνα και τις διευθύνσεις ηλεκτρονικού ταχυδρομείου που αναφέρονται στη βάση της παρούσας σελίδας.

Εάν σε οποιαδήποτε σημείο της συνέντευξης ή των ερωτήσεων που συμπληρώνετε ενοχληθείτε ή νιώσετε ότι δεν θέλετε να συνεχίσετε μπορείτε ελεύθερα να σταματήσετε τις απαντήσεις στα ερωτηματολόγια και να τα επιστρέψετε στην ερευνήτρια. Στην περίπτωση αυτή σας ζητάμε προκαταβολικά συγγνώμη για την ακούσια ενόχληση. Οφέλη από μια έρευνα σαν και αυτήν προκύπτουν μόνον όταν οι απαντήσεις δείχνουν τις προσωπικές σας προτιμήσεις, πράξεις, συναισθήματα και πιστεύω. Δεν υπάρχουν εδώ σωστές ή λάθος απαντήσεις αλλά μόνο αυτό που εσείς επιλέγετε, κάνετε, αισθάνεστε ή πιστεύετε. Γι' αυτό σας ζητάμε να απαντάτε χωρίς ενδοιασμούς, με ειλικρίνεια.

Σας ευχαριστούμε για την εθελοντική συμμετοχή σας στις έρευνες. Χωρίς τη βοήθειά σας θα ήταν αδύνατη η προσπάθειά μας να κατανοήσουμε τα πολύπλοκα ψυχολογικά φαινόμενα που μελετάμε.

Στις επόμενες πρώτες σελίδες παρακαλούμε δώστε μας μερικά προσωπικά σας στοιχεία, πάντα ανώνυμα. Κατόπιν ακολουθούν οι δύο έρευνες.

Ανθή Αργυρούδη

Παναγιώτης Κορδούτης

Επόπτης έρευνας: Παναγιώτης Σ. Κορδούτης, Αναπληρωτής Καθηγητής της Ψυχολογίας των Διαπροσωπικών Σχέσεων, Τμήμα Ψυχολογίας Πάντειο Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών, Τμήμα Ψυχολογίας, τηλ. 2109201708, γραφείο Β7, ώρες Παρασκευή 17:00-19:00, e-mail: kordouti@panteion.gr Κύρια ερευνήτρια: Ανθή Αργυρούδη, υποψήφια διδάκτωρ Κοινωνικής Ψυχολογίας, Πάντειο Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών, Αθήνα τηλ. 2310822046, e-mail: antharg@yahoo.gr

ΑΝΩΝΥΜΑ ΠΡΟΣΩΠΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ

1. Φύλο: Άνδρας ☐ Γυναίκα ☐

2. Ηλικία: _____ (συμπληρωμένα έτη)

3. Κύρια απασχόληση _____

4. Εκπαίδευση:

Λιγότερο από 6 τάξεις υποχρεωτικής εκπαίδευσης	☐
Τουλάχιστον 6 τάξεις υποχρεωτικής εκπαίδευσης	☐
Τουλάχιστον 9 τάξεις υποχρεωτικής εκπαίδευσης	☐
Λύκειο	☐
Μεταλυκειακή εκπαίδευση	☐
Πανεπιστημιακή εκπαίδευση ή ΤΕΙ	☐
Μεταπτυχιακές σπουδές	☐

5. Εάν είστε φοιτητής/τρια, σε ποιο Τμήμα ΑΕΙ ή ΤΕΙ φοιτάτε: _____

6. Τόπος κατοικίας μέχρι τα δεκαοκτώ:

Αθήνα	☐
Θεσσαλονίκη	☐
Πόλη(από 50.000 και πάνω)	☐
Μικρή πόλη (κάτω από 50.000)	☐
Χωριό	☐
Εξωτερικό	☐

7. Τόπος τωρινής κατοικίας:

Αθήνα	☐
Θεσσαλονίκη	☐
Πόλη(από 50.000 και πάνω)	☐
Μικρή πόλη(κάτω από 50.000)	☐
Χωριό	☐

8. Σημειώστε τα χρόνια που ζείτε στο τόπο τωρινής κατοικίας: _____

9. Συγκατοίκηση

με την πατρική σας οικογένεια	
με τη δική σας οικογένεια (αν είστε παντρεμένος/η)	
με τον/την ερωτικό/ή σας σύντροφο	
με συγκατοίκους (γνωστό, φίλο, συγγάτοικο από αγγελία κλπ.)	
Δε συγκατοικώ, μένω μόνος/η	
Τίποτα από τα παραπάνω, άλλο (π.χ. στρατόπεδο) : _____	

10. Οικογενειακή κατάσταση

Άγαμος/η	☐
Αρραβωνιασμένος/η	☐
Έγγαμος/η	☐
Σε διάσταση	☐
Διαζευγμένος/η	☐
Συζείτε χωρίς γάμο	☐
Άλλο: _____	☐

11. Εάν έχετε πάρει διαζύγιο από προηγούμενο γάμο σημειώστε πριν από πόσο καιρό χωρίσατε [ουσιαστικά, όχι απλώς τυπικά] από τον πρώην σύζυγό σας

Μήνας _____ Χρόνος _____

ΕΡΕΥΝΑ ΣΤΟΧΩΝ ΖΩΗΣ

Η πολύ σύντομη αυτή έρευνα αποτελεί μέρος ερευνητικού προγράμματος που διεξάγεται στο Τμήμα Ψυχολογίας του Παντείου Πανεπιστημίου για την κατανόηση προσωπικών στόχων ζωής. Συμπεριλαμβάνει μόνο τη συμπλήρωση ενός μικρού, μονοσέλιδου ερωτηματολογίου.

Να σας υπενθυμίσουμε ότι δεν υπάρχουν στην έρευνα αυτή σωστές ή λάθος απαντήσεις αλλά μόνο αυτό που εσείς επιλέγετε, κάνετε, αισθάνεστε ή πιστεύετε. Γι' αυτό σας ζητάμε να απαντάτε χωρίς ενδοιασμούς, με ειλικρίνεια. Επίσης αν για κάποιο λόγο θελήσετε να μην απαντήσετε ή να διακόψετε, είστε ελεύθερος/η να το κάνετε.

1. Γράψτε ή πείτε μου, έτσι όπως σας έρχονται στο νου μερικά πράγματα, επιθυμίες, στόχους που θεωρείτε σημαντικά για την ζωή σας. Συμπεριλάβετε ακόμη και αυτούς που θεωρείτε ότι έχουν πραγματοποιηθεί-εκπληρωθεί. Χρησιμοποιήστε αδίστακτα τις λέξεις ή φράσεις που θα χρησιμοποιούσατε αν μιλούσατε για τα θέματα αυτά με φίλους σας ή με ένα κοντινό σας πρόσωπο. Δεν είναι ανάγκη να συμπληρώσετε και τα έξι κενά πεδία, συμπληρώστε όσα νομίζετε.

a) _____

b) _____

c) _____

d) _____

e) _____

f) _____

**ΠΑΡΑΚΑΛΟΥΜΕ ΜΗ ΓΥΡΙΣΕΤΕ ΣΕΛΙΔΑ ΠΡΙΝ ΑΠΑΝΤΗΣΕΤΕ ΣΤΙΣ
ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ ΤΗΣ ΠΑΡΟΥΣΑΣ ΣΕΛΙΔΑΣ**

2. Αν μεταξύ των στόχων της προηγούμενης σελίδας δεν αναφέρατε το γάμο μπορείτε να μου πείτε γιατί δεν τον αναφέρατε, έναν-δύο λόγους;

a) _____

b) _____

**ΠΑΡΑΚΑΛΟΥΜΕ ΜΗ ΓΥΡΙΣΕΤΕ ΣΕΛΙΔΑ ΠΡΙΝ ΑΠΑΝΤΗΣΕΤΕ ΣΤΙΣ
ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ ΤΗΣ ΠΑΡΟΥΣΑΣ ΣΕΛΙΔΑΣ**

5. Αν μεταξύ των στόχων δεν αναφέρατε την απόκτηση παιδιών μπορείτε να μου πείτε γιατί δεν το αναφέρατε, έναν-δύο λόγους;

a)

b)

**ΠΑΡΑΚΑΛΟΥΜΕ ΜΗ ΓΥΡΙΣΕΤΕ ΣΕΛΙΔΑ ΠΡΙΝ ΑΠΑΝΤΗΣΕΤΕ ΣΤΙΣ
ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ ΤΗΣ ΠΑΡΟΥΣΑΣ ΣΕΛΙΔΑΣ**

ΕΡΕΥΝΑ ΓΙΑ ΤΙΣ ΕΡΩΤΙΚΕΣ ΣΧΕΣΕΙΣ ΚΑΙ ΤΟ ΓΑΜΟ

Η έρευνα αυτή εστιάζει στις στενές διαπροσωπικές σχέσεις, δηλαδή στις ερωτικές σχέσεις και στον γάμο. Έχει στόχο να μας βοηθήσει να κατανοήσουμε πώς αντιλαμβανόμαστε και βιώνουμε τις σχέσεις αυτές σήμερα. Αποτελεί και αυτή μέρος ερευνητικού προγράμματος που διεξάγεται στο Τμήμα Ψυχολογίας του Παντείου Πανεπιστημίου για τις στενές διαπροσωπικές σχέσεις. Θα χρειαστεί να συμπληρώσετε ορισμένα ερωτηματολόγια τα οποία όμως δεν παρουσιάζουν καμία δυσκολία και δεν θα σας πάρουν χρόνο.

Όπως καταλαβαίνετε σε θέματα προσωπικά όπως αυτά των στενών μας σχέσεων έχει ακόμη μεγαλύτερη σημασία να καταγραφεί αυτό που εσείς ο ίδιος/α πραγματικά επιλέγετε, πιστεύετε, αισθάνεστε ή κάνετε. Δεν υπάρχουν φυσικά και εδώ σωστές και λάθος απαντήσεις αλλά οι προσωπικές σας απαντήσεις και τα βιώματά σας.

Επίσης τονίζουμε και πάλι τον ανώνυμο και εθελοντικό χαρακτήρα του ερωτηματολογίου αυτού. Αν και κάθε ατομική περίπτωση είναι σημαντική, οι απαντήσεις σας θα αναλυθούν με πλήθος άλλων ώστε να προκύψει η γενική εικόνα των σχέσεων σήμερα, υπό αυτήν την έννοια δεν αφορά και δεν πρέπει να αφορά το ποιος είναι αυτός που απαντά. Επίσης αν για κάποιο λόγο θελήσετε να μην απαντήσετε ή να διακόψετε, είστε ελεύθερος/η να το κάνετε

1. Έχετε τώρα μια σχέση;
Ναι _____ Όχι _____

2. Αν έχετε τώρα σχέση σημειώστε πότε θεωρείτε ότι άρχισε αυτή η σχέση:
Μήνας _____ Χρόνος _____

3. Ηλικία ερωτικού συντρόφου: _____

4. Φύλο ερωτικού συντρόφου: _____

5. Εκπαίδευση ερωτικού συντρόφου:

Λιγότερο από 6 τάξεις υποχρεωτικής εκπαίδευσης	
Τουλάχιστον 6 τάξεις υποχρεωτικής εκπαίδευσης	
Τουλάχιστον 9 τάξεις υποχρεωτικής εκπαίδευσης	
Λύκειο	
Μεταλυκειακή εκπαίδευση	
T.E.I.	
Πανεπιστημιακή εκπαίδευση	
Μεταπτυχιακές σπουδές	

6. Συγκεκριμένο επάγγελμα ερωτικού συντρόφου: _____

7. Υπάρχει - υπήρξε συμβίωση σ' αυτήν τη σχέση, δηλαδή εξ' ολοκλήρου διαμονή με τον/την σύντροφο;
Ναι ☐ Όχι ☐

8. Πότε άρχισε αυτή η συμβίωση περίπου:
Ποιο Μήνα _____ Ποιο χρόνο _____

9. Πότε τελείωσε (όχι η σχέση σας αλλά η συμβίωση, εάν συνεχίζετε να συμβιώνετε αφήστε την ερώτηση κενή)
Ποιο Μήνα _____ Ποιο χρόνο _____

10. Χονδρικά μιλώντας, πόσο διαρκεί ή διήρκεσε η συγκεκριμένη συμβίωση-διαμονή μαζί με τον σύντροφό (π.χ. σε μήνες) _____

11. Γενικότερα, ασχέτως συμβίωσης ή μη, συζητάτε με τον σύντροφό σας γενικότερα την προοπτική του γάμου;

ΝΑΙ _____ με δική μου πρωτοβουλία

ΝΑΙ _____ με πρωτοβουλία του συντρόφου μου

ΝΑΙ _____ με πρωτοβουλία και των δύο

ΟΧΙ _____ δεν το συζητούσαμε

12. Γιατί

ΝΑΙ; _____

13. Γιατί τελικά η συζήτηση αυτή δεν έχει οδηγήσει σε γάμο;_____

11. Εάν δεν συζητάτε την προοπτική του γάμου στη διάρκεια της σχέσης ΓΙΑΤΙ ΔΕΝ ΤΗ ΣΥΖΗΤΑΤΕ;_____

14. Εσάς, ποιοι λόγοι θα σας ωθούσαν να παντρευτείτε; Μιλήστε για τους λόγους αυτούς με τις λέξεις ή φράσεις που θα χρησιμοποιούσατε αν μιλούσατε με ένα φίλο σας ή με ένα κοντινό σας πρόσωπο. Δεν είναι ανάγκη να συμπληρώσετε και τα έξι κενά πεδία, συμπληρώστε όσα νομίζετε.

a) _____

b) _____

c) _____

d) _____

e) _____

f) _____

15. Πότε θα θεωρούσατε ότι είστε έτοιμος να πάρετε την απόφαση να παντρευτείτε; Περιγράψτε μερικές από τις προϋποθέσεις είτε προσωπικές είτε αντικειμενικές είτε άλλες που θα σας διευκόλυναν και θα σας ωθούσαν να αποφασίσετε (όποιες εσείς νομίζατε, ότι και να ήταν αυτές).

a) _____

b) _____

c) _____

d) _____

e) _____

f) _____

16. Σημειώστε βάζοντας ένα κύκλο στον αριθμό (1-9) της κλίμακας που βρίσκετε κάτω από κάθε λέξη σε ποιο βαθμό θα μπορούσε να χαρακτηρίσει τη σχέση με το σύντροφό σας.

I. Έρωτας

1	2	3	4	5	6	7	8	9
Καθόλου	Ελάχιστα	Πολύ λίγο	Λίγο	Μέτρια	Αρκετά	Πολύ	Πάρα πολύ	Απόλυτα

II. Αγάπη

1	2	3	4	5	6	7	8	9
Καθόλου	Ελάχιστα	Πολύ λίγο	Λίγο	Μέτρια	Αρκετά	Πολύ	Πάρα πολύ	Απόλυτα

III. Αίσθημα

1	2	3	4	5	6	7	8	9
Καθόλου	Ελάχιστα	Πολύ λίγο	Λίγο	Μέτρια	Αρκετά	Πολύ	Πάρα πολύ	Απόλυτα

IV. Τρυφερότητα

1	2	3	4	5	6	7	8	9
Καθόλου	Ελάχιστα	Πολύ λίγο	Λίγο	Μέτρια	Αρκετά	Πολύ	Πάρα πολύ	Απόλυτα

V. Στοργή

1	2	3	4	5	6	7	8	9
Καθόλου	Ελάχιστα	Πολύ λίγο	Λίγο	Μέτρια	Αρκετά	Πολύ	Πάρα πολύ	Απόλυτα

VI. Ασφάλεια

1	2	3	4	5	6	7	8	9
Καθόλου	Ελάχιστα	Πολύ λίγο	Λίγο	Μέτρια	Αρκετά	Πολύ	Πάρα πολύ	Απόλυτα

VII. Εμπιστοσύνη

1	2	3	4	5	6	7	8	9
Καθόλου	Ελάχιστα	Πολύ λίγο	Λίγο	Μέτρια	Αρκετά	Πολύ	Πάρα πολύ	Απόλυτα

VIII. Πάθος

1	2	3	4	5	6	7	8	9
Καθόλου	Ελάχιστα	Πολύ λίγο	Λίγο	Μέτρια	Αρκετά	Πολύ	Πάρα πολύ	Απόλυτα

IX. Ερωτισμός

1	2	3	4	5	6	7	8	9
Καθόλου	Ελάχιστα	Πολύ λίγο	Λίγο	Μέτρια	Αρκετά	Πολύ	Πάρα πολύ	Απόλυτα

X. Πόθος

1	2	3	4	5	6	7	8	9
Καθόλου	Ελάχιστα	Πολύ λίγο	Λίγο	Μέτρια	Αρκετά	Πολύ	Πάρα πολύ	Απόλυτα

XI. Διέγερση

1	2	3	4	5	6	7	8	9
Καθόλου	Ελάχιστα	Πολύ λίγο	Λίγο	Μέτρια	Αρκετά	Πολύ	Πάρα πολύ	Απόλυτα

XII. Σεξ

1	2	3	4	5	6	7	8	9
Καθόλου	Ελάχιστα	Πολύ λίγο	Λίγο	Μέτρια	Αρκετά	Πολύ	Πάρα πολύ	Απόλυτα

XIII. Εκτόνωση

1	2	3	4	5	6	7	8	9
Καθόλου	Ελάχιστα	Πολύ λίγο	Λίγο	Μέτρια	Αρκετά	Πολύ	Πάρα πολύ	Απόλυτα

XIV. Χρήμα

1	2	3	4	5	6	7	8	9
Καθόλου	Ελάχιστα	Πολύ λίγο	Λίγο	Μέτρια	Αρκετά	Πολύ	Πάρα πολύ	Απόλυτα

XV. Συμφέρον

1	2	3	4	5	6	7	8	9
Καθόλου	Ελάχιστα	Πολύ λίγο	Λίγο	Μέτρια	Αρκετά	Πολύ	Πάρα πολύ	Απόλυτα

1. Είχατε άλλη ερωτική σχέση πριν από την τωρινή (με άλλο πρόσωπο);

Ναι ___ Όχι ___

2. Εάν ναι, πότε άρχισε η αμέσως προηγούμενη σχέση σας;

Μήνας _____ Χρόνος _____

3. Πότε τελείωσε;

Μήνας _____ Χρόνος _____

4. Ηλικία ερωτικού συντρόφου : _____

5. Φύλο ερωτικού συντρόφου: _____

6. Εκπαίδευση ερωτικού συντρόφου:

Λιγότερο από 6 τάξεις υποχρεωτικής εκπαίδευσης	
Τουλάχιστον 6 τάξεις υποχρεωτικής εκπαίδευσης	
Τουλάχιστον 9 τάξεις υποχρεωτικής εκπαίδευσης	
Λύκειο	
Μεταλυκειακή εκπαίδευση	
T.E.I.	
Πανεπιστημιακή εκπαίδευση	
Μεταπτυχιακές σπουδές	

7. Συγκεκριμένο επάγγελμα ερωτικού συντρόφου: _____

8. Υπήρξε συμβίωση σ' αυτήν τη σχέση, δηλαδή εξ' ολοκλήρου διαμονή με τον/την σύντροφο;

Ναι ☐ Όχι ☐

9. Πότε είχε αρχίσει αυτή η συμβίωση περίπου:

Ποιο Μήνα _____ Ποιο χρόνο _____

10. Πότε είχε τελειώσει;

Ποιο Μήνα _____ Ποιο χρόνο _____

11. Χονδρικά μιλώντας, πόσο διήρκεσε η συγκεκριμένη συμβίωση-διαμονή μαζί με τον σύντροφό (χονδρικά σε μήνες) _____

12. Γενικότερα, ασχέτως συμβίωσης ή μη, συζητούσατε κατά τη διάρκεια της σχέσης με τον προηγούμενο σύντροφο γενικότερα την προοπτική του γάμου;

ΝΑΙ _____ με δική μου πρωτοβουλία

ΝΑΙ _____ με πρωτοβουλία του συντρόφου μου

ΝΑΙ _____ με πρωτοβουλία και των δύο

ΟΧΙ _____ δεν το συζητούσαμε

13. Γιατί

ΝΑΙ; _____

14. Γιατί τελικά οι συζητήσεις αυτές δεν οδήγησαν σε
γάμο; _____

15. Εάν δεν συζητούσατε την προοπτική του γάμου στη διάρκεια της σχέσης εκείνης
ΓΙΑΤΙ ΔΕΝ ΤΗ ΣΥΖΗΤΟΥΣΑΤΕ; _____

15. Σημειώστε βάζοντας ένα κύκλο στον αριθμό (1-9) της κλίμακας που βρίσκετε κάτω από κάθε λέξη σε ποιο βαθμό θα μπορούσε να χαρακτηρίσει τη σχέση με τον προηγούμενο σύντροφό σας..

I. Έρωτας

1	2	3	4	5	6	7	8	9
Καθόλου	Ελάχιστα	Πολύ λίγο	Λίγο	Μέτρια	Αρκετά	Πολύ	Πάρα πολύ	Απόλυτα

II. Αγάπη

1	2	3	4	5	6	7	8	9
Καθόλου	Ελάχιστα	Πολύ λίγο	Λίγο	Μέτρια	Αρκετά	Πολύ	Πάρα πολύ	Απόλυτα

III. Αίσθημα

1	2	3	4	5	6	7	8	9
Καθόλου	Ελάχιστα	Πολύ λίγο	Λίγο	Μέτρια	Αρκετά	Πολύ	Πάρα πολύ	Απόλυτα

IV. Τρυφερότητα

1	2	3	4	5	6	7	8	9
Καθόλου	Ελάχιστα	Πολύ λίγο	Λίγο	Μέτρια	Αρκετά	Πολύ	Πάρα πολύ	Απόλυτα

V. Στοργή

1	2	3	4	5	6	7	8	9
Καθόλου	Ελάχιστα	Πολύ λίγο	Λίγο	Μέτρια	Αρκετά	Πολύ	Πάρα πολύ	Απόλυτα

VI. Ασφάλεια

1	2	3	4	5	6	7	8	9
Καθόλου	Ελάχιστα	Πολύ λίγο	Λίγο	Μέτρια	Αρκετά	Πολύ	Πάρα πολύ	Απόλυτα

VII. Εμπιστοσύνη

1	2	3	4	5	6	7	8	9
Καθόλου	Ελάχιστα	Πολύ λίγο	Λίγο	Μέτρια	Αρκετά	Πολύ	Πάρα πολύ	Απόλυτα

VIII. Πάθος

1	2	3	4	5	6	7	8	9
Καθόλου	Ελάχιστα	Πολύ λίγο	Λίγο	Μέτρια	Αρκετά	Πολύ	Πάρα πολύ	Απόλυτα

IX. Ερωτισμός

1	2	3	4	5	6	7	8	9
Καθόλου	Ελάχιστα	Πολύ λίγο	Λίγο	Μέτρια	Αρκετά	Πολύ	Πάρα πολύ	Απόλυτα

X. Πόθος

1	2	3	4	5	6	7	8	9
Καθόλου	Ελάχιστα	Πολύ λίγο	Λίγο	Μέτρια	Αρκετά	Πολύ	Πάρα πολύ	Απόλυτα

XI. Διέγερση

1	2	3	4	5	6	7	8	9
Καθόλου	Ελάχιστα	Πολύ λίγο	Λίγο	Μέτρια	Αρκετά	Πολύ	Πάρα πολύ	Απόλυτα

XII. Σεξ

1	2	3	4	5	6	7	8	9
Καθόλου	Ελάχιστα	Πολύ λίγο	Λίγο	Μέτρια	Αρκετά	Πολύ	Πάρα πολύ	Απόλυτα

XIII. Εκτόνωση

1	2	3	4	5	6	7	8	9
Καθόλου	Ελάχιστα	Πολύ λίγο	Λίγο	Μέτρια	Αρκετά	Πολύ	Πάρα πολύ	Απόλυτα

XIV. Χρήμα

1	2	3	4	5	6	7	8	9
Καθόλου	Ελάχιστα	Πολύ λίγο	Λίγο	Μέτρια	Αρκετά	Πολύ	Πάρα πολύ	Απόλυτα

XV. Συμφέρον

1	2	3	4	5	6	7	8	9
Καθόλου	Ελάχιστα	Πολύ λίγο	Λίγο	Μέτρια	Αρκετά	Πολύ	Πάρα πολύ	Απόλυτα

Ευχαριστούμε πολύ για τη συνεργασία σας!

6^η Ιουνίου 2007

Αγαπητή κυρία, κύριε

Θα θέλαμε να ζητήσουμε τη συνεργασία σας σε έρευνες που διεξάγονται στο Τμήμα Ψυχολογίας του Παντείου Πανεπιστημίου

Η συμμετοχή σας στις έρευνες είναι εθελοντική και ανώνυμη. Η συμπλήρωση των ερωτηματολογίων θα σας πάρει λίγο χρόνο και δε θα σας κουράσει. Εάν έχετε απορίες κατά τη διάρκεια τους μπορείτε να απευθυνθείτε στην ερευνήτρια που σας έδωσε το ερωτηματολόγιο. Εάν έχετε γενικότερα ερωτήματα για τις έρευνες απευθυνθείτε στον επόπτη των ερευνών ή στην ερευνήτρια στα τηλέφωνα ή τις διευθύνσεις ηλεκτρονικού ταχυδρομείου που αναφέρονται στη βάση της παρούσας σελίδας.

Εάν σε οποιαδήποτε σημείο των ερωτήσεων που συμπληρώνετε ενοχληθείτε ή νιώσετε ότι δεν θέλετε να συνεχίσετε, μπορείτε ελεύθερα να σταματήσετε τις απαντήσεις στα ερωτηματολόγια και να τα επιστρέψετε στην ερευνήτρια. Στην περίπτωση αυτή σας ζητάμε προκαταβολικά συγγνώμη για την ακούσια ενόχληση. Οφέλη από έρευνες σαν και αυτές προκύπτουν μόνον όταν οι απαντήσεις δείχνουν τις προσωπικές σας προτιμήσεις, πράξεις, συναισθήματα και πιστεύω. Δεν υπάρχουν εδώ σωστές ή λάθος απαντήσεις αλλά μόνο αυτό που εσείς επιλέγετε, κάνετε, αισθάνεστε ή πιστεύετε. Γι' αυτό σας ζητάμε να απαντάτε χωρίς ενδοιασμούς, με ειλικρίνεια.

Σας ευχαριστούμε για την εθελοντική συμμετοχή σας στις έρευνες. Χωρίς τη βοήθειά σας θα ήταν αδύνατη η προσπάθειά μας να κατανοήσουμε τα πολύπλοκα ψυχολογικά φαινόμενα που μελετάμε.

Στις επόμενες πρώτες σελίδες παρακαλούμε δώστε μας μερικά προσωπικά σας στοιχεία, πάντα ανώνυμα. Κατόπιν ακολουθούν οι δύο έρευνες.

Ανθή Αργυρούδη

Παναγιώτης Κορδούτης

Επόπτης έρευνας: Παναγιώτης Σ. Κορδούτης, Αναπληρωτής Καθηγητής της Ψυχολογίας των

Διαπροσωπικών Σχέσεων, Τμήμα Ψυχολογίας, Πάντειο Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών,

Τμήμα Ψυχολογίας, τηλ. 2109201708, γραφείο Β7, ώρες Παρασκευή 17:00-19:00, e-mail: kordouti@panteion.gr

Κύρια Ερευνήτρια: Ανθή Αργυρούδη, υποψήφια διδάκτωρ Κοινωνικής Ψυχολογίας, Πάντειο Πανεπιστήμιο

Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών, Αθήνα τηλ. 2310822046, e-mail: antharg@yahoo.gr

ΑΝΩΝΥΜΑ ΠΡΟΣΩΠΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ

12. Φύλο: Άνδρας ☐ Γυναίκα ☐

13. Ηλικία: _____ (συμπληρωμένα έτη)

14. Κύρια απασχόληση _____

15. Εκπαίδευση:

Λιγότερο από 6 τάξεις υποχρεωτικής εκπαίδευσης	☐
Τουλάχιστον 6 τάξεις υποχρεωτικής εκπαίδευσης	☐
Τουλάχιστον 9 τάξεις υποχρεωτικής εκπαίδευσης	☐
Λύκειο	☐
Μεταλυκειακή εκπαίδευση	☐
Πανεπιστημιακή εκπαίδευση ή ΤΕΙ	☐
Μεταπτυχιακές σπουδές	☐

16. Εάν είστε φοιτητής/τρια, σε ποιο Τμήμα ΑΕΙ ή ΤΕΙ φοιτάτε: _____

17. Τόπος κατοικίας μέχρι τα δεκαοκτώ:

Αθήνα	☐
Θεσσαλονίκη	☐
Πόλη(από 50.000 και πάνω)	☐
Μικρή πόλη(κάτω από 50.000)	☐
Χωριό	☐
Εξωτερικό	☐

18. Τόπος τωρινής κατοικίας:

Αθήνα	☐
Θεσσαλονίκη	☐
Πόλη(από 50.000 και πάνω)	☐
Μικρή πόλη(κάτω από 50.000)	☐
Χωριό	☐

19. Σημειώστε τα χρόνια που ζείτε στο τόπο τωρινής κατοικίας: _____

20. Συγκατοίκηση

με την πατρική σας οικογένεια	
με τη δική σας οικογένεια (αν είστε παντρεμένος/η)	
με τον/την ερωτικό/ή σας σύντροφο	
με συγκατοίκους (γνωστό, φίλο, συγγάτοικο από αγγελία κλπ.)	
Δε συγκατοικώ, μένω μόνος/η	
Τίποτα από τα παραπάνω, άλλο (π.χ. στρατόπεδο) : _____	

21. Οικογενειακή κατάσταση

Άγαμος/η	☐
Αρραβωνιασμένος/η	☐
Έγγαμος/η	☐
Σε διάσταση	☐
Διαζευγμένος/η	☐
Συζείτε χωρίς γάμο	☐
Άλλο: _____	☐

22. Εάν έχετε πάρει διαζύγιο από προηγούμενο γάμο σημειώστε πριν από πόσο καιρό χωρίσατε [ουσιαστικά, όχι απλώς τυπικά] από τον πρώην σύζυγό σας

Μήνας _____ Χρόνος _____

ΕΡΕΥΝΑ

ΣΤΟΧΩΝ ΖΩΗΣ

Η πολύ σύντομη αυτή έρευνα αποτελεί μέρος ερευνητικού προγράμματος που διεξάγεται στο Τμήμα Ψυχολογίας του Παντείου Πανεπιστημίου για την κατανόηση προσωπικών στόχων ζωής. Συμπεριλαμβάνει μόνο τη συμπλήρωση ενός μικρού, μονοσέλιδου ερωτηματολογίου.

Να σας υπενθυμίσουμε ότι δεν υπάρχουν στην έρευνα αυτή σωστές ή λάθος απαντήσεις αλλά μόνο αυτό που εσείς επιλέγετε, κάνετε, αισθάνεστε ή πιστεύετε. Γι' αυτό σας ζητάμε να απαντάτε χωρίς ενδοιασμούς, με ειλικρίνεια. Επίσης αν για κάποιο λόγο θελήσετε να μην απαντήσετε ή να διακόψετε, είστε ελεύθερος/η να το κάνετε.

1. Γράψτε ή πείτε μου, έτσι όπως σας έρχονται στο νου μερικά πράγματα, επιθυμίες, στόχους που θεωρείτε σημαντικά για την ζωή σας. Συμπεριλάβετε ακόμη και αυτούς που θεωρείτε ότι έχουν πραγματοποιηθεί-εκπληρωθεί. Χρησιμοποιήστε αδίστακτα τις λέξεις ή φράσεις που θα χρησιμοποιούσατε αν μιλούσατε για τα θέματα αυτά με φίλους σας ή με ένα κοντινό σας πρόσωπο. Δεν είναι ανάγκη να συμπληρώσετε και τα έξι κενά πεδία, συμπληρώστε όσα νομίζετε.

a) _____

b) _____

c) _____

d) _____

e) _____

f) _____

2. Αν μεταξύ των στόχων της προηγούμενης σελίδας δεν αναφέρατε το γάμο μπορείτε να μου πείτε γιατί δεν τον αναφέρατε, έναν-δύο λόγους;

a) _____

b) _____

3. Αν μεταξύ των στόχων δεν αναφέρατε την απόκτηση παιδιών μπορείτε να μου πείτε γιατί δεν το αναφέρατε, έναν-δύο λόγους;

a) _____

b) _____

ΕΡΕΥΝΑ ΓΙΑ ΤΟ ΓΑΜΟ ΚΑΙ ΤΙΣ ΕΡΩΤΙΚΕΣ ΣΧΕΣΕΙΣ

Η έρευνα αυτή εστιάζει στις στενές διαπροσωπικές σχέσεις, δηλαδή στις ερωτικές σχέσεις και στον γάμο. Έχει στόχο να μας βοηθήσει να κατανοήσουμε πώς αντιλαμβανόμαστε και βιώνουμε τις σχέσεις αυτές σήμερα. Αποτελεί και αυτή μέρος ερευνητικού προγράμματος που διεξάγεται στο Τμήμα Ψυχολογίας του Παντείου Πανεπιστημίου για τις στενές διαπροσωπικές σχέσεις. Θα χρειαστεί να συμπληρώσετε ορισμένα ερωτηματολόγια τα οποία όμως δεν παρουσιάζουν καμία δυσκολία και δεν θα σας πάρουν χρόνο.

Όπως καταλαβαίνετε σε θέματα προσωπικά όπως αυτά των στενών μας σχέσεων έχει ακόμη μεγαλύτερη σημασία να καταγραφεί αυτό που εσείς ο ίδιος/α πραγματικά επιλέγετε, πιστεύετε, αισθάνεστε ή κάνετε. Δεν υπάρχουν φυσικά και εδώ σωστές και λάθος απαντήσεις αλλά οι προσωπικές σας απαντήσεις και τα βιώματά σας.

Επίσης τονίζουμε και πάλι τον ανώνυμο και εθελοντικό χαρακτήρα του ερωτηματολογίου αυτού. Αν και κάθε ατομική περίπτωση είναι σημαντική, οι απαντήσεις σας θα αναλυθούν με πλήθος άλλων ώστε να προκύψει η γενική εικόνα των σχέσεων σήμερα, υπό αυτήν την έννοια δεν αφορά και δεν πρέπει να αφορά το ποιος είναι αυτός που απαντά. Επίσης αν για κάποιο λόγο θελήσετε να μην απαντήσετε ή να διακόψετε, είστε ελεύθερος/η να το κάνετε

1. Πότε παντρευτήκατε/νυμφευτήκατε;
Σημειώστε την ημερομηνία του γάμου σας περίπου:
Μήνας _____ Χρόνος _____

2. Ηλικία συζύγου: _____

3. Εκπαίδευση συζύγου:

Λιγότερο από 6 τάξεις υποχρεωτικής εκπαίδευσης	
Τουλάχιστον 6 τάξεις υποχρεωτικής εκπαίδευσης	
Τουλάχιστον 9 τάξεις υποχρεωτικής εκπαίδευσης	
Λύκειο	
Μεταλυκειακή εκπαίδευση	
T.E.I.	
Πανεπιστημιακή εκπαίδευση	
Μεταπτυχιακές σπουδές	

4. Συγκεκριμένο επάγγελμα συζύγου: _____

5. Είχατε ερωτική σχέση (δεν εννοούμε απλή γνωριμία) με τον άνθρωπο αυτό που τελικά παντρευτήκατε/νυμφευτήκατε;

Ναι _____ Όχι _____

6. Αν ναι σημειώστε για πόσο περίπου καιρό πριν το γάμο διατηρήσατε ερωτική σχέση με το πρόσωπο που είναι ο/η τωρινός/ή σύζυγός σας. Πότε είχε αρχίσει αυτή η σχέση περίπου (πριν το γάμο):

Ποιο Μήνα _____ Ποιο χρόνο _____

7. Υπήρξε συμβίωση, δηλαδή εξ' ολοκλήρου διαμονή με τον/την σύντροφο;

Ναι ☐ Όχι ☐

8. Πότε είχε αρχίσει αυτή η συμβίωση περίπου (πριν το γάμο):

Ποιο Μήνα _____ Ποιο χρόνο _____

9. Πότε τελείωσε ; (πριν το γάμο, αν δεν τελείωσε και περάσατε από την προ του γάμου συμβίωση στη συμβίωση του γάμου δεν χρειάζεται να απαντήσετε)

Ποιο Μήνα _____ Ποιο χρόνο _____

10. Χονδρικά μιλώντας, πόσο περίπου διήρκεσε η συγκεκριμένη-διαμονή/ συμβίωση με τον σύντροφο (π.χ. σε μήνες) _____

11. Γενικότερα, ασχέτως συμβίωσης ή μη, συζητούσατε κατά τη διάρκεια αυτής της σχέσης την προοπτική του γάμου;

- i. NAI____ με δική μου πρωτοβουλία
- ii. NAI____ με πρωτοβουλία του συντρόφου μου
- iii. NAI____ με πρωτοβουλία και των δύο
- iv. OXI____ δεν το συζητούσαμε

12. Γιατί

NAI; _____

—

13. Γιατί τελικά η συζήτηση οδήγησε σε γάμο;

—

—

14. Εάν δεν συζητούσατε την προοπτική του γάμου στη διάρκεια της σχέσης ΓΙΑΤΙ ΔΕΝ

ΤΗ

ΣΥΖΗΤΟΥΣΑΤΕ; _____

—

15. Εσάς, ποιοι ήταν οι λόγοι που σας ώθησαν να παντρευτείτε; Μιλήστε για τους λόγους αυτούς με τις λέξεις ή φράσεις που θα χρησιμοποιούσατε αν μιλούσατε με ένα φίλο σας ή με ένα κοντινό σας πρόσωπο. Δεν είναι ανάγκη να συμπληρώσετε και τα έξι κενά πεδία, συμπληρώστε όσα νομίζετε.

a) _____

b) _____

c) _____

d) _____

e) _____

f) _____

16. Πότε θεωρήσατε ότι είστε έτοιμος να πάρετε την απόφαση να παντρευτείτε; Περιγράψτε μερικές από τις προϋποθέσεις είτε προσωπικές είτε αντικειμενικές είτε άλλες που σας διευκόλυναν και ώθησαν να αποφασίσετε (όποιες εσείς νομίζατε, ότι και να ήταν αυτές).

a) _____

b) _____

c) _____

d) _____

e) _____

f) _____

17. Σημειώστε βάζοντας ένα κύκλο στον αριθμό (1-9) της κλίμακας που βρίσκετε κάτω από κάθε λέξη σε ποιο βαθμό θα μπορούσε να χαρακτηρίσει τη σχέση με τον/την σύζυγό σας..

XVI. Έρωτας

1	2	3	4	5	6	7	8	9
Καθόλου	Ελάχιστα	Πολύ λίγο	Λίγο	Μέτρια	Αρκετά	Πολύ	Πάρα πολύ	Απόλυτα

XVII. Αγάπη

1	2	3	4	5	6	7	8	9
Καθόλου	Ελάχιστα	Πολύ λίγο	Λίγο	Μέτρια	Αρκετά	Πολύ	Πάρα πολύ	Απόλυτα

XVIII. Αίσθημα

1	2	3	4	5	6	7	8	9
Καθόλου	Ελάχιστα	Πολύ λίγο	Λίγο	Μέτρια	Αρκετά	Πολύ	Πάρα πολύ	Απόλυτα

XIX. Τρυφερότητα

1	2	3	4	5	6	7	8	9
Καθόλου	Ελάχιστα	Πολύ λίγο	Λίγο	Μέτρια	Αρκετά	Πολύ	Πάρα πολύ	Απόλυτα

XX. Στοργή

1	2	3	4	5	6	7	8	9
Καθόλου	Ελάχιστα	Πολύ λίγο	Λίγο	Μέτρια	Αρκετά	Πολύ	Πάρα πολύ	Απόλυτα

XXI. Ασφάλεια

1	2	3	4	5	6	7	8	9
Καθόλου	Ελάχιστα	Πολύ λίγο	Λίγο	Μέτρια	Αρκετά	Πολύ	Πάρα πολύ	Απόλυτα

XXII. Εμπιστοσύνη

1	2	3	4	5	6	7	8	9
Καθόλου	Ελάχιστα	Πολύ λίγο	Λίγο	Μέτρια	Αρκετά	Πολύ	Πάρα πολύ	Απόλυτα

XXIII. Πάθος

1	2	3	4	5	6	7	8	9
Καθόλου	Ελάχιστα	Πολύ λίγο	Λίγο	Μέτρια	Αρκετά	Πολύ	Πάρα πολύ	Απόλυτα

XXIV. Ερωτισμός

1	2	3	4	5	6	7	8	9
Καθόλου	Ελάχιστα	Πολύ λίγο	Λίγο	Μέτρια	Αρκετά	Πολύ	Πάρα πολύ	Απόλυτα

XXV. Πόθος

1	2	3	4	5	6	7	8	9
Καθόλου	Ελάχιστα	Πολύ λίγο	Λίγο	Μέτρια	Αρκετά	Πολύ	Πάρα πολύ	Απόλυτα

XXVI. Διέγερση

1	2	3	4	5	6	7	8	9
Καθόλου	Ελάχιστα	Πολύ λίγο	Λίγο	Μέτρια	Αρκετά	Πολύ	Πάρα πολύ	Απόλυτα

XXVII. Σεξ

1	2	3	4	5	6	7	8	9
Καθόλου	Ελάχιστα	Πολύ λίγο	Λίγο	Μέτρια	Αρκετά	Πολύ	Πάρα πολύ	Απόλυτα

XXVIII. Εκτόνωση

1	2	3	4	5	6	7	8	9
Καθόλου	Ελάχιστα	Πολύ λίγο	Λίγο	Μέτρια	Αρκετά	Πολύ	Πάρα πολύ	Απόλυτα

XXIX. Χρήμα

1	2	3	4	5	6	7	8	9
Καθόλου	Ελάχιστα	Πολύ λίγο	Λίγο	Μέτρια	Αρκετά	Πολύ	Πάρα πολύ	Απόλυτα

XXX. Συμφέρον

1	2	3	4	5	6	7	8	9
Καθόλου	Ελάχιστα	Πολύ λίγο	Λίγο	Μέτρια	Αρκετά	Πολύ	Πάρα πολύ	Απόλυτα

1. Είχατε άλλη ερωτική σχέση πριν το γάμο σας (με άλλο πρόσωπο πέρα από αυτό που παντρευτήκατε/ νυμφευτήκατε);

Ναι _____ Όχι _____

2. Αν ναι, πότε άρχισε η αμέσως προηγούμενη σχέση σας;

Μήνας _____ Χρόνος _____

3. Πότε τελείωσε η αμέσως προηγούμενή σας σχέση;

Μήνας _____ Χρόνος _____

4. Ηλικία προηγούμενου ερωτικού συντρόφου: _____

5. Φύλο ερωτικού συντρόφου: _____

6. Εκπαίδευση ερωτικού συντρόφου:

Λιγότερο από 6 τάξεις υποχρεωτικής εκπαίδευσης	
Τουλάχιστον 6 τάξεις υποχρεωτικής εκπαίδευσης	
Τουλάχιστον 9 τάξεις υποχρεωτικής εκπαίδευσης	
Λύκειο	
Μεταλυκειακή εκπαίδευση	
Τ.Ε.Ι.	
Πανεπιστημιακή εκπαίδευση	
Μεταπτυχιακές σπουδές	

7. Συγκεκριμένο επάγγελμα ερωτικού συντρόφου: _____

8. Υπήρξε συμβίωση σ' αυτήν τη σχέση, δηλαδή εξ' ολοκλήρου διαμονή με τον/την σύντροφο;

Ναι ☐ Όχι ☐

9. Πότε είχε αρχίσει αυτή η συμβίωση περίπου:

Ποιο Μήνα _____ Ποιο χρόνο _____

10. Πότε είχε τελειώσει (αν θεωρείτε ότι δεν έχει τελειώσει, μην απαντήσετε);

Ποιο Μήνα _____ Ποιο χρόνο _____

11. Πόσο διήρκεσε η συγκεκριμένη συμβίωση-διαμονή μαζί με τον σύντροφό (χονδρικά σε μήνες) _____

12. Γενικότερα, ασχέτως συμβίωσης ή μη, συζητούσατε κατά τη διάρκεια της σχέσης με τον προηγούμενο σύντροφο γενικότερα την προοπτική του γάμου;

ΝΑΙ _____ με δική μου πρωτοβουλία

ΝΑΙ _____ με πρωτοβουλία του συντρόφου μου

ΝΑΙ _____ με πρωτοβουλία και των δύο

ΟΧΙ _____ δεν το συζητούσαμε

13. Γιατί ΝΑΙ; _____

14. Γιατί τελικά η συζήτηση δεν οδήγησε σε γάμο;

15. Εάν δεν συζητούσατε την προοπτική του γάμου στη διάρκεια της σχέσης
ΓΙΑΤΙ ΔΕΝ ΤΗ
ΣΥΖΗΤΟΥΣΑΤΕ; _____

16. Σημειώστε βάζοντας ένα κύκλο στον αριθμό (1-9) της κλίμακας που βρίσκετε κάτω από κάθε λέξη σε ποιο βαθμό θα μπορούσε να χαρακτηρίσει τη σχέση με τον προηγούμενο σύντροφό σας.

XXXI. Έρωτας

1	2	3	4	5	6	7	8	9
Καθόλου	Ελάχιστα	Πολύ λίγο	Λίγο	Μέτρια	Αρκετά	Πολύ	Πάρα πολύ	Απόλυτα

XXXII. Αγάπη

1	2	3	4	5	6	7	8	9
Καθόλου	Ελάχιστα	Πολύ λίγο	Λίγο	Μέτρια	Αρκετά	Πολύ	Πάρα πολύ	Απόλυτα

XXXIII. Αίσθημα

1	2	3	4	5	6	7	8	9
Καθόλου	Ελάχιστα	Πολύ λίγο	Λίγο	Μέτρια	Αρκετά	Πολύ	Πάρα πολύ	Απόλυτα

XXXIV. Τρυφερότητα

1	2	3	4	5	6	7	8	9
Καθόλου	Ελάχιστα	Πολύ λίγο	Λίγο	Μέτρια	Αρκετά	Πολύ	Πάρα πολύ	Απόλυτα

XXXV. Στοργή

1	2	3	4	5	6	7	8	9
Καθόλου	Ελάχιστα	Πολύ λίγο	Λίγο	Μέτρια	Αρκετά	Πολύ	Πάρα πολύ	Απόλυτα

XXXVI. Ασφάλεια

1	2	3	4	5	6	7	8	9
Καθόλου	Ελάχιστα	Πολύ λίγο	Λίγο	Μέτρια	Αρκετά	Πολύ	Πάρα πολύ	Απόλυτα

XXXVII. Εμπιστοσύνη

1	2	3	4	5	6	7	8	9
Καθόλου	Ελάχιστα	Πολύ λίγο	Λίγο	Μέτρια	Αρκετά	Πολύ	Πάρα πολύ	Απόλυτα

XXXVIII. Πάθος

1	2	3	4	5	6	7	8	9
Καθόλου	Ελάχιστα	Πολύ λίγο	Λίγο	Μέτρια	Αρκετά	Πολύ	Πάρα πολύ	Απόλυτα

XXXIX. Ερωτισμός

1	2	3	4	5	6	7	8	9
Καθόλου	Ελάχιστα	Πολύ λίγο	Λίγο	Μέτρια	Αρκετά	Πολύ	Πάρα πολύ	Απόλυτα

XL. Πόθος

1	2	3	4	5	6	7	8	9
Καθόλου	Ελάχιστα	Πολύ λίγο	Λίγο	Μέτρια	Αρκετά	Πολύ	Πάρα πολύ	Απόλυτα

XLI. Διέγερση

1	2	3	4	5	6	7	8	9
Καθόλου	Ελάχιστα	Πολύ λίγο	Λίγο	Μέτρια	Αρκετά	Πολύ	Πάρα πολύ	Απόλυτα

XLII. Σεξ

1	2	3	4	5	6	7	8	9
Καθόλου	Ελάχιστα	Πολύ λίγο	Λίγο	Μέτρια	Αρκετά	Πολύ	Πάρα πολύ	Απόλυτα

XLIII. Εκτόνωση

1	2	3	4	5	6	7	8	9
Καθόλου	Ελάχιστα	Πολύ λίγο	Λίγο	Μέτρια	Αρκετά	Πολύ	Πάρα πολύ	Απόλυτα

XLIV. Χρήμα

1	2	3	4	5	6	7	8	9
Καθόλου	Ελάχιστα	Πολύ λίγο	Λίγο	Μέτρια	Αρκετά	Πολύ	Πάρα πολύ	Απόλυτα

XLV. Συμφέρον

1	2	3	4	5	6	7	8	9
Καθόλου	Ελάχιστα	Πολύ λίγο	Λίγο	Μέτρια	Αρκετά	Πολύ	Πάρα πολύ	Απόλυτα

Ευχαριστούμε πολύ για τη συνεργασία σας!

Ερωτηματολόγιο δεύτερης μελέτης.

ΕΡΕΥΝΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΡΩΤΙΚΗ ΣΧΕΣΗ ΚΑΙ ΤΟ ΓΑΜΟ

Το ερωτηματολόγιο αυτό αποτελεί μέρος ευρύτερου ερευνητικού προγράμματος που διεξάγεται στο Τμήμα Ψυχολογίας του Παντείου Πανεπιστημίου Αθηνών για την κατανόηση της ερωτικής σχέσης και του γάμου.

Η συμμετοχή σας στην έρευνα είναι εθελοντική και ανώνυμη. Οι απαντήσεις σας θα διαβαστούν συνολικά μόνο αφού συγκεντρωθούν όλα τα ερωτηματολόγια και δε θα είναι δυνατόν να γνωρίζουν οι ερευνητές ποιος ή ποια απαντά στο κάθε ερωτηματολόγιο.

Το ερωτηματολόγιο θα σας πάρει λίγο χρόνο και δε θα σας κουράσει. Εάν έχετε απορίες για συγκεκριμένες ερωτήσεις τις απευθυνθείτε στους ερευνητές που σας το έδωσαν ενώ για περισσότερες πληροφορίες απευθυνθείτε στον υπεύθυνο της έρευνας του οποίου τα στοιχεία αναφέρονται παρακάτω.

Οφέλη από μια έρευνα σαν και αυτήν προκύπτουν μόνον όταν οι απαντήσεις είναι ειλικρινείς. Άλλωστε δεν υπάρχουν στα ζητήματα αυτά σωστές ή λάθος απαντήσεις, παρά μόνον οι δικές σας προσωπικές απαντήσεις και απόψεις. Γι' αυτό σας ζητάμε να απαντάτε χωρίς ενδοιασμούς, περιγράφοντας τι εσείς προσωπικά πραγματικά κάνετε, πιστεύετε ή αισθάνεστε.

Ακόμη, καλό είναι να απαντάτε στις ερωτήσεις ακολουθώντας τη σειρά με την οποία εμφανίζονται στην κάθε σελίδα χωρίς να ξεφυλλίζετε.

Σας ευχαριστούμε για την εθελοντική και ειλικρινή συμμετοχή σας στην έρευνα. Χωρίς τη βοήθειά σας θα ήταν αδύνατη η προσπάθειά μας να κατανοήσουμε πολύπλοκα φαινόμενα όπως οι ερωτικές σχέσεις και ο γάμος.

Στις επόμενες πρώτες σελίδες παρακαλούμε δώστε μας μερικά προσωπικά σας στοιχεία, πάντα ανώνυμα.

*Ανθή Αργυρούδη
Παναγιώτης Κορδούτης*

Επόπτης έρευνας: Παναγιώτης Σ. Κορδούτης, Αναπληρωτής Καθηγητής της Ψυχολογίας των Διαπροσωπικών Σχέσεων, Τμήμα Ψυχολογίας Πάντειο Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών ηλ. ταχ.: kordouti@panteion.gr, ιστότοπος <http://users.otenet.gr/~pkord>, τηλ.: 2109201708, Τετάρτη 17:00-19:00 και Πέμπτη 13:00-14:00.

Ερευνήτρια: Ανθή Αργυρούδη, Υποψήφια Διδάκτωρ Κοινωνικής Ψυχολογίας, Πάντειο Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών, ηλ. ταχ.: antharg@yahoo.gr τηλ.: 2310850407.

1. Φύλο: Άνδρας ☐ Γυναίκα ☐
 2. Ηλικία: _____ (συμπληρωμένα έτη)
 3. Κύρια απασχόληση:

☐	Φοιτητής/ τρια (ΑΕΙ ή ΤΕΙ)	☐
☐	Σπουδαστής/ στρια άλλης μεταλυκειακής εκπ.	☐
☐	Εργαζόμενος/ η	☐
☐	Στρατιώτης	☐
☐	Άνεργος/ η	☐

4. Αν συμπληρώσατε παραπάνω Εργαζόμενος/ η σημειώστε συγκεκριμένο επάγγελμα (όχι γενικά δημόσιος/ ιδιωτικός υπάλληλος)

5. Αν συμπληρώσατε Φοιτητής/ τρια σε ΑΕΙ ή ΤΕΙ ή Σπουδαστής/ στρια σημειώστε που συγκεκριμένα [Σχολή-Τμήμα]: _____

Σημείωση. Συμπληρώστε και το IV και το V εάν είπατε παραπάνω στο III «Φοιτητής/ τρια και Εργαζόμενος/ η».

6. Εκπαίδευση που έχετε ολοκληρώσει μέχρι τώρα:

☐	Λιγότερο από 6 τάξεις υποχρεωτικής εκπαίδευσης	☐
☐	Τουλάχιστον 6 τάξεις υποχρεωτικής εκπαίδευσης	☐
☐	Τουλάχιστον 9 τάξεις υποχρεωτικής εκπαίδευσης	☐
☐	Λύκειο	☐
☐	Μεταλυκειακή εκπαίδευση	☐
☐	Τ.Ε.Ι.	☐
☐	Πανεπιστημιακή εκπαίδευση	☐
☐	Μεταπτυχιακές σπουδές	☐
☐	Κάτοχος διδακτορικού	☐

7. Συγκατοίκηση

☐	με την πατρική-μητρική σας οικογένεια	☐
☐	με τη δική σας οικογένεια (αν είστε παντρεμένος/η)	☐
☐	με τον/την ερωτικό/ή σας σύντροφο	☐
☐	με συγκατοίκους (γνωστό, φίλο, συγκατοικο από αγγελία κλπ.)	☐
☐	δε συγκατοικώ, μένω μόνος/η	☐
☐	Τίποτα από τα παραπάνω, άλλο (σημειώστε): _____	☐

8. Οικογενειακή κατάσταση

☐	Άγαμος/η	☐
☐	Αρραβωνιασμένος/η	☐
☐	Έγγαμος/η	☐
☐	Σε διάσταση	☐
☐	Διαζευγμένος/η	☐
☐	Συζείτε χωρίς γάμο	☐
☐	Άλλο: _____	☐

9. Έχετε παιδιά;

Ναι ☐ Όχι ☐

10. Άσχετα με τη τωρινή σας οικογενειακή κατάσταση (ελεύθερος/η ή παντρεμένος/η κλπ.) έχετε πάρει διαζύγιο από προηγούμενο γάμο;

Ναι ☐ Όχι ☐

11. Εάν απαντήσατε παραπάνω «Ναι», παρακαλώ σημειώστε πριν από πόσο καιρό χωρίσατε [ουσιαστικά, όχι απλώς τυπικά] από τον/ την πρώην σύζυγό σας, υπολογίζοντας το χρόνο χονδρικά από σήμερα π.χ. «πριν από δύο χρόνια» ή ένα χρόνο και έξι μήνες κλπ..

• Πριν από _____ (αν σας διευκολύνει περισσότερο γράψτε το έτος ή το έτος και το μήνα του χωρισμού)

12. Εάν χάσατε τον προηγούμενο σύζυγο ή σύντροφό σας από άλλη σχέση, από φυσική αιτία παρακαλώ σημειώστε πριν από πόσο καιρό είχατε την απώλεια αυτή υπολογίζοντας το χρόνο χονδρικά από σήμερα π.χ. «πριν από δύο χρόνια» ή ένα χρόνο και έξι μήνες κλπ.

• Πριν από _____ (αν σας διευκολύνει περισσότερο γράψτε το έτος ή το έτος και το μήνα του χωρισμού)

13. Έχετε τώρα μια επίσημη ή ανεπίσημη ερωτική σχέση; Για τις «επίσημες» θα πρέπει να το έχετε ήδη σημειώσει παραπάνω στην «οικογενειακή κατάσταση (γάμος, αρραβώνας ή συμβίωση-δεν ενδιαφέρει εάν αυτή έχει επικυρωθεί τυπικά). “Ανεπίσημες” θεωρούνται όλες οι άλλες ερωτικές σχέσεις που μπορεί να έχει κανείς

Ναι έχω σχέση ☐ Όχι δεν έχω σχέση ☐

Εάν είπατε «Όχι δεν έχω σχέση» στην παραπάνω ερώτηση, δηλαδή δεν έχετε τώρα μία ανεπίσημη ερωτική σχέση, δεν συμβιώνετε, δεν είστε αρραβωνιασμένος/η ή παντρεμένος/η και τα όμοια δεν χρειάζεται να συνεχίσετε παρακάτω σας ευχαριστούμε για τη συμμετοχή και τη συμβολή σας στην έρευνα.

Εάν όμως είπατε «Ναι», δηλαδή εάν έχετε τώρα μια ερωτική σχέση οποιασδήποτε μορφής, σε οποιοδήποτε πλαίσιο (είστε μαζί σε ανεπίσημη σχέση, συμβιώνετε, έχετε αρραβώνα, είστε παντρεμένοι κλπ.), παρακαλούμε συνεχίστε στην επόμενη σελίδα.

Εάν υπάρχουν περισσότερες από μία σχέσεις στη ζωή σας ταυτόχρονα εσείς θα επιλέξετε να μας μιλήσετε για αυτήν που θεωρείτε κύρια.

14. Ηλικία ερωτικού συντρόφου ή συζύγου (σημερινή): _____

15. Κύρια απασχόληση συντρόφου/ συζύγου:

	Φοιτητής/ τρια (ΑΕΙ ή ΤΕΙ)	
	Σπουδαστής/ στρια άλλης μεταλυκειακής εκπ.	
	Εργαζόμενος/ η	
	Στρατιώτης	
	Άνεργος/ η	

16. Αν συμπληρώσατε παραπάνω Εργαζόμενος/ η σημειώστε συγκεκριμένο επάγγελμα (όχι γενικά δημόσιος/ ιδιωτικός υπάλληλος)

17. Αν συμπληρώσατε Φοιτητής/ τρια/τρια σε ΑΕΙ ή ΤΕΙ ή Σπουδαστής/ στρια/ σημειώστε που συγκεκριμένα [Σχολή-Τμήμα]: _____

Σημείωση. Συμπληρώστε και το IV και το V εάν είπατε παραπάνω στο III «Φοιτητής/ τρια και Εργαζόμενος/ η».

18. Εκπαίδευση ερωτικού συντρόφου ή συζύγου:

	Λιγότερο από 6 τάξεις υποχρεωτικής εκπαίδευσης	
	Τουλάχιστον 6 τάξεις υποχρεωτικής εκπαίδευσης	
	Τουλάχιστον 9 τάξεις υποχρεωτικής εκπαίδευσης	
	Λύκειο	
	Μεταλυκειακή εκπαίδευση	
	Τ.Ε.Ι.	
	Πανεπιστημιακή εκπαίδευση	
	Μεταπτυχιακές σπουδές	
	Κάτοχος διδακτορικού	

Θα θέλαμε τώρα να θυμηθείτε και να μας πείτε ορισμένες από τις πιο σημαντικές χρονικές στιγμές στην πορεία της τωρινής σας ερωτικής σχέσης ή του γάμου σας. Παρακαλούμε διαβάστε ΠΡΩΤΑ όλες τις ερωτήσεις της σελίδας αυτής σελίδας και απαντήστε, μετά στην κάθε ερώτηση χωριστά.

19. Πότε περίπου αρχίσατε να φλερτάρτε ή να βλέπετε ερωτικά τον/ την τωρινό/ή σας σύντροφο ή σύζυγό . Γράψτε μας το χρόνο υπολογίζοντας χονδρικά από σήμερα (π.χ. «πριν από ένα μήνα», «πριν από ένα χρόνο και πέντε μήνες», «πριν από δύο χρόνια», πριν από τρεισήμισι χρόνια)

• Πριν από _____ (αν σας διευκολύνει γράψτε το έτος ή έτος και μήνα, ανάλογα)

20. Πότε ήρθε η στιγμή που είπατε ότι «είμαστε μαζί» «έχουμε σχέση» «είμαστε ζευγάρι» με τον/ την τωρινό/ ή σας σύντροφο ή σύζυγο. Για άλλους μπορεί να ήρθε αμέσως με την αρχή της ερωτικής σχέσης, για άλλους λίγο ή πολύ αργότερα και για άλλους ...να μην ήρθε καν. Γράψτε μας πότε ήρθε η στιγμή αυτή υπολογίζοντας από σήμερα όπως προηγουμένως

• Πριν από _____ (αν σας διευκολύνει γράψτε έτος ή έτος και μήνα ανάλογα)

• Δεν έχει έρθει αυτή η στιγμή ☐ συνεχίζουμε να βγαίνουμε αλλά «δεν είμαστε μαζί»,
«δεν είμαστε ζευγάρι».

21. Πότε περίπου αρχίσατε να λέτε σε κοντινά σας πρόσωπα ότι «είστε ζευγάρι», ότι «είστε μαζί» με τον/την τωρινό/ ή σας σύντροφο; Γράψτε μας πότε ήρθε η στιγμή αυτή υπολογίζοντας από σήμερα όπως παραπάνω

• Πριν από _____ (ή όπως παραπάνω)
• Δεν έχω ανακοινώσει ακόμη σε τρίτους ότι «έχω σχέση» με το συγκεκριμένο άτομο ☐

22. Είτε είστε παντρεμένοι είτε όχι, πότε περίπου αρχίσατε να συζητάτε τη πιθανότητα του γάμου σας;

• Πριν από _____ (ή όπως παραπάνω)
• Δεν έχουμε αρχίσει να συζητάμε κάτι τέτοιο ☐

23. Εάν είστε παντρεμένος/η μας, γράψτε παρακάτω, πότε πήρατε την απόφαση να παντρευτείτε

• Πριν από _____ μέρες (ή όπως παραπάνω)

24. ... Κι αν έγινε ο γάμος σημειώστε ποιο έτος παντρευτήκατε: _____

25. Είτε είστε παντρεμένοι είτε όχι, πόσο συχνά συζητούσατε ή συζητάτε (οι μη παντρεμένοι) τη πιθανότητα του γάμου σας; Χρησιμοποιήστε την παρακάτω κλίμακα, βάζοντας ένα μόνο κύκλο στην απάντηση που εκφράζει πλησιέστερα αυτό που συνέβαινε/συμβαίνει στη σχέση σας.

0	1	2	3	4	5	6
Σχεδόν Ποτέ	Ελάχιστα	Λίγο	Αρκετά	Συχνά	Πολύ συχνά	Πάρα πολύ συχνά

Οι ερωτήσεις που
ακολουθούν αφορούν τι σας
έκανε
τότε
να πρωτοπείτε
«είμαστε ζευγάρι»
και
κάπως να δεσμευτείτε
με τον/ την σύντροφό σας

Από όλες τις σημαντικές στιγμές στην πορεία της ερωτικής σας σχέσης αναλογιστείτε εκείνη που αποφασίσατε εσείς προσωπικά πως «είστε μαζί», «είστε ζευγάρι», «έχετε σχέση», με άλλα λόγια ότι δεσμευτήκατε με τον/ την σύντροφό σας.

Παρακάτω υπάρχουν κάποιοι λόγοι που αναφέρουν συχνά οι άνθρωποι ότι τους έκαναν να προχωρήσουν σε πιο δεσμευτική σχέση με το σύντροφό τους. Εσάς προσωπικά, ποιος από τους λόγους αυτούς σας οδήγησε περισσότερο να πάρετε μια τέτοια απόφαση;

Δείξτε σε ποιο βαθμό σας έκαναν να δεσμευτείτε με τον τωρινό σας σύντροφο, βαθμολογώντας κάθε λόγο χωριστά με την παρακάτω κλίμακα, όπου:

0 = δε συνέβαλε καθόλου ο λόγος αυτός να δεσμευτώ στη σχέση μου

1 = συνέβαλε λίγο

2 = συνέβαλε μέτρια

3 = συνέβαλε αρκετά

4 = συνέβαλε πολύ

5= συνέβαλε απόλυτα

Προσέξτε ώστε να βάλετε βαθμό σε κάθε έναν από τους λόγους, γράφοντας τον ανάλογο αριθμό στο διπλανό του κουτάκι, ανάλογα με τη συμβολή του στην απόφασή σας για πιο δεσμευτική σχέση.

ΛΟΓΟΣ ΠΟΥ ΣΥΝΕΒΑΛΛΕ ΣΕ ΣΟΒΑΡΟΤΕΡΗ ΔΕΣΜΕΥΣΗ	Βαθμός 0-5
1. Υπήρχε ασφάλεια στη σχέση	
2. Η σχέση είχε κρατήσει πολύ	
3. Υπήρχε έντονη σεξουαλική έλξη	
4. Χάρη στη σχέση είχα περισσότερη οικονομική ανεξαρτησία	
5. Έχοντας ολοκληρώσει ορισμένους στόχους ζωής (σπουδές, επάγγελμα, εμπειρίες κλπ.), θεώρησα ότι η σοβαρή δέσμευση ήταν το επόμενο φυσικό βήμα της ζωής μου	
6. Συζητήσαμε από κοινού την πιθανότητα σοβαρότερης δέσμευσης με πιθανή προοπτική ακόμη και γάμο και συμφωνήσαμε	
7. Υπήρχε εμπιστοσύνη	
8. Ταιριάζαμε	
9. Θαύμαζα τον/τη σύντροφό μου	
10. Χάρη στη σχέση ένιωθα καλύτερα για το εαυτό μου	
11. Η σχέση άξιζε να γίνει γνωστή στον ευρύτερο κύκλο μου (φίλους και γνωστούς)	
12. Ήταν σχέση κατάλληλη για γάμο	
13. Υπήρχε αγάπη	
14. Επικοινωνούσαμε	
15. Σκεφτόμουν τον/την σύντροφό μου συνέχεια	
16. Η σχέση με έκανε να νιώθω ότι στεκόμουν καλύτερα απέναντι στους άλλους	
17. Η σχέση άξιζε να γίνει πιο επίσημη ίσως ακόμη και με αρραβώνα	
18. Ένιωσα πως με τον/ την σύντροφό μου θα μπορούσα να στήσω το δικό μου σπιτικό	
19. Υπήρχε στοργή και τρυφερότητα	
20. Είχαμε κοινές αντιλήψεις	
21. Ήθελα να είμαστε συνέχεια μαζί	
22. Η ζωή μου είχε γίνει καλύτερη χάρη στη σχέση	
23. Η σοβαρή δέσμευση με προοπτική ίσως το γάμο φαινόταν φυσιολογική εξέλιξη για τη σχέση αυτή	
24. Σκεφτόμουν την προοπτική να αποκτήσω παιδιά	
25. Υπήρχε συντροφικότητα	

26.	Ήμουν γενικά ικανοποιημένος/η από τη σχέση	
27.	Πάντα ονειρευόμουν μια τέτοια σχέση	
28.	Ο/η σύντροφός μου ήταν για μένα ιδανικός/η	
29.	Ο/η σύντροφος μου φαινόταν άνθρωπος κατάλληλος/η για να μπορέσω να ζήσω μαζί Του/της για πολύ χρόνο	
30.	Τα θρησκευτικά μου πιστεύω με προέτρεπαν σε σχέση πιο δεσμευτική ίσως και γάμο	
31.	Μοιραζόμασταν πολλά, χρόνο, ενδιαφέροντα, δραστηριότητες	
32.	Η σχέση με ικανοποιούσε σεξουαλικά	
33.	Ήθελα να ξέρω τα πάντα για τον/την σύντρόφό μου	
34.	Ήθελα πια να αποκτήσω σοβαρότερο δεσμό	
35.	Ένιωσα πως ο/η σύντροφός μου ήταν ο άνθρωπος με τον οποίο θα ήθελα να αποκτήσω παιδιά	
36.	Υπήρχαν πιέσεις από τον κοινωνικό μου περίγυρο να προχωρήσω σε μία πιο δεσμευτική σχέση ίσως και γάμο	
37.	Περνούσαμε καλά μαζί	
38.	Η σχέση με ικανοποιούσε συναισθηματικά	
39.	Η σχέση αυτή με ωρίμαζε σαν άνθρωπο	
40.	Σκεφτόμουν την προοπτική δημιουργίας οικογένειας	
41.	Είχα αρχίσει να νιώθω ηθική υποχρέωση απέναντι στο σύντρόφό μου να αφήσω τη σχέση να εξελιχθεί σε πιο δεσμευτική	
42.	Οικονομική πίεση με έκανε να προχωρήσω σε σοβαρότερη δέσμευση με προοπτική ακόμη και γάμο	
43.	Ήταν σχέση σοβαρή	
44.	Εξομολογούμασταν μεταξύ μας τα πάντα	
45.	Η σχέση βελτίωνε τη κοινωνική μου θέση	
46.	Είχα βαρεθεί τις εφήμερες σχέσεις	
47.	Είχα αρχίσει να πιστεύω πως εφόσον είχαμε τέτοια σχέση ήταν δικαίωμά μου να πιέσω τον/την σύντρόφό μου να προχωρήσουμε σε πιο δεσμευτική σχέση	
48.	Υπήρξε απρόβλεπτη εγκυμοσύνη και έπρεπε να προχωρήσουμε σε γάμο	
49.	Ήταν σχέση αποκλειστικότητας	
50.	Υπήρχε πάθος στη σχέση	
51.	Χάρη στη σχέση είχα καλύτερη κοινωνική ζωή	
52.	Τα οικονομικά μου επέτρεπαν μια σοβαρότερη σχέση	
53.	Ο/ η σύντροφός μου υποχώρησε στις πιέσεις μου για πιο δεσμευτική σχέση ίσως και γάμο	
54.	Σκέφτηκα τη σοβαρή δέσμευση μόνο όταν γνώρισα τον/ την συγκεκριμένο/ η σύντροφο	
55.	Η σχέση ήταν σταθερή και έδειχνε μόνιμη	
56.	Υπήρχε αίσθημα	
57.	Η σχέση βοηθούσε, με τον ένα ή τον άλλο τρόπο, την επαγγελματική μου ζωή	
58.	Η επαγγελματική μου κατάσταση επέτρεπε μια σοβαρότερη σχέση	
59.	Ήμουν σε κατάλληλη ηλικία για σοβαρότερη σχέση	
60.	Εγώ υποχώρησα στις πιέσεις του συντρόφου μου για πιο δεσμευτική σχέση ίσως και γάμο	

*Τα ερωτήματα που
ακολουθούν αφορούν
τη σχέση σας
έτσι όπως θα την
περιγράφατε σήμερα*

*Σημειώστε πώς νιώθετε στην ερωτική σας σχέση ή στον γάμο σας για τον/
την τωρινό / ή σας σύντροφο ή τον/ την σύζυγό σας*

Για να απαντήσετε, **κυκλώστε το βαθμό (1-5)** που δείχνει πόσο σας αντιπροσωπεύει ή καθεμία από τις παρακάτω προτάσεις.

i. Πόσο καλά ανταποκρίνεται

ο/η σύντροφός σας στις ανάγκες σας;

1	2	3	4	5
καθόλου		μέτρια		πάρα πολύ
	λίγο		πολύ	

ii. Γενικά πόσο ικανοποιημένος/η είστε από τη σχέση σας

1	2	3	4	5
καθόλου		μέτρια		πάρα πολύ
	λίγο		πολύ	

iii. Πόσο καλή είναι η σχέση σας συγκριτικά με των περισσότερων;

1	2	3	4	5
καθόλου		μέτρια		πάρα πολύ
	λίγο		πολύ	

iv. Πόσο συχνά εύχεστε να μην είχατε εμπλακεί σε αυτήν τη σχέση;

1	2	3	4	5
καθόλου		μέτρια		πάρα πολύ
	λίγο		πολύ	

v. Σε τι βαθμό η σχέση σας ανταποκρίνεται στις αρχικές σας προσδοκίες;

1	2	3	4	5
καθόλου		μέτρια		πάρα πολύ
	λίγο		πολύ	

vi. Πόσο αγαπάτε το/τη σύντροφό σας;

1	2	3	4	5
καθόλου		μέτρια		πάρα πολύ
	λίγο		πολύ	

vii. Πόσα προβλήματα υπάρχουν στη σχέση σας;

1	2	3	4	5
καθόλου		μέτρια		πάρα πολύ
	λίγο		πολύ	

*Παρακάτω σας ζητάμε να χαρακτηρίσετε την ερωτική σχέση με το σύντροφό σας ή τον σύζυγό σας **βάζοντας ένα κύκλο τον αριθμό (1-9) της κλίμακας που βρίσκετε κάτω από κάθε φράση.***

I. Προσδοκώ ότι η αγάπη μου για τον/την σύντροφο ή σύζυγό μου θα κρατήσει για την υπόλοιπη ζωή μου.

1	2	3	4	5	6	7	8	9
Δεν ισχύει καθόλου	Ισχύει ελάχιστα	Πολύ λίγο	Λίγο	Ισχύει μέτρια	Αρκετά	Πολύ	Πάρα πολύ	Ισχύει απόλυτα

II. Δεν μπορώ να διανοηθώ το τέλος της σχέσης μου με τον/την σύντροφό ή σύζυγό μου.

1	2	3	4	5	6	7	8	9
Δεν ισχύει καθόλου	Ισχύει ελάχιστα	Πολύ λίγο	Λίγο	Ισχύει μέτρια	Αρκετά	Πολύ	Πάρα πολύ	Ισχύει απόλυτα

III. Έχω δεσμευθεί με τον ίδιο μου τον εαυτό να κρατήσω τη σχέση μου με τον/την σύντροφό ή σύζυγό μου.

1	2	3	4	5	6	7	8	9
Δεν ισχύει καθόλου	Ισχύει ελάχιστα	Πολύ λίγο	Λίγο	Ισχύει μέτρια	Αρκετά	Πολύ	Πάρα πολύ	Ισχύει απόλυτα

IV. Έχω εμπιστοσύνη στη σταθερότητα της σχέσης μου με τον/την σύντροφό ή σύζυγό μου.

1	2	3	4	5	6	7	8	9
Δεν ισχύει καθόλου	Ισχύει ελάχιστα	Πολύ λίγο	Λίγο	Ισχύει μέτρια	Αρκετά	Πολύ	Πάρα πολύ	Ισχύει απόλυτα

V. Επιθυμώ έντονα να κάνω ό,τι μπορώ για να είναι ο/η σύντροφός ή ο/ η σύζυγός μου από κάθε άποψη καλά και να γίνεται το καλύτερο γι' αυτόν/την.

1	2	3	4	5	6	7	8	9
Δεν ισχύει καθόλου	Ισχύει ελάχιστα	Πολύ λίγο	Λίγο	Ισχύει μέτρια	Αρκετά	Πολύ	Πάρα πολύ	Ισχύει απόλυτα

VI. Έχω σχέση αμοιβαίας κατανόησης με τον/τη σύντροφό ή σύζυγό μου.

1	2	3	4	5	6	7	8	9
Δεν ισχύει καθόλου	Ισχύει ελάχιστα	Πολύ λίγο	Λίγο	Ισχύει μέτρια	Αρκετά	Πολύ	Πάρα πολύ	Ισχύει απόλυτα

VII. Ο/Η σύντροφός ή σύζυγός μου μπορεί να υπολογίζει σε μένα σε ώρες ανάγκης.

1	2	3	4	5	6	7	8	9
Δεν ισχύει καθόλου	Ισχύει ελάχιστα	Πολύ λίγο	Λίγο	Ισχύει μέτρια	Αρκετά	Πολύ	Πάρα πολύ	Ισχύει απόλυτα

VIII. Νιώθω συναισθηματικά κοντά με τον/την σύντροφό ή σύζυγό μου.

1	2	3	4	5	6	7	8	9
Δεν ισχύει καθόλου	Ισχύει ελάχιστα	Πολύ λίγο	Λίγο	Ισχύει μέτρια	Αρκετά	Πολύ	Πάρα πολύ	Ισχύει απόλυτα

IX. Θα μ' έπιανε μεγάλη απελπισία εάν με άφηνε ο/η σύντροφός ή σύζυγός μου.

1	2	3	4	5	6	7	8	9
Δεν ισχύει καθόλου	Ισχύει ελάχιστα	Πολύ λίγο	Λίγο	Ισχύει μέτρια	Αρκετά	Πολύ	Πάρα πολύ	Ισχύει απόλυτα

X. Καμιά φορά νιώθω πως δε μπορώ να ελέγξω τις σκέψεις μου. Είναι με εμμονή στραμμένες στον/στην σύντροφό ή σύζυγό μου.

1	2	3	4	5	6	7	8	9
Δεν ισχύει καθόλου	Ισχύει ελάχιστα	Πολύ λίγο	Λίγο	Ισχύει μέτρια	Αρκετά	Πολύ	Πάρα πολύ	Ισχύει απόλυτα

XI. Νιώθω ευτυχισμένος/η όταν κάνω κάτι που κάνει τον/την σύντροφό ή σύζυγό μου ευτυχισμένο/η.

1	2	3	4	5	6	7	8	9
Δεν ισχύει καθόλου	Ισχύει ελάχιστα	Πολύ λίγο	Λίγο	Ισχύει μέτρια	Αρκετά	Πολύ	Πάρα πολύ	Ισχύει απόλυτα

XII. Προτιμώ να είμαι με τον/τη σύντροφό ή σύζυγό μου παρά με οποιοδήποτε άλλο.

1	2	3	4	5	6	7	8	9
Δεν ισχύει καθόλου	Ισχύει ελάχιστα	Πολύ λίγο	Λίγο	Ισχύει μέτρια	Αρκετά	Πολύ	Πάρα πολύ	Ισχύει απόλυτα

XIII. Θα ζήλευα εάν νόμιζα πως ο/η σύντροφός ή σύζυγός μου άρχιζε να ερωτεύεται κάποιον/αν άλλο/η.

1	2	3	4	5	6	7	8	9
Δεν ισχύει καθόλου	Ισχύει ελάχιστα	Πολύ λίγο	Λίγο	Ισχύει μέτρια	Αρκετά	Πολύ	Πάρα πολύ	Ισχύει απόλυτα

XIV. Θέλω πολύ να ξέρω τα πάντα για τον/ την σύντροφό ή σύζυγό μου.

1	2	3	4	5	6	7	8	9
Δεν ισχύει καθόλου	Ισχύει ελάχιστα	Πολύ λίγο	Λίγο	Ισχύει μέτρια	Αρκετά	Πολύ	Πάρα πολύ	Ισχύει απόλυτα

XV. Θέλω τον/την σύντροφό ή σύζυγό μου, με το σώμα, με το συναίσθημα, με τη σκέψη.

1	2	3	4	5	6	7	8	9
Δεν ισχύει καθόλου	Ισχύει ελάχιστα	Πολύ λίγο	Λίγο	Ισχύει μέτρια	Αρκετά	Πολύ	Πάρα πολύ	Ισχύει απόλυτα

XVI. Δεν χορταίνω ποτέ να παίρνω στοργή από το σύντροφό ή σύζυγό μου.

1	2	3	4	5	6	7	8	9
Δεν ισχύει καθόλου	Ισχύει ελάχιστα	Πολύ λίγο	Λίγο	Ισχύει μέτρια	Αρκετά	Πολύ	Πάρα πολύ	Ισχύει απόλυτα

XVII. Για μένα ο σύντροφος ή σύζυγός που έχω είναι ο/η τέλειος/α ερωτικός/ή σύντροφος.

1	2	3	4	5	6	7	8	9
Δεν ισχύει καθόλου	Ισχύει ελάχιστα	Πολύ λίγο	Λίγο	Ισχύει μέτρια	Αρκετά	Πολύ	Πάρα πολύ	Ισχύει απόλυτα

XVIII. Αισθάνομαι το σώμα μου να ανταποκρίνεται όταν ο/η σύντροφός ή σύζυγός μου με αγγίζει.

1	2	3	4	5	6	7	8	9
Δεν ισχύει καθόλου	Ισχύει ελάχιστα	Πολύ λίγο	Λίγο	Ισχύει μέτρια	Αρκετά	Πολύ	Πάρα πολύ	Ισχύει απόλυτα

XIX. Ο/Η σύντροφος ή σύζυγός μου είναι σα να βρίσκεται πάντοτε στο μυαλό μου.

1	2	3	4	5	6	7	8	9
Δεν ισχύει καθόλου	Ισχύει ελάχιστα	Πολύ λίγο	Λίγο	Ισχύει μέτρια	Αρκετά	Πολύ	Πάρα πολύ	Ισχύει απόλυτα

XX. Θέλω ο/η σύντροφός μου να με γνωρίζει, να ξέρει τις σκέψεις μου, τους φόβους μου και τις ελπίδες μου.

1	2	3	4	5	6	7	8	9
Δεν ισχύει καθόλου	Ισχύει ελάχιστα	Πολύ λίγο	Λίγο	Ισχύει μέτρια	Αρκετά	Πολύ	Πάρα πολύ	Ισχύει απόλυτα

XXI. Ψάχνω με λαχτάρα για σημάδια που να δείχνουν πως ο/η σύντροφός ή σύζυγός μου με ποθεί.

1	2	3	4	5	6	7	8	9
Δεν ισχύει καθόλου	Ισχύει ελάχιστα	Πολύ λίγο	Λίγο	Ισχύει μέτρια	Αρκετά	Πολύ	Πάρα πολύ	Ισχύει απόλυτα

XXII. Ποθώ πολύ τον/την σύντροφό ή σύζυγό μου.

1	2	3	4	5	6	7	8	9
Δεν ισχύει καθόλου	Ισχύει ελάχιστα	Πολύ λίγο	Λίγο	Ισχύει μέτρια	Αρκετά	Πολύ	Πάρα πολύ	Ισχύει απόλυτα

XXIII. Στεναχωριέμαι πάρα πολύ όταν τα πράγματα δεν πάνε καλά στη σχέση με τον/την σύντροφό ή σύζυγό μου

1	2	3	4	5	6	7	8	9
Δεν ισχύει καθόλου	Ισχύει ελάχιστα	Πολύ λίγο	Λίγο	Ισχύει μέτρια	Αρκετά	Πολύ	Πάρα πολύ	Ισχύει απόλυτα

Συνήθως στις ερωτικές σχέσεις και το γάμο υπάρχει «δούναι και λαβείν», οι άνθρωποι δίνουν για τη σχέση τους και παίρνουν από τη σχέση τους.

Εκτιμώντας γενικά, από τη μια τι δίνετε εσείς προσωπικά για τη σχέση σας ή το γάμο σας και τι σας προσφέρει η σχέση, και από την άλλη τι δίνει ο σύντροφός σας για τη σχέση και τι του/της προσφέρει η σχέση, ποιος από τους δυο σας θα λέγατε ότι είναι πιο ευνοημένος;

Στον παρακάτω πίνακα αφού διαβάσετε πρώτα όλες τις προτάσεις σημειώστε μία μόνο, βάζοντας ένα «X» στο διπλανό της τετράγωνο, για να περιγράψετε τι νιώθετε ότι συμβαίνει στη σχέση ή το γάμο σας.

Είμαι πολύ πιο ευνοημένος/η από το σύντροφο/ σύζυγο μου	
Είμαι αρκετά πιο ευνοημένος/η από το σύντροφο/ σύζυγο μου	
Είμαι λίγο πιο ευνοημένος/η από το σύντροφο / σύζυγο μου	
Είμαστε και οι δυο το ίδιο ευνοημένοι	
Ο/η σύντροφός / σύζυγός μου είναι λίγο πιο ευνοημένος/η από εμένα	
Ο/η σύντροφος / σύζυγός μου είναι αρκετά πιο ευνοημένος/η από μένα	
Ο/η σύντροφος / σύζυγός μου είναι πολύ πιο ευνοημένος/η από μένα	

Τώρα θα θέλαμε να μας απαντήσετε σε μερικές πιο ειδικές ερωτήσεις που μπορεί να περιγράφουν λίγο-πολύ, τι πραγματικά νιώθετε ότι συμβαίνει στην ερωτική σας σχέση ή στο γάμο σας τώρα.

Σας παρακαλούμε να διαβάζετε πρώτα προσεκτικά κάθε ζευγάρι από πίνακες και μετά να σημειώνετε με ένα «X» την πρόταση εκείνη (στο αντίστοιχο τετραγωνάκι) του κάθε πίνακα που νιώθετε ότι περιγράφει αυτό που πραγματικά ισχύει στην ερωτική σχέση ή στο γάμο σας.

1.

Δείχνω κοινωνικότητα, είμαι φιλικός/ή και άνετος/η σε κοινωνικό περίγυρο	
Ισχύει πολύ	
Ισχύει αρκετά	
Ισχύει λίγο	
Δεν ισχύει καθόλου	

Ο/ Η σύντροφος μου δείχνει κοινωνικότητα, είναι φιλικός/ή και άνετος/η σε κοινωνικό περίγυρο	
Ισχύει πολύ	
Ισχύει αρκετά	
Ισχύει λίγο	
Δεν ισχύει καθόλου	

2.

Είμαι άνθρωπος έξυπνος, με γενική μόρφωση και ενημερωμένος/η	
Ισχύει πολύ	
Ισχύει αρκετά	
Ισχύει λίγο	
Δεν ισχύει καθόλου	

Ο/Η σύντροφός μου είναι άνθρωπος έξυπνος, με γενική μόρφωση και ενημερωμένος/η	
Ισχύει πολύ	
Ισχύει αρκετά	
Ισχύει λίγο	
Δεν ισχύει καθόλου	

3.

Είμαι ελκυστικός/η ως προς τα σωματικά μου χαρακτηριστικά	
Ισχύει πολύ	
Ισχύει αρκετά	
Ισχύει λίγο	
Δεν ισχύει καθόλου	

Ο/Η σύντροφός μου είναι ελκυστικός/η ως προς τα σωματικά του/της χαρακτηριστικά	
Ισχύει πολύ	
Ισχύει αρκετά	
Ισχύει λίγο	
Δεν ισχύει καθόλου	

4.

Φροντίζω την εξωτερική μου εμφάνιση, το ντύσιμο μου, την καθαριότητα και το σώμα μου κάνοντας γυμναστική ή και προσέχοντας τη διατροφή μου	
Ισχύει πολύ	
Ισχύει αρκετά	
Ισχύει λίγο	
Δεν ισχύει καθόλου	

Ο/Η σύντροφος μου φροντίζει την εξωτερική του/της εμφάνιση, το ντύσιμο του/της, την καθαριότητα και το σώμα του/της κάνοντας γυμναστική ή και προσέχοντας τη διατροφή του/της	
Ισχύει πολύ	
Ισχύει αρκετά	
Ισχύει λίγο	
Δεν ισχύει καθόλου	

5.

Δείχνω στο/στη σύντροφο μου ότι μου αρέσει	
Ισχύει πολύ	
Ισχύει αρκετά	
Ισχύει λίγο	
Δεν ισχύει καθόλου	

Ο/ Η σύντροφος μου, μου δείχνει ότι του/της αρέσω	
Ισχύει πολύ	
Ισχύει αρκετά	
Ισχύει λίγο	
Δεν ισχύει καθόλου	

6.

Εκφράζω στο/ στη σύντροφο μου την αγάπη μου	
Ισχύει πολύ	
Ισχύει αρκετά	
Ισχύει λίγο	
Δεν ισχύει καθόλου	

Ο/ Η σύντροφος μου, μου εκφράζει την αγάπη του/της για μένα	
Ισχύει πολύ	
Ισχύει αρκετά	
Ισχύει λίγο	
Δεν ισχύει καθόλου	

7.

Ανταποκρίνομαι στις ανησυχίες και τις συναισθηματικές ανάγκες του/ της συντρόφου μου	
Ισχύει πολύ	
Ισχύει αρκετά	
Ισχύει λίγο	
Δεν ισχύει καθόλου	

Ο/ Η σύντροφος μου ανταποκρίνεται στις ανησυχίες και τις συναισθηματικές μου ανάγκες	
Ισχύει πολύ	
Ισχύει αρκετά	
Ισχύει λίγο	
Δεν ισχύει καθόλου	

8.

Λέχομαι και ενθαρρύνω το σύντροφό μου να δοκιμάζει άλλους ρόλους στη σχέση μας π.χ. άλλοτε να είναι το «μωρό» κι άλλοτε η «μαμά» ή ο «μπαμπάς», άλλοτε ο φίλος που ακούει και ο συμβουλάτορας, άλλοτε ο/η δυναμικός/η εραστής/ερωμένη που παίρνει πρωτοβουλίες κι άλλοτε ο παθητικός/η	
Ισχύει πολύ	
Ισχύει αρκετά	
Ισχύει λίγο	
Δεν ισχύει καθόλου	

Ο/Η σύντροφός μου δέχεται και με ενθαρρύνει να δοκιμάζω άλλους ρόλους στη σχέση μας π.χ. άλλοτε να είμαι το «μωρό» κι άλλοτε η «μαμά» ή ο «μπαμπάς», άλλοτε ο φίλος που ακούει και ο συμβουλάτορας, άλλοτε ο/η δυναμικός/η εραστής/ερωμένη που παίρνει πρωτοβουλίες κι άλλοτε ο παθητικός/η	
Ισχύει πολύ	
Ισχύει αρκετά	
Ισχύει λίγο	
Δεν ισχύει καθόλου	

9.

Δείχνω ανοιχτά στο σύντροφό μου ότι εκτιμώ αυτά που μου προσφέρει χωρίς να τον/την θεωρώ δεδομένο/η	
Ισχύει πολύ	
Ισχύει αρκετά	
Ισχύει λίγο	
Δεν ισχύει καθόλου	

Ο/ Η σύντροφος μου, μου δείχνει ότι εκτιμάει αυτά που του προσφέρω χωρίς να με θεωρεί δεδομένο/η	
Ισχύει πολύ	
Ισχύει αρκετά	
Ισχύει λίγο	
Δεν ισχύει καθόλου	

10.

Είμαι τρυφερός/η και στοργικός/ή με τον/την σύντροφο μου. Τον/την χαϊδεύω, αγκαλιάζω, τον/την φιλάω, κ.τ.λ.	
Ισχύει πολύ	
Ισχύει αρκετά	
Ισχύει λίγο	
Δεν ισχύει καθόλου	

Ο/ Η σύντροφος μου, είναι τρυφερός/ή και στοργικός/η μαζί μου. Με χαϊδεύει, αγκαλιάζει, με φιλάει, κ.τ.λ.	
Ισχύει πολύ	
Ισχύει αρκετά	
Ισχύει λίγο	
Δεν ισχύει καθόλου	

11.

Φροντίζω ενεργά την σεξουαλική πλευρά της σχέσης μας προσπαθώντας να υπάρξει σεξουαλική ικανοποίηση και για τους δυο μας και αμοιβαία πληρότητα	
Ισχύει πολύ	
Ισχύει αρκετά	
Ισχύει λίγο	
Δεν ισχύει καθόλου	

Ο/Η σύντροφος μου φροντίζει ενεργά την σεξουαλική πλευρά της σχέσης μας προσπαθώντας να υπάρξει σεξουαλική ικανοποίηση και για τους δυο μας και αμοιβαία πληρότητα	
Ισχύει πολύ	
Ισχύει αρκετά	
Ισχύει λίγο	
Δεν ισχύει καθόλου	

12.

Νιώθω ότι οφείλω να μην έχω σεξουαλικές σχέσεις με άλλους έξω από τη σχέση μου και το τηρώ	
Ισχύει πολύ	
Ισχύει αρκετά	
Ισχύει λίγο	
Δεν ισχύει καθόλου	

Ο/Η σύντροφός μου νιώθει ότι οφείλει να μην έχει σεξουαλικές σχέσεις με άλλους έξω από τη σχέση μας και το τηρεί	
Ισχύει πολύ	
Ισχύει αρκετά	
Ισχύει λίγο	
Δεν ισχύει καθόλου	

13.

Νιώθω δεσμευμένος /η απέναντι στο/στη σύντροφο μου και στο μέλλον της σχέσης μας	
Ισχύει πολύ	
Ισχύει αρκετά	
Ισχύει λίγο	
Δεν ισχύει καθόλου	

Ο/Η σύντροφος μου νιώθει δεσμευμένος /η απέναντι σε μένα και στο μέλλον της σχέσης μας	
Ισχύει πολύ	
Ισχύει αρκετά	
Ισχύει λίγο	
Δεν ισχύει καθόλου	

14.

Δίνω περιθώρια στον/στην σύντροφό μου να κάνει και τις δικές του/ της επιλογές, να έχει και τη δική του/ της ζωή, να σπουδάσει ότι θέλει, να κάνει τη δουλειά που θέλει, να έχει ενδιαφέροντα, να περνά χρόνο κάνοντας πράγματα μόνος/η ή με τους φίλους του/της ή και καμιά φορά να κάθεται απλά μόνος του/της	
Ισχύει πολύ	
Ισχύει αρκετά	
Ισχύει λίγο	
Δεν ισχύει καθόλου	

Ο/Η σύντροφος μου, μου δίνει περιθώρια να κάνω και τις δικές μου επιλογές, να έχω και τη δική μου ζωή, να σπουδάσω ότι θέλω, να κάνω τη δουλειά που θέλω, να έχω ενδιαφέροντα, να περνά χρόνο κάνοντας πράγματα μόνος/η ή με τους φίλους μου ή και να κάθομαι καμιά φορά απλά μόνος/η μου	
Ισχύει πολύ	
Ισχύει αρκετά	
Ισχύει λίγο	
Δεν ισχύει καθόλου	

15.

Κάνω σχέδια και όνειρα για το μέλλον μας μαζί	
Ισχύει πολύ	
Ισχύει αρκετά	
Ισχύει λίγο	
Δεν ισχύει καθόλου	

Ο/Η σύντροφος μου κάνει σχέδια και όνειρα για το μέλλον μας μαζί	
Ισχύει πολύ	
Ισχύει αρκετά	
Ισχύει λίγο	
Δεν ισχύει καθόλου	

16.

Βρίσκω χρόνο, καταβάλω προσπάθεια και παίρνω την ευθύνη για να γίνουν δουλειές που εξυπηρετούν και τους δυο μας	
Ισχύει πολύ	
Ισχύει αρκετά	
Ισχύει λίγο	
Δεν ισχύει καθόλου	

Ο/Η σύντροφός μου βρίσκει χρόνο, καταβάλει προσπάθεια και παίρνει την ευθύνη για να γίνουν δουλειές που εξυπηρετούν και τους δυο μας	
Ισχύει πολύ	
Ισχύει αρκετά	
Ισχύει λίγο	
Δεν ισχύει καθόλου	

17.

Συνεισφέρω στα κοινά μας έξοδα	
Ισχύει πολύ	
Ισχύει αρκετά	
Ισχύει λίγο	
Δεν ισχύει καθόλου	

Ο/Η σύντροφος μου συνεισφέρει στα κοινά μας έξοδα	
Ισχύει πολύ	
Ισχύει αρκετά	
Ισχύει λίγο	
Δεν ισχύει καθόλου	

18.

Είμαι άνθρωπος εύκολος στη συμβίωση γενικά, είμαι ήπιος/α κι ευχάριστος/η, δεν είμαι απότομος ούτε ιδιαίτερα κακοδιάθετος και δεν έχω ακραίες συμπεριφορές	
Ισχύει πολύ	
Ισχύει αρκετά	
Ισχύει λίγο	
Δεν ισχύει καθόλου	

Ο/Η σύντροφος μου είναι άνθρωπος εύκολος στη συμβίωση γενικά, είναι ήπιος/α κι ευχάριστος/η, δεν είναι απότομος ούτε ιδιαίτερα κακοδιάθετος και δεν έχει ακραίες συμπεριφορές	
Ισχύει πολύ	
Ισχύει αρκετά	
Ισχύει λίγο	
Δεν ισχύει καθόλου	

19.

Είμαι καλός/η στην παρέα, έχω ωραίες ιδέες για πράγματα που μπορεί να κάνουμε με τον/τη σύντροφό για να περνάμε καλά αλλά ακούω κι ακολουθώ και τις δικές του/της ιδέες	
Ισχύει πολύ	
Ισχύει αρκετά	
Ισχύει λίγο	
Δεν ισχύει καθόλου	

Ο/Η σύντροφος μου είναι καλός/η στην παρέα, έχει ωραίες ιδέες για πράγματα που μπορεί να κάνουμε μαζί για να περνάμε καλά αλλά ακούει κι ακολουθεί και τις δικές μου ιδέες	
Ισχύει πολύ	
Ισχύει αρκετά	
Ισχύει λίγο	
Δεν ισχύει καθόλου	

20.

Λέω τα καθημερινά νέα μου στον/στην σύντροφό μου, συζητάω τις έγνοιες μου μαζί του/της αλλά επίσης ενδιαφέρομαι να ακούσω τα δικά του/της νέα και τις έγνοιες του/της	
Ισχύει πολύ	
Ισχύει αρκετά	
Ισχύει λίγο	
Δεν ισχύει καθόλου	

Ο/Η σύντροφός μου λέει τα καθημερινά του/της νέα, συζητάει τις έγνοιες του/της μαζί μου αλλά επίσης ενδιαφέρεται να ακούσει τα δικά μου νέα και τις έγνοιες μου	
Ισχύει πολύ	
Ισχύει αρκετά	
Ισχύει λίγο	
Δεν ισχύει καθόλου	

21.

Τα πάω καλά με τους φίλους και συγγενείς του/ της συντρόφου μου, μου αρέσουν και τους αρέσω	
Ισχύει πολύ	
Ισχύει αρκετά	
Ισχύει λίγο	
Δεν ισχύει καθόλου	

Ο/Η σύντροφός μου τα πάει καλά με τους φίλους και συγγενείς μου, του αρέσουν και τους αρέσει.	
Ισχύει πολύ	
Ισχύει αρκετά	
Ισχύει λίγο	
Δεν ισχύει καθόλου	

22.

Αναλαμβάνω το μέρος της ευθύνης που μου αναλογεί για να παρθούν και να γίνουν πράξη αποφάσεις που αφορούν και τους δυο μας.	
Ισχύει πολύ	
Ισχύει αρκετά	
Ισχύει λίγο	
Δεν ισχύει καθόλου	

Ο/Η σύντροφος μου αναλαμβάνει το μέρος της ευθύνης που του/της αναλογεί για παρθούν και να γίνουν πράξη αποφάσεις που αφορούν και τους δυο μας.	
Ισχύει πολύ	
Ισχύει αρκετά	
Ισχύει λίγο	
Δεν ισχύει καθόλου	

23.

Δείχνω ευαισθησία σε πράγματα συναισθηματικά για τον/την σύντροφό μου φροντίζοντας να θυμάμαι σημαντικές ημερομηνίες όπως γιορτές, γενέθλια, επετείους, κ.τ.λ.	
Ισχύει πολύ	
Ισχύει αρκετά	
Ισχύει λίγο	
Δεν ισχύει καθόλου	

Ο/Η σύντροφός μου δείχνει ευαισθησία σε πράγματα συναισθηματικά για εμένα φροντίζοντας να θυμάται σημαντικές ημερομηνίες όπως γιορτές, γενέθλια, επετείους, κ.τ.λ.	
Ισχύει πολύ	
Ισχύει αρκετά	
Ισχύει λίγο	
Δεν ισχύει καθόλου	

24.

Μέσα από τη σχέση με τον/τη σύντροφό μου, έχω την ευκαιρία να ζήσω και να χαρώ την εμπειρία της συντροφικότητας. Η σχέση μου δίνει αίσθημα ασφάλειας και κάποιον/α να στηρίζομαι. Επίσης καλυτερεύει την καθημερινή μου κοινωνική ζωή και το πως αισθάνομαι στις παρέες.	
Ισχύει πολύ	
Ισχύει αρκετά	
Ισχύει λίγο	
Δεν ισχύει καθόλου	

Μέσα από τη σχέση μαζί μου, ο/η σύντροφός μου έχει την ευκαιρία να ζήσει και να χαρεί την εμπειρία της συντροφικότητας. Η σχέση του/της δίνει αίσθημα ασφάλειας και κάποιον/α να στηρίζεται. Επίσης καλυτερεύει την καθημερινή του/της κοινωνική ζωή και το πως αισθάνεται στις παρέες.	
Ισχύει πολύ	
Ισχύει αρκετά	
Ισχύει λίγο	
Δεν ισχύει καθόλου	

25.

Η σχέση που έχω με τον/τη σύντροφό μου, μου στερεί ευκαιρίες και με κάνει να παραιτούμαι από κάποια πράγματα. Δεν μπορώ να έχω τους φίλους και την κοινωνική ζωή που θα ήθελα, δεν μπορώ να ακολουθήσω τη σταδιοδρομία που θα επιθυμούσα, να πάω ταξίδια, ακόμα και να αποκτήσω άλλες σεξουαλικές εμπειρίες ίσως και να δοκιμάσω με κάποιον/αν άλλο/η σύντροφο	
Ισχύει πολύ	
Ισχύει αρκετά	
Ισχύει λίγο	
Δεν ισχύει καθόλου	

Η σχέση που έχει ο/η σύντροφός μου μαζί μου του/της στερεί ευκαιρίες και τον/την κάνει να παραιτείται από κάποια πράγματα. Δεν μπορεί να έχει τους φίλους και την κοινωνική ζωή που θα ήθελε, δεν μπορεί να ακολουθήσει τη σταδιοδρομία που θα επιθυμούσε, να πάει ταξίδια, ακόμα και να αποκτήσει άλλες σεξουαλικές εμπειρίες ίσως και να δοκιμάσει με κάποιον/αν άλλο/η σύντροφο	
Ισχύει πολύ	
Ισχύει αρκετά	
Ισχύει λίγο	
Δεν ισχύει καθόλου	

Σας ευχαριστούμε για την εξαιρετικά πολύτιμη συμβολή σας στην έρευνα αυτή, κυρίως για την υπομονή, τον κόπο και το χρόνο που διαθέσατε για να βοηθήσετε στην κατανόηση ενός τόσο σημαντικού για όλους μας θέμα.

*Οι ερευνητές
Ανθή Αργυρούδη και
Παναγιώτης Κορδούτης*

Πίνακας 16 Συσχετίσεις εγγάμων.

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17
1 Φύλο. Ανδρας=1 & Γυναίκα=2	1																
2 Ηλικία	-0,21**	1															
3 Εκπαίδευση	0,09	0,07	1														
4 Ηλικία συντρόφου	-0,21	0,72**	0,09	1													
5 Εκπαίδευση συντρόφου	-0,12	-0,03	-0,09	-0,11	1												
6 Ψυχολογική εγγύτητα	0,11	-0,12	0,04	0,02	-0,06	1											
7 Ετοιμότητα για μακροχρόνια δέσμευση, απόκτηση παιδιών και δημιουργία οικογένειας,	0,05	-0,05	-0,19*	0,10	0,10	0,51**	1										
8 Κοινωνική ανέλιξη και ηθική ευθύνη για σύντροφο	-0,11	0,02	-	0,06	-0,14	0,22**	0,55**	1									
			0,30**														
9 Εμπιστοσύνη και αποκλειστικότητα	0,08	-0,06	-0,06	0,12	-0,4	0,52**	0,50**	0,42**	1								
10 Κοινωνική αναγνώριση	-0,09	-0,02	-0,15	0	0,04	0,50**	0,60**	0,50**	0,49**	1							
11 Σεξουαλική ικανοποίηση	-0,04	-0,16	0,06	-0,10	0,04	0,62**	0,25**	0,07	0,43**	0,26**	1						
12 Συναίσθηση υπέρμετρης διάρκειας σχέσης	-0,04	-0,11	-0,19*	0	-0,08	0,32**	0,41**	0,43**	0,34**	0,26**	0,27	1					
13 Ρομαντικός έρωτας	0,17*	-0,20	-0,19*	0	-0,05	0,65**	0,29**	0,17*	0,43**	0,39**	0,33**	0,18*	1				
14 Απρογραμματίστη εγκυμοσύνη	0,05	-0,07	-0,09	-0,08	-	-0,09	-0,02	0,17*	0,07	-0,03	0,18*	-0,13	-0,09	1			
					0,21**												
15 Ικανοποίηση	0,06	-0,20*	0,06	-0,17*	0,13	0,54**	0,09	-0,10	0,14	0,17*	0,34**	0,12	0,39**	-	1		
														0,25**			
16 Απόφαση/ δέσμευση	0,05	-0,13	0,06	-0,10	0,06	0,34**	0,10	0	0,22**	0,17*	0,19*	-0,12	0,29**	0,03	0,54**	1	
17 Εγγύτητα	0,05	-0,20*	0,04	-0,16*	0,08	0,48**	0,08	-0,09	0,13	0,12	0,31**	0,07	0,36**	-0,16	0,73**	0,60**	1
18 Περιπαθής έρωτας	0,21*	-0,23	-0,02	-0,13	0,05	0,40**	0,14	0,09	0,25**	0,25*	0,17*	0,08	0,45**	-0,09	0,62**	0,64**	0,67**
19 Ανισοτιμία ως προς τα προσωπικά ενδιαφέροντα. Ισότιμοι=1 Ανισότιμοι=2	-0,05	-0,09	-0,12	-0,04	-0,08	-0,08	0,09	0,18*	0	0,04	-0,14	-0,08	0	0,11	-0,20*	-0,09	-0,12
20 Υποωφελημένοι - υπερωφελημένοι ως προς τα προσωπικά ενδιαφέροντα	0,12	0,06	0	0,17	-0,05	-0,07	0,11	0,15	0,12	0,14	-0,11	0,14	0	-0,10	-0,41*	-0,19	-0,28**
21 Ανισοτιμία ως προς τα συναισθηματικά ενδιαφέροντα Ισότιμοι=1 Ανισότιμοι=2	0	-0,01	-0,08	0,06	-0,01	-0,22**	-0,22**	-0,03	-0,08	-0,13	-0,19*	-0,08	-0,17*	0,09	-	-0,18*	-0,26**
															0,26**		
22 Υποωφελημένοι (1) - υπερωφελημένοι (2) ως προς τα συναισθηματικά ενδιαφέροντα	-0,14	0,10	-0,01	-0,10	0,10	0,02	-0,05	-0,08	0	-0,05	0,03	0,11	-0,08	-0,09	0,25*	0,06	0,09
23 Ανισοτιμία ως προς τα καθημερινά ενδιαφέροντα Ισότιμοι=1 Ανισότιμοι=2	-0,07	0,14	0,04	0,14	-0,09	-0,07	-0,02	-0,08	-0,03	-0,09	0,03	-0,09	-0,14	-0,03	0,01	-0,01	-0,09
24 Υποωφελημένοι (1) - υπερωφελημένοι (2) ως προς τα καθημερινά ενδιαφέροντα	-0,21*	-0,11	0,02	-0,07	0,11	-0,08	-0,16	-0,13	-0,08	-0,05	-0,07	0,08	-0,12	-0,06	0,15	0,05	0,07
25 Ανισοτιμία ως προς τα οφέλη και τις απώλειες Ισότιμοι=1 Ανισότιμοι=2	-0,15	0,08	-0,17	-0,04	-0,03	-0,15	0,04	0,07	-0,04	0	-0,07	-0,01	0,23**	0,17*	-	-0,17*	-0,24**
															0,31**		
26 Υποωφελημένοι (1)- υπερωφελημένοι (2) ως προς τα οφέλη και τις ---απώλειες	0,44**	-0,04	0,16	0,10	0,04	0,16	0,10	0,14	0,21	0,20	0,03	0	0,20	0,15	0,01	0,10	0,04
27 Χρονική διάρκεια τύπου 1	-0,07	0,03	0,03	0,03	-0,11	0,07	0,09	0,05	0,15	0,04	0,21*	0,26**	-0,03	0,14	-0,05	-0,01	0
28 Χρονική διάρκεια τύπου 4	0	0,02	-0,16	0,06	-0,13	0,15	0,13	0,11	0,09	0,04	0,14	0,33**	0,09	-0,11	0,20*	0,17*	0,21**
29 Χρονική διάρκεια τύπου 2	0	0,02	0,05	0,06	-0,08	0,12	0,12	0,05	0,22**	0,04	0,26**	0,24**	-0,05	0,13	-0,23	-0,01	0
30 Χρονική διάρκεια τύπου 5	0,06	0	-0,15	0,09	-0,09	0,19	0,16	0,11	0,15	0,05	0,18*	0,31**	0,08	-0,13	0,23**	0,17	0,22**
31 Χρονική διάρκεια τύπου 3	-0,02	-0,03	0,03	-0,02	-0,08	0,08	0,06	-0,01	0,14	0	0,24**	0,21*	-0,03	0,13	-0,03	0,03	0,03
32 Χρονική διάρκεια τύπου 6	0,05	-0,04	-0,17*	0,01	-0,09	0,15	0,09	0,05	0,07	0	0,15	0,26**	-0,10	-0,14	0,26**	0,21*	0,25

	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31	32
Φύλο.															
1 Άνδρας=1 & Γυναίκα=2															
2 Ηλικία															
3 Εκπαίδευση															
4 Ηλικία συντρόφου															
5 Εκπαίδευση συντρόφου															
6 Ψυχολογική εγγύτητα τοιμότητα για μακροχρόνια δέσμευση, πόκτηση παιδιών και δημιουργία															
7 κογένειας, Κοινωνική ανέλιξη και ηθική ευθύνη															
8 για σύντροφο															
9 Εμπιστοσύνη και αποκλειστικότητα															
10 Κοινωνική αναγνώριση															
11 Σεξουαλική ικανοποίηση Συναίσθηση υπέρμετρης διάρκειας σχέσης															
12 Ρομαντικός έρωτας															
14 Απρογραμμάτιστη εγκυμοσύνη															
15 Ικανοποίηση															
16 Απόφαση/ δέσμευση															
17 Εγγύτητα															
18 Περιπαθής έρωτας	1														
Ανισοτιμία ως προς τα προσωπικά ενδιαφέροντα. Ισότιμοι=1															
19 Ανισότιμοι=2	0	1													
Υποωφελημένοι (1) - υπερωφελημένοι (2) ως προς τα προσωπικά ενδιαφέροντα	-0,25*	0,02	1												
Ανισοτιμία ως προς τα συναισθηματικά ενδιαφέροντα															
21 Ισότιμοι=1 Ανισότιμοι=2	-0,20*	-0,01	0,10	1											
Υποωφελημένοι (1) - υπερωφελημένοι (2) ως προς τα συναισθηματικά ενδιαφέροντα															
22 Ανισοτιμία ως προς τα καθημερινά ενδιαφέροντα	0,06	-0,03	-0,29*	-	1										
23 Ισότιμοι=1 Ανισότιμοι=2	-0,07	0,02	-0,01	0,29**	0,07	1									
Υποωφελημένοι (1) - υπερωφελημένοι (2) ως προς τα καθημερινά ενδιαφέροντα															
24 Ανισοτιμία ως προς τα οφέλη και τις απώλειες	0	0,02	-0,39**	0,10	0,28*	-	1								
25 Ισότιμοι=1 Ανισότιμοι=2	-0,28**	0,11	0,09	0,17	0,07	0,04	-0,07	1							
Υποωφελημένοι (1) - υπερωφελημένοι (2) ως προς τα οφέλη και τις ---απώλειες	0,34*	-0,04	0,10	0,23	0,09	-0,02	-0,33	-	1						
27 Χρονική διάρκεια τύπου 1	-0,17	-0,08	0,27**	-0,09	-0,03	-0,11	-0,13	0,13	-0,24	1					
28 Χρονική διάρκεια τύπου 4	0,12	-0,03	0,04	-0,14	-0,03	-0,15	0,05	0,01	-0,19	0,47**	1				
29 Χρονική διάρκεια τύπου 2	-0,15	0,14	0,26**	-0,05	-0,01	-0,09	-0,10	0,10	-0,27	0,92**	0,39**	1			
30 Χρονική διάρκεια τύπου 5	0,14	-0,08	0,02	-0,10	0	-0,13	0,09	-0,02	-0,21	0,37**	0,92**	0,44**	1		
31 Χρονική διάρκεια τύπου 3	-0,15	0	0,21*	-0,13	0,03	-0,12	-0,05	0,09	-0,26	0,90**	0,36**	0,92**	0,36**	1	
32 Χρονική διάρκεια τύπου 6	0,15	-0,05	-0,04	-0,17	0,04	-0,15	0,15	-0,04	-0,20	0,29**	0,90**	0,90**	0,92**	0,39**	1

Πίνακας 17 Συσχετίσεις άγαμων

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17
Φύλο.																	
1 Άνδρας=1 & Γυναίκα=2	1																
2 Ηλικία	-0,22**	1															
3 Εκπαίδευση	0,02	0,15	1														
4 Ηλικία συντρόφου	0,40**	0,44**	0,08	1													
5 Εκπαίδευση συντρόφου	0,18*	0,15	0,39**	0	1												
6 Ψυχολογική εγγύτητα	0,03	-0,06	0,04	0,10	-0,03	1											
Ετοιμότητα για μακροχρόνια δέσμευση, απόκτηση παιδιών και δημιουργία οικογένειας,	0,11	0,07	-0,03	0,14	-0,12	0,59**	1										
8 Κοινωνική ανέλιξη και ηθική ευθύνη για σύντροφο	-0,02	-0,08	-0,10	-0,11	-0,07	0,31**	0,62**	1									
Εμπιστοσύνη και																	
9 αποκλειστικότητα	0,02	-0,27**	-0,16	-0,10	-0,19*	0,44**	0,47**	0,56**	1								
10 Κοινωνική αναγνώριση	-0,01	0	-0,09	-0,02	-0,11	0,50**	0,50**	0,51**	0,34**	1							
11 Σεξουαλική ικανοποίηση	-0,05	-0,04	-0,03	0	-0,07	0,63**	0,36**	0,24**	0,43**	0,37**	1						
Συναισθητική υπέρμετρης																	
12 διάρκειας σχέσης	0,12	-0,05	0,01	-0,03	-0,03	0,32**	0,45**	0,40**	0,18*	0,26**	0,21**	1					
13 Ρομαντικός έρωτας	0	-0,04	-0,14	0	-0,14	0,63**	0,48**	0,30**	0,53**	0,49**	0,58**	0,20*	1				
14 Απρογραμμάτιστη εγκυμοσύνη	-0,10	0,02	-0,06	-0,12	-0,10	-0,01	0,08	0,42**	0,20*	0,10	-0,01	0,12	0,04	1			
15 Ικανοποίηση	0,06	0,15	0,10	0,11	-0,01	0,48**	0,35**	-0,04	0,06	0,21**	0,21**	0,21**	0,29**	-0,15	1		
16 Απόφαση/ δέσμευση	0,15	0,13	-0,01	0,19	-0,10	0,53**	0,62**	0,25**	0,26**	0,42**	0,16*	0,16*	0,36**	-0,14	0,57**	1	
17 Εγγύτητα	0,08	0,14	0,04	0,16	-0,02	0,57**	0,40**	0,02	0,12	0,25**	0,29**	0,29**	0,41**	-0,04	0,72**	0,65**	1
18 Περιπαθής έρωτας	0,18*	0,05	-0,17*	0,18*	-0,22**	0,56**	0,58**	0,25**	0,38**	0,51**	0,39**	0,22**	0,63**	0,05	0,48**	0,71**	0,65**
Ανισοτιμία ως προς τα προσωπικά ενδιαφέροντα.																	
19 Ισότητα=1 Ανισότητα=2	-0,08	-0,15	0,08	-0,08	0,08	-0,07	0,01	0,11	0,08	-0,11	-0,06	0,12	-0,03	-0,03	-0,19*	-0,09	-0,07
Υποωφελημένοι (1) – υπερωφελημένοι (2) ως προς																	
20 τα προσωπικά ενδιαφέροντα	0,21*	-0,03	0,14	0,13	0,07	-0,23*	-0,20	-0,09	-0,11	-0,23*	-0,12	-0,07	-0,26**	0	-0,25**	-0,34**	-0,26**
Ανισοτιμία ως προς τα συναισθηματικά ενδιαφέροντα																	
21 Ισότητα=1 Ανισότητα=2	-0,17*	-0,04	0,26**	-0,18*	0,17*	-0,11	-0,17	-0,18*	-0,14	-0,05	-0,07	-0,04	-0,08	-0,10	-0,04	-0,16	-0,04
Υποωφελημένοι (1)- υπερωφελημένοι (2) ως προς																	
22 τα συναισθηματικά ενδιαφέροντα	-0,13	0,05	0,03	-0,13	0,13	-0,14	-0,16	-0,06	-0,24*	-0,19	-0,20*	0,09	-0,17	-0,02	-0,01	-0,14	-0,07
Ανισοτιμία ως προς τα καθημερινά ενδιαφέροντα																	
23 καθημερινά ενδιαφέροντα	0	-0,22**	-0,08	-0,10	-0,10	-0,16	-0,14	-0,10	-0,04	-0,20*	-0,06	-0,05	-0,11	-0,08	-0,13	-0,21*	-0,19*
Υποωφελημένοι (1) – υπερωφελημένοι (2) ως προς																	
24 τα καθημερινά ενδιαφέροντα	0,05	-0,15	0,03	-0,05	0,04	0	-0,06	-0,03	-0,04	-0,06	0,03	0,03	0,01	0,01	0,19*	0,06	0,04
Ανισοτιμία ως προς τα οφέλη και τις απώλειες																	
25 Ισότητα=1 Ανισότητα=2	-0,17*	-0,13	-0,08	-0,26**	0,20	-0,09	0	0,19*	0,07	0,01	0	0,01	-0,03	-0,03	-0,20*	-0,22**	-0,24**
Υποωφελημένοι (1)- υπερωφελημένοι (2) ως προς																	
26 τα οφέλη και τις —απώλειες	0,02	-0,11	-0,26	0,24	-0,08	0,31	0,34*	0,25	0,27	0,47**	0,16	0,30*	0,47	0,47**	0,18	0,31*	0,14
27 Χρονική διάρκεια τύπου 1	0,10	-0,05	0,03	0,10	0,02	0,06	-0,03	0,02	0,02	-0,03	-0,02	0,41**	0,04	0,04	0,08	0,16	0,07
28 Χρονική διάρκεια τύπου 4	0,13	0	0	0,14	-0,04	0,21*	0,14	0	0,08	0,04	0,07	0,44**	0,13	0,13	0,21**	0,31**	0,20*
29 Χρονική διάρκεια τύπου 2	0,14	-0,05	0,04	0,07	0,03	0,02	-0,07	0,03	0,01	-0,06	-0,02	0,39**	0,02	0,02	0,05	0,11	0,03
30 Χρονική διάρκεια τύπου 5	0,16*	0	0,01	0,12	-0,03	0,18*	0,11	0,01	0,08	0,01	0,07	0,44**	0,12	0,12	0,20*	0,29**	0,16*
31 Χρονική διάρκεια τύπου 3	0,10	-0,03	0,03	0,06	0,06	0,01	-0,11	-0,02	-0,04	-0,08	-0,02	0,35**	-0,03	-0,03	0,08	0,09	0,03
32 Χρονική διάρκεια τύπου 6	0,13	0,02	0	0,11	0,01	0,17*	0,08	-0,04	0,04	-0,01	0,07	0,40**	0,08	0,08	0,23**	0,27**	0,17*

	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31	32
Φύλο.															
1 Άνδρας=1 & Γυναίκα=2															
2 Ηλικία															
3 Εκπαίδευση															
4 Ηλικία συντρόφου															
5 Εκπαίδευση συντρόφου															
6 Ψυχολογική εγγύτητα Ετοιμότητα για μακροχρόνια δέσμευση, απόκτηση παιδιών και δημιουργία															
7 οικογένειας, Κοινωνική ανέλιξη και ηθική ευθύνη για															
8 σύντροφο															
9 Εμπιστοσύνη και αποκλειστικότητα															
10 Κοινωνική αναγνώριση															
11 Σεξουαλική ικανοποίηση															
12 Συναισθητική υπέρμετρη διάρκειας σχέσης															
13 Ρομαντικός έρωτας															
14 Απρογραμμάτιστη εγκυμοσύνη															
15 Ικανοποίηση															
16 Απόφαση/ δέσμευση															
17 Εγγύτητα															
18 Περιπαθής έρωτας	1														
Ανισοτιμία ως προς τα προσωπικά															
19 ενδιαφέροντα. Ισότιμοι=1 Ανισότιμοι=2	0,03	1													
Υποωφελημένοι (1)- υπερωφελημένοι (2)															
20 ως προς τα προσωπικά ενδιαφέροντα	-0,38**	-	1												
Ανισοτιμία ως προς τα συναισθηματικά															
21 ενδιαφέροντα.															
Ισότιμοι=1 Ανισότιμοι=2	-0,13	0,30**	-0,03	1											
Υποωφελημένοι (1)- υπερωφελημένοι (2)ως															
22 προς τα συναισθηματικά ενδιαφέροντα	-0,22*	-0,12	-0,19	-	1										
Ανισοτιμία ως προς τα καθημερινά															
23 ενδιαφέροντα															
Ισότιμοι=1 Ανισότιμοι=2	-0,17*	0,29**	0,12	0,16	-0,05	1									
Υποωφελημένοι (1) - υπερωφελημένοι (2)															
24 ως προς τα καθημερινά ενδιαφέροντα	0,06	-0,10	-0,32**	-0,04	0,46**	-	1								
Ανισοτιμία ως προς τα οφέλη και τις															
25 απώλειες															
Ισότιμοι=1 Ανισότιμοι=2	-0,19*	0,17*	0,07	0,16	0,11	0,25**	0,06	1							
Υποωφελημένοι (1) - υπερωφελημένοι (2)															
26 ως προς τα οφέλη και τις ---απώλειες	0,35*	-0,12	-0,17	-0,41**	-0,41**	-0,16	-0,12	-	1						
Χρονική διάρκεια τύπου 1	0	0,08	0,17	-0,02	-0,02	0,04	0,09	-0,02	0,26	1					
27 Χρονική διάρκεια τύπου 4	0,15	-0,01	0,09	-0,11	-0,03	-0,06	0,08	-0,05	0,37*	0,87**	1				
28 Χρονική διάρκεια τύπου 2	-0,03	0,05	0,21*	0	0,10	0	0,09	-0,03	0,17	0,94**	0,77**	1			
29 Χρονική διάρκεια τύπου 5	0,13	-0,04	0,13	-0,09	-0,02	-0,10	0,08	-0,06	0,31*	0,84**	0,95**	0,86**	1		
30 Χρονική διάρκεια τύπου 3	-0,06	0,06	0,22*	0,05	0,08	0,04	0,07	0,01	0,17	0,89**	0,73**	0,96**	0,81**	1	
31 Χρονική διάρκεια τύπου 6	0,11	-0,03	0,13	-0,05	-0,04	-0,07	0,07	-0,03	0,32*	0,79**	0,92**	0,81**	0,96**	0,85**	1
32 Χρονική διάρκεια τύπου 6															